

**INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „BOGDAN PETRICEICU-
HASDEU”**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 811.135.1:808.5(043.2)

PĂTRUNJEL ALINA

PERFORMAREA ACTELOR DE VORBIRE ÎN DISCURS

**621.05. SEMIOTICĂ; SEMANTICĂ; PRAGMATICĂ
(LIMBA ROMÂNĂ)**

Teză de doctor în filologie

Conducător științific

Bărbuță Ion,
dr., conferențiar cercetător

Autor:

Pătrunjel Alina

CHIȘINĂU, 2019

CUPRINS

ADNOTARE	5
INTRODUCERE	8
1. PERSPECTIVA DISCURSIVĂ ÎN ANALIZA ACTELOR DE VORBIRE	
1.1. Actul de vorbire: perspective de analiză și modele de descriere.	15
1.2. Tipologia actelor de vorbire din perspectiva comportamentului lor discursiv	22
1.3. Comunicarea dialogică și actele de vorbire.	28
1.4. Perechea de adiacență – unitate de structurare a interacțiunii conversaționale.	33
1.5. Funcționarea actelor de vorbire în structura perechilor de adiacență. ...	46
1.6. Concluzii la capitolul 1.	50
2. ASERȚIUNEA. COMPORTAMENTUL DISCURSIV AL ACTELOR DE VORBIRE ASERTIVE	
2.1. Trăsăturile pragmasemantice ale actelor de vorbire asertive.	53
2.2. Funcționarea discursivă a actelor de vorbire asertive.	59
2.3. Concluzii la capitolul 2	79
3. ÎNTREBAREA. COMPORTAMENTUL DISCURSIV AL ACTELOR DE VORBIRE DE TIP ÎNTREBARE	
3.1. Trăsăturile pragmasemantice ale actelor de vorbire întrebare.	82
3.2. Funcționarea discursivă a actelor de vorbire întrebare	89
3.3. Concluzii la capitolul 3	115
4. CEREREA. COMPORTAMENTUL DISCURSIV AL ACTELOR DE VORBIRE DE TIP CERERE	
4.1. Caracteristica pragmasemantică a actelor de vorbire de tip acțional	118
4.2. Funcționarea discursivă a actelor de vorbire din clasa cererii	127
4.3. Concluzii la capitolul 4	136
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	138
BIBLIOGRAFIE	141
TEXTE FOLOSITE PENTRU EXEMPLIFICĂRI	149
ANEXA nr. 1. Chestionare folosite pentru colectarea perechilor de adiacență	151
ANEXA nr. 2. Mijloacele de limbă folosite pentru realizează intervenției reactive în limba română.	154

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	168
CV-ul AUTORULUI	169

ADNOTARE

PĂTRUNJEL Alina. *Performarea actelor de vorbire în discurs.* Teză de doctor în filologie. Chișinău, 2019.

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 114 de titluri, 140 pagini de text de bază și 2 anexe.

Rezultatele obținute sunt publicate în 7 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: *act de vorbire, forță ilocuționară, conținut propozițional, intenție comunicativă, interacțiune conversațională, pereche de adiacență, comportament discursiv al actelor de vorbire, valență discursivă a actelor de vorbire, intervenție inițiativă, intervenție reactivă.*

Domeniul de studiu: teoria actelor de vorbire, pragmatica interacționistă, analiza discursului.

Metodologia cercetării: au fost aplicate următoarele metode speciale: analiza pragmasemantică, cu autorul căreia au fost identificate trăsăturile actelor de vorbire, în special, specificul valorii lor ilocuționare, și analiza interacționistă, o analiză contextuală, datorită căreia a fost urmărit comportamentul lor discursiv.

Scopul lucrării: studierea actelor de vorbire în vederea stabilirii trăsăturilor lor pragmasemantice și identificarea virtualităților combinatorii (dimensiunea interacțională) ale actelor de vorbire care să facă posibilă descrierea mecanismelor generale de funcționare a acestor unități în interacțiunea conversațională.

Obiectivele lucrării: identificarea trăsăturilor pragmasemantice ale actelor de vorbire care reglementează succesiunea, înlănțuirea lor în interacțiunea conversațională; realizarea unei tipologii a actelor de vorbire care să servească drept bază pentru explicarea comportamentului lor discursiv; relevarea trăsăturilor specifice interacțiunii conversaționale și ale perechilor de adiacență, în calitatea lor de secvențe minimale ale interacțiunii conversaționale; stabilirea și descrierea funcțiilor cu care sunt folosite actele de vorbire în componența perechilor de adiacență; examinarea actelor de vorbire ca elemente ale comunicării dialogice.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în faptul că a fost relevată corelația existentă între trăsăturile ilocuționare și trăsăturile discursive ale actelor de vorbire. Cercetările întreprinse au demonstrat că forța ilocuționară specifică actelor de vorbire are un rol important în organizarea și desfășurarea interacțiunii conversaționale.

Problema științifică importantă soluționată: constă în identificarea și descrierea principiilor generale care reglementează comportamentul discursiv al actelor de vorbire în procesul de comunicare.

Semnificația teoretică a studiului derivă în primul rând din problemele teoretice abordate. Lucrarea propune o variantă de soluționare a problemelor pe care le implică funcționarea actelor de vorbire în interacțiunea conversațională în limba română. Formulând legitățile generale care reglementează comportamentul discursiv al actelor de vorbire, cercetările întreprinse în lucrarea de față deschid calea spre modelarea interacțiunii conversaționale.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele obținute sunt relevante astfel pentru înțelegerea modului de organizare a dialogului și ar putea fi folosite la elaborarea cursurilor universitare de pragmatică lingvistică, de cultură a comunicării, dar și la predarea limbii române ca limbă străină. Lucrarea ar putea servi drept imbold pentru cercetări ulterioare privind manifestarea actelor de vorbire la nivel discursiv.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigației au fost utilizate la elaborarea materialelor științifice care au fost publicate sau care au fost prezentate în cadrul unor manifestări științifice, de asemenea, în activitatea didactică, la elaborarea materialelor folosite în procesul de predare a limbii engleze.

АННОТАЦИЯ

ПЭТРУНЖЕЛ АЛИНА. *Функционирование речевых актов в дискурсе.* Диссертация доктора филологии. Кишинев, 2019.

Структура диссертации: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография из 114 наименований, 140 страниц основного текста и 2 приложения.

Результаты исследования опубликованы в 7 научных работах.

Ключевые слова: *речевой акт, иллокутивная сила, пропозициональное содержание, коммуникативное намерение, речевое взаимодействие, смежная пара, дискурсивное поведение речевых актов, дискурсивная валентность речевых актов, инициативная реплика, реактивная реплика.*

Область исследования: теория речевых актов, прагматика речевого взаимодействия, дискурсивный анализ.

Методология исследования: были применены следующие специальные методы: прагмасемантический анализ, с помощью которого были выявлены особенности речевых актов, в частности, специфика их иллокутивной силы, и интеракционистский, контекстный анализ, благодаря которому было изучено их дискурсивное поведение.

Цель работы: изучение речевых актов с целью раскрытия их прагмасемантических особенностей и выявления их комбинаторных свойств, которые могли бы быть использованы при описании общих механизмов функционирования этих единиц в речевом взаимодействии.

Задачи работы: идентификация прагмасемантических свойств речевых актов, регулирующих их последовательность, их сочетаемость в речевом взаимодействии; типология речевых актов, которая служит основой для объяснения их дискурсивного поведения; выявление специфических особенностей речевого взаимодействия и свойств смежных пар в качестве минимальных цепочек речевого взаимодействия; установление и описание функций, выполняемых речевыми актами в составе смежных пар; изучение речевых актов в качестве элементов диалогической речи, при сосредоточении внимания на правилах, регулирующих их сочетание в составе смежных пар.

Важная научная проблема, решаемая в данной работе, заключается в выявлении и описании общих принципов, регулирующих речевое поведение речевых актов в процессе общения.

Научная новизна исследования заключается в раскрытии существующей корреляции между иллокутивными и дискурсивными особенностями речевых актов. Исследование показало, что иллокутивная сила речевых актов играет важную роль в организации речевого взаимодействия.

Теоретическая значимость исследования исходит в основном из затронутых теоретических вопросов. В данной работе предлагается вариант решения проблем, связанных с функционированием речевых актов в речевом взаимодействии на румынском языке. Формулируя общие закономерности поведения дискурсивных речевых актов, исследование создает предпосылки для моделирования речевого взаимодействия.

Прикладная ценность диссертации. Полученные результаты имеют важное значение для понимания организации диалогической речи и могут быть использованы при разработке университетских курсов по прагматике языка, культуре общения и преподаванию румынского языка в качестве иностранного. Работа также могла бы послужить стимулом для дальнейших исследований функционирования речевых актов на дискурсивном уровне.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования были использованы при разработке научных материалов, опубликованных или представленных автором на научных конференциях, а также в учебном процессе, при подготовке материалов, используемых в преподавании английского языка.

ANNOTATION

PĂTRUNJEL Alina. *Performing acts of speech in discourse.* PhD in Philology thesis. Chisinau, 2019.

Thesis structure: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 114 titles, 140 pages of basic text and 2 annexes.

The obtained results are published in 7 scientific papers.

Key words: *acts of speech, illocutionary force, propositional content, communicative intent, conversational interaction, adjacency pair, discursive behaviour of speech acts, discursive valence of speech acts, initiative intervention, reactive intervention.*

Study field: speech acts theory, interactional pragmatics, speech analysis.

Research methodology: the following special methods were applied: pragmasemantic analysis, which helped with identifying the features of speech acts, in particular the specifics of the illocutionary value, and interaction analysis, a contextual analysis, due to which their discursive behaviour was studied.

Purpose of the thesis: studying acts of speech in order to establish their pragmasemantic features and to identify their combinatorial virtualities (interactional dimension) that could serve as basis for describing the general functioning mechanisms of these units in the conversational interaction.

Objectives of the thesis: identifying of the pragmasemantic features of the acts of speech that regulate their succession, chaining in the conversational interaction; achieving a typology of acts of speech that could serve as a base for explaining their discursive behaviour; revealing of the features specific to conversational interaction and adjacency pairs, as minimal sequences of the conversational interaction; establishing and describing of the functions with which acts of speech are used in the structure of adjacency pairs; examining acts of speech as elements of the dialogic communication.

Important scientific problem solved consisted in identifying and describing general principles, which regulate the discursive behaviour of speech acts during the communication process.

The novelty and scientific originality of the paper resides in the fact that a correlation between the illocutionary and discursive features of acts of speech has been established. The research made has shown that the illocutionary force specific to acts of speech has an important role in organizing and progress of the conversational interaction.

The theoretic significance of the study derives firstly from the addressed theoretical problems. The thesis proposes a problem solving alternative that the functioning of the acts of speech involves in the conversational interaction in Romanian. Formulating the general laws that regulate the discursive behaviour of the acts of speech, the research made in this thesis open the road towards shaping the conversational interaction.

Applicative value of the thesis. The obtained results are relevant to understand the way of organizing of the dialogue and could be used to elaborate academic speeches of linguistic pragmatics, of communication culture, but also to teach Romanian as a foreign language. The given thesis could act as an incentive for ulterior research regarding the manifestation of acts of speech at discursive level.

Implementing scientific results. The results of the investigation have been used to elaborate the scientific materials that were published or presented during scientific events, also in the educational activity, to elaborate materials used during the process of teaching the English language.

Introducere

Reperetele conceptuale ale cercetării

Actualitatea temei. Începând cu a doua jumătate a sec. al XX-lea lingviștii își îndreaptă atenția tot mai mult asupra comunicării, proces care se manifestă prin interacțiunea dintre subiecții vorbitori. Reorientarea cercetărilor lingvistice către actul concret de comunicare a avut drept rezultat faptul că studiul sistemului limbii a fost completat cu studiul întrebuintării sale, altfel spus, cu studiul funcționării unităților de limbă în actul concret de comunicare.

În stadiul actual de cunoaștere a limbii, conceptul de act de vorbire (*speech act, acte de langage*), înțeles ca orice act prin care îndeplinim ceea ce spunem, s-a instituit ca un concept-cheie în analiza limbajului.

Se consideră că, prin identificarea și clasificarea actelor de vorbire, J. Austin și continuatorii săi direcți (J. Searle, D. Vanderveken etc.) au reușit ceva cu totul remarcabil: pentru prima dată ei au pus la dispoziția cercetătorilor instrumentele necesare pentru analiza și descrierea comunicării orale interpersonale, reducând diversitatea incredibilă a enunțurilor posibile în diferite situații de comunicare la un număr mic de tipuri de acte de vorbire cu ajutorul cărora poate fi modelată interacțiunea comunicativă.

Majoritatea lucrărilor de lingvistică au în vizorul lor valoarea actelor de vorbire văzute ca entități de sine stătătoare. În acest caz, cercetătorii urmăresc forța ilocuționară a diferitor tipuri de acte de vorbire și modul în care ele sunt realizate de către emițător în procesul comunicării prin folosirea unor mijloace verbale.

Totuși, s-a demonstrat că procesul de comunicare presupune nu doar producerea de către emițător a unor enunțuri care urmează a fi înțelese de destinatar, ci și o reacție de răspuns a celui din urmă în legătură cu cele enunțate de locutor. Aceasta ar însemna că actele de vorbire în calitatea lor de unități minimale ale interacțiunii verbale ar trebui studiate nu doar dintr-o perspectivă acțională, ci și dintr-o perspectivă interacțională.

Constatarea de la care plecăm în realizarea studiului de față este că, în ciuda frecvenței mari a studiilor de specialitate care au ca scop analiza diferitor tipuri de acte de vorbire, până în prezent nu au fost elucidate și descrise în deplină măsură toate aspectele acestui fenomen. Ceea ce rămâne în umbră este valoarea funcțională a actelor de vorbire, valoare care se manifestă la nivelul interacțiunii conversaționale. Cu alte cuvinte am putea spune că lingviștii s-au interesat îndeaproape de valorile caracteristice actelor de vorbire, de modul în care aceste valori sunt marcate în structura enunțului etc. și într-o măsură mai mică, cum se înșiruie, cum se leagă actele de vorbire în discurs.

Lucrarea pornește astfel de la premisa, care a fost deja enunțată de lingviști, că actele de vorbire ar trebui cercetate nu doar sub aspectul valorii lor pragmasemantice, ci și sub aspectul dimensiunii lor interacționale, dialogice [62, p. 111; 52, p. 58-59; 44, p. 41-42]. În termenii lingvisticii clasice, ar trebui să spunem că este necesar ca actele de vorbire să fie examinate nu doar dintr-o perspectivă paradigmatică, ci și dintr-o perspectivă sintagmatică.

În felul acesta, actele de vorbire, care reprezintă niște unități comunicative complexe realizate prin producerea unor enunțuri în situații de comunicare concrete, nu pot fi analizate în detaliu dacă nu este examinată și funcționarea lor discursivă. Prin urmare, ele ar trebui analizate atât sub aspect pragmasemantic, cât și sub aspect interacțional, interesând aspectele orale ale comunicării.

Cât privește comportamentul discursiv al actelor de vorbire, trebuie menționat că acesta reprezintă un fenomen a cărui cercetare a fost luată în considerare relativ târziu, ceea ce a determinat faptul că studierea actelor de vorbire în zona comunicării interpersonale rămâne o sferă de cercetare puțin abordată în studiile de specialitate.

Ipoteza de la care pornim e că actele de vorbire se definesc nu doar printr-o **forță ilocuționară** specifică, prin anumite condiții pragmatice de producere, prin mijloace lingvistice de realizare specifice, ci și printr-o anumită **valență discursivă** care determină utilizarea lor în **tipare conversaționale** tipice.

Studiul actelor de vorbire în calitatea lor de elemente componente ale interacțiunii conversaționale presupune deplasarea centrului de interes de la analiza actului de vorbire ca acțiune la analiza actului de vorbire văzut în interacțiune. Schimbarea de perspectivă în cazul de față ar însemna, de fapt, trecerea de la întrebarea clasică *Ce reprezintă actul de vorbire?* la întrebările: *Cum funcționează actele de vorbire în discurs?* *Cum se leagă actele de vorbire în interacțiunea conversațională?* sau folosind o întrebare care să cuprindă ambele aspecte, *Care sunt mecanismele ce stau la baza utilizării actelor de vorbire în interacțiunea conversațională?*

Scopul și obiectivele lucrării. Având ca obiect de cercetare actele de vorbire văzute ca entități care se manifestă într-o perspectivă interacționistă, lucrarea își propune să elucideze **comportamentul** actelor de vorbire la nivel de discurs prin relevarea **funcțiilor lor discursive**. Scopul central al lucrării este, așadar, studierea actelor de vorbire în vederea stabilirii legităților generale care să permită identificarea **schemelor interacționale prototipice** specifice celor mai frecvente acte de vorbire.

Subliniem totodată că chiar dacă scopul principal al lucrării de față este să identifice principiile de însușire a actelor de vorbire în interacțiunea conversațională, ele vor fi totuși examinate dintr-o dublă perspectivă: atât ilocuționară, cât și interacțională, aceasta deoarece nu

putem descrie comportamentul discursiv al actelor de vorbire fără a explica și a detalia acele trăsături care contează pentru funcționarea lor la nivelul discursului.

Obiectivele stabilite pentru atingerea acestui scop sunt următoarele:

- analiza pragmasemantică a actelor de vorbire în vederea relevării aspectelor legate de utilizarea lor în discurs;
- identificarea trăsăturilor pragmasemantice ale actelor de vorbire care reglementează succesiunea, înlănțuirea lor în interacțiunea conversațională;
- realizarea unei tipologii a actelor de vorbire care să servească drept bază pentru explicarea comportamentului lor discursiv;
- relevarea trăsăturilor specifice interacțiunii conversaționale și ale perechilor de adiacență, în calitatea lor de secvențe minimale ale interacțiunii conversaționale;
- stabilirea și descrierea funcțiilor cu care sunt folosite actele de vorbire în componența perechilor de adiacență;
- examinarea actelor de vorbire ca elemente ale comunicării dialogice, accentul fiind pus pe regulile care reglementează înlănțuirea lor în structura perechilor de adiacență;
- formularea principiilor generale care guvernează relațiile dintre actele de vorbire în interacțiunea conversațională la nivelul forței ilocuționare;
- examinarea modalității de înlănțuire a actelor de vorbire în interacțiunea conversațională și descrierea celor mai generale tipare conversaționale specifice celor mai frecvente acte de vorbire: aserțiune, întrebare și cerere, acte realizate, de obicei, prin enunțuri de tip asertiv, interogativ și imperativ.

Data fiind diversitatea situațiilor de comunicare în care pot fi utilizate actele de vorbire, la examinarea funcționării lor discursive, se vor avea în vedere doar cele mai generale trăsături relevante pentru organizarea secvențelor comunicative constituite prin utilizarea anumitor acte de vorbire cu rol de inițiere.

Metodologia cercetării științifice. Scopul și obiectivele urmărite au determinat alegerea metodelor și procedeele de cercetare. Pe lângă metodele general-științifice la realizarea cercetării au fost aplicate metode care au făcut posibilă analiza actelor de vorbire din diferite perspective. Este vorba, în primul rând, de analiza pragmasemantică; permite identificarea trăsăturilor pragmasemantice ale actelor de vorbire și, în special, elucidarea specificului valorii lor ilocuționare. O altă metodă aplicată este analiza interacționistă, o analiză contextuală (combinatorie), asigură interpretarea funcțională a actelor de vorbire, făcând posibilă examinarea lor din perspectivă discursivă.

Baza teoretică a tezei o constituie studiile din domenii precum teoria actelor de vorbire, pragmatica interacționistă și analiza discursului. Cadrul teoretic al lucrării de față este reprezentat de ideile expuse în lucrările semnate de J. Austin (1962 / 2003), J. Searle (1969, 1971, 1976, 1982), D. Vanderveken (1981, 1988, 1990, 1992), J. Moeschler (1985, 1990, 1992, 2001), C. Kerbrat-Orecchioni (1998, 2012) etc. De asemenea, au fost consultate numeroase studii de specialitate care completează, fixează sau precizează aspecte cu privire la valoarea și utilizarea actelor de vorbire în discurs.

Cât privește **materialul** analizat în lucrare, menționăm că teza are la bază un corpus reprezentativ de **perechi de adiacență** (grupuri de două enunțuri consecutive), care țin de diverse registre ale limbii (familiar, colocvial, elevat). Precizăm că o parte din perechile de adiacență au fost înregistrate prin observarea directă a interacțiunilor conversaționale din cadrul comunicării cotidiene sau au fost obținute prin intermediul unor anchete. Cealaltă parte dintre perechile de adiacență au fost excerptate din texte ținând de diferite stiluri ale limbii. În acest scop au fost utilizate dicționarele specializate, ghidurile de conversație și diferite manuale de studiere a limbii române, precum și operele unor scriitori români, în special, a celor din sec. XX. De un real folos în alcătuirea corpusului ne-au fost următoarele două lucrări: Gancz, Andrei et al. *Ghid român-francez al actelor de vorbire*, București: Corint, 1999. 496 p.; Gancz, Andrei et al. *Dicționar român-francez al comunicării*, București: Corint, 1999. 419 p.

Ținem să menționăm că actele de vorbire reprezintă un domeniu mult prea vast și prea puțin omogen, de aceea nu avem pretenția de a fi realizat o analiză exhaustivă. Prin urmare, teza se concentrează pe analiza acelor exemple care ilustrează, în opinia noastră, cel mai clar fenomenul cercetat.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în faptul că a fost relevată relația stabilită între trăsăturile ilocuționare și cele discursive ale actelor de vorbire. Având ca punct de plecare analiza funcțional-semantică a actelor de vorbire, lucrarea de față pune accentul pe virtualitățile combinatorii ale actelor de vorbire folosite în interacțiunea conversațională. Lucrarea nu se limitează astfel la o descriere a actelor de vorbire dintr-o perspectivă ce presupune analiza forței ilocuționare, a mijloacelor și a condițiilor de realizare, ci și dintr-o perspectivă care face posibilă modelarea interacțiunii conversaționale. În felul acesta, cercetările întreprinse în acest studiu au demonstrat că forța ilocuționară specifică actelor de vorbire are un rol foarte important în organizarea și desfășurarea interacțiunii conversaționale.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul respectiv constă în identificarea și descrierea principiilor generale care reglementează comportamentul discursiv al actelor de vorbire în procesul de comunicare, ceea ce a făcut posibilă stabilirea schemelor

interacționale (tiparelor conversaționale) specifice actelor de vorbire de bază: aserțiunea, întrebarea și cererea. Rezultatele cercetării pot servi la studierea actelor de vorbire în ansamblul lor, fiind utilizabile și în procesul de predare și de învățare practică a limbii române.

Semnificația teoretică a studiului derivă în primul rând din problemele abordate. Lucrarea se axează și propune o variantă de soluționare a problemelor pe care le implică funcționarea actelor de vorbire în interacțiunea conversațională în limba română. Formulând legitățile generale care reglementează comportamentul discursiv al actelor de vorbire, cercetările întreprinse în lucrarea de față deschid calea spre modelarea interacțiunii conversaționale. În ce privește contribuția lucrării la amplificarea teoriilor științifice, trebuie precizat că ea realizează o combinație a teoriei actelor de vorbire cu analiza discursului, ca rezultat se produce ceea ce lingviștii definesc drept dialogizare a teoriei actelor de vorbire.

Valoarea aplicativă a lucrării. Cunoașterea schemelor interacționale prototipice care sunt specifice fiecărui tip de act de vorbire prezintă un interes deosebit pentru înțelegerea modului de funcționare a acestor unități discursive minimale în interacțiunea conversațională. Rezultatele obținute sunt relevante astfel pentru înțelegerea modului de organizare a dialogului și ar putea fi folosite la elaborarea cursurilor universitare de pragmatică lingvistică, de cultură a comunicării, dar și la predarea limbii române ca limbă străină. Lucrarea dată ar putea servi drept punct de pornire pentru cercetări ulterioare privind manifestarea actelor de vorbire la nivel discursiv în limba română.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: Cercetarea realizată a urmărit și a confirmat că:

- actele de vorbire se caracterizează nu doar printr-o valoare / forță ilocuționară, ci și printr-o funcție conversațională;
- înlănțuirea actelor de vorbire în secvențe conversaționale este determinată, într-o foarte mare măsură, de trăsăturile lor pragmasemantice;
- valoarea ilocuționară specifică actelor de vorbire se caracterizează prin anumite posibilități combinatorii; ea reprezintă factorul determinant în înșiruirea discursivă a actelor de vorbire în cadrul interacțiunii conversaționale;
- fiecărui tip de act de vorbire îi sunt caracteristice anumite tipare conversaționale specifice, ceea ce demonstrează că între trăsăturile ilocuționare și trăsăturile discursive ale actelor de vorbire din limba română există o anumită corelație. Fiind determinată de cea dintâi, valoarea combinatorie a actelor de vorbire se actualizează prin intermediul unor **structuri conversaționale binare**.

— tipul și valoarea actelor de vorbire folosite ca reacție de răspuns a receptorului depinde de trăsăturile actului de vorbire folosit în intervenția inițiativă, în special, de specificul forței lor ilocuționare și al conținutului propozițional.

— interacțiunea conversațională ca tip de comunicare dialogică poate fi descrisă în termenii succesiunii actelor de vorbire, actele de vorbire care pot apărea ca reacție la actul din replica inițiativă se diferențiază ca grad de probabilitate și de acceptabilitate.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigației au fost utilizate la elaborarea materialelor științifice care au fost publicate sau care au fost prezentate în cadrul unor manifestări științifice, de asemenea, în activitatea didactică, la elaborarea materialelor folosite în procesul de predare a limbii engleze.

Aprobarea rezultatelor științifice. Tezele și concluziile cercetării au fost expuse în articole publicate în reviste și în culegeri de articole. De asemenea, au fost prezentate sub formă de comunicări în cadrul unor conferințe științifice.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei au fost publicate până în prezent 7 lucrări științifice în reviste și culegeri de articole.

Volumul și structura tezei. Teza conține o introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, 7 tabele, bibliografia compusă din 114 titluri și 2 anexe.

În *Introducere* sunt descrise actualitatea temei de cercetare, importanța problemelor investigate, scopul și obiectivele tezei, suportul teoretico-metodologic, caracterul inovator al studiului, problema științifică importantă abordată, inovația științifică, importanța teoretică și valoarea aplicativă a cercetării, obiectul și materialul factologic al investigației, o listă a cuvintelor-cheie.

Primul capitol, *Perspectiva discursivă în analiza actelor de vorbire*, propune o trecere în revistă a diverselor modalități de analiză și de clasificare a actelor de vorbire, realizându-se o tipologie a actelor de vorbire care este relevantă pentru comportamentul lor discursiv. Sunt descrise apoi trăsăturile specifice interacțiunii conversaționale și ale perechilor de adiacență, în calitatea lor de secvențe minimale ale interacțiunii conversaționale, fiind examinate și prezentate cele mai generale legități referitoare la funcționarea actelor de vorbire în discurs.

Capitolul al II-lea, *Aserțiunea. Comportamentul discursiv al actelor de vorbire asertive*, analizează comportamentul discursiv al actelor de vorbire de tip informațional. În partea de început capitolul prezintă trăsăturile pragmasemantice ale actelor de vorbire în cauză. În continuare sunt examinate tiparele conversaționale specifice actelor de vorbire din clasa aserțiunii atunci când sunt folosite în poziția intervenției inițiativă.

Capitolul al III-lea, *Întrebarea. Comportamentul discursiv al actelor de vorbire de tip*

întrebare, vizează relevarea trăsăturilor pragmasemantice ale actelor de vorbire *întrebare*, pe baza lor fiind realizată o clasificare a actelor de vorbire în cauză. În continuare se urmărește funcționarea actelor de vorbire *întrebare* în componența perechilor de adiacență cu structura generală *întrebare – răspuns*. Este relevantă legătura strânsă existentă între trăsăturile caracteristice actelor de vorbire *întrebare* și comportamentul lor discursiv. Sunt identificați factorii importanți pentru integrarea lor în secvențe conversaționale, adică a factorilor care determină tipul de răspuns oferit de receptor la *întrebarea* emițătorului. Sunt prezentate schemele interacționale constituite de actele de vorbire *întrebare*.

Capitolul al IV-lea, *Cererea. Comportamentul discursiv al actelor de vorbire de tip cerere*, se concentrează pe descrierea trăsăturilor pragmasemantice ale cererilor, fiind stabilite trăsăturile determinante pentru comportamentul lor discursiv. Astfel, actele de vorbire din clasa cererii își manifestă potențialul lor funcțional în cadrul perechilor de adiacență cu structura generală *cerere + acceptare a cererii* și *cerere + respingere a cererii*.

Cuvintele-cheie: *act de vorbire, forță ilocuționară, conținut propozițional, intenție comunicativă, interacțiune conversațională, pereche de adiacență, comportament discursiv al actelor de vorbire, valență discursivă a actelor de vorbire, act de vorbire inițiativă, act de vorbire reactiv, intervenție inițiativă, intervenție reactivă.*

1. PERSPECTIVA DISCURSIVĂ ÎN ANALIZA ACTELOR DE VORBIRE

1.1. Actul de vorbire: perspective de analiză și modele de descriere

Pe parcursul timpului, numeroși cercetători au abordat problema funcțiilor limbajului. Mult timp însă, limbajul nu a fost investigat în toată varietatea funcțiilor sale, fiind văzut ca un mijloc de comunicare folosit, în principal, pentru descrierea lumii. În aceste condiții, se considera că enunțurile se caracterizează printr-o funcție descriptivă, fiind utilizate pentru a desemna un fapt, o anumită stare de lucruri din realitate. Prin urmare, enunțul, în calitatea sa de unitate comunicativă, era analizat exclusiv din punct de vedere logic, în baza valorii lui de adevăr. În această optică, enunțul era evaluat ca fiind adevărat sau fals, în funcție de faptul dacă conținutul lui corespunde sau nu realității descrise.

Un alt punct de vedere asupra funcțiilor limbajului a fost pus în evidență prin teoria actelor de vorbire elaborată de filozoful englez J. Austin. Teoria propusă de Austin se bazează pe ideea că limbajul nu are doar o funcție descriptivă, ci este folosit pentru realizarea unor acțiuni având diferite scopuri. În conformitate cu teoria dată, esența semnificației unui enunț nu se reduce doar la condiția lui de adevăr, ci implică și luarea în considerare a scopului cu care acesta este folosit în actul concret de comunicare. Astfel, prin intermediul limbajului, emițătorul, cel care produce un enunț, are posibilitatea să exprime o cerere, o rugămintă, un îndemn, un ordin, o mulțumire, să facă o invitație, o promisiune, un compliment cuiva, să avertizeze, să laude, să critice pe cineva etc. [2, p. 62]. În general, se afirmă că prin această teorie, autorul ei a combătut reprezentationalismul filosofiei analitice clasice, calificat de el drept „iluzie descriptivă”.

Punctul de plecare al teoriei actelor de vorbire îl constituie observațiile asupra unor enunțuri cu verbul predicat la persoana I singular indicativ prezent, diateza activă, de tipul: *Îți ordon să taci! Promit să nu mai întârzi. Îți mulțumesc pentru ajutor. Vă declar soț și soție.* etc. [2, p. 26]. După cum observă cercetătorii, enunțurile nu sunt folosite pentru a descrie evenimente din realitate, ci pentru a îndeplini un anumit act, și anume cu scopul de face ceea ce se spune cu ajutorul lor. Dat fiind că nu pot fi raportate la o stare de lucruri din realitate, enunțurile menționate nu pot fi considerate nici adevărate, nici false.

Dacă ar fi să prezentăm o descriere rezumativă a teoriei clasice a actelor de vorbire, așa cum a fost concepută de fondatorul ei ar trebui să menționăm că, pentru Austin, *a spune* este sinonim cu *a face*. În felul acesta, teoria în cauză se bazează pe conceptul de acțiune înfăptuită prin utilizarea limbajului în situații concrete de comunicare.

Caracteristica esențială a actelor de vorbire rezidă în faptul că realizarea lor prin

intermediul unui enunț echivalează cu înfăptuirea unei acțiuni. Spunând, în circumstanțe adecvate, *Declar ședința închisă.*, nu înseamnă doar că descriem o acțiune, ci că realizăm, de fapt, însuși actul de închidere a unei ședințe. Constatăm deci că, după Austin, a vorbi înseamnă a face schimb de informații, dar de asemenea a efectua un act utilizând anumite mijloace verbale.

Pentru teoria în cauză sunt caracteristice următoarele distincții: enunțuri constatative / enunțuri performative, performative explicite / performative implicite și reușita / nereușita unui enunț performativ. Teoria actelor de vorbire elaborată de J. Austin a fost fondată inițial pe distincția enunțuri constatative (descriu lumea reală) – enunțuri performative (realizează o acțiune). Astfel, constatativele care sunt descrieri ale stărilor de fapt din realitate pot avea valoare de adevăr. Un enunț de acest tip este fie adevărat, dacă cele exprimate de el sunt reale, fie fals, dacă sensul său nu corespunde realității.

Spre deosebire de enunțurile constatative care descriu, relatează, consemnează un eveniment din realitate, enunțurile performative reprezintă „performarea unei acțiuni” [2, p. 27]. Ele implica nu doar desemnarea unei acțiuni, ci chiar realizarea ei. Așadar, prin folosirea unui astfel de enunț vorbitorul nu urmărește doar scopul de a descrie o stare de fapt, ci schimbarea acesteia. De observat că tipul de acțiune realizat prin intermediul lor este definit drept „facere” prin „zicere” [78, p. 394].

Fiind echivalentul unei acțiuni, unei fapte realizate prin simplul fapt al rostirii lor, enunțurile performative nu presupun o raportare la ceva din realitate. Datorită acestei caracteristici ele nu pot să fie nici adevărate, nici false. Ele pot fi evaluate doar ca fiind reușite sau nereușite, ori, în termenii lui Austin fericite sau nefericite [2, p. 33-34].

Așadar, esențială pentru teoria în cauză este distincția enunț constatativ / enunț performativ, aceasta reprezentând, de fapt, distincția care a contribuit la constituirea teoriei date.

Mai târziu însă, Austin constată că distincția în cauză nu poate fi absolutizată, ajungând ca în dezvoltările ulterioare ale teoriei sale să renunțe definitiv la ea. În aceste condiții, el admite că și enunțurile numite constatative pot fi asimilate performativelor. După ce abandonează distincția dată, Austin propune o teorie potrivit căreia în structura fiecărui enunț se delimitează a) un conținut propozițional (înțelesul enunțului) și b) o forță ilocuționară (actul pe care îl realizează vorbitorul rostind enunțul dat). Astfel, orice enunț, pe lângă simplul fapt de a descrie lumea, îi servește vorbitorului pentru a face diferite lucruri. De exemplu, cu ajutorul unui enunț asertiv vorbitorul îi comunică ceva interlocutorului său, cu ajutorul unui enunț interogativ întreabă ceva, iar cu ajutorul unui enunț imperativ îi cere interlocutorului să realizeze o acțiune etc.

În sfârșit, o altă distincție importantă în teoria actelor de vorbire este aceea dintre performativele explicite și performativele implicite. Performativele explicite sunt enunțurile a

căror valoare ilocuționară este exprimată cu ajutorul unor verbe la persoana I singular, indicativ prezent, diateza activă. Aceste verbe marchează realizarea unui enunț asociat cu ideea de acțiune (*afirm, ordon, poruncesc* etc.). Spre deosebire de cele dintâi, performativele implicite sunt construcții care nu conțin în structura lor un verb performativ, ele însă pot fi aduse la aceasta forma, fiind echivalate cu niște construcții care conțin un verb performativ.

Forța ilocuționară, conținutul locuționar, efectul perlocuționar. După cum bine se știe, sub aspect pragmasemantic, un act de vorbire presupune:

a) existența unui anumit scop, a unei intenții comunicative (forța ilocuționară) corespunzătoare acțiunii pe care o realizează locutorul producând enunțul dat;

b) existența unui anumit mijloc de realizare (enunțul, adică secvența produsă de vorbitor cu o anumită intenție);

c) prezența unui anumit context în cadrul căruia are loc realizarea actului de vorbire respectiv;

d) ca urmare a utilizării sale determină modificări în starea de lucruri existentă în momentul prealabil actualizării.

Așadar, ideea de bază a teoriei actelor de vorbire este că orice enunțare se caracterizează și printr-o dimensiune ilocuționară, enunțul definindu-se printr-o anumită funcție, valoare de act comunicativ [52, p. 15]. Această valoare, definită drept forță ilocuționară, reprezintă dimensiunea centrală a oricărui act de vorbire. Ea reflectă obiectivele vorbitorului, fiind văzută ca expresie a intenției comunicative a locutorului. La nivel pragmasemantic, ea reprezintă o manifestare a acțiunii pe care o presupune enunțul dat [86, p. 96].

Cele două componente ale sensului unui enunț examinat din perspectiva teoriei actelor de vorbire sunt: conținutul propozițional și forța ilocuționară [29, p. 501; 71, p. 213]. Conținutul unui enunț folosit ca mijloc de realizare a unui act de vorbire este descris în studiile de pragmatică cu ajutorul formulei F(p) [109, p. 108; 102, p. 8]. În conformitate cu această formulă, producerea și interpretarea unui enunț este descrisă în felul următor: rostind un enunț, emițătorul asociază conținutului lui propozițional (descrie o stare de lucruri din realitate) o anumită forță ilocuționară (exprimă intenția comunicativă a locutorului), indicându-i astfel receptorului modul în care urmează să considere enunțul dat.

Distincția respectivă poate fi ilustrată pe baza următoarelor enunțuri:

- 1) *El se apucă de lucru.*
- 2) *Te apuci de lucru?*
- 3) *Te apuci imediat de lucru!*
- 4) *Promit să mă apuc de lucru.*

5) *El promite să se apuce de lucru.*

Analiza acestor enunțuri prin prisma formulei prezentate mai sus denotă că ele se definesc printr-un conținut propozițional asemănător: toate vizează o situație în care o anumită persoană ar urma să realizeze ceva. În același timp, enunțurile date diferă între ele în ce privește forța lor ilocuționară, adică sub aspectul acelei componente care le conferă valoare de acțiune. Astfel, primul enunț asociază evenimentului descris o forță ilocuționară care poate fi calificată drept aserțiune. El este folosit de vorbitor pentru a-l informa pe interlocutorul său cu privire la evenimentul dat. Cel de al doilea enunț este de tip interogativ. El se definește printr-o forță ilocuționară care poate fi descrisă drept „solicitare de informație”. Cel de al treilea enunț descrie evenimentul ca fiind o cerere. Al patrulea enunț îl prezintă ca pe o promisiune. În felul acesta, primele patru enunțuri sunt folosite pentru realizarea unor acte de vorbire având același conținut propozițional, însă forțe ilocuționare diferite.

Cât privește ultimul enunț, trebuie spus că, chiar dacă include în structura sa verbul *a promite*, în ansamblul său, el este produs de emițător și interpretat de receptor ca fiind un enunț asertiv, adică se caracterizează prin funcția ilocuționară „afirmație”. Un astfel de enunț este emis nu pentru a face o promisiune, ci pentru a descrie promisiunea făcută nu de însuși emițătorul, ci de altcineva.

După cum vedem, valoarea prin care se caracterizează actul ilocuționar în enunțurile analizate mai sus ar putea fi descrisă cu ajutorul formulei: *eu spun acest lucru cu puterea unei afirmații, constatări (1, 5), a unei întrebări (2), a unei cereri (3), a unei promisiuni (4).*

Așadar, a descrie din perspectivă pragmatică un act de vorbire înseamnă a identifica forța ilocuționară (o componentă de natură pragmatică) aplicată unui conținut propozițional (o componentă de natură semantică) [7, p. 151].

După prezentarea succintă a conceptului de act de vorbire și a teoriei actelor de vorbire, vom încerca în continuare să prezentăm modelele folosite în lingvistică pentru descrierea actelor de vorbire. Reprezentând niște unități comunicative complexe realizate prin producerea unor enunțuri în situații de comunicare concrete, actele de vorbire admit abordări și interpretări diferite, fiind puse în lumină diverse aspecte ale fenomenului în cauză. După cum se precizează în studiile de lingvistică pragmatică, actele de vorbire pot fi privite dintr-o dublă perspectivă: a) din punctul de vedere al felului cum sunt organizate în sistemul limbii și b) din punctul de vedere al modului în care ele se manifestă la nivelul discursului.

Vorbind despre modalitățile de analiză a actelor de vorbire, J. Moeschler distinge următoarele tipuri: o analiză a actelor de vorbire realizată la nivelul enunțului și o analiză a actelor de vorbire realizată la nivelul discursului [62, p. 111]. Prin aplicarea acestor modele de analiză,

autorul își propune să distingă actul de vorbire ca unitate a comunicării de actul de vorbire ca unitate a discursului [62, p. 108].

Primul model de analiză, și anume analiza de la nivelul enunțului, presupune o examinare a actelor de vorbire sub aspectul existenței lor în limbă, ceea ce echivalează cu analiza unităților în cauză din punctul de vedere al manifestării lor izolate, fără a se avea în vedere comportamentul lor în structura schimburilor verbale. Aceasta modalitate de analiză, care este una de tip „atomist”, prevede descrierea actului de vorbire ca entitate caracterizată printr-o anumită forță ilocuționară aplicată unui conținut propozițional.

Cel de al doilea model de analiză presupune examinarea actelor de vorbire într-un plan funcțional mai larg, și anume din perspectiva discursului. Actele de vorbire sunt văzute ca acțiuni performate prin utilizarea limbii în situații concrete de comunicare, implicând o interacțiune a interlocutorilor. Foarte succint am putea spune că deosebirea esențială dintre aceste două tipuri de analiză a actelor de vorbire rezidă în faptul că, în timp ce prima este o analiză acțională (actul de vorbire văzut ca entitate realizată prin producerea unui enunț), cea de a doua este, de fapt, o analiză interacționistă (actul de vorbire ca unitate utilizată în cadrul anumitor structuri conversaționale specifice).

Sintetizând informațiile referitoare la cele două modalități de analiză a actelor de vorbire, constatăm că fiecare model implică o anumită „grilă” de analiză.

A. Grila de analiză „atomistă” prevede examinarea aspectelor esențiale ale actelor de vorbire, în special, a celor care permit definirea și identificarea lor ca unități ale limbii. Scopul urmărit prin aplicarea unui astfel de model de analiză este să asigure degajarea particularităților semantico-pragmatice și structurale caracteristice diferitor subtipuri de acte de vorbire, oferind o imagine globală a clasei actelor de vorbire.

În cazul unui asemenea model de analiză, cercetătorii își focalizează atenția asupra structurii actelor de vorbire, identificând o componentă locuționară (rostirea unei secvențe verbale), o componentă ilocuționară (realizarea unei intenții de comunicare) și o componentă perlocuționară (provocarea unei reacții a interlocutorului ca rezultat al receptării și al interpretării enunțului) [2, p. 95].

În procesul de descriere a actelor de vorbire pe baza modelului menționat, acestea sunt surprinse din perspectiva trăsăturilor lor definitorii ca unități comunicative minimale. Este vorba de acele trăsături pentru care sunt operante următoarele distincții: a) forță ilocuționară – conținut propozițional, b) funcție ilocuționară – mijloace de realizare lingvistică și realizări directe – realizări indirecte ale actelor de vorbire; c) acte de vorbire reușite – acte de vorbire nereușite.

Dacă se are în vedere distincția *forță ilocuționară – conținut propozițional*, se urmărește

relevarea specificului intenției comunicative a locutorului care stă la baza actului de vorbire respectiv. De menționat însă că tehnica de descriere a forței ilocuționare ce caracterizează un anumit act de vorbire în cazul analizei atomiste, care a fost elaborată de-a lungul anilor, se reduce, în cea mai mare parte, la descrierea acestei componente din punctul de vedere al caracteristicilor semantico-pragmatice prin care se definesc actele de vorbire.

Atunci când se pune accentul pe corelația *funcție ilocuționară – realizare lingvistică*, cercetătorii identifică și descriu mijloacele lingvistice de codificare a actelor de vorbire (tipurile de structuri sintactice prin care se exprimă actele de vorbire și verbele performative). Sunt vizate particularitățile structurale (structura sintactică și morfologică) ale enunțurilor prin intermediul cărora se realizează actele de vorbire, fiind scoase în evidență mijloacele folosite cu rol de mărci ale forței ilocuționare și cele ale conținutului propozițional [85, p. 26]. O atenție specială se acordă, de asemenea, descrierii mijloacelor de limbă folosite în realizările directe și indirecte ale actelor de vorbire în discurs.

Analiza actelor de vorbire prin prisma distincției acte de vorbire *reușite* – acte de vorbire *nereușite* pune în evidență condițiile care sunt necesare pentru ca actul de vorbire să fie realizat cu succes. În cazul în care unele dintre aceste condiții nu sunt respectate se vorbește despre eșuarea actului respectiv.

În general, ceea ce ar trebui precizat în legătură cu analiza „atomistă” este faptul că în cazul acestui model actele de vorbire sunt analizate izolat, făcându-se abstracție de contextul interacțional, discursiv în care acestea se realizează.

B. Grila de analiză interacționistă are în vedere relevarea aspectului legat de utilizarea actelor de vorbire în discurs [19, p. 127]. Cu alte cuvinte, acest tip de analiză presupune examinarea actelor de vorbire ca elemente ale interacțiunii conversaționale, accentul fiind pus pe regulile care reglementează înlănțuirea lor în structura perechilor de adiacență.

Fiind definit drept o „unitate minimală a structurii interacționale”, actul de vorbire este examinat de astă dată prin prisma corelației *act de vorbire – context de realizare*. În felul acesta, actele de vorbire sunt caracterizate nu doar în raport cu mijloacele de realizare așa cum se întâmplă în cazul unei analize atomiste, ci și în raport cu circumstanțele concrete ale comunicării în care locutorul își formulează enunțul [84, p. 21; 8, p. 17].

Este de menționat că anume această abordare oferă o imagine completă a actului de vorbire în calitatea sa de unitate minimală a comunicării prin care se asigură interconectarea dintre o anumită valoare și un context lingvistic și extralingvistic. Ar trebui să spunem că studierea actelor de vorbire din perspectivă interacțională, conversațională presupune, în linii mari, delimitarea următoarelor aspecte:

- a) identificarea valorii ilocuționare specifice actului de vorbire;
- b) analiza modalității de înlănțuire a actele de vorbire în anumite structuri interacționale;
- c) stabilirea funcțiilor cu care sunt folosite actele de vorbire în componența perechilor de adiacență;
- d) examinarea relațiilor stabilite între enunțuri ca mijloace de realizare a actelor de vorbire.

Din cele discutate mai sus rezultă că teoria clasică a actelor de vorbire, ai cărei reprezentanți sunt J. Austin (1962), fondatorul acestei teorii, J. Searle (1972), care a sistematizat elementele esențiale ale teoriei date, punând bazele unei analize ample a actelor de vorbire, și D. Vanderveken (1988), care completează descrierile lui Austin și Searle, constituie o teorie în cadrul căreia actele de vorbire sunt examinate din perspectivă ilocuționară, și anume din perspectiva valorilor care le caracterizează și din punctul de vedere al mijloacelor folosite pentru exprimarea lor. Este însă bine știut faptul că actele de vorbire reprezintă niște unități care se manifestă la nivelul interacțiunii conversaționale, caracterizându-se astfel și printr-un anumit comportament discursiv. Prin urmare, în cazul în care actele de vorbire erau examinate doar dintr-o perspectivă ilocuționară, acest aspect rămânea în afara sferei de investigație a cercetătorilor. Anume din această cauză uneori se afirmă că teoria actelor de vorbire în varianta lui Austin și Searle nu este aplicabilă la domeniul conversației [14, p. 63].

Trebuie precizat că acest aspect este readus în centrul atenției cercetătorilor prin investigațiile unor lingviști, între care trebuie amintită, în primul rând, lingvista franceză C. Kerbrat-Orecchioni (2012). Anume în lucrările acestei cercetătoare concepția clasică a actelor de vorbire este completată cu o concepție interactivă [46, p. 47]. Prin urmare, teoria actelor de vorbire începe să se intereseze nu doar de actele de vorbire ca entități de sine stătătoare, ci și de secvențele interacționale în care ele sunt utilizate. Totodată, actele de vorbire sunt examinate în strânsă legătură cu contextul și cu situația comunicativă în care ele funcționează. Unitatea de bază a interacțiunii conversaționale nu mai este actul de vorbire văzut ca entitate izolată, ci o secvență constituită din cel puțin două acte, dintre care unul inițiază **perechea de adiacență** și altul o încheie [14, p. 413-414].

În această ordine de idei, este important să amintim faptul că și interacțiunea conversațională se poate caracteriza prin două laturi: o latură semantică (definește condițiile interpretării funcționale a unităților din cadrul secvențelor interacționale) și o latură sintactică (definește condițiile privind buna lor formare). Toate acestea demonstrează că și actele de vorbire au două dimensiuni: o dimensiune semantică (este pusă în evidență prin analiza de tip „atomist”) și o dimensiune sintactică (este scoasă în relief prin analiza interacționistă). Prima dimensiune stabilește condițiile interpretării și tipologiei funcțional-semantică a actelor de vorbire. Cealaltă

dimensiune este relevantă pentru stabilirea condițiilor de utilizare a actelor de vorbire în discurs. Aceste două dimensiuni sunt interdependente. Prin urmare, examinarea dimensiunii semantice poate servi drept bază pentru înțelegerea dimensiunii sintactice.

În felul acesta, actele de vorbire se pretează la o interpretare dintr-o dublă perspectivă, fiind luate în considerare atât valorile lor caracteristice (semantica actelor de vorbire), cât și relațiile stabilite între ele în procesul utilizării lor în interacțiunea conversațională (sintaxa actelor de vorbire). În felul acesta, examinarea comportamentului discursiv al actelor de vorbire reprezintă un suport important pentru înțelegerea comunicării dialogice.

1.2. Tipologia actelor de vorbire din perspectiva comportamentului lor discursiv

Una dintre problemele cu care se confruntă cercetătorii preocupați de investigarea actelor de vorbire, chiar din momentul elaborării teoriei date, vizează clasificarea lor. Trebuie să constatăm că, până în prezent, studiile de specialitate nu ne spun cu exactitate câte acte de vorbire ar exista într-o limbă, numărul lor variind de la câteva zeci până la câteva sute [52, p. 25]. Aceasta ar însemna că încă nu a fost stabilit un inventar cât de cât complet al actelor de vorbire. Prin urmare, este și mai puțin probabil să ne așteptăm că ar putea fi realizată o clasificare exhaustivă a actelor de vorbire. Într-adevăr, clasificarea actelor de vorbire rămâne a fi unul dintre aspectele în privința căruia cercetătorii din domeniul pragmaticii sunt departe de a ajunge la un numitor comun.

În literatura de specialitate există un număr impunător de clasificări ale actelor de vorbire, cele mai cunoscute fiind cele realizate de fondatorii teoriei actelor de vorbire: J. Austin și J. Searle.

Clasificări ale actelor de vorbire. După cum bine se știe, cele dintâi studii consacrate actelor de vorbire au avut în vedere și examinarea modului de organizare a actelor de vorbire în clase mari. Filozoful J. Austin este primul care a oferit o clasificare, distingând cinci clase de acte de vorbire delimitate în funcție de valoarea lor ilocuționară [2, p. 149-150].

J. Austin este cel care a demonstrat că orice enunțare a unei propoziții în procesul de comunicare presupune realizarea unui act ilocuționar, reprezentând o manifestare a scopului comunicativ urmărit de emițător. Renunțând la distincția inițială performativ / constatativ și luând în considerare valoarea ilocuționară a enunțurilor („forța”), care se aplică la diverse conținuturi și care poate fi exprimată cu ajutorul verbelor performative, Austin pune baza clasificării actelor de vorbire, împărțindu-le în următoarele clase:

1) acte verdictive; constau în „exprimarea unei judecăți, oficiale ori neoficiale, bazate pe probe ori motive referitoare la valori ori fapte” [2, p. 141]. Rolul lor este de a evalua, clasifica, diagnostica, aprecia etc. Scopul ilocuționar poate fi marcat cu ajutorul verbelor performative

precum: *a achita, a condamna, a decreta, a considera, a crede, a înțelege, a estima, a evalua, a caracteriza, a aprecia, a descrie, a analiza* etc.

2) acte exercitive (decizionale); presupun „exprimarea unei decizii în favoarea sau împotriva unei anumite acțiuni” [2, p. 143]. Acest scop ilocuționar poate fi marcat prin verbe performative ca: *a ordona, a cere, a comanda, a implora, a sfătui, a numi în funcție, a destitui, a concedia, a abroga, a se opune* etc.

3) acte promissive (comisive); au menirea „să angajeze vorbitorul la anumite acțiuni” [2, p. 144]. Au ca mărci ale scopului ilocuționar verbe performative precum: *a promite, a se angaja, a garanta, a plănuși, a paria, a consimți, a accepta* etc.

4) acte behabitative (comportative / comportamentale); „presupun reacții la comportamentul și soarta altor persoane, precum și atitudini și exprimări de atitudini față de purtarea anterioară ori iminentă a unei alte persoane” [2, p. 146]. Verbele performative prin care este marcat scopul lor ilocuționar sunt: *a mulțumi, a felicita, a compătimi, a critica, a-și cere scuze, a se plânge, a deplânge, a blestema, a binecuvânta* etc.

5) acte expozitive; sunt folosite pentru „a expune un punct de vedere, de a conduce un argument și de a clarifica întrebări și referințe” [2, p. 146]. Verbele performative folosite în cazul acestor acte sunt: *a afirma, a nega, a postula, a remarca, a obiecta, a informa, a explica, a se referi la* etc.

Considerată de însuși Austin ca fiind „o clasificare generală preliminară”, deci una provizorie, clasificarea prezentată mai sus nu este scutită de neajunsuri, precum ar fi lipsa unui criteriu clar în delimitarea claselor de acte de vorbire, numeroase suprapuneri între clasele de acte de vorbire delimitate ș.a. [102, p. 8]. Referindu-se la clasificarea propusă de Austin, J. Searle observa că este vorba mai puțin de o clasificare de enunțuri performative și mai degrabă de o clasificare a verbelor performative din limba engleză, adică a verbelor caracterizate printr-o anumită valoare ilocuționară [102, p. 8].

Raportându-se la clasificarea actelor de vorbire a lui Austin și urmărind scopul de a depăși deficiențele clasificării date, John R. Searle propune o nouă clasificare. Spre deosebire de Austin, care identifică tipurile de acte de vorbire pornind de la semantica verbelor performative, J. Searle pune la bază noțiunea de scop comunicativ urmărit de locutor în situația dată de comunicare. Astfel, clasificarea actelor de vorbire în funcție de forța ilocuționară care se asociază unui conținut propozițional i-a permis lui J. Searle să amelioreze clasificarea actelor de vorbire elaborată de profesorul său.

Lucrul cel mai important pe care îl face J. Searle în stabilirea taxonomiei actelor de vorbire este să clarifice criteriile în funcție de care acestea urmează să fie clasificate. În acest scop, J.

Searle a amplificat numărul de trăsături pe baza cărora se poate contura o tipologie a actelor ilocuționare, stabilind un fascicul de douăsprezece parametri, care pot fi grupați în funcție de condițiile producerii actelor de vorbire, în patru tipuri. Cele mai importante criterii luate în considerare de J. Searle în clasificarea actelor de vorbire sunt: scopul actului ilocuționar, direcția de ajustare a actului de vorbire (de la cuvinte spre realitate sau de la realitate spre cuvinte), starea psihologică exprimată (convingerea, dorința, regretul etc.) și conținutul propozițional [102, p. 2-5].

Ca urmare a aplicării acestor criterii, J. Searle identifică cinci clase (sau categorii de bază) de acte de vorbire: 1) asertivele (diverse afirmații), 2) directivele (cererile, inclusiv întrebările, sfaturile etc.), 3) promisivile (asumarea unor angajamente), 4) expresivele (acte care servesc la exprimarea emoțiilor și acte comportamentale) și 5) declarativele (diverse acțiuni instituționale).

1. Actele reprezentative (ilustrative, asertive) au drept scop descrierea unei situații și comunicarea informației despre o astfel de situație interlocutorului: *El a venit ieri*. În privința direcției de ajustare, actele date se caracterizează prin orientarea dinspre cuvinte spre realitate. În planul realizării prin mijloace de limbă, pot presupune existența unui verb performativ care să poată funcționa ca marcă a scopului ilocuționar: *a afirma, a sugera, a insista, a presupune, a deduce, a se plânge*.

2. Actele directive au ca obiectiv încercarea emițătorului de a-l determina pe receptor să realizeze o acțiune: *Dă-mi ziarul!* Se caracterizează prin orientarea dinspre realitate spre cuvinte, altfel spus, lumea trebuie să se adapteze la cuvinte. Verbele performative care pot exprima această valoare ilocuționară sunt: *a cere, a solicita, a ordona, a ruga, a invita, a sfătui* etc.

3. Actele comisive exprimă o situație în care vorbitorul se angajează să efectueze o acțiune: *Îți promit că vin*. Se caracterizează prin orientarea dinspre realitate spre cuvinte. Verbele performative definite prin valoarea ilocuționară proprie acestor acte de vorbire sunt: *a promite, a se angaja, a făgădui, a jura* etc.

4. Actele expresive exprimă starea psihologică sau atitudinea vorbitorului față de starea de lucruri descrisă de conținutul propozițional: *Te felicit!*. Drept exemple de acte de vorbire expresive pot servi: felicitările, mulțumirile, scuzele etc. Verbele performative care exprimă valori ilocuționare expresive sunt: *a mulțumi, a se scuza, a felicita, a saluta, a deplânge* etc.

5. Actele declarative au drept scop instaurarea unei stări de lucruri prin stabilirea unei corespondențe directe între cuvinte și realitate: *Declar ședința deschisă*. Exemple de acte declarative sunt următoarele: numirea într-o funcție, destituirea, arestarea, binecuvântarea, căsătoria, botezul etc. Caracteristic pentru actele de vorbire în cauză este faptul că, de obicei, pentru realizarea lor cu succes, este necesară existența unui cadru instituțional.

Clasificarea lui J. Austin și, mai ales, cea a lui J. Searle (1976) au avut și continuă să aibă o influență majoră asupra tuturor celor care abordează această problemă [44, p. 40-41]. Fie că sunt acceptate, fie că sunt criticate, ele însă nu pot fi trecute cu vederea. Astfel, cercetătorii care au acceptat fără rezerve clasificările realizate de fondatorii teoriei actelor de vorbire au căutat să precizeze anumite aspecte și să aducă argumente în sprijinul lor [114, p. 85-87; 38, p. 5-12]. De foarte multe ori, clasificările în cauză au fost preluate cu anumite modificări. Bunăoară, autorii GALR 2005 au preluat clasificarea lui J. Searle, adăugând la cele cinci tipuri de acte de vorbire de bază un al șaselea tip, și anume: actele de vorbire întrebare [37, p. 799]. În același timp, nu rare sunt și cazurile când clasificările date, fiind puse în discuție, sunt modificate radical. Astfel, D. Sperber și D. Wilson, reprezentanți ai pragmaticii cognitive, consideră inutile clasificările complexe ale actelor de vorbire, propunând reducerea claselor de acte de vorbire la trei tipuri, și anume asertive (*a spune că...*), directive (*a spune să...*) și actele de vorbire întrebare (*a întreba dacă...*) [103, p. 253-254].

În continuare ne propunem să prezentăm o clasificare a actelor de vorbire din limba română care ar avea în vedere nu doar aspecte legate de conținuturile implicite ale enunțurilor care exprimă actele de vorbire (forță ilocuționară, conținut propozițional), ci și anumite particularități vizând comportamentul lor discursiv.

După cum putem observa, criteriul de bază în funcție de care sunt clasificate actele de vorbire, atât în tipologia lui J. Austin, cât și în cea a lui J. Searle, este scopul urmărit de locutor. Cu alte cuvinte, tipul de act de vorbire se stabilește în funcție de specificul forței ilocuționare care se asociază conținutului propozițional al enunțului respectiv. Totuși, pentru clasificarea actelor de vorbire este important nu doar specificul forței ilocuționare, ci și anumite particularități ale conținutului propozițional exprimat prin enunțurile respective, precum și contextul în care acestea sunt produse.

Astfel, dacă luăm în considerare factorii expuși mai sus, intenție comunicativă, conținut propozițional, context de producere, putem distinge următoarele patru tipuri de acte de vorbire, care, la rândul lor, înglobează mai multe subtipuri:

1. Actele de vorbire de tip informațional. Sunt actele care urmăresc vehicularea informației în actul de comunicare. Cu ajutorul lor se comunică sau se obțin informații. Prin urmare, conținutul lor propozițional reprezintă descrierea unei situații, eveniment, stări de lucruri din realitate.

Având drept funcții de bază transmiterea sau obținerea informației, actele din această clasă sunt de două subtipuri: aserțiunea (actele asertive) și întrebarea. Actele de vorbire asertive sunt folosite pentru a descrie lumea. Cu ajutorul lor locutorul poate să spună interlocutorului său cum stau lucrurile, adică să facă în așa fel ca interlocutorul să știe ceva despre un anumit eveniment, o

anumită stare de lucruri din realitate (*A venit mama.*). Actele de vorbire din cea de a doua subclasă îi servesc emițătorului pentru a-l întreba pe interlocutor despre ceva (*Cine a venit?*).

În planul expresiei, furnizarea informației se realizează printr-un enunț asertiv, iar solicitarea informației, printr-un enunț interogativ. Actele de vorbire asertive au ca mărci ale forței ilocuționare verbe performative care fac parte din clasa verbelor de declarație (*verba dicendi*): *a afirma, a admite, a anunța, a asigura, a avertiza, a declara, a insista, a înștiința, a jura, a mărturisi, a presupune, a pretinde, a prezice, a recunoaște, a remarca, a spune, a sugera, a susține, a zice* etc. Pentru actele de vorbire întrebare verbul performativ de bază este *a întreba*. Alte verbe care pot fi utilizate ca mărci ale acestor acte de vorbire sunt: *a chestiona, a examina, a interoga*.

În legătură cu utilizarea verbelor performative în cazul enunțurilor asertive și a celor interogative, trebuie menționat că, de obicei, aceste verbe sunt omise din structura enunțurilor în cauză. Astfel, în locul enunțurilor explicite, cu verbul performativ exprimat, se preferă echivalentele lor implicite [2, p. 71]. Deci în loc de: *Afirm, îți spun, te informez că afară plouă.* se folosește doar partea enunțului care exprimă conținutul propozițional: *Afară plouă*. Tot așa și în cazul enunțurilor interogative. În loc de: *Întreb dacă l-a văzut cineva pe el.* de cele mai multe ori se spune doar: *L-a văzut cineva pe el?*

2. Actele de vorbire de tip acțional. Sunt actele care vizează să impună realizarea unei acțiuni de către participanții la interacțiune. Scopul lor este, astfel, de a-i orienta pe participanții la actul de comunicare să realizeze anumite acțiuni. Conținutul lor propozițional exprimă viitoarea acțiune care urmează să fie realizată de interlocutori.

Actele de vorbire din această clasă îi permit emițătorului: să-l oblige pe interlocutor să realizeze o acțiune (*Cântă!; Îți ordon să pleci!*), să-i promită interlocutorului că el însuși va realiza o acțiune (*Îți promit că voi fi și eu acolo.*), să-i propună interlocutorului să realizeze împreună o acțiune (*Îți propun să facem o plimbare prin parc.*), să-l determine pe interlocutor să se prezinte undeva sau să participe la ceva, și anume să-i facă o vizită, să mănânce, să bea sau să se distreze împreună (*Te invităm mâine la noi.*), să-i ceară interlocutorului permisiunea de a realiza o acțiune (*Permite-mi să trec.*), să-i permită sau să-i interzică interlocutorului să realizeze o acțiune (*Poți să faci ce vrei. Nu-ți permit să țipi la mine!*).

Așadar, clasa aceasta cuprinde următoarele subtipuri de acte de vorbire: cererea (actele de vorbire directive), promisiunea (actele de vorbire promisiive), propunerea, invitația, cererea de permisiune, permisiunea și interdicția.

Drept indicatori ai forței ilocuționare în cazul actelor de vorbire de acest tip pot apărea următoarele verbe performative: *a cere, a implora, a îndruma, a îndemna, a obliga, a ordona, a provoca, a ruga, a solicita, a sfătui, a propune, a invita, a pofti, a îngădui, a permite, a da voie, a*

interzice etc.

3. Actele de vorbire de tip expresiv. Acestea reprezintă o manifestare în plan verbal a sentimentelor, emoțiilor și a atitudinilor vorbitorului vizavi de o stare de lucruri verbalizată prin conținutul propozițional al enunțului respectiv. Conținutul lor propozițional comportă o descriere a relațiilor emoționale și intelectuale stabilite între interlocutori în cadrul comportamentului lor social: *Îți mulțumesc pentru ajutor. Te felicit cu ocazia zilei tale de naștere. Te rog să mă scuzi.* etc. Actele în cauză se bazează, în multe cazuri, pe anumite convenții sociale fiind utilizate, în cazul dat, pentru a realiza diverse ritualuri.

Din această categorie fac parte următoarele subtipuri de acte de vorbire: salutul, mulțumirea, scuza, complimentul, lauda, felicitarea, consolarea, condoleanțele, regretul, mustrarea, reproșul, disprețul, acuzația, insulta, blestemul etc.

Actele de vorbire din clasa expresivelor au ca mărci ilocuționare următoarele verbe: *a mulțumi, a lăuda, a felicita, a regreta, a reproșa, a critica, a acuza, a blestema* etc.

4. Actele de vorbire de tip declarativ. Sunt actele care provoacă, instituie o nouă stare de lucruri prin faptul de a declara ceva într-un anumit cadru instituțional. Conținutul lor propozițional descrie o acțiune realizată prin simpla rostire a unui enunț: *Vă declar soț și soție. Îți las moștenire toată averea mea. În numele legii, ești arestat!*

Actele date comportă anumite trăsături care le individualizează în raport cu toate celelalte tipuri de acte de vorbire. Astfel, spre deosebire de actele de vorbire de tip informațional, ele nu descriu lumea, ci o schimbă. În același timp, în comparație cu actele de tip acțional ele nu presupun decât o acțiune realizată prin mijloace verbale, și nu o acțiune care să se producă în realitate prin implicarea fie a unuia dintre interlocutori, fie a ambilor participanți la actul de comunicare. De exemplu, odată ce rostește enunțul *Declar ședința închisă.*, locutorul chiar face acest lucru, adică acționează în sensul verbului folosit. Prin faptul că presupun realizarea unei acțiuni doar prin rostirea unui enunț, actele date se apropie de cele de tip expresiv, diferă însă de acestea de la urmă prin aceea că sunt dependente de contextul situațional al comunicării în cea mai mare măsură: îndeplinirea lor reclamă un anumit cadru instituționalizat.

Clasa declarativelor include actele realizate prin declarațiile făcute în cadrul unor ceremonii (botezul, căsătoria), declarații ale autorităților statului (declararea războiului), formule care însoțesc angajarea, disponibilizarea sau diferite sentințe (numirea, destituirea din post, arestarea, condamnarea), formule testamentare etc. Există un număr mare de verbe performative specifice acestei clase de acte de vorbire: *a abandona, a abdica, a acorda, a anula, a aproba, a aresta, a autoriza, a binecuvânta, a blagoslovi, a boteza, a concedia, a condamna, a conferi, a contramanda, a convoca, a declara, a decreta, a demisiona, a destitui, a dezmoșteni, a dezvinovăți,*

a disculpa, a dizolva, a excomunica, a grația, a ierta, a împuternici, a inaugura, a îndreptăți, a instala, a institui, a legifera, a numi, a promulga, a ratifica, a renunța, a respinge, a revoca, a rezilia, a sancționa, a stabili, a stipula, a suspenda, a vota etc.

Dacă încercăm să comparăm clasificarea propusă în lucrarea de față cu cele descrise anterior, observăm că în clasificarea descrisă mai sus sunt preluate integral două dintre tipurile întâlnite în clasificarea lui J. Searle: e vorba de actele de vorbire expresive și de cele declarative. În același timp, asertivele nu mai sunt prezentate ca un tip aparte. Ele sunt grupate, alături de actele de vorbire întrebare (considerate de J. Searle o subspecie a directivelor), în clasa actelor de tip informațional. În sfârșit, directivele și promisivile, la care se adaugă alte câteva tipuri de acte (propunerea, invitația, oferta etc.), constituie clasa actelor de tip acțional.

În concluzie, vom menționa că, după cum au demonstrat cercetările întreprinse asupra comportamentului discursiv al actelor de vorbire, clasificarea propusă în cele de mai sus este relevantă atât pentru caracterizarea actelor de vorbire ca entități minimale ale comunicării, cât și, mai ales, pentru înțelegerea și explicarea modului în care actele de vorbire se integrează în structura interacțiunii conversaționale. Aceste aspecte pot fi puse în evidență printr-o abordare funcțională, dialogică a actelor de vorbire.

1.3. Comunicarea dialogică și actele de vorbire

După cum a fost menționat în partea introductivă a lucrării, scopul cercetării de față este să examineze funcționarea actelor de vorbire în activitatea discursivă. A analiza comportamentul discursiv al actelor de vorbire înseamnă, de fapt, a stabili regulile care reglementează succesiunea lor în discurs.

Înainte de a descrie regulile înlănțuirii actelor de vorbire în interacțiunea conversațională în limba română, trebuie făcută următoarea precizare: în lucrarea de față, funcționarea actelor de vorbire este examinată în interacțiunea dialogică, în special, în cadrul dialogului oral, care reprezintă forma primară și cea mai complexă a dialogului [9, p. 79, 80; 50, p. 55; 13, p. 84].

Astfel, ceea ce ne interesează este analiza, din perspectivă pragmatică, a relației stabilite între actele de vorbire și dialog în calitatea lui de modalitate fundamentală de realizare a funcției de comunicare a limbajului uman. Întrebarea pe care ne-o punem este următoarea: *cum este organizată interacțiunea conversațională pornind de la înlănțuirea actelor de vorbire în discurs?*

Pentru a putea răspunde la această întrebare este necesar să aruncăm o privire mai detaliată asupra organizării interne a activității discursive, în special, asupra unităților și a modului de structurare a comunicării dialogice.

În lucrările de specialitate se întâlnesc numeroase definiții ale dialogului. Cea mai frecventă dintre ele definește dialogul ca fiind o activitate comunicativă structurată ca schimb de replici între două sau mai multe persoane care îndeplinesc, alternativ, rolurile de emițător și receptor [9, p. 80; 21, p. 20]. Constituind un tip de comunicare reglementat de anumite legi sau strategii discursive, dialogul joacă un rol esențial în comunicarea cotidiană.

După opinia specialiștilor, dialogul se manifestă sub mai multe forme, dintre care esențiale sunt următoarele două: conversația și discuția. Conversația, forma prototipică de utilizare a limbajului în situații de comunicare orală curentă, se aseamănă cu discuția prin faptul că ambele reprezintă o activitate comunicativă ce se desfășoară sub forma unei succesiuni de intervenții alternative ale unor participanți [43, p. 41].

Distincția dintre conversație și discuție se realizează însă în funcție de mai mulți factori. În primul rând, ele se deosebesc în planul condițiilor în care se produc. Astfel, dacă în cazul conversației schimbul de mesaje între doi sau mai mulți participanți se desfășoară în absența determinărilor de natură instituțională, atunci discuția implică obligatoriu existența unui cadru instituționalizat [8, p. 142]. Anume datorită acestor caracteristici conversația este definită ca un tip informal de comunicare dialogică orală (dialog informal), iar discuția ca un tip de dialog formal [13, p. 87, 88].

Dacă încercăm să sintetizăm cele expuse în literatura de specialitate referitor la distincția dintre cele două forme de dialog, conversația și discuția, ar trebui să spunem că, pe lângă cadrul comunicațional diferit în care se desfășoară, ele se mai deosebesc prin:

a) structura lor (conversația se desfășoară liber și se caracterizează printr-un grad mic de structurare tematică; discuția se desfășoară conform unui protocol de interacțiune și implică o progresie tematică),

b) tematica abordată (în cazul conversației, temele sunt, de obicei, minore; nu implică limitări, iar în cazul discuției temele sunt serioase, fiind determinate de cadrul instituțional în care se produce),

c) scopul urmărit de participanții la interacțiune (scopul conversației este difuz; discuția are drept scop rezolvarea unor probleme de tip instituțional),

d) relația dintre interlocutori (conversația implică un anumit grad de familiaritate dintre participanți, care dialoghează de pe poziții interpersonale, în cadrul discuției participanții discută în funcție de rolul lor socioprofesional) și

e) stilul enunțării (în cadrul conversației exprimarea este preponderent familiară, se utilizează un stil liber de constrângeri, este posibilă abaterea de la normă; în cadrul unei discuții se impune respectarea normei literare).

Așadar, „conversația se definește, de obicei, în opoziție cu discuția, care se caracterizează prin restricții precise privind cadrul, tematica și alocarea rolului de emițător, participanții manifestându-se prin prisma rolului lor social” [8, p. 142].

În încheierea acestei descrieri, trebuie menționat că, dintre cele două variante de realizare a dialogului, ne vom ocupa, în continuare, de cea dintâi, și anume de conversație, aceasta fiind varianta dialogului în cadrul căreia se manifestă în modul cel mai direct actele de vorbire. În felul acesta, comportamentul discursiv al actelor de vorbire va fi examinat, în paginile lucrării de față, doar în contextul interacțiunii conversaționale, care reprezintă „forma cea mai frecventă de discurs” [43, p. 37].

Organizarea interacțiunii conversaționale. Un aspect important pentru analiza comportamentului discursiv al actelor de vorbire este cel care privește unitățile și modalitatea de organizare a interacțiunii conversaționale.

Vorbind despre modalitatea de organizare a interacțiunii conversaționale, L. Ionescu-Ruxăndoiu menționează că soluțiile de descriere a tiparelor structurale ale conversației sunt destul de diferite, ele reflectând perspective analitice și metode diverse [43, p. 42].

Totuși, în pofida multitudinii de puncte de vedere privind unitățile constitutive ale conversației, cei mai mulți cercetători sunt de acord cu faptul că pot fi delimitate două planuri de organizare a interacțiunii conversaționale:

- a) organizarea ierarhică și
- b) organizarea secvențială (sau liniară).

Planul organizării ierarhice vizează identificarea unităților și stabilirea modului de structurare a interacțiunii conversaționale pe verticală. Principiul ierarhic care este la baza acestui nivel de organizare stipulează că interacțiunea conversațională reprezintă un „ansamblu” de unități structurate pe mai multe niveluri. Aceasta înseamnă că o unitate comunicativă de rang superior din structura interacțiunii conversaționale este formată dintr-o combinație de unități de rang imediat inferior, care sunt, la rândul lor, mai simple și mai mici.

Planul organizării secvențiale este relevant pentru clarificarea modului de funcționare a unităților comunicative de diferite niveluri în structura interacțiunii conversaționale. El vizează desfășurarea, succesiunea unităților de același rang în structura unor secvențe constitutive în procesul de comunicare. În actul de comunicare aceste unități funcționează integrându-se în anumite secvențe, anumite lanțuri interacționale de natură semantico-pragmatică.

În felul acesta, interacțiunea conversațională este structurată pe mai multe niveluri în virtutea unor principii care sunt de natură ierarhică și funcțională, și anume:

- a) principiul organizării ierarhice care implică o anumită dispunere a unităților

comunicative din structura interacțiunii conversaționale. Potrivit acestui principiu unitățile complexe ale interacțiunii conversaționale sunt alcătuite din unități mai simple și mai mici, altfel spus, conversația se constituie prin articularea unităților simple în unități din ce în ce mai complexe;

b) principiul organizării secvențiale. În structura conversației are loc succesiunea actelor de vorbire în calitatea lor de entități minimale ale unui dialog.

Aceste principii sunt puse la baza celor două modele de descriere a interacțiunii conversaționale: modelul integrativ al interacțiunii conversaționale și modelul linear al interacțiunii conversaționale.

Modelul ierarhic sau integrativ al interacțiunii conversaționale. Primul nivel la care poate fi urmărită organizarea interacțiunii conversaționale este nivelul ierarhic. După cum se menționează în Gramatica Academiei (2005), interacțiunea conversațională, în calitatea sa de formă fundamentală a comunicării dialogice orale, „are o organizare internă care poate fi descrisă ca o structură ierarhică de unități comunicative” [37, p. 781].

Conform acestui principiu, o unitate de un anumit rang este formată dintr-o combinație de unități de rang imediat inferior sau chiar dintr-o singură unitate. Rezultă din definiție că structura limbii se prezintă sub formă de „etaje”, de niveluri, organizate în mod ierarhic. Această ierarhie constă în faptul că fiecare unitate superioară este diferită din punct de vedere funcțional de o unitate inferioară.

Definind conversația ca o înlănțuire a unor replici produse consecutiv de două sau mai multe persoane participante la dialog, cercetătorii delimitează în structura ei anumite unități comunicative. Numărul și tipul acestor unități comunicative diferă de la o lucrare la alta. Analiza studiilor consacrate descrierii interacțiunii conversaționale demonstrează o diversitate mare în ce privește unitățile structurii interacționale identificate în cadrul acestui tip de comunicare.

Astfel, noua Gramatică a Academiei distinge următoarele elemente ale structurii interacționale prin care se caracterizează o conversație: actul, mișcarea, intervenția, schimbul, tranzacția, conversația [37, p. 797]. Prezentând organizarea internă a dialogului ca pe o structură ierarhică de niveluri, autorii Gramaticii Academiei menționează că structura dialogului rezultă din articularea unor unități simple în unități din ce în ce mai complexe. Unitatea minimală este considerată a fi actul de vorbire. Unitatea de rang imediat superior, care are ca părți constitutive actele de vorbire, este mișcarea comunicativă. Mai multe mișcări se includ în intervențiile fiecărui locutor. Două sau mai multe intervenții compun schimbul. Schimburile formează o tranzacție. Tranzacțiile, legate prin relații semantice și sintactice, intră în structura unei conversații sau discuții [37, p. 797].

În același timp, L. Ionescu-Ruxăndoiu identifică următoarele elemente ale structurii ierarhice a interacțiunii conversaționale: actul, mișcarea, schimbul, faza, confruntarea [43, p. 64].

Numărul și chiar tipul unităților delimitate în structura interacțiunii conversaționale diferă de la cercetător la cercetător. De menționat însă că scopul urmărit aici nu este clarificarea acestor distincții. Ele depășesc cadrul lucrării de față. Importante pentru analiza întreprinsă în această lucrare sunt următoarele două aspecte.

În primul rând, elementele structurii interacționale care constituie o conversație (oricare ar fi ele) sunt organizate ierarhic: unitățile de rang inferior se combină în unități de rang imediat superior [43, p. 66].

În al doilea rând, în planul organizării ierarhice, interacțiunea conversațională este formată din schimburi verbale, constituite la rândul lor din intervenții, care conțin în structura lor acte de vorbire.

Astfel, pentru cazul nostru prezintă interes faptul că, indiferent de numărul și tipul de elemente interacționale delimitate în structura discuției, unitatea minimală este, de cele mai multe ori, actul de vorbire [53]. De fapt, L. Ionescu-Ruxăndoiu vorbește, în acest caz, despre un act interacțional [43, p. 66], ceea ce ar însemna că structurile interacționale se manifestă prin secvențe constituite prin succesiunea unor acte de vorbire.

Modelul linear sau secvențial al interacțiunii conversaționale. Când conversăm în mod obișnuit, în dialogul de fiecare zi, nu facem altceva decât să producem și să receptăm enunțuri, care apar sub forma unor replici alternante. Dialogurile au o structură care cuprinde un anumit număr de replici, fiecărui participant venindu-i rândul să spună ceva. Aceste replici sunt realizate prin anumite acte de vorbire a căror succesiune nu este întâmplătoare.

Unitatea minimală din care se constituie dialogul este replica. O replică este echivalentă cu o contribuție verbală și/sau nonverbală a unui participant la dialog, este considerată a fi cea mai mică unitate a construcției dialogice. Modul în care se înlănțuie enunțurile reprezintă structura interacțională, locală a dialogului.

Dat fiind că la baza oricărei interacțiuni conversaționale se află actul de vorbire realizat prin enunțurile rostite de participanții la interacțiune, o conversație poate fi văzută ca o succesiune de schimburi compuse din acte de vorbire.

Luând în considerare cele expuse mai sus, ar trebui să conchidem că structura schimburilor verbale, subsumate discuției ca tip de comunicare dialogică, poate fi descrisă în termenii succesiunii actelor de vorbire. În această ordine de idei, J. Moeschler vorbește despre extinderea teoriei actelor de vorbire la analiza discursului [63, p. 239].

Problema centrală care se pune în legătură cu analiza organizării secvențiale a interacțiunii

conversaționale este clarificarea principiilor și a regulilor de înlănțuire a intervențiilor în cadrul cărora se realizează anumite acte de vorbire. De acest aspect ne vom ocupa în continuare.

1.4. Perechea de adiacență – unitate de structurare a interacțiunii conversaționale

După cum s-a spus deja, punctul de plecare al acestei cercetări îl constituie problema funcționării actelor de vorbire în interacțiunea conversațională. Analiza comportamentului discursiv al actelor de vorbire presupune decuparea unităților minimale formate ca rezultat al înlănțuirii actelor de vorbire în secvențe conversaționale. Punând în discuție aspectul enunțat, este necesar să clarificăm mai întâi esența acestor unități conversaționale și să examinăm elementele lor componente și relațiile stabilite între acestea.

Faptul că interacțiunea conversațională ca formă particulară a dialogului nu reprezintă un șir arbitrar de enunțuri, adică o înșiruire de acte de vorbire fără vreo legătură între ele, nu cere o demonstrație specială. Pentru cercetătorii din domeniul analizei conversației, interacțiunea conversațională, care se desfășoară sub forma unei succesiuni de intervenții alternative ale unor participanți la actul de comunicare, reprezintă o structură analizabilă, având un caracter structurat. Referindu-se la acest aspect, L. Ionescu-Ruxăndoiu observă că orice dialog, care implică un schimb de replici, presupune o anumită organizare [43, p. 41].

Organizarea interacțiunii conversaționale este determinată de o serie de factori, cum ar fi: contextul situațional al comunicării, statutul participanților la interacțiune, orientarea lor spre atingerea anumitor obiective etc. O caracteristică specifică acestei forme de dialog este respectarea anumitor norme, care sunt impuse de tradițiile naționale și culturale, de principiile etice și profesionale.

După cum bine se știe, pentru interacțiunea conversațională este obligatorie prezența a cel puțin doi participanți care prin intervențiile lor alternative contribuie la desfășurarea procesului de comunicare. Prin urmare, pentru acest tip de comunicare verbală este important nu doar faptul că un emițător produce un enunț care este receptat și interpretat de către receptor, ci și reacția de răspuns a interlocutorului la replica precedentă a locutorului.

Așadar, principiul în conformitate cu care este construit dialogul vizează atât *procesul de transmite* a unui mesaj de la emițător la receptor, cât și modul în care interlocutorul *reacționează* la intervenția locutorului. Acest al doilea aspect este tratat în cadrul analizei conversației, care a lărgit cu mult câmpul investigațiilor oferind studii asupra tuturor nivelurilor de organizare a interacțiunii conversaționale.

Studiile de analiza conversației, după cum s-a mai spus, aduc în atenția noastră două

niveluri de organizare a conversației: organizarea locală și organizarea globală a conversației [43, p. 43]. Aceste modalități de organizare în cauză reprezintă o expresie a relațiilor existente între unitățile constitutive ale conversației [23, p. 95].

Organizarea conversației la nivel local presupune delimitarea unor entități constituite din două, uneori mai multe intervenții alăturate. Astfel, ținând cont de relația stabilită între două intervenții succesive, și anume între intervenția în curs și cea imediat următoare [43, p. 43), interacțiunea conversațională este structurată în secvențe care au statut de unități dialogice minimale. Pentru desemnarea unităților în cauză sunt folosiți mai mulți termeni, dintre care cel mai frecvent este termenul *pereche de adiacență* (engl. *adjacency pair*, fr. *paire adjacente*, germ. *Paarsequenz*) [50, p. 236]. Conceptul de pereche de adiacență a fost elaborat de H. Sacks, E. Schegloff și G. Jefferson [91, p. 716; 97, p. 13; 98, p. 280].

Într-un sens foarte general, perechea de adiacență este definită ca fiind o secvență alcătuită din două enunțuri produse de doi locutori diferiți, ele aflându-se în poziție de succesiune imediată astfel încât să existe un element recunoscut ca cel dintâi și un altul drept cel de al doilea [18, p. 5].

Perechile de adiacență reprezintă astfel niște secvențe verbale formate din intervenții strâns legate între ele. În structura fiecărei intervenții a perechii de adiacență funcționează unul sau mai multe acte de vorbire. Exemple considerate clasice de perechi de adiacență sunt secvențele cu următoarea structură: salut – salut, întrebare – răspuns. Alte exemple de perechi de adiacență întâlnite frecvent în conversația de zi cu zi și descrise în studiile de lingvistică sunt: o rugămintă urmată de o acceptare, de o amânare sau de un refuz, o ofertă urmată de o acceptare sau de un refuz, un reproș urmat de o scuză, de o justificare, de o cerere de a uita sau de o provocare etc.

Cercetătorii fenomenului în cauză au relevat o serie de caracteristici care permit identificarea perechilor de adiacență în calitatea lor de unități minimale ale organizării conversaționale [43, p. 50; 64, p. 453]. Acestea sunt următoarele cinci trăsături principale:

a) actele de vorbire realizate în cadrul unei perechi de adiacență sunt exprimate prin două enunțuri;

b) enunțurile sunt produse de vorbitori diferiți. Trăsătura aceasta pune în evidență faptul că perechea de adiacență reprezintă o unitate interacțională;

c) enunțurile sunt adiacente, adică sunt dispuse unul lângă altul. De menționat însă că această trăsătură nu poate fi absolutizată. În interacțiunea conversațională, pe lângă perechile de adiacență în cadrul cărora cea de-a doua parte urmează imediat după prima, se întâlnesc și perechi de adiacență în care enunțurile nu sunt alăturate. Distanțarea celor două părți ale perechii de adiacență se explică prin intercalarea unei alte perechi de adiacență;

d) enunțurile se caracterizează printr-o ordine secvențială, fiind ordonate în primul și al

doilea membru;

e) enunțurile sunt legate într-un mod pertinent, ceea ce înseamnă că între cele două replici succesive se stabilesc anumite relații.

Ultima trăsătură este importantă pentru organizarea și, mai ales, pentru funcționarea perechilor de adiacență. Ea vizează relația stabilită între cele două părți ale perechii de adiacență, care, după cum observă L. Hoarță Cărașu, se înscrie sub semnul obligativității [23, p. 54].

Aspectul în cauză este reflectat și în definiția, exactă și, în același timp, concisă, a perechii de adiacență, pe care o găsim la L. Ionescu-Ruxăndoiu. Perechile de adiacență „sunt secvențe de două enunțuri consecutive, produse de emițători diferiți, ordonate ca o succesiune de părți și structurate astfel încât prima parte reclamă cu necesitate o a doua” [43, p. 50].

Este evident că relația dintre cele două părți ale perechii de adiacență nu se limitează doar la simplul fapt că odată ce primul vorbitor își încheie replica sa, constituind primul membru al perechii, cel de al doilea participant la interacțiunea conversațională produce o altă replică, adică un alt membru al perechii de adiacență. O importanță mare pentru înțelegerea perechii de adiacență are și explicarea modului în care cele două părți ale unei secvențe conversaționale interacționează între ele în plan semantico-pragmatic.

Faptul că replicile care constituie o pereche de adiacență sunt strâns legate între ele poate fi demonstrat prin aceea că, de obicei, cele două replici nu pot fi înțelese una fără cealaltă. De exemplu, răspunsul din următoarea pereche de adiacență: — *Când pleci la București?* / — *Peste două zile.* poate fi înțeles numai dacă se cunoaște întrebarea. Auzind doar replica răspuns, nu am putea să intuim despre ce este vorba și atunci am fi nevoiți să întrebăm: *Ce se va întâmplă peste două zile?*

Generalizând, putem menționa că, în opinia cercetătorilor, conceptul de pereche de adiacență este văzut drept una dintre cele mai semnificative contribuții ale analizei conversației. Reprezentând niște unități de construcție a interacțiunii conversaționale, perechile de adiacență oferă o perspectivă amplă de analiză a funcționării actelor de vorbire în comunicarea verbală. În același timp, caracteristica perechii de adiacență, în calitatea ei de unitate funcțională minimală din componența dialogului, permite o descriere corectă a trăsăturilor și a mecanismelor interacțiunii conversaționale.

Având în vedere că elementele componente ale perechii de adiacență sunt realizate prin acte de vorbire, care se succed, ar trebui să conchidem că descrierea modului de organizare a perechii de adiacență nu înseamnă altceva decât identificarea regulilor de succesiune a actelor de vorbire în interacțiunea conversațională.

Structura și elementele componente ale perechilor de adiacență. Fiind înțeleasă ca o

combinație de acte de vorbire și constituind o unitate discursivă minimală, perechea de adiacență se caracterizează prin anumite trăsături formale, de conținut și funcționale specifice. Aceste aspecte pot fi scoase în evidență analizând elementele componente, structura și funcționarea perechilor de adiacență în interacțiunea conversațională.

Sub aspectul structurii sale, perechea de adiacență reprezintă o secvență comunicatională, constând din două sau mai multe replici interconectate structural și semantic (A_1 și A_2). După cum s-a mai spus, fiecare dintre părțile perechii de adiacență este produsă prin interacțiunea unor participanți la dialog, care, într-un moment dat, au rolul de emițător și receptor (E și R). Din perspectiva rolului pe care îl joacă în constituirea perechii de adiacență, participanții în cauză ar putea fi caracterizați în felul următor: participantul care emite un enunț prin care se inițiază conversația și participantul de la care se așteaptă un răspuns, o continuare a conversației. Astfel, în virtutea faptului că participanții la actul de comunicare își schimbă rolurile fiecare dintre ei poate apărea și în postura de emițător, dar și în cea de receptor. Prin urmare, pot fi notați și astfel: E_1 și E_2 .

În procesul interacțiunii conversaționale, aceștia se manifestă interactiv, având, totuși, un comportament diferit. Astfel, dacă emițătorul este ghidat, în producerea intervenției sale, de intenția sa comunicativă, atunci receptorul se vede obligat să reacționeze verbal la intervenția primului vorbitor, cu alte cuvinte, în formularea replicii sale el trebuie să țină cont de intervenția primului vorbitor. În felul acesta, după observația L. Ionescu-Ruxăndoiu, a spune ceva nu implică numai performarea unui act de către un vorbitor individual (E), ci și „orientarea” reacției interlocutorului [42, p. 10].

În aceste condiții, constituenții de tip intervenție din structura perechii de adiacență, realizați prin implicarea celor doi participanți la actul de comunicare, au și ei un statut diferit: aceștia se deosebesc atât în ce privește poziția, cât și în funcție de rolul lor în interacțiunea conversațională.

După poziția lor în structura perechii de adiacență, se delimitează o intervenție care inițiază schimbul verbal și alta care îl încheie. Reprezentând intervenția în curs și cea imediat următoare, cele două părți ale perechii de adiacență se diferențiază și sub aspectul rolului îndeplinit. În felul acesta, caracteristica elementelor componente ale perechii de adiacență după funcția lor în interacțiunea conversațională presupune delimitarea următoarelor două tipuri de intervenții: **intervenția inițiativă** și **intervenția reactivă** [43, p. 41; 64, p. 443, 444; 6, p. 12; 10, p. 50; 9, p. 84; 25, p. 145].

Intervenția inițiativă, altfel spus, intervenția dialogală cu rol de stimul, reprezintă primul termen al perechii de adiacență fiind produs de emițător ca participant al interacțiunii

conversaționale. Termenul în cauză cuprinde actul de vorbire care are funcția de inițiere a interacțiunii conversaționale, de declanșare a unei anumite reacții din partea interlocutorului [72, p. 122].

Intervenția reactivă, adică reacția de răspuns a receptorului la intervenția dialogală precedentă a emițătorului, este cel de al doilea termen al perechii de adiacență. Ea înglobează actul de vorbire prin intermediul căruia receptorul se manifestă în cadrul interacțiunii conversaționale și constituie răspunsul, pozitiv sau negativ, cerut de intervenția emițătorului [72, p. 122].

Un aspect important care trebuie avut în vedere vizează faptul că actul de vorbire nu coincide întotdeauna cu intervenția. În multe cazuri, o intervenție poate cuprinde două sau chiar mai multe acte de vorbire. Astfel, cu scopul de a evita confuzia intervenție – act de vorbire, V. Barbu amintește despre necesitatea distincției între funcție (care aparține intervenției) și forța ilocuționară (care aparține actului de vorbire) [6, p. 12].

Pentru a fi respectată această distincție, se menționează că perechea de adiacență reprezintă o secvență conversațională cuprinzând o intervenție inițiativă, realizată printr-un act principal, prin care emițătorul inițiază schimbul verbal, și o intervenție reactivă, în care apare un act subordonat, reprezentând reacția interlocutorului la actul principal, director [88, p. 68].

Accentuăm astfel că actul de vorbire independent se definește ca un act al cărui scop ilocuționar este determinat de intenția comunicativă a locutorului. În același timp, actul de vorbire dependent este un act de vorbire al cărui scop ilocuționar este determinat de scopul ilocuționar al actului de vorbire din intervenția anterioară. Spre deosebire de prima replică a perechii de adiacență, cea de a doua este dependentă de contextul anterior, fiind, de multe ori, de neînțeles în afara acestui context.

În ce privește funcționarea discursivă a actelor de vorbire, este important să menționăm că există o anumită specializare a utilizării acestora în anumite poziții. Astfel, în poziția intervenției inițiativă apar, de obicei, întrebările, cererile, propunerile, promisiunile etc., iar în poziția intervențiilor reactive se folosesc: răspunsurile, infirmările, acceptările, refuzurile, mulțumirile, justificările, scuzele etc.

Cele expuse mai sus denotă faptul că perechea de adiacență admite posibilitatea abordării în termenii relației stimul – reacție. Din acest punct de vedere, perechea de adiacență este văzută ca fiind o unitate dialogică complexă, reprezentând o combinație de două sau mai multe enunțuri prin care se realizează anumite acte de vorbire, acestea având la bază o motivare diferită. O pereche de adiacență este dată de prima intervenție, intervenția inițiativă, a cărei apariție depinde exclusiv de intenția emițătorului. Această primă parte a perechii stabilește ceea ce trebuie făcut prin următoarea intervenție. În felul acesta, cea de a doua replică a perechii de adiacență este răspunsul

necesar la replica stimul.

Totuși, doar faptul că actele de vorbire din componența schimburilor verbale au un statut diferit, între ele existând un anumit tip de relație, încă nu ne permite să înțelegem cum se constituie și cum funcționează perechile de adiacență. În această privință, se impune clarificarea relațiilor stabilite între cele două elemente din structura perechilor de adiacență.

Relațiile ilocuționare dintre actele de vorbire din structura perechilor de adiacență: acte inițiative și acte reactive. S-a spus deja că perechea de adiacență nu reprezintă un ansamblu de enunțuri combinate după bunul plac al celor care comunică. De regulă, această unitate structurală a dialogului se constituie într-o secvență de enunțuri interconectate semantic și pragmatic. În aceste condiții, relația care unește cele două părți componente ar trebui să aibă un rol fundamental în constituirea perechilor de adiacență. Prin urmare, identificarea tipului de relație stabilit între elementele componente ale perechilor de adiacență (A_1 și A_2) este relevantă pentru înțelegerea structurii și a rolului acestor secvențe conversaționale în procesul de comunicare.

Descrierea relației dintre cele două părți componente ale perechii de adiacență necesită operarea unor distincții preliminare.

Constituită din două intervenții, care reprezintă contribuția unor locutori diferiți, perechea de adiacență implică, pe de o parte, o înlănțuire a activităților verbale care au drept rezultat producerea celor două părți ale perechii de adiacență și, pe de altă parte, o înlănțuire a replicilor produse de participanții la un schimb verbal.

Distincția care opune cele două părți ale perechii de adiacență „lanțului de acțiuni” prin care o pereche de adiacență este realizată a fost introdusă de A. Pomerantz (1978). În legătură cu distincția menționată, cercetătorii se întrebă care este natura relației din cadrul lanțului de acțiuni și a relației stabilite între cele două părți, A_1 și A_2 , din structura perechii de adiacență [56, p. 64].

Lanțul de acțiuni implicat de realizarea unei perechi de adiacență se caracterizează printr-un mecanism de desfășurare care este descris de E. Shergloff în felul următor: „odată ce prima parte a fost realizată, cea de a doua este așteptată” (given the first, the second is expectable) [96, p. 1083]. O descriere mai amănunțită a acestui lanț acțional se găsește la A. Pomerantz, care menționează: „Odată realizată într-o manieră ușor de recunoscut prima parte, vorbitorul trebuie să se oprească și un locutor următor ar trebui să înceapă să producă o a doua parte a perechii de același tip ca și prima parte” [80, p. 109].

Cea de a doua distincție privește relația existentă între părțile unei perechi de adiacență notate prin A_1 și A_2 . În raport cu relația stabilită între activitățile verbale ale participanților la procesul de comunicare, trebuie să menționăm că aceasta are un caracter complex, vorbindu-se despre o organizare a relației dintre elementele unei perechi de adiacență pe două niveluri: o relație

de succesiune dintre cele două părți ale perechii de adiacență și o relație de dependență dintre acestea. Vom încerca să examinăm natura relației dintre A_1 și A_2 într-o pereche de adiacență identificând principiile care sunt puse la baza organizării acestei unități dialogice.

Problema relației stabilite între cele două părți ale perechii de adiacență este abordată în numeroase studii consacrate acestei unități de structurare a interacțiunii conversaționale [20, 43; 52; 59; 89; 93, 94].

Pentru cele mai multe lucrări care tratează problema menționată este comun faptul că relațiile dintre părțile perechii de adiacență sunt văzute ca fiind organizate pe diferite niveluri. Astfel, C. Kerbrat-Orecchioni în articolul *La place de l'interprétation en Analyse du Discours en Interaction* constată că între părțile unei perechi de adiacență ar exista două tipuri foarte diferite de relații: o simplă relație de succesiune, care are caracter obiectiv, și o relație de natură logico-semantică, numită și relație a „dependenței condiționate”. Acest tip de relație este ilustrat de autoare prin faptul că, de exemplu, în interacțiunea conversațională, o întrebare cere un răspuns, iar răspunsul vine să completeze întrebarea împreună cu care formează o pereche de adiacență.

Referindu-se la cele două tipuri de relații stabilite între părțile unei perechi de adiacență, C. Kerbrat-Orecchioni constată că ele nu se suprapun. Explicația ar consta în faptul că, de exemplu, un enunț care vine imediat după o întrebare nu reprezintă o condiție, nici necesară, nici suficientă, pentru ca el să constituie un răspuns. Cu același succes, o întrebare a emițătorului ar putea fi urmată de o altă întrebare a receptorului.

Ideea privind organizarea relației dintre părțile perechii de adiacență pe două niveluri este întâlnită și în alte lucrări de lingvistică. De exemplu, E. Roulet definește perechea de adiacență ca fiind o unitate discursivă ai cărei constituenți sunt reprezentați prin intervenții, în cadrul cărora își găsesc manifestare anumite acte de vorbire. Între elementele constituate ale perechii de adiacență se stabilesc două tipuri de relații: relații ilocuționare (inițiative și reactive) și relații interacționale (pot reprezenta argumente, comentarii etc.) [90, p. 9-10].

Așadar, recunoscând existența celor două tipuri de relații – un raport de succesiune (ceea ce înseamnă că intervențiile diferitor participanți la dialog presupun o anumită ordine în desfășurarea lor) și un raport de interdependență (în acest caz se are în vedere faptul că intervențiile care constituie o pereche de adiacență se condiționează reciproc), ar trebui să admitem că succesiunea actelor de vorbire în interacțiunea conversațională este determinată de relația de interdependență dintre părțile perechilor de adiacență. În felul acesta, este evident că prima parte a perechii de adiacență, datorită trăsăturilor semantico-pragmatice, impune cu necesitate o anumită parte a doua.

Cât privește natura relației stabilite între părțile perechii de adiacență, trebuie menționat,

totuși, că lucrurile sunt departe de a fi clare.

Organizarea perechii de adiacență și natura relației dintre părțile ei componente.

După cum am văzut, caracteristica principală a perechilor de adiacență este dependența celei de-a doua intervenții de prima intervenție, aceasta în condițiile în care fiecare intervenție aparține unuia dintre cei doi interlocutori. Prin urmare, ar trebui să conchidem că perechea de adiacență se caracterizează printr-o structură care are la bază relația de dependență dintre cele două părți ale sale.

Regulile în conformitate cu care sunt organizate perechile de adiacență în structura intervenției conversaționale reprezintă niște reguli de succesiune, reguli de înlănțuire a părților componente ale unităților în cauză.

Cele două părți ale perechii de adiacență sunt orientate una spre cealaltă, în sensul că realizarea primei părți o face necesară pe cea de a doua. Mai mult, aceste părți sunt legate între ele astfel încât forma și conținutul celei de a doua părți sunt dependente de prima parte. Totodată, cea de a doua intervenție, reactivă, poate fi, în anumite condiții, relevantă pentru interpretarea intervenției inițiative.

Analizând segmentarea secvențială a interacțiunii conversaționale cu doi parteneri, E. Schegloff constată că aceasta are o structură care poate fi descrisă cu ajutorul formulei *ababab*, unde „a” și „b” sunt participanții la conversație. Caracteristic pentru secvența *ababab* este faptul că fiecare intervenție succesivă este secvențial dependentă de cea care o precedă [96, p. 1076].

În opinia celor mai mulți cercetători, principiul responsabil de organizarea secvențială a perechii de adiacență din structura interacțiunii conversaționale se bazează pe conceptul „dependență condiționată”, sau, cu un alt termen sinonim cu acesta, „relevanță condiționată” [51; 4, p. 52; 64, p. 453]. Referitor la acest concept, P. Bange constată: „Conceptul de „relevanță condiționată” sau „dependență condiționată” (conditional relevance) este instrumentul prin care analiza conversației etnometodologică explică înlănțuirea activităților verbale ale celor doi parteneri și structura interactivă a conversației” [4, p. 52].

Pornind de la felul în care este definit acest concept în literatura de specialitate, putem afirma că termenul „dependență condiționată” este folosit pentru a desemna condițiile stabilite de emițător pentru continuarea conversației de către participantul la dialog care produce intervenția reactivă. Ele au o importanță deosebită pentru desfășurarea interacțiunii conversaționale, în sensul că receptorul, care trebuie să reacționeze la replica emițătorului, trebuie să țină cont de intervenția precedentă.

Pe de altă parte, examinarea faptelor conversaționale arată, totuși, că rolul intervenției inițiative a emițătorului în determinarea părții secunde a unei perechi de adiacență nu poate fi

absolutizat. După cum observă P. Bange, relația dintre cele două părți ale perechii de adiacență nu ar trebui înțeleasă ca o relație de cauzalitate [4, p. 53]. Este bine știut faptul că în orice situație de comunicare, o intervenție inițiativă a locutorului poate fi urmată nu doar de o singură intervenție reactivă, ci de o serie de replici. Astfel fiecare intervenție inițiativă admite posibilități de realizare mai mult sau mai puțin numeroase. De exemplu, o întrebare este urmată, în mod normal, de un răspuns, însă se poate întâmpla ca la întrebarea locutorului interlocutorul să reacționeze printr-o altă întrebare. În același timp, o propunere poate fi urmată nu doar de o acceptare, ci și de un refuz, de o scuză etc.

Pentru a arăta cât de amplă este posibilitatea structurală de a construi o pereche de adiacență, este suficient să examinăm ce replici ar putea reprezenta răspunsul la una și aceeași întrebare, de exemplu, *Mihai pleacă mâine?*

1. *Va pleca! Cum să nu plece?*
2. *Nu pleacă mâine, va pleca peste două zile.*
3. *Nu pleacă mâine, dar va pleca în curând.*
4. *De plecat va pleca, numai că nu se știe când.*
5. *Nu Mihai pleacă mâine. Mâine pleacă Ion.*
6. *Nu se poate. Nici nu are de gând.*
7. *Cum pleacă? Cine ți-a spus?* etc.

Aceasta listă de răspunsuri posibile la întrebarea menționată nu este, firește, nici pe departe completă. După cum vedem și din exemplele prezentate, într-o situație concretă de comunicare prin reacția sa de răspuns, receptorul poate acorda preferință uneia dintre variantele posibile de continuare a conversației, ceea ce înseamnă că anumite replici vor fi preferate altora. Având în vedere această stare de lucruri, s-a considerat că un alt principiu în conformitate cu care este organizată perechea de adiacență este cel al organizării preferențiale a perechilor de adiacență [107, p. 94; 33, p. 146; 43, p. 51; 64, p. 447, 450; 106, p. 291-292].

Prin urmare, în orice situație de comunicare receptorul ține cont de intervenția inițiativă a emițătorului, având, totodată, libertatea de a alege, din mai multe posibilități, varianta care corespunde cel mai bine intenției sale comunicative.

Pe baza celor expuse mai sus, ar trebui să conchidem că perechile de adiacență din componența schimburilor conversaționale sunt organizate în conformitate cu două principii fundamentale:

1. principiul dependenței condiționate (care îi permite emițătorului prin replica inițiativă să stabilească condițiile de continuare a interacțiunii conversaționale) și
2. principiul organizării preferențiale (datorită căruia receptorul are posibilitatea să aleagă

din mai multe variante pe cea pertinentă).

Anume respectarea acestor principii oferă posibilitatea ca două replici consecutive să constituie o pereche de adiacență. Ele sunt importante prin faptul că determină succesiunea replicilor în structura perechii de adiacență și asigură coerența și coeziunea interacțiunii conversaționale. Analiza modului de manifestare a acestor principii în procesul interacțiunii conversaționale demonstrează că ele nu se exclud, fiind, de fapt, complementare.

Așadar, studiul literaturii de specialitate a relevat că organizarea perechilor de adiacență, constituite prin înlănțuirea unor acte de vorbire strâns legate între ele, este explicată, de cele mai multe ori, în termeni de *dependență* (*implicare*) sau în termeni de *preferință* (*selecție, expectație, prezicere*).

Mai trebuie precizat că în cercetările de analiză a discursului, regula de înlănțuire care reglementează relația dintre cele două părți ale perechii de adiacență este formulată apelându-se și la alte concepte, între care cel de pertinentă, relevanță condiționată [61, p. 87-88; 64, p. 447; 92, p. 2] și cel de constrângere, restricție ilocuționară de înlănțuire [64, p. 443; 68, p. 134].

Este evident că explicarea modului de înlănțuire a actelor de vorbire în cadrul conversației în baza unor condiții de pertinentă / relevanță în raport cu alte acte de vorbire sau în baza unor constrângeri / restricții secvențiale de înlănțuire are unele tangențe cu explicarea acestui tip de înlănțuire în conformitate cu principiul deja enunțat, cel al determinării condiționate.

Suntem de părere că aplicarea acestor principii care sunt puse la baza unei perechi de adiacență ar putea reprezenta un răspuns la întrebarea pusă de E. Shegloff: Cum am putea vorbi într-un sens riguros că două elemente formează mai degrabă o pereche structurată decât că ar fi vorba despre două unități separate, dintre care una s-ar putea întâmpla să o urmeze pe cealaltă? [96, p. 1083].

Factorii determinanți ai înlănțuirii discursive a actelor de vorbire. După descrierea principiilor pe care se bazează regulile determinante ale organizării conversaționale, urmează să fie elucidați factorii care reglementează succesiunea, înlănțuirea actelor de vorbire în structura perechilor de adiacență.

Analiza conversației prin decuparea perechilor de adiacență presupune nu doar clarificarea planurilor de organizare a interacțiunii conversaționale, ci și stabilirea factorilor contextuali și a elementelor de natură lingvistică de care depinde combinarea actelor de vorbire în structura perechii de adiacență.

Prin urmare, întrebarea care se pune în legătură cu acest aspect este următoarea: *care sunt factorii de care depinde înlănțuirea actelor de vorbire în structura perechilor de adiacență?*

Încercând să găsească un răspuns la întrebarea dacă există reguli de înlănțuire în discurs,

J. Moeschler, unul dintre autorii *Dicționarului enciclopedic de pragmatică*, făcând referire la studiile realizate în cadrul modelului genevez de analiză a discursului, menționează: „În cursul desfășurării interacțiunii verbale, enunțurile sunt supuse unor restricții secvențiale sau restricții de înlănțuire” [64, p. 443]. Importanța acestor restricții constă în faptul că satisfacerea lor determină gradul de coeziune și de coerență a secvenței de replici.

Examinând diferite tipuri de perechi de adiacență, autorul citat constată că restricțiile de înlănțuire a actelor de vorbire în structura perechilor de adiacență sunt exprimate prin următoarele patru condiții:

(i) Condiția *tematică* impune constituentului reactiv o temă identică cu cea a constituentului inițiativ.

(ii) Condiția de *conținut propozițional* impune constituentului reactiv stabilirea unei relații semantice (opozitivă, implicativă sau parafrastică) cu constituentul inițiativ.

(iii) Condiția *ilocuționară* impune constituentului reactiv un anumit tip de funcție ilocuționară.

(iv) Condiția *de orientare argumentativă* îi impune constituentului reactiv să fie orientat din punct de vedere argumentativ în același sens ca și constituentul inițiativ.

După cum se arată în lucrarea la care ne referim, măsura în care sunt îndeplinite restricțiile de mai sus determină gradul de coeziune și coerență a secvenței discursive [64 p. 444].

În legătură cu aceste condiții, este necesar să subliniem că restricțiile de înlănțuire pe care trebuie să le satisfacă intervenția reactivă pentru a se conforma condițiilor impuse de intervenția stimul a interlocutorului sunt dependente, în cea mai mare măsură, de factorii de natură semantică și pragmatică.

Astfel, pentru ca o pereche de adiacență să fie bine formată, se impune respectarea, în special, a următoarelor două condiții de bază: condiția de conținut propozițional și condiția ilocuționară. Aceste condiții vizează relația dintre constituentul inițiativ și constituentul reactiv din structura perechii de adiacență. Cea care trebuie să satisfacă restricțiile de înlănțuire, altfel spus, să corespundă intervenției inițiative este intervenția reactivă reprezentată printr-un anumit act de vorbire.

Așadar, o pereche de adiacență din structura interacțiunii conversaționale este bine formată, deci coerentă, atunci când aceasta se caracterizează:

a) prin unitate semantică (asigurată de potrivirea celor două enunțuri din componența perechii de adiacență la nivelul conținutului propozițional) și

b) prin unitate ilocuționară (ceea ce înseamnă că forța cu care este realizat actul de vorbire reactiv este în concordanță cu forța ilocuționară a actului de vorbire inițiativ).

Pentru a ilustra importanța respectării acestor condiții în organizarea perechilor de adiacență vom examina următoarele două secvențe conversaționale:

I. A. *Cât e ora acum?*

II. A. *Cât e ora acum?*

B. *Zece fără un sfert.*

B. *Bunica mea are nouăzeci de ani.*

Observăm că în prima pereche de adiacență sunt respectate ambele condiții. În acest caz, replica reactivă este în deplină concordanță cu replica inițiativă atât în plan ilocuționar (cele două replici sunt organizate în conformitate cu schema conversațională întrebare – răspuns), cât și în plan tematic (cel de al doilea enunț comunică exact informația solicitată prin enunțul interogativ).

În cea de a doua pereche este respectată doar condiția conținutului ilocuționar: un răspuns urmează unei întrebări. În același timp, este încălcată condiția de conținut propozițional. Din cauză că nu este respectată compatibilitatea celor două enunțuri la nivelul conținutului propozițional înlănțuirea actelor de vorbire în secvența conversațională dată este greșită.

Din acest punct de vedere, perechea de adiacență ar putea fi interpretată drept o secvență cuprinzând o serie de acte de vorbire a căror coerență este asigurată de relația stabilită la nivelul forței ilocuționare și a conținutului propozițional al enunțurilor prin care sunt realizate actele date. În această ordine de idei, C. Kerbrat-Orecchioni vorbește despre coerență semantico-pragmatică [47, p. 20].

Organizarea relației dintre părțile perechii de adiacență. Exemplele de mai sus ne-au permis să ilustrăm cazurile de alcătuire corectă sau incorectă a perechilor de adiacență. Este însă important să vedem în ce constă mecanismul de înlănțuire a actelor de vorbire în interacțiunea conversațională.

În legătură cu aceasta, problema importantă, care urmează a fi soluționată, ar putea fi formulată cu ajutorul următoarelor întrebări: *cum influențează cele două componente – conținutul propozițional și forța ilocuționară – alegerea enunțului din replica reactivă? Care dintre aceste componente este determinantă în fiecare caz concret?*

Valența discursivă. În opinia Liane Pop, mecanismul înlănțuirii discursive a actelor de vorbire în structura perechilor de adiacență are la bază *valența discursivă*. Conceptul acesta este definit de cercetătoare ca fiind „proprietatea unor enunțuri de a reclama un alt enunț, ca necesar sau posibil, într-o relație biunivoca, proactivă sau retroactivă, de schimb interacțional” [82, p. 231; 83]. Cu alte cuvinte, prin acest tip de valență se are în vedere capacitatea enunțurilor de a stabili relații la nivelul conținutului propozițional și al forței lor ilocuționare cu alte enunțuri în structura perechilor de adiacență.

Într-o asemenea optică, am putea admite că principiile de descriere și de caracterizare a

valenței unităților lexicale din structura enunțului ar putea fi extinse și asupra descrierii valenței specifice enunțurilor ca mijloace de realizare a actelor de vorbire în procesul interacțiunii conversaționale.

Astfel, respectând această apropiere dintre valența lexemului și cea a enunțului, ar trebui să considerăm că orice enunț în calitatea sa de mijloc de realizare a unui act de vorbire funcționând ca parte componentă a unei unități discursive minime ar trebui să se definească prin două tipuri de valență discursivă:

- a) o valență caracteristică enunțului la nivelul forței ilocuționare și
- b) o valență proprie enunțului din perspectiva conținutului lui propozițional.

Cu alte cuvinte, un enunț se poate caracteriza prin două tipuri de disponibilități virtuale actualizate la nivelul discursului: unele dependente de natura forței ilocuționare a enunțului și altele determinate de specificul conținutului propozițional [48, p. 7].

După cum analiza întreprinsă, enunțul din replica reactivă trebuie să fie orientat spre ambii factori care leagă replicile între ele, adică atât spre forța ilocuționară, cât și spre conținutul propozițional al enunțului care realizează intervenția inițiativă.

Prin urmare, în procesul de formulare a replicii reactive, interlocutorul este obligat să țină cont de ambele componente. După cum demonstrează însă faptele de limbă, el se poate raporta preponderent fie la conținutul propozițional, fie la forța ilocuționară a enunțului care exprimă replica reactivă.

Să examinăm următoarele două perechi de adiacență:

1. — *Mihai pleacă astăzi.*
— *Unde?*
2. — *Mihai pleacă astăzi.*
— *De ce îmi spui mie asta?*

Constatăm, astfel, că tipul de intervenție reactivă a alocutorului depinde de focalizarea acestuia fie pe conținutul propozițional, fie pe forța ilocuționară a enunțului care realizează actul de vorbire din intervenția inițiativă. Astfel, prima pereche de adiacență ilustrează cazul când pentru organizarea perechii de adiacență este important conținutul propozițional al enunțului, iar în cea de a doua accentul se pune pe forța ilocuționară a enunțului din intervenția inițiativă.

După cum arată cercetătorii, succesiunea actelor de vorbire în structura perechilor de adiacență este determinată de legi care se manifestă la nivelul organizării semantice, dar și la nivelul relațiilor ilocuționare [27, p. 22]. Din punctul de vedere al mijloacelor de formare corectă a perechii de adiacență, receptorul este influențat, în alegerea intervenției reactive, de caracteristicile pragmasemantice și ilocuționare ale replicii inițiativă. În acest sens, cea de a doua parte a perechii de adiacență poate fi examinată pentru a determina dacă replica așteptată a fost bine realizată sau dacă este nepotrivită pentru contextul dat.

Așadar, relația de dependență stabilită între părțile componente ale perechilor de adiacență este de natură dublă: pragmasemantică și ilocuționară. În aceste condiții, perechea de adiacență reprezintă o secvență conversațională care se caracterizează prin coerență semantică și pragmatică.

1.5. Funcționarea actelor de vorbire în structura perechilor de adiacență

Având în vedere sarcina formulată la începutul acestei lucrări, este necesar să precizăm că descrierea comportamentului discursiv al actelor de vorbire presupune stabilirea succesiunii lor în interacțiunea conversațională, ceea ce ar face posibilă o înțelegere mai clară a principiilor care reglementează dinamica structurilor conversaționale [67, p. 105].

După cum s-a văzut, fiecărui tip de act de vorbire îi sunt caracteristice anumite **tipare conversaționale specifice**. De exemplu, actul de vorbire aserțiune constituie perechi de adiacență cu structura: *aserțiune + acceptare*, *aserțiune + respingere* etc. Actul de vorbire întrebare se utilizează în componența unor perechi de adiacență cu structura: *întrebare + răspuns* (aserțiune), *întrebare + întrebare* etc. Actul de vorbire cerere intră în componența unor perechi de adiacență având structura: *cerere + acceptare*, *cerere + refuz* etc.

Clasificarea perechilor de adiacență. Cunoașterea **schemelor interacționale prototipice** care sunt specifice fiecărui tip de act de vorbire prezintă un interes deosebit pentru înțelegerea modului de funcționare a acestor unități discursive minimale în interacțiunea conversațională.

Dat fiind numărul mare de acte de vorbire care admit mai multe posibilități de combinare, ar trebui să constatăm că în interacțiunea conversațională este posibilă existența unui număr relativ mare de perechi de adiacență. Fiind însă analizate din anumite puncte de vedere, perechile de adiacență ar putea fi reduse la câteva tipuri elementare de articulare a actelor de vorbire, caracterizate printr-o schemă secvențială dată.

În general, perechile de adiacență, în calitatea lor de secvențe minimale ale interacțiunii conversaționale, pot fi examinate și clasificate din următoarele puncte de vedere:

- a) în funcție de tipul de act de vorbire folosit în intervenția inițiativă (A_1);
- b) în funcție de tipul de act de vorbire care apare în intervenția reactivă (A_2);
- c) în funcție de tipul de relație stabilit între actele de vorbire din structura acestor unități discursive minimale.

În conformitate cu primul criteriu, ar putea fi distinse următoarele clase mari de perechi de adiacență:

- a) Perechile de adiacență (cuplurile) cu prima intervenție realizată prin acte de vorbire de

tip informativ. E vorba de perechile de adiacență care au în calitate de act de vorbire inițiativă o aserțiune sau o întrebare;

b) Perechile de adiacență (cuplurile) cu prima intervenție realizată prin acte de vorbire de tip acțional. Acestea sunt schemele interacționale constituite de următoarele acte de vorbire: cererea, promisiunea, propunerea, invitația, cererea de permisiune, permisiunea, interdicția;

c) Perechile de adiacență (cuplurile) cu prima intervenție realizată prin acte de vorbire de tip expresiv, între care se numără: salutul, mulțumirea, scuza, complimentul, lauda, felicitarea, regretul, mustrarea, reproșul, acuzația etc.;

Cât privește actele de vorbire de tip declarativ, este greu să se vorbească despre anumite perechi de adiacență (cuplurile) care ar avea prima intervenție realizată printr-un astfel de act de vorbire. Acest lucru se explică prin faptul că actele în cauză, de obicei, nu presupun o reacție verbală din partea receptorului.

Este evident că aceste clase de perechi de adiacență au un caracter foarte general și, fără a ține cont de actul de vorbire din intervenția reactivă, nu putem să vorbim despre modul în care sunt utilizate actele de vorbire în structura perechilor de adiacență.

După cum s-a mai spus, scopul ilocuționar formulat și acțiunea desemnată în primul enunț proiectează o reacție corespunzătoare din partea receptorului. Prin urmare, pentru a putea caracteriza un act de vorbire sub aspectul comportamentului său discursiv este important să stabilim tipul de act de vorbire din intervenția reactivă. Numai în aceste condiții pot fi identificate schemele interacționale constituite de actele de vorbire de tip informațional, acțional sau expresiv.

Așadar, analiza și descrierea schimburilor binare în care intervenția inițiativă realizată printr-un act de vorbire de un anumit tip este urmată de un act de vorbire de un alt tip reprezintă, de fapt, o posibilitate de explicare a comportamentului discursiv al actelor de vorbire de tip informativ,

Cea de a doua clasificare a perechilor de adiacență are în vedere statutul actelor de vorbire folosite în intervenția reactivă, care constituie partea secundă a unei perechi de adiacență.

Cât privește actele de vorbire reactive, acestea apar ca niște reacții de răspuns ale receptorului la intervenția dialogală precedentă a emițătorului. În raport cu prima parte a perechii de adiacență actele de vorbire răspuns se definesc printr-un anumit statut. De exemplu, adresându-se cu o întrebare către interlocutorul său, locutorul așteaptă să primească un răspuns pozitiv, însă poate urma și unul negativ. În același timp, formulând o cerere, o rugămintă, o invitație, un compliment, locutorul se așteaptă ca ele să fie acceptate, dar se poate ciocni și cu o respingere venită din partea interlocutorului.

În conformitate cu principiul organizării preferențiale a perechilor de adiacență,

intervențiile inițiativă în structura acestor unități conversaționale pot fi urmate de două tipuri de intervenții reactive: a) preferate (sau așteptate) și b) nonpreferate (sau neașteptate) [64, p. 454; 42, p. 28; 43, p. 51]. Ar putea fi aduse următoarele exemple care să ilustreze distincția preferat – nonpreferat: acceptarea unei cereri va reprezenta un act de vorbire preferat, iar respingerea cererii, un act de vorbire nonpreferat.

Așadar, au statut de intervenții reactive preferate actele de vorbire folosite în perechile de adiacență caracterizate prin următoarele scheme interacționale: întrebare – răspuns așteptat, cerere – acceptare, ofertă – acceptare, invitație – acceptare, compliment – acceptare etc. În toate aceste situații avem de a face cu intervenții reactive preferate, adică așteptate. În același timp, drept acte răspuns nonpreferate sunt considerate actele de vorbire din structura următoarelor perechi de adiacență: întrebare – răspuns neașteptat sau nonrăspuns, oferta – refuz, cerere – refuz, compliment – respingere etc.

În studiile de specialitate se menționează că intervențiile reactive preferate se definesc prin următoarele trăsături caracteristice:

- a) reprezintă alternative structurale care se conformează așteptărilor [43, p. 51];
- b) sunt oferite în mod spontan, fără întârziere / ezitare [11, p. 47], fiind mai frecvente [64, p. 450];
- c) sunt corespondente firești, nemarcate, ale primelor părți [43, p. 51]; conțin mai puțin material lingvistic [11, p. 47];
- d) antrenează mai puține consecințe asupra desfășurării ulterioare a conversației [64, p. 450].

Intervențiile reactive nonpreferate prezintă trăsături opuse celor dintâi:

- a) sunt neașteptate [43, p. 51], fiind oferite cu oarecare întârziere / ezitare [11, p. 47];
- b) materialul lingvistic e superior din punct de vedere cantitativ [11, p. 48], ele fiind marcate prin diverse tipuri de complexitate structurală. De ex., refuzul unei solicitări e o alternativă marcată (se poate compara modul complicat de formulare a enunțurilor care îl exprimă cu simplitatea absolută a formulării acceptării) [43, p. 51].

Actele de vorbire în structura schimburilor verbale. Descrierea și clasificările prezentate mai sus au avut în vedere doar unitățile dialogale constituite pe baza relației stabilite între două elemente – actul de vorbire inițiativă și cel reactiv – care alcătuiesc un schimb verbal minimal. Se consideră că aceasta este schema interacțională tipică interacțiunii conversaționale. Cu toate acestea, nu este exclusă nici existența unor schimburi verbale care să constituie unități discursive cuprinzând mai multe replici interconectate între ele.

Prin urmare, o altă problemă care apare în legătură cu analiza perechilor de adiacență în

interacțiunea conversațională este cea referitoare la caracteristica acestor unități dialogale din perspectiva caracterului lor complet. Întrebările la care se caută răspuns în acest caz sunt: *de ce depinde completitudinea unui schimb verbal și câte intervenții sunt necesare pentru constituirea unei unități dialogale complete?*

Se cere menționat că, în general, actul de vorbire inițiativă declanșează schimbul de replici, iar actul de vorbire reactiv este destinat să încheie acest schimb. Totuși, nu orice intervenție reactivă îndeplinește rolul de element de încheiere a schimbului verbal [105, p. 168].

Examinând actele de vorbire sub aspectul utilizării lor în componența unităților interacționale, L. Pop constată că actele de vorbire care apar în poziția unei intervenții preferate, așteptate sunt cele care „satisfac o *valență dialogală*, constituind cu primul enunț o suită bine formată de replici, putând conduce spre ceea ce, ulterior, s-a numit completitudine a unui schimb” [82, p. 232]. Astfel, actele de vorbire din poziția răspunsului preferat au rolul de a consuma valența dialogală a actului de vorbire inițiativă, încheind, de obicei, o unitate dialogală. Pe de altă parte, actele de vorbire realizate în cadrul unei replici nonpreferate, neașteptate „nu satisfac valența primului enunț, constituind cu acesta o suită de replici incompletă” [82, p. 232].

În aceste condiții, actele de vorbire neașteptate, nonpreferate reprezintă, de fapt, declanșatori de noi reacții din partea interlocutorului, presupunând deci continuarea conversației. După cum concluzionează L. Pop, „o relație nepreferată reclamă relansări ulterioare ale interacțiunii până la obținerea „dublului acord” al participanților, adică până la satisfacerea valentelor fiecărei replici” [82, p. 232].

Pentru a ilustra cele expuse mai sus, vom examina două perechi de adiacență, alcătuite din câte două replici, care însă se caracterizează prin diferite structuri interacționale.

A₁: *Ai fost ieri la școală?* (întrebare)

A₂: *Da, am fost.* (răspuns așteptat)

A₁: *Unde sunt banii?* (întrebare)

A₂: *Ce bani? Habar n-am despre ce vorbești?* (răspuns neașteptat)

Analizând aceste schimburi verbale, observăm că ambele cuprind în structura lor două intervenții interconectate semantic și pragmatic: intervenția inițiativă a locutorului și intervenția prin care se manifestă reacția interlocutorului. Între aceste perechi există însă o diferență esențială. Astfel, în timp ce prima se încheie cu un răspuns preferat, așteptat, cea de a doua conține un răspuns neașteptat, nonpreferat. Prin urmare, cea dintâi trebuie considerată a fi o pereche completă, ea nu presupune o nouă intervenție. Cealaltă pereche are însă un caracter incomplet, ea implicând replici suplimentare până la clarificarea situației.

Cercetătorii vorbesc în acest caz despre structuri închise și structuri deschise [105, p. 168]. Sunt considerate deschise schimburile verbale prin intermediul cărora locutorul reușește să obțină

ceea ce a intenționat: răspunsul solicitat, realizarea acțiunii cerute sau promise etc. Sunt deschise schimburile verbale în urma cărora acțiunea pe care și-a propus s-o realizeze emițătorul nu s-a încheiat cu succes [79, p. 91].

Așadar, completitudinea sau incompletitudinea schimburilor verbale depinde de realizarea / nerealizarea scopului urmărit de către locutor.

Cele prezentate mai sus ne îndreptătesc să admitem existența unor schimburi verbale care constituie unități dialogale, deci secvențe de replici interconectate semantic și pragmatic, alcătuite din mai mult de două replici. Și într-adevăr, cercetătorii care au analizat structura interacțiunii conversaționale menționează că schimburile verbale pot fi reprezentate prin următoarele scheme interacționale de bază:

a) schimburi verbale cu doi termeni. Sunt schemele interacționale binare, cuprinzând o intervenție inițiativă și o intervenție reactivă. Acestea au o mare frecvență în comunicare. Dintre acestea, predominante sunt schimburile cu structura: „întrebare – răspuns” „cerere – acceptare a cererii” etc.

b) schimburi verbale cu trei și mai mulți termeni. Sunt schemele interacționale care, pe lângă intervenția inițiativă și o intervenție reactivă, mai pot cuprinde și alte intervenții, terminându-se în cele din urmă cu o intervenție de încheiere.

Precizăm că, în analiza faptelor de limbă întreprinsă în lucrarea de față, s-a avut în vedere nu orice alăturare de replici, ci doar unitățile funcționale din componența dialogului, formate din replici interconectate semantic și pragmatic.

1.6. Concluzii la capitolul 1

1. Analiza studiilor de pragmatică demonstrează că actele de vorbire pot fi privite dintr-o dublă perspectivă: acțională (ilocuționară) și interacțională.

Primul tip de analiza, realizată la nivelul enunțului, urmărește stabilirea și caracterizarea valorii ilocuționare proprii actului de vorbire respectiv (tipul de acțiune înfăptuită prin utilizarea enunțului în situații concrete de comunicare), identificarea mijloacelor de limbă folosite pentru exprimarea acestei valori și relevarea condițiilor de realizare (reușită sau nereușită) a actelor de vorbire. Teoria clasică a actelor de vorbire în varianta lui J. Austin și a continuatorilor lui (J. Searle, D. Vanderveken etc.) este cea care se preocupă de aspectele acționale ale actelor de vorbire.

În cel de al doilea caz, actele de vorbire sunt examinate din punctul de vedere al modului în care ele se manifestă la nivelul discursului, fiind văzute ca elemente componente ale unor secvențe interacționale constituite din cel puțin două acte de vorbire, dintre care unul este cel care

inițiază perechea de adiacență și altul care o încheie.

2. Pentru a descrie funcțiile discursive ale actelor de vorbire din limba română a fost necesară realizarea unei clasificări a acestor unități care ar avea în vedere nu doar aspecte legate de conținuturile lor implicite (forță ilocuționară, conținut propozițional), ci și anumite particularități vizând comportamentul lor discursiv.

Sistematizând informațiile din literatura de specialitate și ținând cont de specificul lor în planul funcționării discursive, în lucrarea de față este propusă următoarea clasificare a actelor de vorbire: acte de vorbire de tip informațional (asertiunile, întrebările), acte de vorbire de tip acțional (cererea, promisiunea, propunerea etc.), acte de vorbire de tip expresiv (salutul, mulțumirea, scuza, complimentul, lauda, felicitarea, consolarea, condoleanțele, regretul, musturarea, reproșul, disprețul, acuzația, insulta, blestemul etc.) și acte de vorbire de tip declarativ (actele realizate prin declarațiile făcute în cadrul unor ceremonii, declarații ale autorităților statului, formule care însoțesc angajarea, disponibilizarea sau diferite sentințe etc.). Aceste patru tipuri de acte de vorbire înglobează, la rândul lor, mai multe subtipuri.

3. În opinia majorității cercetărilor, abordarea funcțională, interacțională a actelor de vorbire echivalează cu examinarea lor în structura conversației (interacțiunii conversaționale). Fiind „forma cea mai frecventă de discurs”, conversația reprezintă varianta dialogului în cadrul căreia se manifestă în modul cel mai direct actele de vorbire. Analiza actelor de vorbire pornind de la înlănțuirea lor în interacțiunea conversațională i-a determinat pe unii cercetători să vorbească despre „dialogizarea” teoriei actelor de vorbire.

4. Cercetările au demonstrat că a analiza comportamentul discursiv al actelor de vorbire înseamnă, de fapt, a stabili regulile care reglementează succesiunea lor în discurs. Regulile de succesiune a actelor de vorbire sunt urmărite, în lucrare, la nivelul perechii de adiacență, care reprezintă o unitate interacțională cuprinzând secvențe de două enunțuri consecutive, produse de emițători diferiți, ordonate ca o succesiune de părți și structurate astfel încât prima parte reclamă cu necesitate o a doua.

În componența perechii de adiacență actele de vorbire au un statut diferit. Din punctul de vedere al rolului jucat în cadrul schimburilor verbale, ele sunt de două feluri: acte inițiative și acte reactive. Regulile de înlănțuire / de succesiune a actelor de vorbire presupun stabilirea unor relații între enunțurile care exprimă cei doi constituenți ai perechii de adiacență atât la nivelul conținutului propozițional, cât și la nivelul forței ilocuționare.

5. Modul de organizare a perechilor de adiacență, constituite prin înlănțuirea unor acte de vorbire legate între ele, este explicată, de cele mai multe ori, în termenii de dependență (implicare) sau în termenii de preferință. Așadar, perechile de adiacență din componența schimburilor

conversaționale sunt bazate pe următoarele două principii fundamentale: principiul dependenței condiționate și principiul organizării preferențiale. În conformitate cu primul principiu emițătorul stabilește prin replica inițiativă condițiile de continuare a interacțiunii conversaționale, iar datorită celui de al doilea principiu receptorul are posibilitatea să aleagă din mai multe variante pe cea potrivită pentru contextul dat de comunicare.

Deși admite o anumită variabilitate, procesul de constituire a perechilor de adiacență nu presupune o libertate absolută. Această unitate discursivă minimală se manifestă prin structuri caracteristice care se repetă în interacțiunea conversațională, prin urmare, este posibilă inventarierea și descrierea lor.

2. ASERȚIUNEA. COMPORTAMENTUL DISCURSIV AL ACTELOR DE VORBIRE ASERTIVE

2.1. Trăsăturile pragmasemantice ale actelor de vorbire asertive

Scopul capitolului de față este să analizeze comportamentul discursiv al actelor de vorbire de tip informațional. El conține deci o descriere a unităților discursive minimale constituite de una dintre cele două specii de bază ale actelor de vorbire de tip informațional, și anume aserțiunea.

Din cele expuse până acum a rezultat foarte clar că înlănțuirea actelor de vorbire în secvențe conversaționale este determinată, într-o foarte mare măsură, de trăsăturile lor semantico-pragmatice. După cum se va vedea și în continuare, tipul și valoarea actelor de vorbire folosite ca reacție de răspuns a receptorului depinde de trăsăturile actului de vorbire informațional folosit în intervenția inițiativă, în special, de specificul conținutului propozițional și al forței lor ilocuționare. Astfel, pentru a descrie modul de înlănțuire a actelor de vorbire asertive în componența unităților minime ale interacțiunii conversaționale, este necesar să realizăm o analiză structural-semantică și pragmatică a actelor de vorbire în cauză.

S-a spus deja că trăsătura generală specifică actelor de vorbire informaționale rezidă în faptul că ele sunt legate de vehicularea informațiilor în actul de comunicare. Cele două specii de acte de vorbire de tip informațional solicită sau transmit informații în legătură cu o stare de lucruri din realitate. Este evident că specificul lor ar trebui să se manifeste și în ce privește comportamentul lor discursiv.

Pentru început ne propunem să examinăm tiparele conversaționale specifice actelor de vorbire din clasa aserțiunii. Este vorba de secvențele conversaționale care au în poziția intervenției inițiativă un act de vorbire asertiv, adică o aserțiune, și intervenția reactivă a receptorului care urmează acestei aserțiuni.

Cât privește termenii folosiți pentru desemnarea actelor al căror scop ilocuționar este comunicarea unei informații către interlocutor, menționăm că termenul de act asertiv nu este unicul întâlnit în literatura de specialitate. Astfel, termenul lui J. Austin (1962) pentru aceste acte este cel de acte *expositive*. La J. R. Searle (1969), ele sunt definite drept acte *reprezentative* (incluzând nu numai expositivele, ci și unele verdictive din clasificarea lui Austin de tipul „consider că”, „socotesc că”). În literatura de specialitate se mai găsesc și alți termeni, precum acte de vorbire *declarative*, *descriptive* sau *ilustrative*. În lucrarea de față vom folosi termenul *act asertiv*, care, în opinia noastră, corespunde într-o mai mare măsură specificului lor funcțional.

Referindu-ne la modul de descriere a acestor acte de vorbire, reamintim faptul că orice act

de vorbire poate fi caracterizat în funcție de un număr mare de parametri. Potrivit lui J. Searle, numărul acestora se ridică la doisprezece [102, p. 40 – 46]. Printre parametrii esențiali în analiza actelor de vorbire ar trebui menționați următorii: forța ilocuționară (scopul comunicativ), conținutul propozițional și direcția de ajustare a conținutului exprimat prin enunț cu realitatea desemnată (de la cuvinte spre realitate sau de la realitate spre cuvinte).

Pornind de la cele de mai sus, vom încerca să realizăm o descriere a actelor asertive, examinând în mod special conținutul propozițional și forța lor ilocuționară și prezentând, de asemenea, mijloacele verbale de realizare a acestui tip de acte de vorbire (mărcile forței ilocuționare).

Din punctul de vedere al conținutului lor propozițional, actele de vorbire din clasa aserțiunii presupun descrierea unui eveniment, a unei stări de lucruri din realitate. Deci caracteristica lor esențială rezidă în faptul că ele spun ceva despre ceva [64, p. 42]. Totuși, rolul lor nu se limitează la o simplă descriere a unui fapt din realitate. Ele sunt folosite de vorbitor pentru a afirma ceva, adică pentru informarea cuiva despre ceva. Așadar, asertivele ar putea fi definite ca fiind niște acte de vorbire care au drept obiectiv principal comunicarea de informații către interlocutor.

Ținând cont de ceea ce se spune, dar și de ceea ce se poate face cu ajutorul unui act de vorbire asertiv, am putea prezenta următoarea caracteristică succintă a actelor de vorbire din clasa dată.

În primul rând, un act de vorbire asertiv implică o informație care corespunde evenimentului, stării de lucruri din realitate descrise în enunțul respectiv. Datorită acestui fapt asertivele sunt caracterizate din punctul de vedere al direcției de raportare la realitate. Orientarea comunicării se face pornind de la cuvinte spre realitate, cuvintele fiind ajustate, adecvate la realitate [112, p. 16]. Despre aceste acte de vorbire se spune că sunt niște „acte prin care realitatea este transfigurată în limbaj” [65, p. 278].

În al doilea rând, actele de vorbire asertive, care afirmă existența unei stări de lucruri, „au drept scop general să informeze interlocutorul în legătură cu un anumit eveniment” [37, p. 26]. După cum vedem, un act de vorbire asertiv îi oferă emițătorului posibilitatea de a face în așa fel ca interlocutorul său să fie informat cu privire la starea de lucruri descrisă prin conținutul propozițional al enunțului. Aceasta înseamnă că, prin forța lor ilocuționară, actele de vorbire asertive sunt orientate spre stabilirea unei relații între emițător și receptor [57, p. 8].

Privite din acest punct de vedere, enunțurile folosite pentru realizarea actelor de vorbire date includ în structura lor de profunzime verbul *a afirma* [69, p. 197]. Prin urmare, structura actelor de vorbire în cauză ar putea fi reprezentată schematic prin formula: *E afirmă că X*, unde prin *E* se are în vedere emițătorul (vorbitorul), iar *X* simbolizează conținutul enunțului.

Atunci când se urmărește scopul de a pune în evidență performativitatea actelor de vorbire asertive, tăgăduită, după cum se știe, inițial de J. Austin, forța ilocuționară a asertivelor ar putea fi actualizată cu ajutorul formulei: *Eu îți comunic că X* sau *Eu vreau ca tu să știi că X*. În această ordine de idei, G. Leech constată că un act asertiv este reprezentat printr-un enunț al cărei scop ilocuționar este de a face ca ascultătorul să fie conștient că Y (unde Y reprezintă o propoziție)” [54, p. 115].

În sfârșit, trebuie precizat că scopul urmărit de emițător prin realizarea unui act de vorbire asertiv nu se limitează doar la a descrie o stare de lucruri și de a transmite informația despre aceasta interlocutorului, ci și de a-l face pe acesta să creadă în adevărul celor afirmate. Spunând, de exemplu, *Plouă*, vorbitorul nu doar oferă informații (realizează un act ilocuționar), ci și susține că ceea ce spune este adevărat. În concepția majorității pragmaticienilor, actele de vorbire în cauză sunt acte care au ca obiectiv angajarea emițătorului, chiar și în grade diverse, față de adevărul enunțului exprimat [44, p. 38]. În aceste condiții, asertivele, cel puțin o mare parte dintre ele, pot fi evaluate pe dimensiunea adevărat-fals. Din motive lesne de înțeles, vom lăsa la o parte enunțurile prin care locutorul are intenția de a-și înșela interlocutorul. Aceste tipuri de enunțuri necesită o cercetare aparte.

Sintetizând, ar trebui să menționăm că operațiile de bază implicate de procesul de producere a actelor de vorbire asertive, și anume *a descrie ceva* și *a informa pe cineva despre ceva*, sunt responsabile de constituirea celor două componente care definesc actele de vorbire date: conținutul propozițional exprimat prin enunțul respectiv (se constituie ca rezultat al operației de descriere a stării de lucruri din realitate, descriere care poate fi adevărată sau falsă) și forța ilocuționară (constituită datorită operației de afirmare și de asumare a adevărului celor spuse).

Conchidem astfel că actele de vorbire asertive se caracterizează prin următoarele trăsături -pragmasemantice:

a) descriu, reprezintă un eveniment, o stare de lucruri din realitate. De exemplu, *Afară e soare*.

b) informează interlocutorul în legătură cu evenimentul, starea de lucruri din realitate descrise. Această trăsătură poate fi actualizată cu ajutorul formulei: *Eu vreau ca tu să știi că afară e soare*.

c) emițătorul își asumă adevărul propoziției exprimate. Această trăsătură poate fi actualizată cu ajutorul formulei: *Eu vreau ca tu să știi că eu spun adevărul când îți comunic că afară e soare*.

Anume aceste trăsături pragmasemantice au o relevanță hotărâtoare pentru comportamentul discursiv al actelor asertive fiind determinante pentru structura perechilor de

adiacență constituite de acestea.

Formele aserțiunii și tipologia actelor de vorbire asertive. Asertivele constituie cea mai numeroasă clasă de acte de vorbire din limbă. Fiind foarte numeroasă, această clasă este eterogenă. De asemenea, actele de vorbire în cauză se caracterizează printr-o mare frecvență în comunicare.

Caracterul eterogen al clasei date se explică prin aceea că aserțiunea ca modalitate de transmitere a informației de la emițător către receptor presupune vehicularea unor conținuturi de natură foarte diferită. În plus, actul vizat aici cuprinde mai multe modalități de comunicare a unei informații către interlocutori.

În cele de mai sus au fost puse în evidență trăsăturile esențiale specifice actului de a-l informa pe interlocutor pornind de la descrierea sau constatarea unui fapt. Actul în cauză cunoaște însă numeroase forme de manifestare în raport cu care sunt delimitate mai multe subspecii de asertive.

Unele indicații privind subtipurile de acte de vorbire asertive diferențiate în funcție de rolul cu care sunt folosite ele în comunicare, dar și în funcție de conținutul transmis se găsesc chiar în definițiile actelor de vorbire de acest tip. De exemplu, în *Dicționarul de științe ale limbii*, prin act asertiv se înțelege un act de tip informațional prin care se exprimă idei, observații și opinii, ce furnizează argumente în favoarea acestora sau se clarifică uzuri și semnificații [8, p. 74]. O prezentare a tipurilor de acte de vorbire asertive se întâlnește și în GALR, volumul II în legătură cu definirea enunțurilor asertive. Descriind acest tip de enunțuri, în GALR se menționează că ele pot exprima o opțiune, o mărturisire, o constatare sau o descriere a unui fapt, un avertisment, o predicție, dirijate dinspre locutor spre alocutor [37, p. 28].

Subtipuri de acte de vorbire tip asertiv diferențiate în funcție de modul lor de realizare. De menționat că subtipurile de asertive sunt diferențiate în funcție de specificul celor două componente esențiale ale actelor de vorbire date: forța ilocuționară și conținutul lor propozițional.

Este evident că toate speciile de asertive se caracterizează prin același scop ilocuționar: comunicarea unei informații referitoare la o stare de lucruri din realitate. Totuși, după cum demonstrează analiza realizată, clasa asertivelor cuprinde o subspecie centrală și câteva subspecii periferice. Subclasele de asertive periferice posedă pe lângă trăsătura generală caracteristică clasei date și anumite trăsături adiționale care le fac să se distingă atât de tipul de bază, cât și unele de altele.

Data fiind eterogenitatea clasei la care ne referim, sunt posibile mai multe modalități de clasificare a actelor de vorbire asertive.

Atunci când se ia în considerare specificul conținutului propozițional și scopul cu care actele de vorbire asertive sunt folosite în interacțiunea conversațională în raport cu interlocutorul, pot fi delimitate mai multe specii de asertive, dintre care o importanță mai mare prezintă îndeosebi următoarele trei specii: a) asertivele descriptive, b) asertivele evaluative și c) asertivele argumentative.

Asertivele descriptive sunt folosite de locutor cu scopul de a-l informa pe interlocutor asupra unei stări de lucruri reale sau inventate. Conținutul lor propozițional reprezintă descrierea unei situații, a unei stări de lucruri din realitate.

Actele de vorbire din această subclasă pot fi calificate drept asertive standard: posedă trăsăturile esențiale ale clasei date. Prin conținutul lor propozițional, actele date reprezintă o descriere a obiectelor, a faptelor sau a evenimentelor din realitate: *Afară strălucește un soare cald de primăvară. Câmpia este verde.* Deci scopul lor ilocutionar este să facă în așa fel ca ascultătorul să știe despre o stare de lucruri din realitate și să creadă că ceea ce spune vorbitorul este adevărat. Pentru acest tip de asertive este caracteristică posibilitatea evaluării lor pe dimensiunea adevărat – fals (valoarea de adevăr). Astfel, în cazul în care nu minte, vorbitorul își asumă adevărul propoziției exprimate.

Asertivele evaluative îi servesc vorbitorului pentru exprimarea unei opinii, păreri, convingeri, decizii cu privire la obiectele, faptele sau evenimentele descrise. Altfel spus, prin conținutul lor propozițional ele nu descriu obiecte, fapte sau evenimente din realitate, ci le evaluează, le dau o apreciere: *Cartea este interesantă. Tabloul acesta este foarte frumos.*

În sfârșit, asertivele de tip argumentativ au rolul de a exprima argumentări, motivări, altfel spus, ele sunt folosite pentru motivarea unor situații, unor acțiuni: *E deja târziu.* O definiție a enunțurilor argumentative de acest tip găsim la O. Ducrot, care scria următoarele: „A spune despre un enunț că are valoare argumentativă înseamnă a admite că el este folosit cu scopul de a-l orienta pe receptor spre o anumită concluzie” [28, p. 12].

Dacă ar fi să facem o caracteristică generală a celor trei subclase de asertive ar trebui să observăm că asertivele descriptive comunică ceva, asertivele evaluative sunt folosite pentru a comunica ceva afectând atitudinile participanților la comunicare, iar cele argumentative comunică o informație pentru a influența comportamentul receptorului.

După cum vedem, procesul de identificare a celor trei subtipuri de asertive se bazează pe două caracteristici esențiale ale actelor de vorbire, și anume: pe scopul actului de vorbire și pe relația dintre conținutul propozițional și lumea reală. Pornind de la scopul cu care este formulat actul de vorbire, se poate face distincție între asertive în funcție de verbele care le corespund: *a descrie* (descriptive), *a considera* (evaluative), *a crede* (argumentative).

Pe de altă parte, relația dintre conținutul propozițional și lumea reală poate fi privită sub două aspecte. În cazul asertivelor descriptive vorbitorul formulează enunțul astfel încât acesta să arate realitatea așa cum este. Și dimpotrivă, în cazul asertivelor evaluative vorbitorii sunt tentați să evalueze obiectele, evenimentele stările de lucruri, oferind opinii mult sau mai puțin obiective. În sfârșit, asertivele argumentative prezintă ceea ce crede locutorul în legătură cu cele descrise prin conținutul propozițional al enunțului dat, vizând influențarea unei opinii sau justificarea unei decizii [66, p. 264].

Este important de menționat, de asemenea, că delimitarea acestor subspecii de asertive nu totdeauna este un lucru ușor de realizat, mai ales, în situații concrete de comunicare. Vorbind succint, ar trebui să amintim aici că cercetătorii în repetate rânduri au observat interdependența acestor valori. Astfel, referindu-se la raportul dintre *informare*, *evaluare* și *argumentare*, L. Hoarță Cărăușu constată că de multe ori aceste valori se pot combina în structura semantică a aceluiași enunț [40, p. 128]. În același timp, L. Ionescu-Ruxăndoiu, analizând replicile din cadrul dezbaterilor televizate, constată că în multe cazuri acestea sunt de natură evaluativă, atunci când ar trebui să fie preponderent argumentative [45, p. 420]. În aceste condiții, este evident că pentru a face distincție între o aserțiune descriptivă și una cu caracter evaluativ sau argumentativ este imperios necesar să luăm în considerare atât mijloacele de realizare a actului respectiv, cât și, mai ales, anumiți factori de natură contextuală.

S-a spus deja că nucleul asertivelor îl constituie actele de vorbire care reprezintă realitatea în plan discursiv. Pe lângă această subspecie de acte de vorbire, calificate drept asertive prototipice, în categoria dată intră următoarele subtipuri de acte de vorbire: presupunerea, predicția (previziunea), avertismentul, mărturisirea (confesiunea), denunțul (demascarea). Aceste subtipuri de asertive diferă în ce privește modul de realizare a aserțiunii. Vom nota că, din lipsă de spațiu, aceste subspecii de asertive vor rămâne în afara lucrării de față.

Un alt aspect care ar trebui clarificat vizează mijloacele formale de exprimare a actele asertive. Acestea se realizează, de obicei, prin propoziții enunțiative. Într-un sens restrâns, mai ales în gramaticile tradiționale, se considera că o afirmație corespunzătoare actului asertiv poate fi exprimată printr-un enunț asertiv în forma pozitivă. Totuși, din perspectivă pragmatică sunt incluse în categoria asertivelor și cele exprimate prin enunțuri asertive negative. Un enunț afirmativ „descrie o stare de lucruri, o acțiune sau un obiect ca existente (*Cartea a apărut.*); enunțul negativ corespunzător îl contrazice, exprimând neadevărul său, nonexistența sau nerealizarea respectivei stări (*Cartea nu a apărut.*)” [37, p. 698].

În felul acesta, o altă distincție care trebuie luată în considerare în operația de stabilire a trăsăturilor semantico-pragmatice relevante pentru comportamentul discursiv al actelor de vorbire

asertive este cea care presupune delimitarea celor două forme ale aserțiunii, și anume: a) o formă pozitivă (afirmația) și b) o formă negativă (negația).

Există, de asemenea, posibilitatea realizării asertivelor ca acte indirecte, mai ales, prin propoziții interogative (întrebările retorice). Uneori, actele asertive pot fi exprimate și cu ajutorul propozițiilor exclamative.

Generalizând, ar trebui să spunem că distincțiile prezentate mai sus sunt relevante pentru comportamentul discursiv al actelor de vorbire asertive, ceea ce înseamnă că subtipurile de acte asertive se deosebesc prin comportamentul lor în cadrul perechilor de adiacență. După cum vom vedea, pentru fiecare dintre subtipurile date sunt caracteristice anumite scheme conversaționale.

2.2. Funcționarea discursivă a actelor de vorbire asertive

După analiza trăsăturilor semantico-pragmatice ale actelor de vorbire asertive, poate fi examinată și problema funcționării lor în interacțiunea conversațională.

Pornind de la premisa că schemele conversaționale specifice actelor de vorbire sunt determinate de trăsăturile pragmasemantice ale actelor utilizate în intervenția cu funcția inițiativă, la care se adaugă anumiți factori contextuali, vom încerca să punem în lumină modalitatea de înlănțuire discursivă a actelor de vorbire din clasa dată. Vor fi descrise secvențele conversaționale constituite de actele asertive și de actele de vorbire admise ca răspuns la o aserțiune făcută de emițător.

După cum observă cercetătorii, a analiza aserțiunile folosite ca acte cu rol de inițiativă înseamnă să identificăm sistemul de *așteptări* și de *constrângeri* pe care le impune actul de vorbire asertiv din intervenția inițiativă în procesul constituirii perechilor de adiacență [52, p. 58].

Datorită specificului lor funcțional actele asertive (sunt folosite cu scopul de a comunica o informație) ar putea să apară în interacțiunea verbală și independent, fără să solicite o reacție de răspuns din partea ascultătorului. Totuși, în cele mai multe cazuri, asertivele funcționează ca părți componente ale unor perechi de adiacență. Acest lucru se întâmplă deoarece actele de vorbire sunt menite nu doar să acționeze asupra destinatarului, ci și să-l determine pe acesta să reacționeze [52, p. 58]. Asertivele pot apărea fie în poziția intervenției inițiativă, antrenând anumite tipuri de reacții de răspuns din partea receptorului, fie în poziția intervenției reactive, adică în calitate de acte de vorbire care încheie perechea de adiacență. În cele ce urmează sunt analizate actele de vorbire asertive folosite în poziția unei intervenții cu rol de stimul, fiind identificate actele de vorbire ce apar ca reacție de răspuns la o aserțiune.

De menționat că, dată fiind diversitatea situațiilor de comunicare în care pot fi utilizate

actele de vorbire aserțiune, la examinarea funcționării lor discursive, se vor avea în vedere doar de cele mai generale trăsături relevante pentru organizarea secvențelor comunicative constituite prin utilizarea aserțiunilor ca acte de vorbire cu rol de inițiere.

Realizarea acestor sarcini implică pentru început identificarea factorilor care determină tipul de reacție verbală a receptorului la un act de vorbire asertiv din intervenția inițiativă. Totodată, pentru a înțelege modul în care are loc înlănțuirea actelor de vorbire asertive în interacțiunea conversațională, este necesar să fie luată în considerare nu doar intenția emițătorului, ci și felul în care receptorul reacționează la aserțiunea emițătorului.

S-a spus deja că actele de vorbire asertive sunt folosite de emițător pentru a comunica receptorului o anumită informație despre o stare de fapt din realitate. În realizarea unui act de vorbire asertiv este important atât scopul emițătorului de a transmite o informație către receptor (*Eu vreau ca tu să știi că X*), cât și faptul ca acesta de la urmă să creadă în adevărul celor afirmate (*Eu spun adevărul când îți comunic că X*). În felul acesta, atunci când realizează o aserțiune, emițătorul urmărește scopul să-i transmită receptorului o informație nouă, necunoscută, care să-l intereseze și care să contribuie la amplificarea ansamblului de cunoștințe deținute de receptor în legătură cu o stare de lucruri din realitate.

Așadar, în mod normal, printr-un act de tip asertiv, emițătorul intenționează să comunice o informație care ar prezenta o anumită noutate pentru destinatar și care ar corespunde realității descrise.

Cât privește reacția de răspuns a receptorului în raport cu aserțiunea emițătorului, trebuie spus că aceasta poate fi reprezentată de una dintre următoarele atitudini conversaționale posibile:

- a) receptorul manifestă interes față de informația comunicată de emițător; este vorba de situațiile în care receptorul poate avea o atitudine cooperantă;
- b) receptorul manifestă lipsă de interes față de cele comunicate de emițător, având deci o atitudine necooperantă.

Privită din perspectiva receptorului în cazul în care el are o atitudine cooperantă, aserțiunea, ca act de vorbire folosit pentru vehicularea unei informații, poate fi evaluată din următoarele puncte de vedere:

- a) din punctul de vedere al gradului de cunoaștere a informației comunicate de către receptor și
- b) sub aspectul corespunderii informației comunicate cu realitatea.

Fiind examinate din primul punct de vedere, aserțiunile sunt niște acte de vorbire susceptibile de a comunica atât o informație nouă, necunoscută receptorului, cât și o informație cunoscută acestuia, chiar dacă nu în totalitate, cel puțin parțial. Cel de al doilea punct de vedere

este derivat din cel dintâi și implică faptul că aserțiunile sunt verificabile prin raportare la starea de fapt, altfel spus, receptorul îi poate atribui unui enunț folosit pentru realizarea unei aserțiuni una din cele două valori ale adevărului, considerându-l fie adevărat, fie fals.

Structurile conversaționale specifice actelor de vorbire asertive din intervenția cu funcție inițiativă. Vom începe să analizăm funcționarea discursivă a actelor de vorbire asertive prin a descrie structurile conversaționale constituite de aceste acte în contextul în care receptorului i se comunică o informație cunoscută sau pe care el o consideră ca fiind cunoscută.

În acest caz, intervenția reactivă a receptorului determinată de utilizarea unui act de vorbire asertiv cu funcție inițiativă este centrată pe ceea ce comunică enunțul dat, altfel spus, pe conținutul lui propozițional.

Primul tip de reacție a receptorului la o aserțiune a emițătorului reprezintă o apreciere a informației comunicate din punctul de vedere al *valorii de adevăr*. Astfel, evaluând aserțiunea emițătorului din perspectiva corespunderii cu realitatea, receptorul poate avea următoarele tipuri de reacții:

- a) să accepte, să confirme conținutul propozițional al aserțiunii formulate de emițător sau
- b) să respingă, să infirme conținutul propozițional al antecedentului.

Astfel, o primă opoziție care poate fi distinsă în legătură cu utilizarea unei aserțiuni în intervenția inițiativă este opoziția **acceptare / respingere** a celor afirmate de emițător. Deci, sub aspectul corespunderii informației comunicate cu realitatea, receptorul poate considera informația recepționată ca fiind adevărată sau falsă. Prin urmare, pot fi delimitate următoarele perechi de adiacență:

- a) perechi de adiacență cu structura: „aserțiune + acceptarea aserțiunii”:

— *Pantazi a jucat cu cărți măsluite. / — Da, ai dreptate, răspunse liniștit Candian. (B. Ștefănescu Delavrancea, Paraziții);*

— *Ai fost imprudent, continuă Bursuc. Ai făcut declarații politice contra guvernului. / — E adevărat. Am greșit. (M. Eliade, Noaptea de Sânziene);*

— *O simplă imagine, continuă Ileana. O nălucire. Și pentru ea, ți-ai distrus viața, ai făcut să sufere pe cei care-ți erau scumpi, le-ai distrus și lor viața. / — Da, așa a fost. Toți oamenii își ratează viața. În afară de sfinți. (M. Eliade, Noaptea de Sânziene).*

- b) perechi de adiacență cu structura: „aserțiune + respingerea aserțiunii”:

— *Mama spune că a văzut-o cu mulți. / — Nu e adevărat, nu e adevărat! negă Felix aprins. (G. Călinescu, Enigma Otiliei);*

— *Și eu, doamnă, mă bucur că în sfârșit vă pot cunoaște... Petrișor mi-a vorbit de atâtea ori de d-voastră... / — Asta nu e adevărat, o întrerupse d-na Lecca. Ce-i păsa lui de mine?... (M.*

Eliade, *Huliganii*).

În ce privește analiza perechilor de adiacență prezentate mai sus, sunt de făcut câteva observații preliminare legate de condițiile de stabilire a adevărului celor comunicate și a modului de realizare concretă a opoziției date.

În primul rând, cercetarea perechilor de adiacență se poate desfășura în două direcții, analizând, pe de o parte, trăsăturile de conținut ale actelor de vorbire din componența lor și, pe de altă parte, descriind inventarul de mijloace de expresie folosite pentru realizarea actelor de vorbire respective.

În al doilea rând, este important să avem în vedere faptul că stabilirea valorii de adevăr a unei aserțiuni poate fi influențată de mai mulți factori, ceea ce poate determina utilizarea unor mijloace diferite pentru realizarea intervenției reactive a receptorului.

De obicei, caracterul adevărat sau fals al celor comunicate prin enunțul asertiv este stabilit în urma raportării la starea de fapt corespunzătoare, adică în funcție de corespunderea sau necorespunderea conținutului exprimat prin enunț cu realitatea descrisă. Totuși, acest criteriu nu este aplicabil în orice situație. Este evident că principiul vizat aici poate fi respectat de receptor atunci când cunoaște informația care îi este comunicată:

— *Toți cei care mă învinuiesc de „lașitate” vorbesc în necunoștință de cauză, crede-mă. / — În privința asta te cred. Știu că nu exagerezi.* (O. Paler, *Apărarea lui Galilei*).

După cum vedem, receptorul își exprimă acordul cu cele afirmate de emițător, menționând faptul că el cunoaște situația, că e la curent cu cele comunicate de emițător. Când însă receptorului i se comunică o informație necunoscută, nouă pentru el, acesta poate accepta sau respinge aserțiunea emițătorului din considerente de natură mai mult sau puțin subiectivă:

— *Am luat premiul întâi la concurs. / — Nu te cred!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*);

Mira Miralena: *Sunt fata lui Roșu-împărat!* / Voievodul Nenoroc: *Cum? Mira Miralena? Nu! Nu e-adevărat!* (V. Eftimiu, *Cocoșul negru*).

Vedem că, în contextul acestor perechi de adiacență, receptorului i se comunică o informație care, posibil, corespunde realității, însă, din anumite motive, acesta de la urmă refuză să accepte adevărul enunțului formulat de emițător.

În unele situații de comunicare, receptorul își exprimă dezacordul cu cele afirmate de emițător, deși admite totuși posibilitatea că acesta ar putea avea dreptate, folosind mijloace suplimentare, și anume enunțuri cu structură asertivă sau interogativă:

— *Te pomenești că tot ce spunea băiatul ăsta al tău e adevărat, zise Voicu. / — N-ar fi exclus, răspundea Moromete, dar nu-mi vine să cred.* (M. Preda, *Moromeții*);

— *Am impresia că e indispus. Încep să mă căiesc că am venit. / — Ți s-a părut că e indispus?*

Nu-mi vine să cred. (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Totodată, ar trebui menționate și cazurile când receptorul poate face afirmații prin care să denatureze în mod intenționat adevărul, simplu vorbind, când poate să mintă. Acest lucru este evident, mai ales, în contextul unor enunțuri asertive care au însă o nuanță interogativă:

— *Și, firește, c-a vorbit de mine!* / — *Nu! minți Felix.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

În sfârșit, o ultimă precizare care trebuie făcută în legătură cu latura de conținut a enunțurilor *privitoare la adevărul, respectiv, falsitatea unui enunț* din intervenția inițiativă vizează spectrul de valori exprimate de acestea.

După cum putem constata analizând faptele de limbă din categoria dată, formele de reacție la un act de tip asertiv din poziția intervenției inițiativă pot fi prezentate gradual, **acordul și dezacordul** constituind cele două extremități ale acestui spectru de valori ilocuționare. Este evident că între valorile date se situează o serie de nuanțe intermediare reprezentând forme de tranziție.

În plan semantic, acordul și dezacordul pot fi prezentate sub forma unui câmp semantic, ale cărui valori reflectă grade diferite de compatibilitate / incompatibilitate a punctului de vedere al destinatarului cu cele afirmate de emițător. Valorile în cauză se diferențiază în ce privește certitudinea receptorului privind acceptarea sau respingerea aserțiunii făcute de emițător.

Prin urmare, câmpul constituit de aceste valori nu presupune doar nuanțele *e adevărat – nu e adevărat*, ci un spectru larg de valori care ar putea fi ilustrate cu ajutorul următoarelor enunțuri: *Știu că e așa. / Cred că e așa. / Mă îndoiesc că e așa. / Nu cred că e așa. / Știu că nu e așa.*

Așadar, fiecare dintre cele două valori, acceptarea și respingerea, se manifestă gradual oscilând între nuanța de valoare atenuată și cea sigură, categorică. În felul acesta, se delimitează o acceptare sau o respingere atenuată, neutră și una categorică.

Subspeciile acordului cu aserțiunea emițătorului și mijloacele lui de expresie. Să vedem care sunt caracteristicile esențiale ale secvențelor conversaționale cu structura *aserțiune + acceptarea, aprobarea aserțiunii, exprimarea acordului*.

În ce privește specificul lor funcțional-semantic, secvențele conversaționale cu o astfel de structura se constituie în situațiile în care emițătorul îi comunică receptorului o informație, iar acesta de la urmă aprobă, împărtășește opinia alocutorului, considerând că ceea ce afirmă alocutorul este adevărat [41, p. 180].

Pentru perechile de adiacență despre care tratăm e caracteristic faptul că enunțul din intervenția inițiativă, prin conținutul său semantic, descrie un eveniment, o stare de fapt din realitate. În același timp, prin enunțul din intervenția reactivă receptorul își exprimă acordul cu intervenția dialogală precedentă [37, p. 704].

Cele două enunțuri prin care sunt realizate actele de vorbire din structura perechii de adiacență de acest tip se deosebesc în ce privește specificul forței ilocuționare. Astfel, dacă forța ilocuționară a enunțului formulat de emițător în intervenția inițiativă poate fi actualizată cu ajutorul formulei: *Eu vreau ca tu să știi că X...*, atunci reacția de răspuns a receptorului poate fi descrisă astfel: *Eu consider că ceea ce spui tu este adevărat.*

Acceptarea aserțiunii din intervenția precedentă cuprinde anumite valori diferențiate în ce privește gradul de siguranță al receptorului în legătură cu adevărul celor comunicate de emițător. Cele două variante care pot fi identificate în interiorul acestei categorii sunt:

- a) acceptarea sigură, care presupune un grad înalt de certitudine în evaluarea celor comunicate de emițător, și
- b) acceptarea cu rezerve, care este marcată de o incertitudine asupra adevărului aserțiunii din intervenția inițiativă.

Acceptarea sigură de către receptor a aserțiunii făcute de emițător este realizată în limba română printr-o gamă bogată de mijloace. Caracteristica generală a mijloacelor folosite pentru realizarea acestui tip de reacție este faptul că ele sunt reprezentate prin enunțuri asertive afirmative. Formulele de acceptare sigură a aserțiunii pot conține în structura lor elemente care se caracterizează prin grade diferite de intensitate, cum ar fi: *da, desigur, într-adevăr* etc. În anumite situații de comunicare, ele pot fi rostite cu o intonație exclamativă.

Reunite într-o categorie complexă, mijloacele specializate pentru marcarea acordului cu intervenția dialogală precedentă pot fi clasificate în funcție de mai multe criterii.

Din punctul de vedere al formei, actele de vorbire folosite pentru exprimarea acordului cu intervenția inițiativă pot fi realizate prin mijloace care au statutul de unități lexicale sau de construcții sintactice.

Din categoria mijloacelor lexicale fac parte adverbele modale: *bineînțeles, desigur, firește*:

— *El nu înțelege ce face.* / — *Firește.*;

— *L-ați recunoaște dacă l-ați vedea în persoană?* / — *Desigur.* (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*);

— *Trebuie să fii om bun! Nu trage el la fitecine...* / — *Firește, coconiță; simte câinele; are instinct.* (I. L. Caragiale, *Bubico*).

De menționat că adverbele în cauză sunt relativ rar folosite singure, cu funcție de enunț, care să aibă scopul de a exprima acordul cu intervenția precedentă a emițătorului. De cele mai multe ori, ele apar în diverse construcții. Un element frecvent utilizat în structura construcțiilor cu valoare de acceptare a unui act de vorbire asertiv dintr-o intervenție precedentă este adverbul *da*, despre care în GALR II, 2005, se menționează că „substituie o propoziție pozitivă, reluând integral

sau parțial conținutul propozițional al antecedentului său” [37, p. 699]. Acest tip de construcții accentuează mult mai pronunțat valoarea de acceptare a intervenției precedente: *Sigur că da. Clar că da:*

— *Niciodată hoțul nu recunoaște că a furat, iar uneori și când este prins... / — Sigur ca da! Așa este!*

Alteori, în replica reactivă pe lângă adverbul modal este reluat predicatul din enunțul anterior:

— *Ascultă, primare, umblă zvonul că biserica dumitale are o semnificație politică. / — Sigur că are!* (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).

De multe ori, ca mijloc de exprimare a acordului cu aserțiunea emițătorului este folosit adverbul de mod *bine*, care poate fi, uneori, dublat:

— *Aș! Norocul meu sunt eu însumi! răspunse tânărul cu emfază. / — Bine, bine, nu zic ba, urmă învățătorul.* (L. Rebreanu, *Ion*).

Cele mai multe mijloace de exprimare a acordului cu intervenția precedentă a emițătorului sunt, totuși, reprezentate prin construcții sintactice. Cu ajutorul lor, acceptarea celor comunicate de emițător este marcată mult mai pronunțat, ceea ce se explică prin faptul că ele nu doar exprimă acordul, ci și precizează anumite aspecte suplimentare legate de acceptarea de către receptor a aserțiunii făcute de emițător.

Din punctul de vedere al tipului de subiectivitate, construcțiile sintactice cu valoare de acceptare a aserțiunii precedente sunt de două tipuri:

a) construcții impersonale, care exprimă o apreciere a gradului de cunoaștere a informației comunicate prin intervenția emițătorului care nu este neatribuită niciunuia dintre participanții la interacțiunea conversațională: *E sigur. E cert. E clar. E foarte sigur. E sută la sută. Așa este. Clar că e așa. Într-adevăr e așa.* În unele din aceste construcții receptorul concretizează că adevărat e tocmai ceea ce spune emițătorul: *E așa cum spui. Da, e așa cum spui tu.*

— *A fost un drum greu și obositor. / — Da, e așa cum spui tu.*

b) construcții care presupun o apreciere subiectivă din partea receptorului a celor comunicate de emițător; în aceste construcții verbul predicat este folosit la persoana I singular:

— *El a fost singurul meu prieten adevărat, singurul om care m-a iubit sincer. / — Sunt de acord cu tine.* (R. Ojog-Brașoveanu, *Anonima de miercuri*).

După contextul în care sunt utilizate, construcțiile în cauză sunt de natură diferită. Unele dintre ele se folosesc atunci când receptorului i se transmite o informație cunoscută, iar altele când informația îi este necunoscută. Acceptarea unei informații cunoscute receptorului se face prin menționarea faptului că el este la curent cu cele relatate de emițător, că este vorba de o informație

bine-cunoscută sau că și el ar fi putut spune același lucru: *Știu asta. Știe toată lumea că e așa. Asta voiam să spun și eu.*

— *De mâine se trece la ora de iarnă. / — Știu asta.*

Tot din această categorie fac parte și construcțiile ce exprimă acordul receptorului prin care acesta își afirmă gradul său de convingere în legătură cu cele spuse de emițător, că nu se îndoiește de cele spuse de interlocutorul său: *Sunt sigur de asta. Sunt convins de asta. Sunt absolut / ferm convins de asta. Nici nu mă îndoiesc de asta. N-am nicio îndoială. N-am niciun dubiu. Nu pun la îndoială ce spui / spuneți.*

— *Ea nu va mai fi niciodată cum a fost. / — Sunt sigur de asta.*

Expresiile care se utilizează, mai ales, în cazul în care receptorul nu cunoaște informația dată îi permit receptorului să-și exprime acordul menționând faptul că el dă crezare celor afirmate de acesta: *Cred asta. Cred ce spui. Cred ca e adevărat ce spui. Te cred. Te cred pe cuvânt.*

c) Există și construcții folosite de receptor pentru a exprima acceptarea intervenției precedente dându-i dreptate interlocutorului său; în cazul dat, verbul predicat este la persoana a 2-a: *Ai dreptate. Vezi bine. (Că) bine zici.:*

— *Azi nu-i ca întotdeauna. / — Ai dreptate. Azi e o zi mare. (I. Teodoreanu, La Medeleni);*

— *Grigore, se învioră deodată doamna Deleanu, trebuie să-l întrebăm și pe Dănuț dacă vrea. El trebuie să hotărască. / — Ai dreptate, Alice. Altfel decât crezi și decât dorești, dar ai dreptate. (I. Teodoreanu, La Medeleni);*

— *Se vede că a plouat la munte. E și cam tulbure apa. / — A plouat, vezi bine. (I. Agârbiceanu, Niță de la Coasta Morii);*

— *Așa-i soarta noastră! zise Toader Strâmbu amărât. Când ne bat boierii, în loc să întorcem bățul ori măcar să țipăm, ne apucăm să ne batem între noi pe bătaia lor! / — Bine zici, Toadere! bombăni și Ignat Cercel cu glasul jalnic. Uite-așa-i cum ai zis! (L. Rebreanu, Răscoala).*

Printre mijloacele de exprimare a acceptării unei aserțiuni pot fi și enunțuri interogative:

— *Domnișoară Aurica, ceea ce spui trebuie să fie adevărat, deși eu nu am experiență. Dar eu cred că personal nu pot să-ți aduc niciun neajuns, fiindcă nimeni nu se va gândi că un tânăr ca mine, care abia acum intră la universitate, urmărește să se căsătorească. / — De ce nu? zise Aurica, galbenă și cu oarecare ațătare de reproș în glas. (G. Călinescu, Enigma Otiliei).*

Acceptarea cu rezerve a celor afirmate în intervenția precedentă este o variantă atenuată de acord cu aserțiunea emițătorului. Ea diferă prin gradul de certitudine pe care îl are receptorul în legătură cu informația care îi este comunicată de emițător. Este deci vorba de acordul cu o informație conformă cu realitatea descrisă în cazul căreia receptorul este mai puțin sigur de adevărul celor comunicate:

— *Zice că-i afurisită. / — Așa o fi...* (E. Barbu, *Groapa*);
— *N-au să-l lase să vină. / — E posibil.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*);
— *Ce poate să-ți treacă prin minte! Și te mai plângeai că nu ai suficientă imaginație! / Doru, nu prea convins, declară: — Bine, dacă spui tu...* (R. Ojog-Brașoveanu, *Violeta din safe*).

Cât privește mijloacele de limbă folosite pentru **acceptarea cu rezerve** a unei aserțiuni din intervenția dialogală precedentă, este de menționat că acestea sunt, în mare măsură, identice cu cele care exprimă acceptarea sigură. Deosebirea constă în faptul că în structura lor se conțin anumite elemente ale incertitudinii, despre care în Gramatica Academiei se spune că „nu presupun nici adevărul, nici falsul” [37, p. 676].

Există următoarele mijloace specializate pentru marcarea acordului incert cu intervenția precedentă a emițătorului:

a) enunțuri cu verbul predicat la modul prezumtiv sau la conjunctiv: *O fi. Așa o fi. Fie cum zici. Fie cum spui.*;

b) enunțuri cu verbe modale sau cu verbe cu sens modal: *Poate că-i așa. Poate că e așa cum spui tu. Poate că-i adevărat. Poate că ai dreptate. Probabil că ai dreptate. Așa se spune. Așa se pare. E posibil. E posibil să fie cum zici tu. Sper să fie așa. Sper să spui adevărul.*;

c) enunțuri cu valoare de condițional sau enunțuri cu verbul predicat la conjunctiv; pentru acestea este caracteristic faptul că ele presupun un grad mare de nesiguranță în stabilirea adevărului celor comunicate: *Dacă spui tu. Să zicem că e așa cum spui tu.*;

d) enunțuri cu verbe la forma negativă: *Nu zic nu. Nu zic că nu-i așa. Nu te contrazic.*

Pe lângă aceste mijloace specializate anume pentru acceptarea, pentru acordul cu intervenția anterioară, în procesul de comunicare se întâlnesc și mijloace, care exprimă îndoiala, mirarea receptorului în legătură cu cele comunicate de emițător. De cele mai multe ori acestea sunt reprezentate prin enunțuri cu formă pozitivă:

— *Toți cei care s-au strâns în jurul lui n-au niciun interes să-l scape, nu-i dau niciun ajutor. / — Și eu am impresia asta, îți mărturisesc.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*);

— *Îți plăcea, se purta bine, râsei eu. Uite că nu s-a purtat bine! Asta era, dovada, se purtase bine un timp. Tăcurăm iarăși. Se gândea, părea să înțeleagă. Îmi îmbrăcai paltonul. Îmi puse mâna pe braț. / — Am bănuț eu, zise, că e așa cum spui tu, dar credeam că...* (M. Preda, *Viața ca o pradă*).

Unele dintre mijloacele folosite pentru exprimarea îndoielii în legătură cu afirmația receptorului reprezintă enunțuri cu formă negativă:

— *A mai fugit una de la părinți...* / — *Nu mai spune!* (E. Barbu, *Groapa*).

Cât privește funcționarea acestor mijloace în diferite situații de comunicare, trebuie

menționat că valoarea lor de incertitudine poate fi accentuată prin utilizarea unor construcții care exprimă dezacordul cu cele afirmate de emițător:

— *O fi uitat. / — Așa o fi, numai că nu prea-mi vine a crede.* (R. Ojog-Brașoveanu, *Spionaj la mănăstire*).

Uneori, acceptarea aserțiunii poate fi însoțită de anumite sintagme care diminuează acordul exprimat de receptor:

— *Ți-ai văzut visul cu ochii, cum se spune, făcu bătrânul. / — Da, dar ce folos! Nu e ce-am visat eu! Asta e așa ceva trecător. Meseria mea e mai degrabă alta.* (M. Eliade, *Noaptea de Sânziene*);

— *Ți-am scris numele în scrisoarea mea. / — Da, dar scrisoarea dumitale am rătăcit-o acasă printre alte hârtii, și lucrul este urgent: ca să nu pierd vremea căutând-o, am venit la d-ta... Cum îl cheamă?* (I. L. Caragiale, *Lanțul slăbiciunilor*).

În sfârșit, se cere menționat faptul că în cazuri rare este posibilă și o a treia variantă de intervenție la o aserțiune a emițătorului: receptorul poate să nu aibă o reacție clară cu privire la cele comunicate de emițător. Aceasta se poate întâmpla în cazul în care receptorul nu posedă informațiile suficiente pentru a o accepta sau respinge. Este vorba de intervențiile reactive realizate prin enunțurile de tipul: *Cine știe. Nici nu știu ce să zic. Dumnezeu știe.* etc.

— *Unii spun că înainte era mai bine. / — Nici nu știu ce să zic.*

Un caz aparte îl prezintă mijloacele folosite pentru acceptarea unei aserțiuni negative. Acestea cuprind în structura lor negația *nu*:

— *Da, dar asemenea schimbări nu se pot face de azi pe mâine! / — Nu, firește! rosti Dragoș mai întunecat. Ar trebui să se zguduie lumea din temelii, iar asta n-o doresc nici eu și nici nimeni... Numai vreo minune dacă s-ar întâmpla...* (L. Rebreanu, *Răscoala*).

Secvențele conversaționale care presupun exprimarea dezacordului cu aserțiunea emițătorului. Un alt tip de structuri conversaționale constituite prin utilizarea actelor de vorbire asertive în intervenția cu funcție inițiativă sunt cele în care receptorul constată neadevărul celor afirmate de emițător. Acestea sunt secvențele în cazul cărora emițătorul îi comunică receptorului o informație, infirmată prin intervenția reactivă a celui din urmă. Ele au structura *aserțiune + respingerea, contestarea, infirmarea aserțiunii, exprimarea dezacordului cu aserțiunea emițătorului*.

Cele două acte de vorbire din structura perechilor de adiacență de acest tip se deosebesc în ce privește componenta lor ilocuționară. Astfel, forța ilocuționară a enunțului din intervenția inițiativă se actualizează cu ajutorul formulei: *Eu vreau ca tu să știi că X...*, iar cea a enunțului din intervenția reactivă se explicitează astfel: *Eu consider că ceea ce spui tu nu este adevărat.* În felul

acesta, pentru actul de respingere a aserțiunii formulate de emițător este caracteristic faptul că receptorul consideră neadevărat ceea ce spune interlocutorul său.

Locutorul își exprimă dezacordul, refuzul față de intervenția interlocutorului, utilizând formule explicite de tipul: „Nu sunt de acord”, „Este fals” și fraze performative de tipul „Contest afirmațiile tale” [41, p. 185].

După cum arată descrierile prezentate în lucrările de specialitate, dar și analiza materialului de limbă, se disting următoarele tipuri de respingere a aserțiunii unui emițător: a) respingerea sigură, categorică și b) respingerea atenuată, cu rezerve a aserțiunii făcute de emițător.

În ce privește **respingerea categorică a unei aserțiuni** se întâlnesc în următoarele două cazuri. În primul rând, este vorba de situațiile în care receptorul este sigur că informația comunicată de emițător nu este adevărată:

— *Dacă am înțeles bine, Adina e logodnica lui. / — Oh, nu! făcu Botgros zâmbind amar. Știi că se spune asta, dar nu e adevărat.* (M. Eliade, *Pe strada Mântuleasa*).

În al doilea rând, putem avea de a face cu o respingere categorică a aserțiunii chiar și atunci când receptorul, fără a cunoaște starea reală de lucruri, refuză, din anumite motive, să-l creadă pe interlocutorul său:

— *Mamă, Olgața nu mă crede! Uite: geamandanul care miroase frumos. Dacă ți-am spus! / — Sigur că nu te cred! Mai întâi vreau să văd.* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

Reacția de respingere categorică a unei aserțiuni este realizată prin mijloace reprezentând în marea lor majoritate enunțuri asertive. Examinarea enunțurilor asertive care funcționează ca mijloc de respingere a unei aserțiuni denotă că există un spectru larg de modalități de realizare a acestei valori.

a) Primul tip de construcții sunt cele care îi permit receptorului să-și exprime dezacordul cu aserțiunea formulată de emițător, menționând faptul că informația comunicată:

— nu corespunde realității: *Nu-i adevărat. Nu e așa. Nu zău, nu poate fi adevărat.;*

— nu poate fi crezută: *E de necrezut. Asta e greu de crezut. E greu de crezut că...;*

b) Receptorul poate respinge o aserțiune menționând că faptele comunicate de emițător:

— nu sunt posibile: *Imposibil. Cu neputință. Asta e imposibil. Aceasta e cu neputință. E absolut imposibil.;*

— sunt greșite, chiar ridicole și deci nu pot fi crezute. Cele mai multe dintre aceste formule sunt folosite cu un sens ironic: *Da, sigur, tu glumești! Tu spui bancuri! Asta-i o glumă! Acesta-i banc! Ce glumă bună! Asta-i o poveste de adormit copiii! Astea sunt povești de adormit copiii! Astea sunt basme! Prostii. Vorbe goale! Cai verzi pe pereți! Mă faci să râd!*

c) Există un număr mare de construcții cu ajutorul cărora receptorul îi răspunde

emițătorului că el nu poate fi crezut atunci când face aserțiunea dată: *Nu te cred. Nu cred în poveștile tale. Degeaba vorbești, nu te cred. Până nu văd, nu cred. Nu-mi vine deloc să cred. Doar n-o să te cred! Doar nu sunt un tont să te cred! Asta n-o mai cred! N-o să cred niciodată povestea asta! Nu cred nicio vorbă din toate astea! Nici tu nu crezi ce spui! S-o creadă cine vrea! Cred numai ce văd cu ochii mei! Așa spui tu.*

d) Unele construcții cu valoare de respingere a unei aserțiuni, frecvent utilizate, mai ales, în stilul elevat, sunt cele alcătuite cu ajutorul verbului *a contrazice*: *Dă-mi voie să te contrazic. Trebuie să te contrazic. Nu pot să nu te contrazic.* Iată câteva dintre contextele de utilizare a construcțiilor date:

— *Nu cred că e vorba de o tehnică, îl întrerupse zâmbind.* / — *Cu tot respectul, trebuie să vă contrazic.* (M. Eliade, *Tinerețe fără tinerețe*);

— *Adică ia oameni cu ziua! țină Mitrică să explice.* / *Lui Ilie nu-i conveni să-i explice Mitrică ce înseamnă mâna salariată. — Lasă, Mitrică, știu eu mai bine ca tine ce înseamnă mâna salariată. Dă-mi voie să te contrazic, dacă nu te superi. Sau nu-mi dai voie? îl întrebă.* (M. Preda, *Întâlnirea dintre pământuri*).

Pentru exprimarea dezacordului cu aserțiunea emițătorului receptorul poate utiliza și enunțuri imperative sau interogative. Modalitatea de respingere a aserțiunii realizată prin enunțurile imperative constă în faptul că emițătorul este îndemnat să nu spună lucruri neadevărate: *Nu spune povești! Nu mai spune brașoave! Termină cu poveștile! Nu mă face să râd!*

Enunțurile interogative folosite pentru respingerea categorică a unei aserțiuni a emițătorului reprezintă, de fapt, niște întrebări retorice. Astfel, prin aceste întrebări receptorul vrea să spună că el nu-l crede sau că îi cere să nu mai spună așa ceva: *Cine să creadă așa ceva? Mă crezi așa de naiv? Cum poți să spui una ca asta? Cum poți să spui așa ceva?:*

— *Sunt sigur că toată lumea m-a uitat.* / — *Cum poți să spui așa ceva?*

O altă problemă care apare în legătură cu studierea funcționării actelor de vorbire asertive în interacțiunea conversațională vizează cazurile de denaturare intenționată a adevărului de către emițător. În aceste condiții, actele de vorbire din categoria asertivelor sunt folosite de emițător pentru a-i prezenta receptorului o descriere denaturată a stării de fapt, intenția lui fiind nu de a-l informa, ci de a-l dezinforma pe acesta de la urmă. Prin reacția sa de răspuns receptorul respinge aserțiunea emițătorului din intervenția inițiativă acuzându-l de minciună:

— *A luat-o razna rău. Așa se întâmplă de la o anumită vârstă... Habar n-am despre ce vorbește.* / — *Minți! urlă Grigore Popa. Mi-a povestit totul.* (R. Ojog-Brașoveanu, *Cianură pentru un surâs*);

— *Oh. Lasă-mă, că n-am nicio iubită! strigai eu, înfuriat și de prostia mea, și de prostia ei.*

/ — *Minte, spuse ea mai încet, aproape confidențial, către inginer. E un mare crai...* (M. Eliade, *Maitreyi*).

Intervenția reactivă care are rolul de a respinge aserțiunea formulată de emițător poate fi realizată prin enunțuri asertive: *Tu minți! Tu trișezi! Minți de îngheață apele! Asta e o minciună! Astea sunt minciuni! Astea-s brașoave!* etc.

Reacția de respingere de către receptor a unei aserțiuni care nu corespunde realității poate fi realizată, de asemenea, cu ajutorul unor enunțuri imperative: *Nu spune minciuni. Nu mai minți.* Uneori, receptorul poate reacționa la încercarea emițătorului de a-l minți folosind un enunț imperativ: *De ce minți? Pentru ce minți așa?* Ca urmare, emițătorul se vede nevoit să reacționeze, încercând să nege faptul că el ar minți:

— *Ba, am fost.* / — *Atunci, de ce minți?* / — *Ba, nu mint, boiarule; am fost.* (I. L. Caragiale, *Două loturi*).

În anumite situații de comunicare, receptorul poate nu doar să constate faptul că el își dă seama de voința emițătorului de a-l induce în eroare, ci și să accentueze că el nu se va lăsa înșelat [36, p. 67, 388]. Este vorba de situațiile în care receptorul înțelege că are de a face cu o denaturare intenționată a realității de către emițător:

Alexandru încerca să mă rețină, își ascundea ceasul, născocea tot felul de trucuri naive. — Pentru astă-seară s-a anunțat eclipsă de lună. E un spectacol unic! / — Minți prost, dragul meu! (R. Ojog-Brașoveanu, *Al cincilea as*).

Există un număr mare de enunțuri care îi permit receptorului să-i comunice emițătorului refuzul său de a se lăsa înșelat. Structurile sintactice specializate pentru exprimarea actului de respingere a unei aserțiuni în cazul dat sunt reprezentate prin enunțuri asertive (numite și structuri enunțiative). Acestea pot fi folosite având:

a) o formă pozitivă: *Asta e înșelătorie. Țăsta-i un șiretlic. Asta-i o șmecherie. Țăsta-i praf în ochi. Te cunosc eu! Te știi eu! Înțeleg eu jocul tău! Știi eu ce știi! Văd eu unde bați!*

b) o formă negativă: *Nu mă las eu păcălit! Nu mă las eu indus în eroare! Nu mă las eu dus de nas! Nu mă las eu prostit! Nu sunt eu așa de naiv! Nu sunt de ieri-alaltăieri! Nu mă înșeli tu pe mine! Nu mă păcălești tu pe mine! Nu mă duci tu de nas pe mine! Nu înghit eu momeala așa de ușor! Nu mușc eu așa ușor din momeală!*

Alături de structurile enunțiative, ca mărci ale actelor de respingere a unei aserțiuni prin care emițătorul încearcă să-l mintă pe receptor, mai pot fi folosite:

— enunțuri exclamative: *Pe cine vrei tu să înșeli! Pe cine vrei tu să păcălești!;*

— enunțuri imperative: *Nu încerca să mă înșeli! Nu încerca s-o faci pe șmecherul cu mine! Nu încerca să mă duci de nas! Nu încerca să mă tragi pe sfoară! Nu trișa!;*

— enunțuri interogative: *Mă crezi așa de naiv? Pe cine vrei să duci de nas?! Pe mine vrei tu să duci de nas?! Pe mine vrei tu să mă înșeli?! Tu vrei să mă înșeli pe mine?! Tu vrei să mă păcălești pe mine?! Tu vrei să mă prostești?! Vinzi castraveți grădinarului?!*

Un alt aspect privind utilizarea formulelor de respingere categorică a unei aserțiuni, mai ales, în cazul în care cele spuse nu aparțin emițătorului, are în vedere folosirea în intervenția reactivă a unor sintagme sau enunțuri cu valoare de caracterizare a persoanei care răspândește informația dată:

— *Mi-a mai spus că ești un mare cuceritor, că ai o iubită frumoasă, Otilia, pe care însă ai gonit-o fiindcă nu vrei să-ți strice cariera. De ce-ai făcut asta? / Felix se făcu roșu. — Ce ticălos! Dar nu e adevărat. N-am nicio iubită! E verișoara mea și a plecat la moșie la... la un unchi. (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).*

Respingerea atenuată a aserțiunii formulate de emițător se întâlnește în situațiile în care receptorul are anumite îndoieli în ce privește adevărul stării de lucruri descrise în aserțiunea emițătorului. Acest tip de respingere poate fi marcat prin intermediul unor mijloace de natură diferită:

— mijloace de realizare a respingerii atenuate a unei aserțiuni reprezentate prin enunțuri asertive: *Nu-i chiar așa. Nu-i tocmai așa. Asta nu e prea convingător. Asta nu dovedește nimic. Nu prea cred. Asta n-o prea cred. N-aș crede. Nu cred ca este adevărat ce spui. As vrea sa te cred, dar nu pot! Mă îndoiesc de ce spuneți. Nu sunt chiar sigur de asta. Nu m-ai convins. Mă surprinde puțin ce spui. Asta ar trebui dovedit. Ar mai trebui să dovedești că e așa. Ar trebui să ai și dovezi. Vreau să văd cu ochii mei. Tu le cam înflorești.*

— mijloace de realizare a respingerii atenuate a unei aserțiuni reprezentate prin enunțuri interogative: *Zău? Oare? Da?! Într-adevăr? Chiar așa? E adevărat? Asta-i adevărat? Asta e sigur? Adevărat să fie oare? Chiar așa să fie oare? Crezi? Chiar crezi asta? Ești sigur de asta? Vorbești serios? Și dacă nu-i adevărat? Și dacă nu-i așa? Cum ai putea să dovedești că e așa? Tu glumești? Tu spui bancuri?*

— mijloace de realizare a respingerii atenuate a unei aserțiuni reprezentate prin enunțuri imperative: *Dovedește că e așa! Nu mai spune!*

— mijloace de realizare a respingerii atenuate a unei aserțiuni reprezentate prin enunțuri exclamative: *Pe bune?! Serios?! Zău?! Țasta-i banc?! Ce tot vorbești?! Ce tot spui?! Ce tot spui acolo?!*

Acestea sunt, în linii mari, situațiile și mijloacele folosite pentru exprimarea dezacordului cu aserțiunea emițătorului în interacțiunea conversațională. Vom încerca să descriem și unele dintre cazurile speciale de funcționare a actelor de vorbire în componența perechilor de adiacență

cu structura „*asertiune + respingere a asertiunii*”.

Faptul care trebuie menționat în legătură cu respingerea unei asertiuni este că acest tip de intervenție reactivă se caracterizată printr-un mod complicat de formulare în comparație cu mijloacele folosite pentru exprimarea acceptării [43, p. 52]. Drept exemplu ar putea fi aduse următoarele perechi de adiacență în care expresiile cu rol de respingere a unei asertiuni sunt însoțite de explicații, comentarii, care au menirea să motiveze răspunsul negativ:

— *Inchiziția nu se sinchisește de un asemenea adevăr. / — Greșești. Inchiziția ne amenință tocmai fiindcă simte în dragostea noastră de viață o primejdie pentru atotputernicia ei.* (O. Paler, *Apărarea lui Galilei*);

— *Luați seama, pumnalul acesta a fost găsit înfipt în spatele profesorului Dan Bogdan. Asta e grav. Ar însemna că fiul dumneavoastră a participat la asasinarea lui. / — Vai de mine, cum se poate așa ceva? Băiatul meu criminal? Nu e adevărat, băiatul meu n-a făcut nicio crimă, domnule, jur pe orice!* (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).

O altă problemă care se pune în legătură cu respingerea unei asertiuni ține de examinarea a ceea ce ar putea urma după un astfel de act de vorbire. Aceasta ar echivala, de fapt, cu încercarea de a afla care sunt consecințele interacționale determinate de respingerea unei asertiuni.

După cum demonstrează faptele analizate, există mai multe variante de continuare a unei secvențe conversaționale care conține o asertiune și respingerea acesteia.

Primul caz îl reprezintă situațiile în care emițătorul se poate mulțumi cu un răspuns negativ, deci poate să accepte respingerea asertiunii de către receptor. După formularea unui astfel de răspuns, perechea de adiacență ar putea fi considerată practic încheiată:

— *Tabloul acesta e remarcabil. / — Nu e chiar așa. După aprecierea experților în materie, este un tablou nereușit. / — Ei, bine, dacă spun experții.*

— *Am auzit că s-a prăbușit podul. / — Nu e adevărat. Tu nu știi ce s-a întâmplat. / — Dacă spui tu că nu știi, nu te contrazic, te las și pe tine să crezi ce vrei.*

— *Doamne! răspunse ea, m-am speriat. Cum să nu mă sperii, când mă pomenesc deodată că un om cu care n-am mai vorbit în viața mea vine la mine și-mi vorbește ca și când am fi copilărit împreună? / Lui Codreanu lucrul acesta îi părea peste putință. — Eu nu cred că n-ați mai vorbit, zise el. / — Eu ce să-ți fac dacă nu mă crezi?! răspunse ea dând din umăr.* (I. Slavici, *Mara*).

De cele mai multe ori însă, după cum menționează și J. Moeschler, emițătorul nu se mulțumește cu un răspuns negativ. În aceste condiții, el poate relansa conversația, aducând argumente în favoarea asertiunii sale inițiale [82, p. 156]. Ca urmare se constituie o secvență cu trei termeni având structura „*asertiune + respingerea asertiunii + întărirea asertiunii*”:

— *Tabloul acesta e remarcabil. / — Nu e chiar așa. După aprecierea experților în materie,*

este un tablou nereușit. / — Ei, bine, dar și experții nu totdeauna au dreptate.

Analizând secvența prezentată mai sus, ar trebui să menționăm următoarele. Scopul urmărit de orice emițător atunci când formulează o aserțiune este să facă în așa fel încât interlocutorul său să creadă în adevărul celor spuse de el. Totuși, în anumite situații de comunicare, receptorul poate să considere neadevărat ceea ce spune emițătorul (*Nu e chiar așa.*).

În cele din urmă, primul interlocutor se vede nevoit să intervină din nou pentru a încerca să-l convingă pe destinatar că ceea ce spune e adevărat [36, p. 43]. În felul acesta, prin cea de a treia intervenție emițătorul urmărește scopul de a justifica o aserțiune anterioară, încercând să demonstreze că el are dreptate (*... dar și experții nu totdeauna au dreptate.*).

Cât privește funcțiile îndeplinite de cele trei elemente componente ale acestei secvențe conversaționale, este de menționat că aserțiunea este un act de vorbire folosit cu funcție inițiativă; cea de a doua intervenție care conține un act de vorbire ce presupune respingerea aserțiunii, reprezintă un element cu statut dublu: reactiv și inițiativ în același timp, iar ultima intervenție este reprezentată printr-un act de vorbire cu funcție reactivă, menit să încheie secvența conversațională:

— Ce autor susține aceste lucruri? I-am spus numele pe care-l cunoștea destul de bine. / — Nu e adevărat! / — Dle doctor, e așa cum spun eu. În cea din urma ediție are o notă de două pagini, care nu se găsește în primele ediții. (B. Ștefănescu Delavrancea, Liniște).

După cum demonstrează faptele de limbă analizate, există un număr mare de mijloace specializate anume pentru rolul de a întări o aserțiune anterioară. Printre aceste mijloace cele mai multe sunt enunțuri cu structură asertivă. Cu ajutorul lor receptorul își poate întări aserțiunea precedentă, menționând faptul că:

a) spune lucruri pe care le cunoaște foarte bine: *Am auzit-o cu urechile mele! Am văzut(-o) cu ochii mei! Cum te văd și cum mă vezi!;*

b) spune lucruri care corespund realității, care sunt adevărate: *Așa este! Așa stă treaba! Așa s-a întâmplat! Țasta-i adevărul! E adevărul adevărat! E adevărul gol-goluț! Și totuși așa este. Și totuși e adevărat! E adevărat, o să te convingi de asta! O să vezi că e adevărat. Poate nu mă crezi, dar îți spun că e adevărat.;*

c) dispune de dovezi care pot demonstra adevărul celor comunicate și că interlocutorul său se poate convinge de adevărul celor spuse: *Asta e dovada că e adevărat. Dovada e că ... Îți demonstrez că e așa. Îți garantez că ... Tocmai asta dovedește că e adevărat. Vezi bine că e așa.;*

d) îl asigură pe interlocutor că vorbește sincer, serios: *Dacă-ți spun. Așa cum îți spun. Îndrăznesc să îți spun că e așa. Îți spun adevărul. Îți spun foarte sincer că e adevărat. Îți spun încă o dată că ... Îți spun odată pentru totdeauna că ... Îți spun sincer că nu știam. Vorbesc foarte serios. Serios. Serios îți spun. Serios îți spun că ... Ți-am mai spus de o mie de ori că ... Ți-o spun*

cu mâna pe inimă că Ți-o spun încă odată că ... Poți să fii sigur că ... Vă asigur că e adevărat.;

e) nu are intenția de a-l minți sau de a spune lucruri neserioase: *Nu e glumă! Nu exagerez deloc! Nu glumesc deloc! Nu te mint! Nu spun minciuni! Nu-ți spun povești! Nu spun prostii! Nu vorbesc aiurea! Fără glumă, ... Fără să exagerez, ...;*

f) îl roagă pe receptor să-l creadă: *Te rog să mă crezi că e așa. Trebuie să mă crezi. N-o să mă crezi dar așa este.;*

g) se jură că spune adevărul: *Zău! Zău așa! Pe bune! Pe onoarea mea că ...! Pe cuvântul meu de onoare! Pe legea mea! Jur (pe tot ce am mai sfânt). Dumnezeu mi-e martor că spun adevărul.;*

h) comunică lucruri adevărate, indiferent de ce ar fi să creadă interlocutorul său: *Poți să spui ce vrei, dar e așa. Orice ai spune, e adevărat. Că-ți place ție sau nu, asta-i realitatea.*

Intervenția folosită pentru întărirea unei aserțiuni poate fi realizat și prin:

— enunțuri imperative: *Ba crede-mă că așa este! Crede-mă că-i adevărat! Fii sigur că așa o să fie.;*

— enunțuri interogative: *De câte ori să-ți mai spun că e adevărat?! Mai e nevoie să-ți spun că ...? Mă crezi că ...? Mă crezi dacă îți spun că ...? Nu mă crezi dacă îți spun că nu am fost acolo?*

De menționat că, spre deosebire de secvențele cu trei termeni în care emițătorul se împacă cu respingerea aserțiunii, cele în care emițătorul după dezacordul receptorului cu aserțiunea sa încearcă s-o susțină printr-o altă intervenție, se constituie în secvențe cu patru termeni:

— *Tabloul acesta e remarcabil. / — Nu e chiar așa. După aprecierea experților în materie, este un tablou nereușit. / — Ei, bine, dar și experții pot greși / — Da, ai dreptate.*

În felul acesta, interacțiunea conversațională poate continua până în momentul în care unul dintre cei doi participanți la actul de comunicare acceptă punctul de vedere al celuilalt sau, după cum constată J. Moeschler, până când între cei doi protagoniști intervine un acord cu privire la obiectul discuției [58, p. 162].

Schemele conversaționale specifice actelor de vorbire asertive evaluative și asertive argumentative. Cele menționate mai sus privesc funcționarea asertivelor descriptive, folosite de emițător cu scopul de a-l informa pe receptor asupra unei stări de lucruri reale sau inventate. În continuare, este prezentată o descriere succintă a schemelor conversaționale specifice celorlalte două subspecii de asertive: asertivele evaluative și asertivele argumentative. Urmează deci să vedem care este reacția de răspuns a receptorului la aceste subtipuri de asertive.

Spre deosebire de asertivele descriptive, care descriu un eveniment sau o stare de lucruri din realitate, asertivele de tip evaluativ prezintă o caracteristică anumită a unei persoane sau a unui

lucru. Ele exprimă o judecată de valoare a subiectului vorbitor despre cineva sau despre ceva [36, p. 152]. Specific pentru un act de vorbire asertiv evaluativ este faptul că el „nu reprezintă neapărat o cunoaștere veritabilă, putând fi vorba despre o atitudine, un act de valorizare” [32, p. 9-10]. Așadar, ele exprimă o caracteristică a unui lucru sau a unei persoane care poate fi generală sau proprie numai vorbitorului, având o orientare pozitivă sau negativă. Prezentăm în continuare câteva exemple care să ilustreze aceste valori ale asertivelor evaluative:

— Evaluarea pozitivă a unei persoane: *X e un pictor bun. X e un om dintr-o bucată. X e un om și jumătate. X e mai bun decât Y. X e un scriitor talentat. Îl apreciez foarte mult pe X. Am o părere foarte bună despre X. Am multă considerare pentru profesorul acesta. Pictorul acesta mi se pare destul de talentat.*;

— Evaluarea negativă a unei persoane: *X e un om de nimic. X e un netrebnic. X m-a dezamăgit. Sunt foarte dezamăgit de X. Acesta e antrenorul cel mai slab. Antrenorul acesta deosebit de slab. E foarte slab inginerul acesta. Inginerul acesta e mediocru.*

— Evaluarea pozitivă a unui lucru: *E cel mai bun hotel. Hotelul acesta e cum îmi place mie. Hotelul acesta e cum trebuie. Marfa asta de foarte bună calitate. E un tablou frumos! Arată foarte bine. Nu e de lepădat mașina asta. O marfă ca asta nu se găsește pe toate drumurile. Tabloul acesta valorează mult. Am o părere foarte bună despre filmul acesta. Apreciez mult tabloul acesta.*

— Evaluarea negativă a unui lucru: *Ăsta e groaznic. E groaznic de urât! Astea sunt fleacuri! ăsta-i un lucru de nimic. Geamantanul ăsta e bun de aruncat la gunoi. Marfa asta e de foarte proastă calitate. Tabloul acesta e fără valoare. Filmul ăsta e mediocru. Tabloul ăsta e nereușit. E un costum de două parale. Rezultatul ăsta n-are nicio valoare. Nu e filmul cel mai bun. Hotelul ăsta nu e cel mai bun. Nu există tablou mai urât decât ăsta! Am o părere foarte proastă despre filmul acesta. Sunt dezamăgit de rezultatul acesta.*

La o primă privire, s-ar părea că în cazul unei aserțiuni evaluative avem de a face cu același tip de reacție ca și la o aserțiune descriptivă: acceptarea, aprobarea sau respingerea, dezaprobarea evaluării realizate de emițător. Deci este vorba de următoarele două scheme conversaționale: *evaluare + acceptarea, aprobarea evaluării și evaluare + respingerea, dezaprobarea evaluării*

Totuși, chiar dacă reacția receptorului la exprimarea de către emițător a unei evaluări cu privire la o persoană sau la un lucru este asemănătoare celei pe care o are un receptor vizavi de o aserțiune descriptivă, între ele nu se poate pune semnul egalității. Astfel, dacă reacția receptorului la o aserțiune descriptivă constă în aprecierea informației comunicate din punctul de vedere al valorii sale de adevăr (informația comunicată de emițător este calificată ca fiind adevărată sau falsă), atunci reacția receptorului la o evaluare a receptorului rezidă în faptul că receptorul poate judeca favorabil / nefavorabil cele spuse de emițător:

— *Asta e o pungășie! se irită Costache. / — Așa e, ai dreptate, așa se-ntâmplă cu cine n-are cap.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*);

— *Nu e loază, Costică; e un băiat dintr-o familie dintre cele mai bune: mi-e rudă. / — Cine știe ce leneș, ce dobitoc! / — Nu-i adevărat, dragă Costică; este un băiat prea cumsecade...* (I. L. Caragiale, *Lanțul slăbiciunilor*).

În ce privește mijloacele de expresie a reacțiilor la actele de vorbire asertive evaluative, trebuie menționat că acestea coincid, în general, cu cele care sunt folosite pentru realizarea acceptării sau respingerii în cazul asertivelor descriptive:

— *E un băiat simpatic, spuse Cristescu sorbind din ceașcă. / — Fără îndoială. Și-i atât de tânăr! Nu toți oamenii știu să fie tineri.* (R. Ojog Brașoveanu, *Cianură pentru un surâs*);

— *Mie-mi place negustorul acesta. / — Ai dreptate, cinstite comise, încuviință moș Leonte.* (M. Sadoveanu, *Hanu Ancuței*).

De menționat că, după cum demonstrează exemplele analizate, mijloacele care par să fie specializate în cea mai mare măsură pentru exprimarea aprobării evaluării realizate de emițător sunt următoarele construcții: *Ai dreptate. Sunt de acord cu tine. Și eu sunt de aceeași părere.* etc.

O altă modalitate de exprimare a acordului cu aserțiunea de tip evaluativ constă în reluarea unei părți din enunțul precedent, amplificată cu anumiți intensificatori:

— *Am auzit că e un băiat inteligent. / — E foarte inteligent.;*

— *Nu e bine, zise Țugurlan răgușit. / — Nu e bine deloc, zise Moromete apăsând pe ultimul cuvânt, vrând să arate că absența binelui nu e totdeauna totală, dar că în cazul de față era.* (M. Preda, *Moromeții*).

O variantă de exprimare a acordului cu aserțiunea de tip evaluativ formulată de emițător constă în afirmarea faptului că și receptorul (eventual o altă persoană) crede la fel, are aceeași opinie:

— *Poate că sunt niște greșeli naive. / — Și eu cred la fel.*

Arhitectul emise cu ton de sentință: — Orice în afară de crimă. / — Curios. Asta e și opinia farmacistului Popescu. (R. Ojog-Brașoveanu, *Spionaj la mănăstire*).

Dezacordul cu opinia emițătorului este marcat cu ajutorul unor mijloace specializate pentru această valoare (*Nu ai dreptate. Nu sunt de acord cu tine.*) sau prin menționarea faptului că receptorul este de altă părere:

— *Cam neghiob... Îl caracteriza omul cu cicatrice. Deși cred că ne-am putea înțelege cu dânsul. / — Mie mi se pare isteț.* (C. Chiriță, *Cireșarii*).

Cât privește asertivele argumentative, cel de al treilea subtip de asertive, trebuie menționat că acestea constituie perechi de adiacență în cadrul cărora intervenția reactivă este reprezentată

prin enunțuri care apreciază argumentul formulat de emițător ca fiind unul potrivit / nepotrivit. Astfel, în poziția intervenției reactive sunt folosite enunțuri a căror valoare generală poate fi actualizată cu ajutorul următoarei formule: *Eu consider că ceea ce spui tu este / nu este potrivit cu situația dată.*

Mijloacele folosite pentru exprimarea unei reacții de răspuns la o aserțiune de tip argumentativ sunt următoarele:

a) mijloacele care exprimă aprobarea aserțiunii de tip argumentativ: *Grozavă idee. Aceasta e o idee remarcabilă. Asta e o idee binevenită. Asta e o idee genială. Așa e foarte bine. Îmi place ideea asta. Așa e cum nu se poate mai bine.*

b) mijloacele care marchează dezaprobarea unei idei (receptorul consideră nepotrivită o idee a destinatarului): *Asta e o idee nechibzuită. Asta e o idee proastă. Asta e o idee ridicolă. Asta e o idee imposibilă. Asta nu e o idee potrivită. Nu-mi place deloc ideea asta. Asta-i o copilărie. Mare greșeală.* Din această categorie fac parte și câteva enunțuri interogative: *Cine ți-a băgat în cap ideea asta? Cum de ți-a trecut prin cap așa ceva?*

Alte tipuri de reacții de răspuns la o aserțiune a receptorului. Este evident că ceea ce a fost prezentat până aici reprezintă doar una dintre reacțiile de răspuns posibile la o aserțiune a emițătorului în contextul unei atitudini conversaționale cooperante din partea acestuia de la urmă. După cum s-a văzut, aceasta are la bază aprecierea informației comunicate de emițător din punctul de vedere al valorii sale de adevăr.

Dintre celelalte tipuri de reacții de răspuns la o aserțiune a receptorului am putea menționa aici pe cele care presupun:

a) completarea informației comunicate de emițător:

— *Nilă parcă e adormit, zise cea mare observând cea dintâi poziția ciudată a ochilor acestuia în mijlocul fotografiei.* / — *Păi dacă e beat! izbucni deodată Moromete. Nu vedeți? Sunt beți toți!* (M. Preda, *Moromeții*);

— *Poate am norocul să-i întâlnesc sus.* / — *Exclus. Au plecat toți trei.* (R. Ojog-Brașoveanu, *Spionaj la mănăstire*);

b) solicitarea unei informații suplimentare în legătură cu cele comunicate de emițător:

— *Ei, zise el triumfător lui Felix, nu ți-am spus eu că are să se întâmple ceva extraordinar în curând? He, hei, Stănică e totdeauna bine informat. Știi c-am făcut pe detectivul. L-am găsit pe Titi.* / — *Unde e?* / — *E acasă, îl tratează soacră-mea cu zeamă de lămâie.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*);

c) aprecierea subiectivă a celor comunicate de emițător:

Voievodul Nenoroc: *Nu plânge-acuma... Lasă... Cei trei au fost scăpați, Dar sunt în largul*

lumii de oaste căutați, S-ascund prin codri... Umblă ca fiarele!... / Mira Miralena: Sărmanii! (V. Eftimiu, Cocoșul negru).

În felul acesta, am putea spune că receptorul își manifestă interesul față de informația comunicată de emițător oferindu-i emițătorului informații suplimentare sau, dimpotrivă, solicitându-i informații suplimentare referitoare la subiectul actului conversațional. Menționăm însă că aceste și alte tipuri de reacții de răspuns la o aserțiune nu vor fi descrise în lucrarea de față.

Ultimul aspect pe care îl vom examina succint în acest paragraf privește situațiile în care receptorul are o atitudine necooperantă. Atunci când receptorul manifestă o lipsă de interes față de cele comunicate de emițător, sunt posibile următoarele două tipuri de perechi de adiacență.

Prima pereche de adiacență posibilă are structura *aserțiune + manifestarea lipsei de interes*. În cazul dat, receptorul, ca reacție la o aserțiune, spune că ceea ce afirmă emițătorul nu prezintă interes [36, p. 212]. În felul acesta, scopul urmărit de receptor este să facă în așa fel ca interlocutorul său să știe că pe el nu îl interesează ceva: *Asta nu e interesant deloc. Asta nu prezintă niciun interes pentru mine. Asta e absolut neinteresant. Asta mi se pare absolut neinteresant. Nu e interesant deloc ce spui.*

Cea de a doua pereche de adiacență are structura: *aserțiune + lipsa importanței*. Prin intervenția sa, receptorul spune că cele comunicate nu prezintă importanță în general [36, p. 176]: *Asta n-are importanță. Asta nu e prea important. Asta nu merită nicio atenție! Țasta-i un fleac! Nici nu merită să vorbim despre asta. Nu consider important ceea ce spui. Tu faci din tânțar armăsar.*

Schemele conversaționale caracteristice actelor de vorbire asertive ar putea fi prezentate rezumativ cu ajutorul tabelului care urmează.

Tabelul 2.1. Perechile de adiacență constituite de actele de vorbire asertive

Intervenția inițiativă	Intervenția reactivă		Exemplu
Aserțiune	1) acceptarea aserțiunii	a) acceptarea sigură a aserțiunii	— <i>Călătoria noastră a fost un coșmar.</i> — <i>Te cred.</i>
		b) acceptarea cu rezerve a aserțiunii	— <i>Trenul o să întârzie.</i> — <i>E posibil.</i>
	2) respingerea aserțiunii	a) respingerea sigură, categorică a aserțiunii	— <i>Toți elevii au învățat tema.</i> — <i>Nu pot să cred.</i>
		b) respingerea atenuată, cu rezerve a aserțiunii	— <i>Ai avut mult noroc în ultimul timp.</i> — <i>N-aș spune.</i>

2.3. Concluzii la capitolul 2

1. Asertivele reprezintă o subclasă de acte de vorbire care au drept obiectiv principal

comunicarea de informații către interlocutor. Pentru funcționarea discursivă a actelor de vorbire în cauză contează atât caracteristicile lor pragmasemantice, cât și tipul concret de aserțiune. Anume aceste aspecte sunt relevante pentru constituirea secvențelor conversaționale în care sunt utilizate actele de vorbire date.

Analizate dintr-o perspectivă acțională, actele de vorbire asertive, se definesc printr-o serie de trăsături pragmasemantice specifice. Conținutul lor propozițional reprezintă descrierea unei stări de lucruri din realitate. Raportat la evenimentul descris, acest conținut poate fi adevărat sau fals. Forța ilocuționară are la bază scopul urmărit de locutor, și anume intenția acestuia de a-l informa pe interlocutorul său în legătură cu situația descrisă.

În același timp, clasa actelor de vorbire asertive cuprinde următoarele subclase: asertivele descriptive (arată realitatea așa cum este, fiind folosite de locutor cu scopul de a-l informa pe interlocutor asupra unei stări de lucruri reale sau inventate), asertivele evaluative (îi servesc vorbitorului pentru exprimarea unei opinii, păreri, convingeri, decizii cu privire la obiectele, faptele sau evenimentele descrise) și asertivele argumentative (au rolul de a exprima argumentări, motivări, fiind deci folosite pentru motivarea unor situații, unor acțiuni).

2. Din perspectivă interacționistă, asertivele reprezintă niște acte de vorbire care funcționează foarte frecvent în poziția intervenției inițiativă. Ele constituie perechi de adiacență cu structura generală „aserțiune (comunicare de informație) + act de vorbire folosit ca reacție de răspuns la o aserțiune”.

3. Analiza perechilor de adiacență a relevat că reacțiile de răspuns ale receptorului în raport cu aserțiunea emițătorului sunt cuprinse în limitele următoarelor atitudini conversaționale posibile: a) receptorul manifestă interes față de informația comunicată de emițător și b) receptorul manifestă lipsă de interes față de cele comunicate de emițător. În primul caz, receptorul are o atitudine cooperantă, iar în cel de al doilea el are o atitudine necooperantă.

Atunci când receptorul manifestă interes față de informația comunicată de emițător, aserțiunea poate fi evaluată din mai multe puncte de vedere, ceea ce face posibilă existența unui spectru foarte larg de reacții la actele de vorbire asertive și, respectiv, un număr mare de perechi de adiacență constituite de actele de vorbire asertive. În aceste condiții este evident că o descriere a tuturor tipurilor de unități conversaționale specifice asertivelor, în momentul de față, reprezintă o sarcină dificil de realizat. În lucrare sunt examinate doar perechile de adiacență în care intervenția reactivă reprezintă o apreciere a informației comunicate din punctul de vedere al valorii sale de adevăr.

Astfel, evaluând aserțiunea emițătorului din perspectiva corespunderii cu realitatea, receptorul poate avea următoarele tipuri de reacții:

- a) să confirme conținutul propozițional al aserțiunii formulate de emițător sau
- b) să respingă conținutul propozițional al antecedentului.

În primul caz, perechea de adiacență are structura: „aserțiune + acceptarea aserțiunii” (— *Prețurile au crescut mult în ultima vreme. / — Da, ai dreptate.*). În celălalt caz, perechea de adiacență constituită se caracterizează prin structura: „aserțiune + respingerea aserțiunii” (— *Ion a plecat astăzi în Franța. / — Nu, nu e adevărat.*).

Analiză materialului a demonstrat că există mai multe subtipuri de acceptare / respingere a unei aserțiuni, fiecare dispunând de mijloace de exprimare proprii.

Subtipurile de acte asertive (descriptive, evaluative, argumentative) se deosebesc prin comportamentul lor în cadrul perechilor de adiacență. Pentru fiecare dintre subtipurile date sunt caracteristice anumite scheme conversaționale.

3. ÎNTREBAREA. COMPORTAMENTUL DISCURSIV AL ACTELOR DE VORBIRE DE TIP ÎNTREBARE

3.1. Trăsăturile pragmasemantice ale actelor de vorbire întrebare

Întrebarea este definită în sens general ca act de vorbire performat de locutor cu scopul de a obține un răspuns de la alocutor [37, p. 32].

Pentru mulți lingviști, întrebarea și cererea reprezintă acte de vorbire care fac parte din aceeași clasă, și anume din clasa actelor directive. Cei care susțin această opinie își întemeiază punctul de vedere pe faptul că atât cererea, cât și întrebarea ca acte de vorbire se definesc prin aceeași intenție comunicativă, scopul lor fiind să-l determine pe interlocutor să realizeze o acțiune [02, p. 53, 52, p. 83-84]. Deosebirea dintre ele constă însă în faptul că întrebarea implică realizarea unei acțiuni de natură verbală, fiind vorba de o solicitare de informații, iar cererea propriu-zisă presupune, de obicei, realizarea unei acțiuni nonverbale.

Anume acest aspect i-a determinat pe unii cercetători să definească întrebarea ca fiind un concept corelativ celui de aserțiune [105, p. 11]. Întrebarea, la fel ca și aserțiunea, vizează vehicularea unei informații în procesul de comunicare [30, p. 135]. Ea diferă de aserțiune doar în ce privește orientarea actului de transmitere a informației: dacă aserțiunea este folosită pentru *a informa pe cineva despre ceva pornind de la descrierea unei stări de lucruri*, atunci întrebarea îi servește vorbitorului pentru a *întreba pe cineva despre ceva*. Astfel, opoziția dintre actele asertive și cele de tip întrebare se reduce la *a transmite vs. a solicita o informație*. Prin urmare, chiar dacă întrebarea are unele tangențe cu cererea, totuși ea este mult mai apropiată de aserțiune. Anume acest fapt i-a determinat pe unii cercetători să considere întrebarea un act de vorbire de tip informațional. Precizăm că acest punct de vedere este acceptat și în Gramatica Academiei [37, p. 799].

Se știe că, în plan formal, actul de vorbire întrebare poate fi realizat prin mai multe tipuri de structuri. Este evident că structurile prototipice ale întrebării sunt cele cu sintaxă interogativă: *Ai fost azi la școală? Cine a adus scrisoarea? Unde ai pus banii?* Un enunț cu structură interogativă se distinge prin prezența unor mărci specifice, care pot fi de natură sintactică (o anumită organizare sintactică), lexicală (pronume, adjective pronominale sau adverbe interogative) și prozodică (intonație specifică). Enunțurile care conțin mărci specifice interogației și au o structură sintactică proprie interogativelor reprezintă mijloace directe de exprimare a întrebării. Anume aceste structuri gramaticale corespund în cea mai mare măsură unei solicitări de informație [31, p. 44].

Este de menționat că, din punctul de vedere al mijloacelor folosite pentru marcarea valorii

de întrebare, enunțurile interogative se împart în două clase care se deosebesc după prezența / absența unui cuvânt specializat pentru formularea întrebărilor, și anume: enunțuri cu cuvânt interogativ și fără cuvânt interogativ [105, p. 172].

Marca distinctivă a enunțurilor din prima categorie este prezența unui cuvânt interogativ, care poate fi un pronume, un adjectiv pronominal interogativ: *cine, ce, care, cât, al câtelea, ce fel de* sau un adverb interogativ: *unde, când, cum*: *Cine cântă? Ce-ai găsit? Unde ești?* Enunțurile interogative din cea de a doua categorie marchează valoarea interogativă cu ajutorul intonației, uneori, și prin modificarea organizării sintactice (subiectul este postpus predicatului) [37, p. 33]: *A venit profesorul? Ai învățat poezia? Ai găsit cheia?*

Totodată, pe lângă interogativele directe, întrebarea ca act de vorbire prin care se solicită o informație poate fi realizată și indirect. În cazul dat, valoarea ilocuționară de întrebare poate fi atribuită unor enunțuri cu structură asertivă sau imperativă. Acestea însă necesită prezența unor mijloace specifice. Astfel, caracterul interogativ al structurilor asertive este marcat cu ajutorul unor sintagme ce conțin verbe modale (*a vrea, a dori* etc.) sau verbe cu valoare de cerere (*a ruga*) plus verbele de bază care exprimă intenția vorbitorului de a se informa (*a ști, a afla, a spune*), folosite la conjunctiv: *Vreau / Doresc / Aș vrea / Aș dori să știu / să aflu dacă ai fost azi la școală. Aș fi curios să știu dacă ai fost azi la școală. Te rog / Te-aș ruga sa-mi spui dacă ai fost azi la școală.* sau cu ajutorul unor verbe de solicitare de informații, folosite la imperativ: *Spune-mi dacă ai fost azi la școală.* După cum observăm, chiar dacă au o structură caracteristică unor acte de vorbire asertive sau directive, în realitate toate enunțurile de mai sus au scopul de a-i solicita receptorului un răspuns la întrebarea: *Ai fost azi la școală?* În felul acesta, pentru exprimarea actelor de vorbire întrebare, în interacțiunea conversațională, se utilizează diverse tipuri de enunțuri prin care receptorului i se solicită o informație, ceea ce denotă faptul că nu totdeauna se poate stabili o corespondență univocă între forma și conținutul enunțurilor folosite pentru exprimarea întrebărilor.

În plan semantic, conținutul întrebării, examinat din perspectiva gradului de cunoaștere a informației cuprinse în structura ei, poate fi descompus în două părți componente: a) partea care vizează un element cunoscut și b) partea care trimite la un element necunoscut [105, p. 18]. Privită din acest punct de vedere, întrebarea are un caracter incomplet, fiind insuficientă atât în plan semantic, cât și în planul funcționării sale comunicative. De aici reiese că orice întrebare solicită o informație, impunând un răspuns al cărui scop este să completeze golul informațional cu care se confruntă emițătorul [55, p. 24; 105, p. 28].

Anume datorită acestor particularități pragmasemantice, în interacțiunea conversațională, întrebările apar, de cele mai multe ori, în poziția intervenției inițiativă, ele reprezentând acte de

vorbire care au rolul de a declanșa un schimb verbal. Prin urmare, actele de vorbire în cauză își manifestă potențialul lor funcțional în cadrul perechii de adiacență *întrebare – răspuns*.

Actele de vorbire întrebare sunt frecvent utilizate în comunicare, în special, în interacțiunea conversațională [52, p. 85]. Frecvența lor utilizare în acest tip de discurs i-a determinat pe lingviști să afirme că, în plan comunicativ, întrebarea este pivotul oricărui schimb dialogal [104, p. 128].

Trebuie precizat că pentru funcționarea discursivă a actelor de vorbire întrebare contează atât modalitatea de realizare a actelor în cauză, cât și caracteristicile lor pragmasemantice, care, alături de anumiți factori de natură contextuală, sunt responsabile de structura secvențelor conversaționale în care sunt utilizate.

În cele ce urmează este prezentată o analiză a întrebărilor din perspectivă semantică și pragmatică și, în strânsă legătură cu aceasta, sunt descrise subclasele de interogative din interiorul clasei date.

Clasificarea enunțurilor care realizează întrebări în interacțiunea conversațională. Este firesc să începem analiza actelor de vorbire întrebare cu examinarea corelației dintre conținutul propozițional și forța lor ilocuționară. După cum se menționează în studiile de specialitate, „actul de a întreba constă în faptul că locutorul 1, care nu dispune de o anumită informație, antrenează un locutor 2 într-un act de vorbire, astfel încât acesta din urmă să îi ofere în mod exact informația de care are nevoie pentru a-și umple o lacună cognitivă” [105, p. 26]. În felul acesta, forța ilocuționară a actelor de vorbire întrebare este descrisă cu ajutorul formulei „te invit să îmi spui ceva în legătură cu o anumită stare de lucruri” [105, p. 24].

Au fost identificate mai multe criterii în funcție de care pot fi descrise și clasificate enunțurile folosite pentru realizarea unui act de vorbire de tip întrebare. Ele vizează atât particularitățile de conținut, cât și cele funcționale ale enunțurilor interogative (o prezentare amplă a acestor aspecte se găsește în Șerbănescu 2002).

Una dintre clasificările frecvent întâlnite în analiza enunțurilor interogative este cea care face distincție între interogativele totale, interogativele parțiale și interogativele alternative [37, p. 32, 33].

Criteriul în funcție de care sunt clasificate enunțurile interogative vizează tipul de informație solicitat prin enunțul interogativ și relația stabilită între acesta și enunțul folosit ca răspuns la întrebarea dată.

Interogativele totale se referă la predicatul verbal sau la verbul copulativ din componența predicatului nominal al enunțului așteptat ca răspuns și solicită un răspuns de tipul *da* sau *nu*: *Ai fost în excursie? Mi-ai adus cartea? El este bolnav?* Despre enunțurile interogative de acest tip se spune că, de fapt, ele chestionează conținutul propozițional al enunțului în ansamblul său, prin

nucleul lui verbal [52, p. 86; 8, p. 271].

Interogativele parțiale vizează orice parte de propoziție, iar răspunsul, care conține o parte din întrebare, servește la specificarea variabilei (elementul care întreabă cu privire la informația necunoscută) din întrebare. Astfel, în răspunsurile la aceste întrebări cuvântul interogativ urmează să fie înlocuit printr-un element care completează informația conținută în întrebare. Interogativele parțiale cuprind în structura lor un cuvânt interogativ care se raportează la o anumită parte de propoziție. Există propoziții interogative parțiale corespunzătoare tuturor părților de propoziție: *Cine m-a căutat?* (întrebarea vizează subiectul); *Ce mi-ai adus?* (complementul direct); *Când va avea loc examenul?* (circumstanțialul de timp); *Unde sunt copiii?* (circumstanțialul de loc); *Cum ați călătorit?* (circumstanțialul de mod) etc. Interogativele parțiale care vizează predicatul se construiesc cu ajutorul verbului *a face*, însoțit de cuvântul interogativ *ce*: — *Ce faci acolo?* / — *Citesc o carte.*

Specificul interogativelor alternative constă în faptul că ele cer interlocutorului să facă o selecție între două (eventual între mai multe) variante, care îi sunt prezentate ca opțiuni posibile: *Vii sau te duci?* *Mergi cu noi sau rămâi?* *Ai cumpărat legume sau fructe?* Se spune că ele pot viza uneori și predicatul, însă, de obicei, sunt folosite pentru a întreba despre oricare dintre celelalte părți ale propoziției.

De menționat că, după cum se arată în studiile de specialitate, multe dintre trăsăturile proprii acestui tip de interogative sunt comune cu cele ale interogativelor totale [22, p. 55, 77]. Chiar dacă în cazul lor nu se poate răspunde numai prin *da* sau *nu*, se consideră că ele reprezintă o combinație a două interogative totale legate printr-o relație de coordonare disjunctivă (*sau*, *ori*). De altfel, a fost emisă și opinia că nu interogativele alternative sunt derivate din cele totale, ci invers. De exemplu, enunțul *Musafirii au plecat?* ar putea fi considerat un echivalent eliptic al enunțului care realizează o interogativă alternativă: *Musafirii au plecat sau nu?* [52, p. 86]. Pe de altă parte, uneori se afirmă că interogativele alternative s-ar apropia într-o mare măsură de cele parțiale. Acest fapt este demonstrat prin existența unor întrebări care combină caracteristicile întrebărilor parțiale cu cele ale interogativelor alternative: *În ce țară va pleca el? În Franța sau în Anglia?* [16, p. 231, 232].

Din cele prezentate mai sus reiese că interogativele alternative nu au un statut clar în raport cu celelalte tipuri de interogative, dar și că nu poate fi vorba de o limită tranșantă între diferitele tipuri de enunțuri interogative. Același lucru se poate spune și în legătură cu funcționarea discursivă a diverselor tipuri de acte de vorbire întrebare.

Interogativele de confirmare și interogativele de informare. Deși foarte răspândită și pe larg recunoscută, clasificarea prezentată mai sus nu este cea mai potrivită atunci când încercăm să

analizăm funcționarea actelor de vorbire întrebare în structura perechilor de adiacență cu structura *întrebare – răspuns*. În această privință mult mai relevantă este clasificarea care prevede delimitarea următoarelor două clase de interogative: interogative de **confirmare** / de precizare și interogative de **informare** [105, p. 43; 108, p. 418-419; 3, p. 7].

Aceste două tipuri de enunțuri interogative diferă, întâi de toate, prin scopul urmărit de emițător. Interogativele de confirmare au ca scop confirmarea (sau infirmarea) unei informații. Emițătorul folosește aceste întrebări pentru a se convinge că o anumită informație corespunde sau nu realității, deci că este sau nu adevărată. Interogativele de informare îi permit emițătorului să solicite de la receptor informații suplimentare, altfel spus, ele sunt folosite în cazul în care emițătorul nu cunoaște anumite lucruri și îi cere receptorului informația dată.

Este vorba deci de distincția între întrebarea folosită ca mijloc de verificare a anumitor informații („mă interesează dacă acest fapt este adevărat”) și întrebarea funcționând ca mijloc de obținere a anumitor informații („vreau să-mi comunici o informație în legătură cu un fapt”).

Așadar, interogativele de confirmare sunt folosite pentru „confirmarea sau infirmarea unor informații pe care interlocutorul le deține cel puțin parțial”, iar interogativele de informare se utilizează pentru „completarea unor goluri informaționale ale emițătorului”.

Comparând definițiile care surprind cele mai generale trăsături ale interogativelor de confirmare și de informare cu definițiile interogativelor totale, parțiale și alternative, constatăm că tipurile stabilite în cadrul lor nu se suprapun și nici nu se exclud. În felul acesta, cele două tipuri de clasificări ale actelor de vorbire întrebare sunt complementare.

Relația dintre ele rezidă în faptul că, în raport cu clasele de interogative totale, parțiale și alternative, cele de confirmare și de informare au un caracter mai general, astfel că în cadrul fiecăreia dintre acestea pot fi delimitate cele trei subspecii de interogative: totale, parțiale și alternative.

Vom descrie toate tipurile de întrebări posibile folosind ca exemple întrebările care pot fi formulate în raport cu enunțul *Ion a fost ieri la Iași*. După cum putem constata, atât enunțul în ansamblul său, cât și fiecare dintre părțile lui componente, inclusiv predicatul, pot apărea în calitate de element interogat în funcție de ceea ce emițătorul intenționează să întrebe. Prin urmare, se pot delimita, pe de o parte, trei tipuri de interogative de confirmare (totale, parțiale și alternative) și, pe de altă parte, exact aceleași tipuri de interogative de informare. Este evident că fiecare dintre aceste două serii de interogative se va caracteriza printr-un anumit specific.

Să vedem pentru început care sunt trăsăturile subspeciilor de interogative de confirmare.

a) Interogativele de confirmare totale solicită confirmarea conținutului întregului enunț. Ele reprezintă o întrebare cu privire la faptul dacă evenimentul descris a avut sau nu a avut loc

[108, p. 417]. Pentru a răspunde la acest tip de întrebări nu este necesar ca receptorul să ofere o informație nouă, suplimentară, este necesară doar o confirmare din partea receptorului. Răspunsul la aceste întrebări constă de obicei din adverbe de afirmație (*Da*), de negație (*Nu*), din echivalentele lor și, facultativ, din reluarea unei părți a întrebării, care, de obicei, este verbul predicat sau verbul copulativ din structura predicatului nominal:

— *Ion a fost ieri la Iași?* / — *Da.*; — *Da, a fost.* sau — *Bineînțeles că a fost.*

Ceea ce ar dori să obțină emițătorul formulând o astfel de întrebare este să precizeze dacă informația referitoare la plecarea lui Ion la Iași este adevărată sau nu. Pentru enunțurile interogative în cauză este caracteristic faptul că sunt formulate de emițător fără intenția de a reliefa vreunul din constituenții lui [108, p. 417].

Trebuie adăugat că interogativele de confirmare totale cunosc mai multe variante care se definesc prin nuanțe semantice suplimentare. Prima variantă este reprezentată prin enunțurile interogative de confirmare totale cu accentuarea valorii interogative de confirmare. Acestea au ca scop confirmarea (sau infirmarea) unui enunț afirmativ sau negativ. Accentuarea în structura lor se realizează prin formulele interogative: *așa-i?*, *nu-i așa?* sau a adverbilor *da?*, *nu?*:

E frig afară, așa-i?; *Toți sunt de acord cu aceasta, nu-i așa?*; *(Nu) vă place aici, nu-i așa?*;
A făcut multe greșeli, da?; *L-ai văzut, nu?*

O altă variantă a interogativelor de confirmare totale este cea cu nuanță dubitativă, care poate fi marcată prin formațiuni adverbiale interogative: *oare*, *(nu) cumva* sau prin folosirea prezumtivului ori a altor construcții cu valoare de prezumtiv: *Oare aici e gara?* *Oare aceasta e strada Eminescu?* *Nu cumva a întârziat?* *A întârziat cumva?* *O fi ajuns ei acasă?* *Să fi uitat?*

b) Interogativele de confirmare parțiale solicită confirmarea în legătură cu anumite elemente ale enunțului. După cum se poate constata, fiecareia dintre părțile de propoziție i se poate adresa o întrebare. Cele patru variante de interogative de confirmare parțiale posibile în cazul enunțului menționat și răspunsurile care le corespund sunt următoarele:

— *Ion a fost ieri la Iași?* / — *Da, Ion.* (*nu Mihai*)

— *Ion a fost ieri la Iași?* / — *Da, a fost.* (*nu a stat acasă*)

— *Ion a fost ieri la Iași?* / — *Da, ieri.* (*nu alaltăieri*)

— *Ion a fost ieri la Iași?* / — *Da, la Iași.* (*nu la București*)

Examinarea enunțurilor interogative prezentate mai sus, demonstrează că toate se definesc prin aceeași structură sintactică. Deosebirea constă doar în elementul în legătură cu care se întreabă, acesta fiind accentuat [37, p. 33]. Mai este de menționat faptul că dacă admitem că interogativele de confirmare parțiale pot viza și predicatul, atunci este mare probabilitatea ca acestea să poate fi confundate cu interogativele de confirmare totale.

c) Interogativele de confirmare alternative (numite uneori și disjunctive; conțin, de regulă, în structura lor conjuncția *sau*) solicită interlocutorului un răspuns bazat pe selectarea unei opțiuni din cel puțin două variante [65, p. 277]:

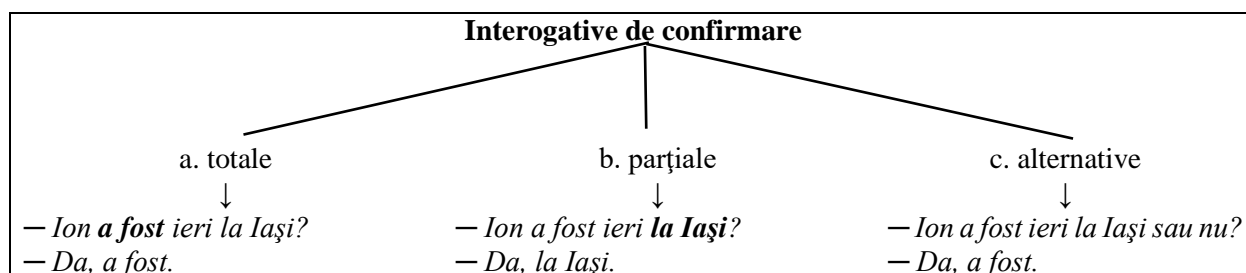
— *Ion a fost ieri la Iași sau nu?* / — *Da, a fost.* sau — *Nu, n-a fost.*

Despre aceste întrebări se spune că ele impun interlocutorului un răspuns decizie. Caracteristica lor interacțională fundamentală rezidă în faptul că ele exprimă nerăbdarea sau insistența vorbitorului în obținerea răspunsului.

De menționat că și interogativele de confirmare alternative cunosc mai multe variante. Astfel, una dintre acestea este o variantă intermediară între interogativa de confirmare totală și cea de confirmare alternativă: *Ei au plecat? Da sau nu?* Prima parte a acestei întrebări poate fi încadrată în categoria interogativelor totale, însă datorită celei de a doua părți ea se apropie de interogativele de confirmare alternative.

Într-o formă succintă, subtipurile de interogative de confirmare ar putea fi prezentate cu ajutorul tabelului de mai jos.

Tabelul 3.1. Clasificarea interogativelor de confirmare

Să descriem în continuare trăsăturile semantice specifice celor trei subspecii de interogative de informare.

a) Interogativele de informare totale solicită o informație cu privire la producerea unui eveniment. Deși vizează enunțul în ansamblul lui, elementul central, atât în întrebare, cât și în răspuns, este totuși verbul predicat. O interogativă de informare totală înglobează în structura sa sintagma *ce face* (*a făcut, va face*) și alte părți de propoziție, între care obligatoriu este exprimat subiectul. Răspunsul la interogativele de acest tip este reprezentat printr-un enunț asertiv. Preluând enunțul folosit ca exemplu mai sus, am putea avea următoarea pereche de adiacență care să aibă în poziția replicii inițiativă o interogativă de informare totală: — *Ce-a făcut ieri Ion?* / — *Ieri Ion a fost la Iași.* În comunicarea cotidiană răspunsurile la aceste întrebări apar, de obicei, într-o variantă redusă, fiind exprimate doar elementele care comunică informația nouă: — *A fost la Iași.*

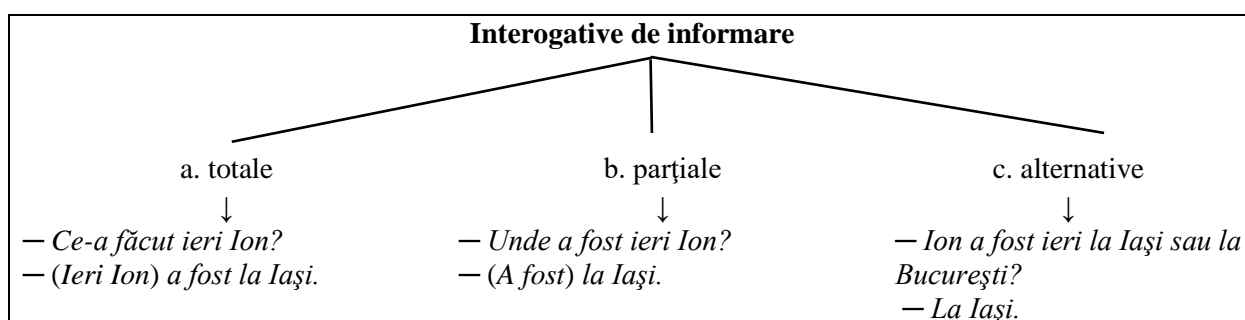
b) Interogativele de informare parțiale „solicită un răspuns la variabila din întrebare,

exprimată prin adverbe interogative (*când, unde*) sau pronume interogative (*ce*)” [65, p. 277]. Cu alte cuvinte, ele se referă la un element al enunțului în legătură cu care se formulează întrebarea. Dacă e să revenim la exemplul nostru, ar trebui să constatăm că în legătură cu enunțul citat sunt posibile următoarele variante de interogative de informare parțiale: — *Cine a fost ieri la Iași?*; — *Unde a fost ieri Ion?*; — *Când a fost Ion la Iași?* După cum vedem, acestea sunt marcate gramatical de prezența cuvintelor interogative: *cine, unde, când*. Valoarea acestor variabile este precizată prin răspunsurile interlocutorului. Ele sunt formulate cu scopul de a completa un anumit gol informațional, oferind informația solicitată în legătură cu elementul interogat.

c) Interogativele de informare alternative solicită interlocutorului o informație sugerându-i să selecteze un element dintre cele prezentate ca opțiuni posibile. Raportat la enunțul luat ca exemplu aici, ar putea fi formulate următoarele întrebări alternative: — *Ion sau Mihai a fost ieri la Iași?*; — *Ion a fost ieri la Iași sau la București?*; — *Ion a fost la Iași ieri sau alaltăieri?*

Tabelul de mai jos prezintă succint cele trei subspecii de interogative de informare.

Tabelul 3.2. Clasificarea interogativelor de informare

După cum s-a văzut, actele de vorbire întrebare, acte folosite pentru solicitarea unei informații, sunt de mai multe subtipuri care diferă în ce privește scopul concret urmărit de receptor în situația dată de comunicare și în funcție de informația cunoscută emițătorului în legătură cu realitatea descrisă.

Constatarea pe care o putem face pe baza celor prezentate mai sus e că aceste tipuri de interogative se deosebesc între ele și prin comportamentul lor în cadrul perechii de adiacență întrebare – răspuns [37, p. 32], ceea ce vorbește despre legătura strânsă existentă între trăsăturile caracteristice actelor de vorbire întrebare și comportamentul lor discursiv.

3.2. Funcționarea discursivă a actelor de vorbire întrebare

În paragraful de față este abordată problema funcționării conversaționale a actelor de

vorbire întrebare. Ceea ce ne interesează aici este să precizăm *care sunt reacțiile de răspuns posibile la diferitele tipuri de întrebări ale emițătorului*. Pentru a răspunde la întrebarea dată, este necesar să identificăm schemele interacționale constituite de actele de vorbire întrebare. Un aspect important legat de funcționarea conversațională a actelor de vorbire întrebare vizează condițiile care trebuie respectate în legătură cu utilizarea actelor de vorbire întrebare în plan dialogic. Se impune, de asemenea, examinarea și descrierea mijloacelor verbale (elementele lexicale, structurile sintactice etc.) folosite pentru realizarea actelor de vorbire în secvența interacțională cu structura întrebare + răspuns.

Primul pas care trebuie făcut pentru a descrie funcționarea discursivă a actelor de vorbire întrebare în structura perechilor de adiacență ar trebui să prevadă identificarea factorilor relevanți pentru integrarea lor în secvențe conversaționale, adică a factorilor care determină tipul de răspuns oferit de receptor la întrebarea emițătorului și stabilirea condițiilor de realizare cu succes a actelor de vorbire date.

După cum se știe, rolul esențial al întrebării în comunicare este să solicite o informație. La rândul său, răspunsul are menirea de a oferi informația solicitată prin întrebarea formulată de receptor. În felul acesta, condiția esențială pentru reușita unui act de vorbire întrebare este ca receptorul să ofere un răspuns. În comunicarea cotidiană însă nu totdeauna se întâmplă așa.

Factorii esențiali care marchează cadrul de constituire a perechilor de adiacență *întrebare – răspunsul* la această întrebare sunt de natură contextuală și vizează: cunoașterea / necunoașterea de către receptor a informației solicitate și dorința / lipsa dorinței de a oferi un răspuns. Astfel, pentru ca la întrebarea emițătorului să urmeze răspunsul receptorului este important ca acesta de la urmă să cunoască informația pe care o solicită receptorul și să dorească să răspundă.

După cum menționează A. Șerbănescu, în interacțiunea conversațională sunt posibile următoarele două situații determinate de reacția de răspuns a receptorului la întrebarea emițătorului:

I. Receptorul prezintă un răspuns la întrebarea formulată de emițător, deci are o atitudine cooperantă;

II. Receptorul nu dă un răspuns propriu-zis, având o atitudine necooperantă [105, p. 114].

Primul tip de reacție se întâlnește în cazul în care receptorul cunoaște răspunsul și dorește să răspundă la întrebarea emițătorului. Cel de al doilea tip de reacție reprezintă o consecință a faptului că receptorul fie nu cunoaște răspunsul, fie nu dorește să răspundă la întrebarea emițătorului. De fapt, receptorul poate refuza să răspundă sau poate doar să amâne răspunsul, ceea ce în anumite condiții, ar echivala cu evitarea răspunsului. Așadar, ar putea fi vorba de următorul

lanț de activități comunicative: solicitare de informații → oferirea răspunsului / evitarea sau amânarea răspunsului.

Pentru fiecare dintre situațiile prezentate mai sus sunt caracteristice anumite structuri conversaționale. Să analizăm în continuare schemele conversaționale specifice actelor de vorbire întrebare în cazul în care receptorul **oferă un răspuns** la întrebarea emițătorului.

Analiza modului de funcționare a întrebării în contextul interacțiunii conversaționale demonstrează că **schemele conversaționale** constituite prin utilizarea actelor de vorbire întrebare cu funcție inițiativă în cazul în care receptorul cunoaște răspunsul și dorește să răspundă se caracterizează prin structura **întrebare + răspuns (aserțiune)**. Pe lângă această structură de bază, în cazul unui anumit tip de întrebări se mai pot întâlni și perechi de adiacență cu structura **întrebare + sfat**.

Schema conversațională prototipică în care se utilizează actul de vorbire întrebare este reprezentată prin perechile de adiacență (cuplurile) în care întrebarea este urmată de un răspuns, exprimat printr-un enunț de tip aserțiune, acesta având rolul de a comunica informația solicitată prin întrebarea emițătorului.

Trebuie precizat că perechea de adiacență cu structura generală întrebare + răspuns din limba română cuprinde mai multe subtipuri, care se diferențiază, pe de o parte, în funcție de specificul actului de vorbire întrebare din intervenția inițiativă și, pe de altă parte, în funcție de tipul de act de vorbire utilizat în poziția intervenției reactive ca răspuns la întrebarea dată.

Important pentru cele discutate în continuare este faptul că nu există un paralelism absolut între clasificarea întrebărilor, pe de o parte, și specificul funcționării discursive a subtipurilor delimitate de întrebări, pe de alta. După cum demonstrează exemplele analizate, constatăm că sub aspectul comportamentului lor discursiv întrebările de confirmare și cele de informare nu sunt despărțite printr-un hotar de netrecut. Astfel, în anumite condiții contextuale unele întrebări de confirmare pot primi un răspuns caracteristic pentru întrebările de informare.

Să vedem în continuare care sunt schemele interacționale specifice celor trei subspecii de interogative de confirmare: totale, parțiale, alternative.

Primul tip de scheme conversaționale descrise aici sunt cele constituite de interogativele de confirmare totale în cazul în care receptorul alege să ofere un răspuns. Urmează deci să stabilim care sunt variantele posibile de răspuns la o **întrebare de confirmare totală** atunci, când receptorul deține informația solicitată și dorește să ofere un răspuns la întrebarea interlocutorului său.

Cât privește condițiile de utilizare a interogativelor de confirmare totale, întrebări care

vizează situația în ansamblul ei, trebuie menționat că acestea sunt folosite atunci când vorbitorul știe ceva în legătură cu un anumit eveniment, cu o anumită stare de lucruri, dar nu este sigur că acestea s-au întâmplat în realitate.

Este de menționat că răspunsul prezentat de receptor la o întrebare totală vizează, în special, conținutul propozițional al enunțului care descrie starea de lucruri din realitate. Dat fiind faptul că, în urma raportării acestui conținut la starea de fapt corespunzătoare, informația cu privire la producerea unui eveniment poate fi calificată ca fiind **adevărată** sau **falsă** [37, p. 26], acest tip de întrebare admite unul dintre cele două răspunsuri: a) un răspuns afirmativ sau b) un răspuns negativ.

Prin urmare, perechea de adiacență caracterizată prin această schemă interacțională poate fi descrisă astfel: emițătorul îi cere receptorului să confirme adevărul sau neadevărul celor exprimate prin întrebare, iar receptorul, la rândul său, confirmă / infirmă conținutul propozițional al antecedentului. Cu alte cuvinte, emițătorul cere, iar receptorul trebuie să se pronunțe cu privire la corespunderea / necorespunderea conținutului implicat de întrebare realității descrise. Din acest punct de vedere, informația solicitată cu ajutorul unei întrebări de confirmare totale (*Ești student?*) ar putea fi descrisă cu ajutorul unor enunțuri de genul celor care urmează: *Spune-mi dacă e adevărat ca ești student? Spune-mi dacă pot fi sigur ca ești student?*

Pentru a descrie valorile caracteristice enunțurilor din structura unei perechi de adiacență cu structura întrebare + răspuns afirmativ sau negativ, vom analiza următorul exemplu:

— *Oaspeții au venit?* / — *Da.*; — *Nu.*

Conținutul propozițional implicat de cele trei enunțuri (întrebare și răspuns afirmativ, răspuns negativ) poate fi descris cu ajutorul aceluiași enunț asertiv „Oaspeții au venit”. Enunțurile folosite pentru formularea unei întrebări și a răspunsurilor posibile la această întrebare se deosebesc însă în privința valorii lor ilocuționare. Astfel, valoarea ilocuționară a primului enunț poate fi actualizată cu ajutorul formulei: „*Vreau să știu dacă X*”, unde *X* înseamnă „*oaspeții au venit*”. Valoarea ilocuționară a răspunsului oferit de receptor poate fi explicitată cu ajutorul formulelor: „*La întrebarea ta îți pot răspunde că este adevărat că X*” sau „*La întrebarea ta îți pot răspunde că nu este adevărat că X*”. Ar trebui deci să conchidem că înlănțuirea discursivă a celor două acte de vorbire prin care se realizează intervenția inițiativă și intervenția reactivă a celui de a doilea interlocutor se motivează prin relația stabilită între conținutul propozițional al celor două enunțuri.

Așadar, o primă opoziție care poate fi distinsă în legătură cu răspunsul la o întrebare de confirmare totală formulată în intervenția inițiativă este opoziția *răspuns afirmativ / răspuns*

negativ. Totuși, în afară de aceste două posibilități de a reacționa la întrebarea emițătorului, când receptorul fie confirmă, fie infirmă conținutul propozițional al antecedentului [52, p. 93], în limbă există și mijloace pentru formularea unei a treia variante de răspuns: un răspuns nici afirmativ, nici negativ.

Trebuie, de asemenea, avut în vedere și faptul că în cele mai multe situații receptorul va oferi un răspuns afirmativ sau negativ în funcție de corespunderea conținutului întrebării cu starea de lucruri din realitate: deci răspunsul va fi afirmativ dacă situația descrisă prin întrebare are loc în realitate și va fi negativ în caz că nu corespunde realității. Nu este însă exclusă nici posibilitatea ca receptorul să ofere un răspuns care să denatureze realitatea, ceea ce se poate întâmpla atunci când receptorul urmărește scopul de a-l minți pe emițător:

— *S-a lăudat el cu așa ceva?* / — *Da, minți Dona apăsât.* (R. Ojog-Brașoveanu, *Necunoscuta din congelator*);

— *Ți-a cerut bani? întrebă, supărată, Otilia pe Felix.* / — *Nu! minți acesta.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Schemele interacționale constituite de interogativele de confirmare totale.

1. Răspunsul afirmativ la o întrebare de confirmare totală constă în formularea unui enunț căruia prin întrebare i s-a presupus doar posibilitatea [37, p. 702]: — *Mâncarea e gata?* / — *Da, e gata.*

După cum vedem, vorbitorul confirmă conținutul întrebării formulate de emițător [36, p. 378]. Un astfel de răspuns îi permite receptorului să descrie o stare de lucruri, o acțiune sau un obiect ca existente [37, p. 698].

Răspunsul afirmativ la o întrebare de confirmare totală poate fi marcat din punctul de vedere al siguranței sau nesiguranței receptorului în legătură cu situația descrisă. Cu alte cuvinte, răspunsurile de acest tip se pot caracteriza prin diferite **grade de certitudine**. De obicei, se vorbește despre următoarele modalități de exprimare a gradului de cunoaștere a situației de către cel care răspunde:

a) o exprimare sigură, cu certitudine a răspunsului afirmativ; aceasta modalitate de exprimare cunoaște două variante: o exprimare neutră (*Da.*) și o exprimare întărită, categorică (*Sigur că da.*). Valoarea care caracterizează aceste răspunsuri poate fi explicată cu ajutorul formulelor „este adevărat” și „cu siguranță este adevărat”;

b) o exprimare atenuată, cu incertitudine a răspunsului afirmativ (*Poate că da.*) [37, p. 702]. Un răspuns care se definește printr-o astfel de valoare poate fi caracterizat prin formula „pare că este adevărat”.

Prezentăm în continuare mijloacele de limbă folosite pentru realizarea răspunsurilor afirmative la o întrebare de confirmare totală. Exprimarea sigură neutră a răspunsului afirmativ la o întrebare de confirmare totală cu formă afirmativă include următoarele mijloace:

a) adverbul afirmativ *da*, care funcționează ca enunț neanalizabil, și interjecțiile echivalente funcțional cu acest adverb *aha*, *ihî*: — *Ai primit scrisoarea mea?* / — *Da.*; — *Ai bani?* / — *Îhî*.

b) enunțuri care reprezintă repetarea parțială sau, uneori, totală a întrebării. În aceste cazuri, de regulă, răspunsul cuprinde predicatul propoziției: — *Ai bani?* / — *Am.*; — *Școala este aproape?* / — *Este aproape.*; — *Dar nu știi, umblă amândouă roțile?* / — *Umblă.* (I. Agârbiceanu, *Nișă de la Coasta Morii*).

În unele situații de comunicare, răspunsul care repetă întrebarea poate fi însoțit de adverbul *da*: — *Ai bani?* / — *Da, am.*; — *Ai vorbit cu el?* / — *Da, am vorbit.*; — *Știi ce s-a întâmplat aici?* / — *Da, știu.*

Exprimarea **sigură categorică** a răspunsului afirmativ la o întrebare de confirmare totală cu formă afirmativă este reprezentată prin mijloace care au nu doar rolul de a confirma, ci și de a întări răspunsul receptorului: — *Ai învățat?* / — *Firește.*; — *Vei veni și mâine la serviciu?* / — *Fără îndoială.* Acest tip de exprimare însumează următoarele mărci verbale:

a) adverbele și locuțiunile adverbiale modale: *Sigur. Desigur. Bineînțeles. Firește. Evident. Indiscutabil. Normal. Natural. Exact. Corect. Absolut. Categoriec. Într-adevăr. De bună seamă. Fără îndoială. Fără nicio îndoială. Fără doar și poate. Cu siguranță. Mai mult ca sigur. Mai mult decât atât.* etc. Acestea pot fi însoțite, uneori, de adverbul modal *da*: *Da, bineînțeles. Da, sigur. Sigur că da. Bineînțeles că da.*

b) enunțuri cu structură asertivă în care valoarea de certitudine este exprimată cu ajutorul unor verbe, adverbe sau interjecții: *O, da. E adevărat. E sigur. E clar. E evident. Asta da. Asta e. Se înțelege. E de la sine înțeles. Mai mult decât crezi. Nici nu se discută. Nu încapă îndoială. Nu încapă nicio îndoială. După cum vezi. Da, cum să nu. Nu spun că nu.*

c) enunțuri reprezentând reluarea unei secvențe din întrebare, aceasta fiind amplificată cu ajutorul unor mijloace suplimentare:

— *E frumoasă?* / — *Foarte frumoasă.*;

— *Ai primit scrisoarea mea?* / — *Am primit-o demult.*;

— *L-ai auzit și dumneata?* / — *Auzit, cum să nu!* (I. Agârbiceanu, *Străjerul*).

d) enunțuri interogative retorice: *Mai întrebi? Nu-ți spuneam eu? Cum să nu? Cine spune că nu?:*

— *Da acte au?* / — *Cum să nu? Da ce crezi dumneata?* (E. Barbu, *Groapa*);

— *E mult de făcut, în adevăr. Însă crezi c-o să ai curajul, dumneata, deprins în lume, să te îngropi la țară?* / — *De ce nu?* (D. Zamfirescu, *Viața la țară*).

e) enunțuri imperative, care au scopul de a-l determina pe receptor să se convingă de adevărul celor afirmate: *Uită-te și tu. Vezi bine. Vezi și tu.*

Exprimarea **atenuată, cu incertitudine** a răspunsului afirmativ la o întrebare de confirmare totală se realizează cu ajutorul următoarelor mijloace:

a) adverbele de modalitate: *Poate. Parcă. Posibil. Probabil.* și adverbul de aproximare *cam*. Unele dintre acestea pot apărea fiind însoțite de adverbul afirmativ *da*: *Poate da. Parcă da. Pesemne că da.* sau fiind folosite în componența unor structuri cu statut de enunțuri: *E posibil. E foarte posibil. E probabil. E foarte probabil. Tot ce se poate. Se prea poate. Nu e exclus. Cam așa ceva. Cam așa este.*

b) enunțuri cu valoare modală: *Bănuiesc. Presupun. Cred. S-ar putea. Așa cred. Așa mi se pare. Așa se pare. Așa se vede. Cred că da. Presupun că da. Mi se pare că da. Se pare că da. Se vede că da. După cât știu eu, da. Să sperăm. Îndrăznesc să sper.*

Pe lângă valorile descrise mai sus, răspunsurile afirmative la o întrebare de confirmare totală se mai pot defini și prin alte valori suplimentare. Astfel, în limbă există mijloace folosite pentru formularea unui răspuns afirmativ limitativ, de ex.:

— *Ai terminat lucrarea?* / — *Aproape.*; — *Ai renunțat la fumat?* / — *Da, dar nu de tot.*

Mijloacele folosite pentru exprimarea acestei valori sunt: *Eventual. Oarecum. Întrucâtva. Puțin. Aproximativ. Da, dar nu de tot. Da, dar nu totdeauna.* etc.

În unele situații de comunicare, răspunsul afirmativ la o întrebare totală poate conține elemente care să exprime atitudinea favorabilă sau nefavorabilă în raport cu situația descrisă:

— *Ai ajuns cu bine acasă?* / — *Din fericire, da.*; — *Și oamenii mai cred în ei?* / — *Din păcate, da.*

1.1. Întrebările de confirmare totale formulate negativ și răspunsurile lor. În cele de mai sus au fost descrise răspunsurile la o întrebare de confirmare totală formulată pozitiv. Să vedem acum care sunt mijloacele folosite pentru realizarea unui răspuns afirmativ sau negativ prezentat în cazul unei întrebări de confirmare totale formulate negativ.

După cum bine se știe, solicitarea de informații prin folosirea întrebărilor interogative de confirmare totale poate fi realizată nu doar cu ajutorul unor enunțuri cu formă pozitivă (*Ai bani / casă? Aveți timp / copii / părinți? Mergi acasă?* etc.), ci și prin intermediul unor enunțuri cu formă negativă (*Nu te duci la serviciu? Nu mergi acasă? Nu vrei să vorbești cu el? Nu cunoști numărul lui de telefon? Nu ai aflat nimic nou?*) [37, p. 38; 708]. Enunțurile interogative negative, la fel ca

și cele cu formă pozitivă, admit atât un răspuns afirmativ, cât și un răspuns negativ, deși se constată că, de obicei, ele privilegiază răspunsurile pozitive [87, p. 49].

1.1.2. Răspunsul afirmativ la o întrebare negativă se realizează prin mijloace de exprimare diferite de cele folosite în cazul unui răspuns similar la o întrebare formulată pozitiv. Să se compare:

— *Te duci la magazin?* / — *Da.* și — *Nu te duci la magazin?* / — *Ba da.*

După cum vedem, chiar dacă dispun de mijloace de exprimare diferite (adverbul *da* și secvența *ba da*), cele două tipuri de răspunsuri afirmative la o întrebare de confirmare pozitivă și la una negativă, au același rol: să confirme ceea ce a fost negat prin întrebare [70, p. 184].

De menționat că în calitate de mijloace tipice pentru exprimarea răspunsului afirmativ la o întrebare formulată negativ se folosesc secvența *ba da* și, mai rar, adverbul *ba*. Secvența *ba da* poate fi utilizată atât independent, cât și împreună cu verbul predicat sau cu un element al predicatului verbal compus:

— *Nu vă înțelegeți bine unul cu altul?* / — *Ba da.*; — *N-ai vorbit cu el?* / — *Ba da, am vorbit.*;
— *Nu poți să faci asta?* / — *Ba da, pot.*

Adverbul *ba*, folosit ca răspuns la o interogativă negativă, apare, de obicei, cu reluarea verbului:

— *Frățioare! Tu nu știi undeva aici a mea scăpare?* / — *Ba știu – răspunse el.* (Al. Donici, *Lupul și motanul*);

— *Și nu te-a scuturat așa nițel?* / — *Ba m-a scuturat.* (N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*);

— *Sau tu ai fost chior, nu l-ai văzut cum trecea peste porumbiști călare pe-o mârtoagă și nici nu se uita nici la dreapta nici la stânga?* / — *Ba l-am văzut, dar nu știam ce e cu el.* (M. Preda, *Moromeții*).

Cu toate asemănările care pot fi stabilite între cele două tipuri de răspunsuri, oferite la o întrebare totală pozitivă și la una negativă, cele de la urmă comportă totuși anumite trăsături specifice.

Astfel, după cum se menționează în Gramatica Academiei, spre deosebire de adverbul *da*, secvența *ba da* funcționează doar în context dialogal [37, p. 701]. Cu alte cuvinte, această secvență funcționează doar în calitate de enunț, prin care se realizează replica unui participant la interacțiunea conversațională.

Cât privește gradele de certitudine prin care se poate caracteriza un răspuns afirmativ la o întrebare cu formă negativă, acestea sunt, de fapt, aceleași ca și în cazul unui răspuns afirmativ la o întrebare pozitivă. Deci și în legătură cu răspunsul la o întrebare negativă am putea identifica

aceleași tipuri de exprimare: o exprimare sigură, cu certitudine (cu varianta neutră și cea întărită) și o exprimare atenuată, cu incertitudine a răspunsului afirmativ.

Dintre modalitățile de exprimare sigură, întărită a afirmării în cazul unui răspuns afirmativ la o întrebare negativă ar putea fi menționate:

a) repetarea secvenței *ba da*:

— *N-ai încredere în dragostea mea?* / — *Ba da, ba da, dar vezi tu... Toate îmi sunt împotriva!* (R. Ojog-Brașoveanu, *Necunoscuta din congelator*);

b) utilizarea unor adverbe de mod intercalate în secvența *ba da*:

— *Nu ești mulțumit de ajutorul nostru?* / — *Ba sigur că da.*;

c) reluarea unor elemente ale întrebării, acestea fiind însoțite de anumite elemente de intensificare:

— *N-ați observat scrisori prin casă?* / — *Ba da, maică, avea multe.* (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).

Exprimarea cu incertitudine a afirmării în cazul unui răspuns la o întrebare negativă presupune utilizarea unor elemente cu valoare modală care sunt intercalate în secvența *ba da*:

— *Nu-ți dai seama pentru ce-ai fost chemat?* / — *Ba cred că da.*; — *Ba mi se pare că da.*; — *Ba parcă da.*; — *Ba poate că da.*

Ca și în cazul unui răspuns afirmativ la o întrebare pozitivă, este posibilă, de asemenea, exprimarea restrictivă a afirmării ca răspuns la o întrebare negativă:

— *Ei nu te ajută?* / — *Ba da, dar nu totdeauna.*

Cercetătorii au remarcat faptul că întrebările negative prezintă un anumit specific în raport cu cele pozitive. Astfel, formulând o întrebare negativă, emițătorul își exprimă incertitudinea în legătură atât cu conținutul enunțului, cât și cu varianta răspunsului așteptat, care poate fi atât pozitiv, afirmativ, cât și negativ [105, p. 111]. În unele situații, întrebările negative se deosebesc de cele pozitive prin faptul că „exprimă dorința emițătorului de a obține un răspuns afirmativ” [105, p. 111]. Astfel, enunțul *Nu mergi la plimbare?* nu se reduce la o simplă solicitare de informație. El reprezintă mai degrabă un mijloc de a-l determina pe receptor să realizeze acțiunea dată, fiind deci echivalent cu un enunț de tipul: *De ce nu mergi la plimbare?*

1.2. Răspunsul negativ la o întrebare de confirmare totală. Urmează să analizăm în continuare cel de al doilea tip de secvențe conversaționale în care o întrebare de confirmare totală este urmată de un răspuns negativ. Un răspuns de acest tip este oferit în situația în care conținutul implicat de întrebare nu corespunde realității. Altfel spus, un răspuns negativ este formulat în cazul în care receptorul urmărește scopul de a infirma conținutul întrebării emițătorului [36, p. 78].

Conținutul expresiilor folosite de receptor pentru a infirma întrebarea din intervenția emițătorului ar putea fi explicat cu ajutorul unor formule precum: *La întrebarea ta îți pot răspunde că nu este adevărat că X. Nu este adevărat ceea ce crezi tu când întrebi. Infirm conținutul întrebării tale.*

Răspunsurile negative la o întrebare de confirmare totală au în comun cu cele afirmative faptul că admit aceleași grade de certitudine. Astfel, răspunzând negativ la o întrebare totală, receptorul are posibilitatea de a recurge fie la o exprimare sigură, cu certitudine, fie la o exprimare atenuată, cu incertitudine a răspunsului.

Mijlocul de bază folosit pentru realizarea unei exprimări sigure neutre a negației la nivelul interacțiunii conversaționale este adverbul de negație *nu*. Acesta poate fi utilizat de sine stătător, constituind un enunț neanalizabil, sau ca element component al formei negative a verbului predicat:

— *Ai fost acolo?* / — *Nu.* sau — *Ai fost acolo?* / — *N-am fost.*

Uneori aceste două modalități pot fi combinate: — *Ai bani?* / — *Nu, n-am.*

Exprimarea sigură, categorică a răspunsului negativ la o întrebare de confirmare totală poate fi realizată cu ajutorul negației *nu*, la care însă se adaugă și alte mijloace. Astfel, ar putea fi menționate următoarele mijloace de exprimare a unui răspuns negativ la o întrebare de confirmare totală:

a) adverbul de negație *nu*, însoțit de anumite elemente care au rolul de a intensifica negația: *O, nu! Nu, bineînțeles. Bineînțeles că nu. Sigur că nu. Tocmai că nu. Categoriec nu. Nu, câtuși de puțin. Asta nu. Nu ... deloc.:*

— *Nu se supără?* / — *Precis că nu.*

b) adverbe și locuțiuni adverbiale cu valoare negativă: *Exclus. Deloc. Nicidecum. Niciodată. Nici pomeneală. Nici vorbă. În niciun caz. Sub nicio formă. Nicio speranță. Nici pe departe.:*

— *Îți place sportul?* / — *Deloc. —Ai fost în Franța?* / — *Niciodată.*

c) enunțuri care accentuează negația sau care constată faptul că acțiunea nu e posibilă: *Ți-am spus că nu. Am mai spus odată că nu. E exclus. Asta e exclus.:*

— *Ai citit romanul?* / — *Ți-am spus că nu.*

d) unele expresii care pot exprima imposibilitatea realizării acțiunii: *Da' de unde. Nici în ruptul capului. Ferit-a Sfântul!:*

— *Ciudat! E adevărat că bea?* / — *Ferit-a Sfântul! Nici pic de vin nu pune în gură. Așa îl știi la Butoiești, o fi băut înainte. (G. Călinescu, Bietul Ioanide).*

Exprimarea atenuată, cu incertitudine a răspunsului negativ dispune de următoarele mijloace: *Parcă nu. Poate că nu. Se pare că nu. Cred că nu. Sper că nu. E puțin probabil. Asta e puțin probabil. Mi se pare puțin probabil. După cât știu eu, nu. N-aș crede. N-aș spune asta. Nu sunt sigur. Nu sunt chiar sigur. M-aș mira.:*

— *Au plecat oaspeții?* / — *Cred că nu.*

În anumite situații de comunicare, răspunsul negativ poate fi completat cu mijloace care posedă valori modale, cum ar fi, de exemplu, regretul: *Din păcate, nu.*

Răspunsul negativ poate conține și o valoare restrictivă. Aceasta este marcată prin următoarele mijloace: *Aproape deloc. Deocamdată nu. Încă nu. Nu acuma. Nu chiar. Nu tocmai. Nu chiar într-atâta. Nu în mod neapărat. Nu prea. Nu totdeauna:*

— *A plecat ieri?* / — *Nu.* / — *Încă nu.* / — *Nu încă.* / — *Deocamdată nu.*

— *Mai bine spune-mi dacă a reapărut, în visele tale, Ana.* / — *Nu tocmai.* (O. Paler, *Apărarea lui Galilei*).

Evident că lista mijloacelor folosite pentru formularea răspunsului negativ prezentată în cele de mai sus este departe de a fi completă. Amintim aici afirmația lui E. Coșeriu, care, referindu-se la ceea ce el numește „forme ale replicilor negative”, observa că, în afara faptului de a spune pur și simplu „nu”, există un număr mare de posibilități de exprimare în text a acestei funcții [24, p. 241, 242].

1.2.1. Răspunsul negativ la o întrebare de confirmare totală negativă. În sfârșit, ar trebui menționate și cazurile când la o întrebare formulată negativ, receptorul poate oferi tot un răspuns negativ:

— *Nu ai observat nimic ciudat atunci când te-ai întors acasă?* / — *Nu, cătuși de puțin.;*

— *Nu te supără fumul de tutun?* / — *Nu, deloc...* (I. Minulescu, *Corigent la limba română*).

1.3. Răspuns nici afirmativ, nici negativ. În anumite situații, la o întrebare de confirmare totală receptorul poate da un răspuns prin care nici nu confirmă, nici nu infirmă conținutul ei. În literatura de specialitate, acesta este considerat ca fiind un răspuns nici afirmativ, nici negativ sau un răspuns dubitativ [36. p. 382]:

— *Știi ce trebuie să faci?* / — *Da și nu prea!*

Există următoarele mijloace de realizare a unui astfel de răspuns: *Da și nu. Da și nu prea. Poate da, poate nu. Poate că da, poate că nu. Mai mult sau mai puțin. etc.*

În planul percepției sale de către participanții la interacțiunea conversațională, răspunsul în cauză creează impresia unei alternative cu două variante, ambele fiind posibile. Din această cauză, el nu apare ca fiind suficient nici din punctul de vedere al celui care solicită informația, nici chiar

din al celui care oferă acest răspuns. În aceste condiții, receptorul se simte obligat să dea anumite explicații, prin care specifică în ce condiții răspunsul ar putea fi considerat pozitiv și când acesta poate avea o valoare negativă:

— *Vă place arta urbană? / — Da și nu prea. Da, dacă e făcută bine. Nu prea, din cauză că gem zidurile din oraș de mizerii mâzgălite cu spray-uri.* (Din ziare).

— *Dar ce ai? Ai primit vești proaste de-acasă? / — Da și nu. Soția mea nu mai poate veni. Nu se găsesc locuri în avion câteva luni de aici înainte. Dar nu mă gândeam la asta; poate că e chiar mai bine să rămână în țară; cel puțin, deocamdată. Mă gândeam însă la ce se întâmplă cu noi.* (M. Eliade, *Noaptea de Sânziene*).

Când nu oferă niciun fel de comentarii, receptorul menționează, cel puțin, faptul că în spatele unui astfel de răspuns s-ar afla anumite motive:

— *Ce s-a întâmplat? îl întrebă din nou. Îl cunoști? Știi ceva despre el? / — Da și nu, spuse târziu Ștefan reșezându-se lângă ea pe bancă. Dar e o poveste lungă...* (M. Eliade, *Noaptea de Sânziene*).

În cazul în care receptorul oferă un răspuns nici afirmativ, nici negativ fără a da anumite explicații, interlocutorul său este pus în situația să solicite o clarificare suplimentară:

— *Da tu ce crezi? / — Dă!... Da și nu. / — Mai mult da sau mai mult nu? / — Parcă mai mult da.* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

Schemele interacționale constituite de întrebările de confirmare parțiale și alternative. Celelalte două subtipuri de interogative de confirmare, și anume cele parțiale și alternative, sunt mai rar întâlnite în comparație cu interogativele de confirmare totale.

În același timp, după cum demonstrează faptele analizate, interogativele de confirmare parțiale și alternative, în multe privințe, au un comportament discursiv asemănător cu cel al interogativelor de confirmare totale. Ele se aseamănă cu acestea de la urmă atât sub aspectul structurii perechilor de adiacență, cât și, într-o anumită măsură, în ce privește mijloacele de realizare.

De menționat că atât interogativele de confirmare parțiale, cât și cele alternative solicită confirmarea în legătură cu un anumit element al enunțului, însă felul cum se întreabă cu fiecare dintre aceste tipuri de interogative este diferit. Astfel, forța ilocuționară a interogativelor de confirmare parțiale poate fi actualizată cu ajutorul formulei: *E adevărat că X?*, iar interogativele alternative se definesc prin formula: *E adevărat sau nu că X?*:

Răspunsul interogativelor de confirmare parțiale reprezintă, în fond, o reluare a unei părți din enunțul cu ajutorul căruia emițătorul solicită informația necunoscută lui:

— *Oaspeții au plecat ieri?* / — *Da, ieri.*

Referitor la mijloacele de realizare a răspunsului la interogativele de confirmare alternative, este de menționat că, de obicei, acestea nu reprezintă altceva decât o reluare a uneia dintre variantele conținute în întrebare:

— *Erai sau nu în hol când am dat dispoziție să nu plece nimeni?* / — *Eram.* (R. Ojog-Brașoveanu, *Minerva se dezlănțuie*);

— *Ei, de ce nu vorbești, grăiește, știi sau nu știi?* / — *Nu știu.* (E. Barbu, *Groapa*).

Uneori, variantele de răspuns preluate din întrebare pot fi însoțite de adverbele de afirmație sau de negație:

— *Ai citit sau nu ai citit romanul?* / — *Da, l-am citit.*;

— *Ai scris sau nu compunerea?* / — *Nu, n-am scris-o.*

După cum se știe, întrebările de confirmare alternative îi cer receptorului să selecteze o variantă dintre cele două prezentate ca opțiuni posibile. Există însă și situații când receptorul poate accepta sau respinge ambele variante:

— *Nu poți sau nu vrei?* / — *Și una și alta.* (R. Ojog-Brașoveanu, *Al cincilea as*);

sau poate respinge toate variantele propuse de emițător în întrebare:

— *Olguța, ce-ai vrea tu: să-ți taie mâinile sau picioarele?* / — *Da nu vreau nici una, nici alta!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

Solicitare de informații cu ajutorul unei întrebări totale + răspuns afirmativ / negativ completat cu o informație suplimentară. În cele de mai sus, a fost analizată și descrisă schema conversațională în care interogativele de confirmare sunt urmate de un răspuns ce confirmă sau infirmă conținutul propozițional al întrebării.

Analiza perechilor de adiacență constituite de actele de vorbire întrebare demonstrează însă că în multe situații receptorul nu se limitează la o simplă confirmare sau infirmare a conținutului exprimat prin întrebarea emițătorului, ci oferă o informație care amplifică răspunsul său. Prin urmare, o altă structură dialogală identificată este cea care presupune că la solicitarea de informații cu ajutorul unei întrebări de confirmare, receptorul dă un răspuns afirmativ / negativ completat cu o informație suplimentară. Perechea de adiacență are deci următoarea structură: solicitare de informații cu ajutorul unei întrebări de confirmare + răspuns afirmativ / negativ completat cu o informație suplimentară. După cum vom vedea, completarea menționată nu reprezintă altceva decât un enunț care amintește de un răspuns caracteristic unei întrebări de informare.

Motivarea acestui răspuns suplimentar la o întrebare de confirmare rezidă în faptul că, după cum se știe, întrebările de confirmare totale reprezintă **întrebări închise**. Specificul lor constă în

faptul că ele îi cer receptorului să confirme sau să infirme o anumită informație, oferindu-i acestuia posibilitatea să răspundă doar cu *Da* sau *Nu*, precum și cu ajutorul unor mijloace echivalente cu aceste adverbe.

În interacțiunea conversațională întrebările închise sunt importante pentru că solicită răspunsuri precise, ajutând la clarificarea unor informații și focalizând discuția. Totuși, dacă sunt frecvent utilizate, conversația tinde să semene cu un interogatoriu, iar comunicarea poate să eșueze. Anume din această cauză, în multe situații de comunicare, receptorul nu se limitează doar să ofere o simplă confirmare / infirmare a celor formulate în întrebare.

Un răspuns la o întrebare de confirmare totală, constituit doar din mijloacele folosite pentru exprimarea confirmării sau negării întrebării, este simțit de cel care îl oferă ca fiind foarte sărac. Prin urmare, la o întrebare de confirmare el va oferi un răspuns afirmativ sau negativ, completându-l cu anumite elemente care au menirea de a preciza, explica, argumenta ori motiva confirmarea sau infirmarea întrebării:

— *A fost pe la noi?* / — *Da. În treacăt: o săptămână...* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*);

— *Cum, dar el nu-și ia leafa?* / — *Da, dar chiar azi se duce cu ea și o pierde la curse. A avut moșii pe care le-a tocat în felul acesta, case, proprietăți...* (M. Preda, *Viața ca o pradă*);

— *Aci doarme de obicei?* / — *Nu, are dormitor.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Analiza acestor, dar și a altor exemple demonstrează că receptorul răspunde la o întrebare de confirmare oferind o informație suplimentară fără ca aceasta să fie solicitată prin întrebarea emițătorului. El anticipează astfel o întrebare de informare a receptorului. De exemplu: — *A sărit?* / — *Da, dar prea departe.* Analizând intervenția reactivă din această pereche de adiacență, constatăm că ea cuprinde răspunsul la următoarele două întrebări: *A sărit?* și *Cum a sărit?*, prima fiind o întrebare de confirmare, iar cea de a doua o întrebare de informare.

Răspunsurile amplificate sunt posibile nu doar în cazul întrebărilor de confirmare afirmative, ci și în cel al unor întrebări formulate negativ. Prezentăm în continuare câteva perechi de adiacență care înglobează o întrebare de confirmare totală negativă și răspunsul afirmativ sau negativ la această întrebare, constituit din negația *nu* sau secvența *ba da* și un enunț care precizează răspunsul dat. De menționat că de cele mai multe ori secvența care completează negația reprezintă o complementară cauzală:

— *Ei, și tu n-ai văzut?* / — *Ba da, dar nu așa bine!* (M. Preda, *Viața ca o pradă*);

— *Și dacă-ți dau o palmă nu te superi?* / — *Nu, fiindcă nu poți!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*);

— *Nu trebuia să vă căsătoriți?* / — *Nu, fiindcă între timp, acolo la țară, a cunoscut pe*

altcineva și mi-a scris că între noi nu mai e nimic. (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*);

— Nu puteai, i-am spus, să declari că ți-a dat-o un prieten la gară? / — Nu, fiindcă m-ar fi întrebat cum îl cheamă. (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*);

— Prea bine! Ceva vin nu porunciți? / — Nu, fiindcă am migrenă. (N. Gane, *Două zile la Slănic*).

În structura unor astfel de răspunsuri amplificate mărcile confirmării sau ale negării formează împreună cu elementele relaționale ale enunțurilor însoțitoare anumite lanțuri, dintre care cele mai frecvente sunt următoarele: *Da, dar ..., Da, însă ..., Da, fiindcă ..., Nu, dar ..., Nu, însă ..., Nu, fiindcă ...* etc.

Domnul: *Domnu-i acasă?* / Feciorul: *Da; dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la țară.* (I. L. Caragiale, *Căldură mare*);

— E vorba de o femeie? / — *Da, însă nu vreau să discutăm despre mine. Eu nu contez.* (O. Paler, *Apărarea lui Galilei*);

— *Mai vrei?* / — *Nu, fiindcă mie vinul negru îmi dă somn și vreau să termin povestea începută...* (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*).

După cum se poate observa, datorită completărilor însoțitoare, răspunsurile în cauză se aseamănă mult cu răspunsurile la o întrebare de informare parțială. De altfel, după cum menționează C. Kerbrat-Orecchioni, în limbă există întrebări de confirmare totale care prin statutul lor se apropie de întrebările parțiale, ceea ce se datorează mai mult răspunsului pe care îl solicită. Astfel, la anumite întrebări, cum ar fi, de exemplu: *Tu nu mănânci? Plecați deja? Atât de târziu te întorci acasă?* etc., în multe cazuri, receptorul nici nu va mai răspunde folosind o marcă a confirmării sau negării (*Da, Nu*), ci va căuta să precizeze din ce cauză face sau nu face aceste acțiuni, de exemplu:

— *Nu te culci?* / — *Nu mi-e somn...* / — *Nu-mbuci ceva?* / — *Nu mi-e foame...* / — *Un pahar de vin?* / — *Nu mi-e sete...* (B. Ștefănescu Delavrancea, *Norocul dracului*).

Prin urmare, judecând după răspunsurile oferite, întrebările în cauză ar putea fi considerate echivalente semantic cu niște întrebări de informare parțiale care solicită un răspuns vizând cauza îndeplinirii sau neîndeplinirii acțiunilor date: *De ce nu mănânci? De ce plecați așa devreme? De ce te întorci așa de târziu acasă?* [52, p. 94].

Schemele interacționale constituite de interogativele de informare (totale, parțiale, alternative). În continuare ne propunem să analizăm interogativele de informare din perspectiva comportamentului lor discursiv, altfel spus, să stabilească modul în care acestea sunt utilizate în intervenția cu funcție inițiativă din componența perechilor de adiacență și actele de vorbire care

apar în intervenția cu funcție reactivă.

După cum am văzut, interogativele de informare sunt folosite de emițător cu scopul de a solicita informații suplimentare asupra unui eveniment sau asupra unui anumit element al unei situații din realitate. Ele sunt realizate cu ajutorul unor enunțuri care conțin în structura lor obligatoriu un cuvânt interogativ: pronume, adjective pronominale sau adverbe interogative: *cine, ce, care, când, unde, cum, de ce* etc. Întrebarea de informare vizează orice parte de propoziție, inclusiv predicatul verbal sau numele predicativ din componența predicatului nominal: *Cine a venit? Ce este pe masă? Care carte te interesează? Când pleacă el? Unde se duce? Cum ai făcut rost de bani?* etc.

Cât privește modalitatea de realizare prin mijloace de limbă, trebuie spus că întrebările de informare, la fel ca și cele de confirmare, pot fi formulate nu doar direct, cu ajutorul unor enunțuri cu structură interogativă, ci și indirect, și anume cu ajutorul unor enunțuri complexe formate prin subordonarea întrebării unui cuvânt care exprimă lipsa de cunoștințe, incertitudinea, îndoiala [37, p. 34]: *Spune-mi / Spuneți-mi (vă rog,) cine este el. Îmi spui / Îmi spuneți (vă rog) când sosește trenul. Te rog să-mi spui / spune-mi pentru cine ai adus cartea asta. Vă rog să-mi spuneți / spuneți-mi când vine el. Știți la ce oră vine el? (N-)aveți idee unde este el? Nu știu de ce a plecat. Nu înțeleg de ce a venit.* etc.

Interogativele de informare se folosesc cu același scop ca și cele de confirmare: să facă în așa fel ca interlocutorul să ofere informația solicitată. Se deosebesc de cele de confirmare prin faptul că în structura lor semantică se delimitează clar două componente: o informație cunoscută și o informație necunoscută. În felul acesta, răspunsul receptorului „îmbogățește” situația descrisă în întrebare cu informații noi, necunoscute emițătorului. Toate acestea relevă faptul că utilizarea lor implică un răspuns menit să comunice informația pe care nu o cunoaște emițătorul.

Tipurile de întrebări de informare. Dacă ar fi să examinăm tipul de informație solicitat cu ajutorul unor întrebări de informare, ar trebui să constatăm că ele se caracterizează printr-o mare diversitate semantică. S-a spus deja că, în funcție de specificul informației solicitate cu ajutorul unor astfel de întrebări, ele se pot grupa în trei clase mari: întrebările de informare totale, parțiale și alternative.

După cum demonstrează faptele analizate, perechea de adiacență de bază în care sunt utilizate interogativele de informare în cazul în care receptorul acceptă să ofere un răspuns are structura *întrebare de informare + răspuns*. Este evident că fiecare dintre subtipurile de interogative delimitate se caracterizează printr-un anumit specific în ce privește utilizarea lor în componența perechilor de adiacență cu structura dată.

1. Întrebările de informare totale sunt folosite de emițător cu scopul de a solicita o informație cu privire la producerea unui eveniment luat în ansamblul său. În plan formal, ele se caracterizează prin faptul că au în structura lor pronumele interogativ *ce*. Există un număr relativ mic de astfel de întrebări. Dintre ele, în cea mai mare măsură, sunt specializate pentru realizarea acestui scop ilocuționar, următoarele: *Ce este?*; *Ce-i?*; *Ce se întâmplă / s-a întâmplat?* Câteva întrebări sunt folosite pentru a solicita o informație despre un eveniment pus în legătură cu receptorul: *Ce ai?*; *Ce-i cu tine?*; *Ce-ai pățit?* Tot în această categorie ar putea fi incluse și întrebările care pun accentul pe noutatea evenimentului dat: *Ce mai e nou?*; *Ce se mai aude?*; *Despre ce este vorba?*

De menționat că interogativele de informare totale ocupă un loc aparte printre interogativele de informare. Se poate observa că întrebările de acest gen au un caracter foarte general. Ele se bazează pe faptul că emițătorul știe sau doar intuiește, bănuiește că s-a întâmplat ceva, însă în legătură cu ce anume s-a întâmplat el nu are nici cea mai vagă informație.

În aceste condiții, toată informația comunicată prin replica de răspuns este nouă, necunoscută emițătorului:

— *Ce s-a întâmplat? îl întrebă. / — Am fugit fără să anunț pe nimeni. (M. Eliade, Noaptea de Sânziene);*

— *Dar ce s-a întâmplat?! / — L-au arestat azi-noapte pe profesorul Antim!... (M. Eliade, Noaptea de Sânziene).*

Pe baza acestor exemple vedem că ele solicită o informație vizând un eveniment total necunoscut emițătorului. Unica informație pe care o sugerează întrebarea e că s-a întâmplat ceva, că a avut loc un eveniment, însă ce anume a avut loc aflăm doar din răspunsul receptorului. Prin urmare, în cazul întrebărilor de informare totale nu se observă o reluare a unei părți din întrebare prin răspunsul oferit de receptor:

— *Ce-i? / — M-am împiedicat! găfâi Olgața, cu mâna pe clanța din afară. (I. Teodoreanu, La Medeleni);*

— *Ei, ce-i? / — Păi, ce să fie... uite am adus puica asta. (D. Zamfirescu, Viața la țară).*

S-a spus deja că evenimentul despre care întreabă emițătorul folosind o întrebare de informare totală este doar presupus. Totuși, uneori întrebarea de acest tip poate fi motivată prin informația deținută de emițător:

— *Mi-au spus băieții că ai primit vești proaste, începu. Ce s-a întâmplat? / — Am fost destituit, vorbi Ștefan cu un efort. (M. Eliade, Noaptea de Sânziene).*

O caracteristică specifică acestui tip de interogative constă în faptul că ele nu cunosc o variantă negativă. În mod normal nu putem întreba, de exemplu, *Ce nu s-a întâmplat?* și să obținem un răspuns legat de realizarea sau nerealizarea unui eveniment. În schimb, ele pot primi un răspuns negativ:

— *Ce s-a întâmplat?* / — *Nu s-a întâmplat nimica.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*);

— *Ce s-a întâmplat? întrebă mirat Partenie.* / — *Nimic... Nu mai e nimic de făcut acum!...* (M. Eliade, *Noaptea de Sânziene*).

2. Întrebările de informare parțiale vizează un element aparte din componența evenimentului descris printr-un enunț asertiv. După elementul vizat, ele pot fi de mai multe feluri:

a) întrebări care cer o informație asupra unei acțiuni sau asupra unei caracteristici calitative sau cantitative a unui obiect. Ele vizează predicatul verbal sau nominal al enunțului ori atributul. Prezentăm în continuare câteva exemple care să ilustreze subtipurile în cauză:

— *Ce faci?* / — *Desenez o floare.* — *Cum este el?* / — *Foarte harnic.*; — *Ce ar vrea el să devină?* / — *Inginer.*; — *Câți sunt ei?* / — *Foarte mulți.*; — *Care coleg nu a venit?* / — *Cel bolnav.* etc.

Întrebarea folosită cu scopul de a solicita o informație ce vizează predicatul are în structura ei pronumele interogativ *ce* și verbul *a face*:

— *Ce faci acolo, Olgața? o întrebuse doamna Deleanu, văzând-o că pornește într-acolo cu toate cele trebuitoare scrisului.* / — *Scriu un roman!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

După cum se vede din materialul analizat, întrebarea în cauză poate fi folosită nu doar pentru a întreba cu privire la o situație reală, ci și cu privire la una ipotetică:

— *Dacă-ți trage cineva o palmă, ce faci?* / — *Îi trag și eu.* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

În anumite condiții, receptorul poate răspunde la o astfel de întrebare anticipându-și răspunsul propriu-zis cu o altă întrebare. Aceasta se întâmplă atunci când cel care întreabă este la curent cu ceea ce face receptorul:

— *Ce faci? întrebă el deodată, așezându-se lângă Otilia.* / — *Tu nu vezi? cos, răspunse Otilia, fără să-și ridice capul, ca unui copil mic.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Este de observat că și în cazul unei astfel de întrebări este posibil un răspuns negativ, realizat printr-un pronume negativ:

— *Ce faci?* / — *Nimica. Stau.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

— *Papa, ce faci aici? Bătrânul lăsă ochii în jos, gudurându-se.* / — *Nimic. I-arătam odaia.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

b) întrebări care cer interlocutorului o informație legată de un obiect văzut ca participant al unei situații. Acestea sunt întrebările care vizează participanții la evenimentul desemnat cu ajutorul unui enunț asertiv. În structura enunțului ei sunt exprimați cu ajutorul subiectului (— *Cine e acolo?* / — *Radu. Mihai.*; — *Ce este pe masă?* / — *O vază. — Un pahar.*), al complementului direct sau indirect (— *Ce ai cumpărat?* / — *O carte. — Un album.*; — *Cui i-ai transmis scrisoarea?* / — *Secretarei. Lui Mihai.*; — *Despre cine ați vorbit?* / — *Despre șeful nostru.*), al complementului sociativ, instrumental (— *Cu cine ai fost la film?* / — *Cu o prietenă.*; — *Cu ce ai prins peștele?* / — *Cu undița.*) etc.

Referitor la funcționarea întrebărilor în cauză, se cere menționat faptul că ele pot admite și un răspuns negativ:

— *Pe cine bănuiești?* / — *Nu bănuiesc pe nimeni: nu pot să-mi vâr sufletul în păcate.* (D. Zamfirescu, *Viața la țară*).

c) întrebări care cer o informație vizând o circumstanță în care se împlinște o acțiune sau se produce un eveniment:

— *Unde e gara?* / — *La două sute de metri de aici.*; — *Când începe conferința?* / — *Peste o oră.*; — *Cum vă simțiți?* / — *Nu prea bine.*; — *S-a descurcat?* / — *Oarecum.*; — *De ce vrei să pleci?* / — *E târziu deja.* etc.

Este interesant de urmărit comportamentul interogativelor de informare parțiale în raport cu opoziția afirmativ – negativ.

Întrebările de informare parțiale, la fel ca și cele de confirmare, cunosc două variante: o variantă pozitivă (*El a întârziat?*) și una negativă: (*Nu el a întârziat?*). Cât privește comportamentul lor discursiv, este de observat că atunci când sunt la forma pozitivă, ele primesc de preferință un răspuns pozitiv [37, p. 699]: — *Unde este el acum?* / — *În America.* Totuși, în cazul lor nu este exclusă nici posibilitatea unui răspuns negativ: — *Unde este el acum?* / — *Nu este în țară.* Chiar dacă este incomplet, un astfel de răspuns ar putea fi satisfăcător în contextul unei situații în care este important să se știe dacă persoana în cauză este sau nu în țară.

În felul acesta, un răspuns negativ la o întrebare de informare parțială este posibil, el însă impune anumite condiții contextuale:

— *Când pleacă el?* / — *Mâine.* dar: — *Când pleacă el?* / — *Nu pleacă mâine.*

Este evident că în exemplul de la urmă enunțul cu formă negativă reprezintă nu doar un simplu răspuns la întrebarea receptorului, ci și o modalitate de a contrazice o anumită informație presupusă în contextul dat de comunicare.

După cum se vede și din exemplele examinate mai sus, în legătură cu utilizarea întrebărilor de informare parțiale se pune problema informației oferite de receptor sub aspectul completitudinii ei. Să se compare următoarele două exemple:

— *Unde pleci?* / — *La Iași.* și — *Unde pleci?* / — *Depart.*

Răspunsul din cea de a doua pereche de adiacență încalcă principiile unei comunicări eficiente.

3. Întrebările de informare alternative se aseamănă, în multe privințe, cu interogativele de informare parțiale. După cum putem ușor să ne convingem, interogativele de informare alternative ar putea fi prezentate ca rezultând din combinarea unor enunțuri înterogare de informare parțiale:

Ce ai cumpărat, o carte sau un album? = *Ai cumpărat o carte sau ai cumpărat un album?*;
Cine e acolo, Radu sau Mihai?; *Ce este pe masă, o vază sau un pahar?*;

Din punctul de vedere al structurii lor, interogativele alternative sunt de două feluri:

a) complete: *Mergi la spectacol sau stai acasă? Scrii sau nu scrii? Îmi dați sau nu-mi dați banii înapoi? Bei vin sau bere? Când ne vedem, mâine sau poimâine? Vrei notă mare sau mică? Spune-mi dacă-i rău sau bine.*;

b) eliptice: (*O cafea, va rog!*) *Cu sau fără zahăr?*; *Cu sau fără lapte?*; (*Am bea ceva!*) *Cafea sau ceai?*

Cât privește funcționarea lor discursivă, întrebările de alternativă admit, de obicei, un răspuns care reia una dintre cele două variante. Acest lucru este valabil în cele mai multe cazuri. Astfel, în răspunsul său receptorul trebuie să facă o selecție între două sau mai multe elemente existente în întrebare. Totuși, după cum demonstrează exemplele analizate, și în cazul unei solicitări de informații realizate prin intermediul unei interogative alternative sunt posibile mai multe variante de răspuns.

Reprezentând, astfel, un ansamblu de două enunțuri, aceste întrebări îi oferă receptorului variantele posibile dintre care el urmează s-o aleagă pe cea adevărată. După cât se pare, cel mai răspândit este răspunsul cu o opțiune, deci răspunsul reprezentat prin reluarea uneia dintre cele două variante enunțate de emițător: *Merg la spectacol. Scriu. Nu-ți dau. Bere. Mâine. Cu (zahăr).* etc.

În cazuri foarte rare, este posibilă și varianta când receptorul poate alege ambele variante posibile:

— *Ce să-ți dau eu ție? mă întrebă ea după ce intrai în odaie. O cafea, o dulceață?* / — *Și una și alta, îi răspunsei.* (M. Preda, *Viața ca o pradă*).

Un alt tip de răspuns la o interogativă alternativă, întâlnit rar și doar în anumite condiții discursive, este cel fără opțiune. În această situație, receptorul nu face nicio alegere, lăsându-l pe emițător să decidă în privința variantei de răspuns posibile. Mijloacele prin care se exprimă răspunsul sunt: *(Mi-e) tot una. (Mi-e) indiferent. N-are importanță. Nu contează. Oricând. Oricum. Oriunde.*

În sfârșit, se întâlnesc și situații în care receptorul alege să respingă ambele alternative. Mijloacele care se folosesc în aceste condiții sunt: *Nici unul, nici altul. Nici una, nici alta. Nici* (subst./adv./pron.), *nici* (subst./adv./pron.). *Niciodată. Nimic. Nimeni. Nici unul.* Este evident că în aceste împrejurări, receptorul poate propune o variantă de răspuns diferită de cele două expuse în întrebare:

— *Când? vara ori iarna?* / — *Ba toamna, chiar așa, ca pe vremea asta.* (M. Sadoveanu, *Țara de dincolo de negură*).

Refuzul de a răspunde sau evitarea răspunsului la o întrebare. În cele ce urmează este examinată funcționarea actelor de vorbire întrebare în contextul situațiilor determinate de manifestarea unei atitudini necooperante din partea receptorului. Sunt avute în vedere situațiile în care receptorul nu acceptă să dea un răspuns propriu-zis. Este adevărat că și tăcerea este văzută de lingviști ca fiind o acțiune intenționată și deliberată în limbajul de zi cu zi, prin intermediul căreia oamenii pot transmite mesaje semnificative [95, p. 130]. În cele ce urmează vor fi avute în vedere doar situațiile când nedorința receptorului de a da un răspuns se manifestă sub forma unei replici.

După cum se știe, întrebarea este actul de vorbire prin care „emițătorul caută să obțină de la receptor o anumită informație” [105, p. 21]. Faptul că cel întrebat stăpânește răspunsul la întrebare îl pune într-o poziție dominantă față de cel care întreabă. În acest context se vorbește despre inferioritatea informațională a emițătorului în raport cu receptorul [105, p. 10]. Poziția de inferioritate a celui care întreabă în raport cu cel care urmează să ofere răspunsul se manifestă și prin faptul că emițătorul nu totdeauna îl poate obliga pe receptor să ofere răspunsul. În anumite situații, receptorul poate refuza să răspundă.

Ceea ce trebuie avut în vedere atunci când se examinează funcționarea discursivă a actelor de vorbire întrebare este că pentru reușita unui astfel de act de vorbire este necesară îndeplinirea anumitor condiții. Esențiale pentru obținerea unui răspuns la o întrebare formulată de receptor sunt următoarele două condiții, ambele fiind legate de diferența dintre cantitatea de informație stăpânită de cei doi participanți la interacțiunea conversațională. În primul rând, este important ca cel întrebat să dețină informația solicitată. Astfel, pentru reușita unui act de vorbire întrebare se mai impune ca cel întrebat să fie în măsură să ofere informația, adică să fie dispus s-o furnizeze atunci

când este întrebare.

În al doilea rând, se mai cere ca cel care întreabă să nu cunoască răspunsul la întrebarea formulată [52, p. 86, 87]. Utilizarea actelor de vorbire întrebare în interacțiunea conversațională implică deci faptul că cel care întreabă nu posedă informația solicitată. O întrebare al cărei răspuns este cunoscut celui care întreabă reprezintă o nereușită [52, p. 86]. Un răspuns oferit la o întrebare în asemenea condiții ar fi nonpertinent. Prin urmare, interlocutorul este scutit de obligația de a răspunde.

De menționat că în cazul în care aceste condiții nu sunt respectate este firesc ca întrebarea locutorului să rămână fără răspunsul solicitat, ceea ce poate împiedica realizarea perechii de adiacență normale constituite dintr-o întrebare și răspunsul implicat de aceasta. Totuși, o întrebare la care receptorul nu poate sau nu dorește să răspundă, de obicei, nu rămâne fără o reacție verbală din partea celui care ar trebui să răspundă. Fiind întrebare, acesta se vede nevoit să formuleze anumite enunțuri prin care explică din ce cauză nu poate sau nu dorește să ofere un răspuns la întrebare.

Situațiile care pot surveni în cazul neîndeplinirii condițiilor de reușită ale actului de vorbire întrebare ar putea fi descrise într-o formă concisă cu ajutorul formulelor care urmează:

— *Nu știu.* (interlocutorul nu deține informația solicitată);

— *Nu știu. Dacă aș ști, ți-aș spune.* (interlocutorul nu deține informația solicitată, însă este dispus s-o ofere);

— *Încă nu pot să-ți dau un răspuns.* (pentru moment interlocutorul nu poate oferi răspunsul solicitat, deși cunoaște răspunsul);

— *Știu, dar nu-ți spun!* (interlocutorul deține informația solicitată, însă nu vrea s-o ofere);

— *Tu știi. De ce mă mai întrebi?* Această expresie se folosește atunci când cel care formulează întrebarea cunoaște informația solicitată, fapt care face inutilă oferirea unui răspuns din partea celui întrebare. După cum vedem, reacția verbală a acestuia de la urmă se manifestă prin folosirea unui enunț asertiv urmat de unul interogativ.

Mai trebuie menționat că formulele prezentate în cele de mai sus sunt utilizate de receptor indiferent de tipul întrebării care îi este adresată. Să analizăm mai pe larg toate aceste situații.

1. Solicitarea unei informații + nedeținerea unei informații. Primul caz în care receptorul nu oferă un răspuns la întrebarea emițătorului este din cauză că cel întrebare nu cunoaște răspunsul. În aceste condiții, receptorul spune că nu-i poate oferi emițătorului informația cerută, fiindcă pur și simplu nu știe nimic în legătură cu ceea ce este întrebare [36, p. 194]:

— *El a plecat?* / — *Nu știu. N-am vorbit cu el de mult;* — *Și când vine?* / — *Nu știu, nu mi-a*

spus nimic!; — Când l-ai văzut ultima dată? / — Nu mai țin minte.

Este important să menționăm că, în multe situații, receptorul nu se limitează la bine-cunoscuta formulă *Nu știu*. Atunci când îi spune interlocutorului său că nu știe răspunsul, el poate menționa și anumite circumstanțe suplimentare, care precizează din ce cauză nu poate răspunde la întrebare:

— N-ați observat la întoarcere nicio turburare pe fața lui, nimic neobișnuit? / — N-am băgat de seamă. Era întuneric. (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).

Spectrul de formule utilizat pentru menționarea faptului că cel întrebat nu stăpânește o anumită informație este foarte larg. Cele mai multe enunțuri folosite de receptor pentru a-l pune la curent pe interlocutor său că el nu deține informația solicitată au predicatul exprimat prin verbul *a ști*, fiind folosit la forma negativă: *Nu prea știu. Nu știu exact. Nu știu sigur. Nu știu prea bine. Chiar nu știu. Asta nu știu. Asta n-o mai știu. Asta nu prea știu. Asta nu știu exact. Asta nu știu prea bine. Nu știu aproape nimic despre asta. Nu știu nimic despre asta. Nu știu nimic mai mult. Încă nu știu nimic. Nu știu despre ce e vorba. Nu știu ce să-ți spun. Zău că nu știu ce să-ți spun. Chiar nu știu ce să-ți spun.*

Unele enunțuri din această categorie arată că răspunsul la întrebarea care îi este adresată nu este cunoscut în general: *Nu se știe. Asta nu se știe. Asta nu se poate ști. Nimeni nu știe. Numai Dumnezeu știe! Acesta e un secret. Țăsta e un mister.*

Despre faptul că nu deține o informație receptorul îi poate comunica interlocutorului său cu ajutorul unor enunțuri al căror predicat este exprimat prin verbe sau locuțiuni verbale ca *a auzi, a afla, a cunoaște, a avea idee, a avea veste* etc. la forma negativă: *N-am auzit despre asta. N-am auzit niciodată despre asta. E prima oară când aud despre asta. N-am aflat nimic. Nu cunosc. Asta nu cunosc. N-am nicio veste. N-am idee. Habar n-am.*

Uneori, în loc de răspunsul solicitat prin întrebare, receptorul îi poate spune interlocutorului său că se confruntă cu greutate în formularea unui răspuns: *Greu de spus. E greu de spus. Asta e greu de spus. Asta n-aș putea să-ți spun. Încă nu pot să-ți spun nimic.*

Atunci când a ajuns să nu mai știe un anumit lucru, receptorul poate folosi enunțuri de tipul: *Asta am uitat-o. Pe asta n-o mai țin minte. Asta a fost foarte demult.*

Receptorul îl poate informa pe emițător că nu cunoaște o anumită informație spunându-i că și el ar vrea să afle același lucru: *Mă întreb și eu. Asta mă întreb și eu. Asta aș vrea s-o știu și eu.*

Printre mijloacele folosite pentru a-i comunica interlocutorului despre faptul că nu cunoaște răspunsul la întrebarea emițătorului, se întâlnesc și enunțuri imperative sau interogative.

Enunțurile cu structură interogativă folosite de receptor pentru a-l informa pe interlocutorul

său cu privire la faptul că nu deține o anumită informație sunt niște întrebări retorice: *Ce știi eu?! De unde vrei să știi? Cine poate ști? Cine știe? Știu eu ce să-ți spun? Ce pot să-ți spun? Ce aș putea să-ți spun? Ce să-ți spun eu ție?:*

Doamna Tana: — *O fi bine?... / Niculina: — Știu eu?... (B. Ștefănescu Delavrancea, Viforul);*
— *Mamă, tu știi de ce mă tem de liliaci? / — De unde vrei să știi? ridică ea din umeri privind pieziș pe domnul Deleanu. (I. Teodoreanu, La Medeleni).*

Fiind niște formule cu structură interogativă care nu așteaptă răspuns, ci, dimpotrivă, afirmă ceva, enunțurile în cauză sunt folosite de receptor nu pentru a-l întreba, ci pentru a-l informa pe interlocutorul său cu privire la faptul că el nu cunoaște răspunsul la întrebare.

Enunțurile imperative folosite în locul unui răspuns la întrebarea receptorului au scopul de a-i transmite interlocutorului său că întrebarea respectivă nu ar trebui să-i fie adresată lui: *Asta nu mă întreba. Nu mă întreba pe mine.* Foarte frecvent este utilizat și enunțul *Întreabă-mă să te întreb.* El este adresat cuiva care cere o informație despre un lucru asupra căruia nici cel întrebat nu știe mai mult.

După cum se vede din materialul analizat, spunându-i interlocutorului său că nu cunoaște răspunsul la întrebare, uneori, receptorul îl asigură că dacă ar cunoaște informația solicitată i-ar oferi un răspuns:

— *Dar ce s-a întâmplat? / — Cumnate, zise Zdruncan batjocoritor, nu știi, că dacă aș ști, ți-aș spune. (M. Preda, Moromeții).*

În sfârșit, trebuie menționat și faptul că există situații în care o întrebare poate să rămână fără o reacție verbală din partea receptorului. În cazul dat, lipsa de dorința a receptorului de a răspunde poate fi semnalizată printr-un gest:

— *Atunci e grav, domnule doctor? Doctorul ridică din umeri și, înălțându-și gulerul hainei, fiindcă sufla un vânt subțire, porni fără să răspundă. (G. Călinescu, Enigma Otiliei).*

2. Solicitare de informații + evitarea sau amânarea unui răspuns. Există, de asemenea, un număr mare de expresii folosite în situațiile în care receptorul dă de înțeles că nu poate pentru moment să dea un răspuns. Este vorba de o pereche de adiacență cu structura: *întrebare + evitarea sau amânarea unui răspuns:*

— *În fond, ce urmărești dumneata? Ce vrei de la noi? / — Răbdare, vă spui imediat, mormăi bătrânul Nițu. (R. Ojog-Brașoveanu, Un blestem cu domiciliu stabil).*

De cele mai multe ori, răspunsul poate fi amânat motivând insuficienta cunoaștere a stării de lucruri în cauză, lipsa informației, memoria slabă etc. Din categoria acestor mijloace fac parte

enunțuri cu structură asertivă: *Mă mai gândesc. Trebuie să mă mai gândesc. Dă-mi timp să mă mai gândesc. Dă-mi un răgaz. Stai să mă gândesc. Lasă-mă să mă mai gândesc. E devreme să vorbim despre asta. M-ai luat pe nepregătite. Mai văd eu. Rămâne de văzut. Să vedem. Nu pot să-ți dau încă un răspuns. Încă nu pot să spun nimic despre asta. Îmi permiteți să răspund la întrebarea dumneavoastră mai târziu?* etc.

3. Solicitare de informații + refuzul de a da un răspuns / de a informa. Întrebarea emițătorului poate rămâne fără răspuns și atunci când receptorul, din anumite motive, nu poate sau nu vrea să răspundă [36, p. 165]:

— *De ce v-ați certat?* / — *Nu pot să-ți spun.*

— *Moș Gheorghe le are?* / — *Nu-ți spun!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

Dintre formulele folosite pentru exprimarea refuzului de a da un răspuns ar putea fi menționate următoarele:

a) formule folosite atunci când receptorul nu poate să răspundă: *Nu pot să-ți spun. Asta nu pot să-ți spun. Nu pot să-ți spun nimic. N-aș putea să vă spun.*

b) formule folosite atunci când receptorul nu vrea să răspundă: *Nu vreau să-ți spun nimic. Nu răspund. Nu-ți spun. Nu mai spun nimic. N-am nimic să-ți spun. Nu vorbesc cu tine. Nu trebuie să știi tu asta. Asta e tot ce pot să-ți spun. Țăsta e un secret.*

Refuzul de a da un răspuns poate fi exprimat și indirect. Astfel, receptorul poate refuza să răspundă la întrebarea emițătorului, spunându-i că nu-l poate determina să vorbească (*Degeaba încerci să mă tragi de limbă. N-o să mă faci să vorbesc. Nu poți să mă faci să vorbesc.*) sau că acesta manifestă prea multă curiozitate (*Ești prea curios. Ești prea indiscret. Nu fi așa curios.*).

Alteori, receptorul refuză să ofere un răspuns la întrebare, reproșându-i interlocutorului că pe el nu ar trebui să-l intereseze lucrul despre care întreabă:

— *Cu ce te parfumezi?* / — *Nu te privește!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*);

— *Fetițo, dar tu cu ce ai să trăiești? o mustrai cu afectat dulce interes. E vreun prinț care te întreține?... / — Asta nu te privește pe tine...* (Gib I. Mihăescu, *Donna Alba*);

— *La ce, duduie? căută să se dumirească femeia.* / — *Nu te privește! Așa vreau eu!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

Din această categorie mai fac parte și următoarele formule: *E treaba mea. Prefer să nu vorbesc despre asta.*

În unele situații, receptorul, care nu cunoaște sau nu vrea să ofere un răspuns, îi poate sugera interlocutorului să adreseze această întrebare unei alte persoane:

— *Atunci de ce m-a trimis papa la tine?* / — *Întreabă-l!* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*);

— *Ai dreptate!... Ce bine că s-a dus!... Papa, de ce mă tem eu de liliaci?* / — *Întreab-o pe mama.* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*);

— *Ei, cum o fost, Elencule?* / — *Întreabă-l pe dumnealui. Bunicul se uită mirat la nepot.* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

Uneori, aceste două modalități de a refuza să răspundă la o întrebare se pot folosi împreună:

— *Și e adevărat că venea seara la ea la gard? o mai întrebă Niculae pe soră-sa cu un glas de parcă abia și-ar fi stăpânit încântarea.* / — *Ei, făcu Ilinca, la gard, la negard, ce te-o fi interesând și pe tine! Parcă tu nu te-ai întâlnit cu ea? De ce n-ai întrebat-o?* (M. Preda, *Moromeții*).

În sfârșit, o ultimă modalitate de a nu răspunde direct la o întrebare rezidă în faptul că vorbitorul se poate preface că nu înțelege ceea ce este întrebat sau poate să schimbe subiectul:

— *Acela nu e caietul meu?* / — *Habar n-am ce tot spui acolo.*

Faptul că receptorul alege să treacă la un alt subiect, în loc să dea răspunsul la întrebarea care îi este adresată, nu poate rămâne neremarcată de către emițător:

— *Apropo, domnișoară Otilia, strigă Pascalopol, ce faci cu Conservatorul?* / — *Frumoase cămăși ai, răspunse Otilia, între două măsurii.* / — *Domnișoara Otilia, mărturisii Pascalopol lui Felix, e o mare ștrengăriță.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Cât privește structura mijloacelor folosite pentru exprimarea refuzului de a răspunde, trebuie precizat că intervenția prin care receptorul evită să răspundă poate acoperi, în multe situații, mai mult de un enunț. Este vorba despre intervențiile care pe lângă menționarea faptului că receptorul nu cunoaște sau nu dorește să răspundă, cuprind, de exemplu, motivările, scuzele, acestea fiind exprimate printr-un enunț sau prin intermediul unui șir de enunțuri.

4. Receptorul cunoaște răspunsul la întrebare. Un alt motiv care îl poate determina pe receptor să lase o întrebare a emițătorului fără răspuns este cunoașterea răspunsului la această întrebare chiar de către cel care o formulează. Astfel, interlocutorul poate refuza să răspundă atunci când știe sau bănuiește că celălalt participant la interacțiunea conversațională pune o întrebare al cărei răspuns îi este cunoscut. Iată câteva exemple

— *Ce-ai avut astăzi? o întrebă. Păreai plictisită, enervată...* / — *Tu știi de ce, răspunse ea încet. De ce mă mai întrebi?* (M. Eliade, *Noaptea de Sânziene*);

— *Unde vrei să te duci?* / — *Tu știi. De ce mă mai întrebi? De ce mă silești să ți-o spun?! răspunse ea înecat.* (I. Slavici, *Pădureanca*);

— *S-a întâmplat ceva rău? întrebă fata, cam emoționată.* / — *Ei, parcă nu știi?...* (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).

Uneori însă, receptorul poate răspunde la o întrebare, chiar dacă la început își exprimă nemulțumirea în legătură cu faptul că i-a fost adresată întrebarea dată:

— *Pe care drum apucăm? întrebă Lucia. / — Parc-am hotărât o dată! se burzului Dan. Pe drumul cel pașnic, pe drumul din dreapta. (C. Chiriță, Cireșarii).*

Referitor la funcționarea mijloacelor folosite pentru marcarea refuzului de a răspunde la o întrebare, trebuie menționat că, în general, ele nu sunt specializate pentru un anumit tip de întrebare. Ele pot fi utilizate după oricare dintre întrebările existente în limbă, adică atât pentru cele de confirmare, cât și pentru cele de informare.

În tabelul de mai jos prezentăm schemele conversaționale în care se utilizează actele de vorbire întrebare.

Tabelul 3.3. Perechile de adiacență constituite de actele de vorbire întrebare

Intervenția inițiativă	Intervenția reactivă		Exemplu
Întrebarea de confirmare totală: I. formulată pozitiv	1) un răspuns afirmativ	a) exprimarea sigură , cu certitudine	— <i>Ai valută?</i> — Da. / — <i>Am.</i> ; — <i>Da, am.</i> ; — <i>Sigur că da.</i>
		b) exprimarea atenuată , cu incertitudine	— <i>Au venit toți?</i> — <i>Parcă da.</i>
	2) un răspuns negativ	a) exprimarea sigură , cu certitudine	— <i>Ai lucrat sâmbătă asta?</i> — Nu , a fost zi de odihnă.
		b) exprimarea atenuată , cu incertitudine	— <i>Au plecat oaspeții?</i> — <i>Cred că nu.</i>
	3) un răspuns nici afirmativ, nici negativ		— <i>V-ați săturat?</i> — <i>Da și nu prea.</i>
	II. formulată negativ	1) un răspuns afirmativ	
2) un răspuns negativ			— <i>El nu te-a ajutat?</i> — <i>Ba nu.</i>

3.3. Concluzii la capitolul 3

1. Întrebarea este un act de vorbire performat de locutor cu scopul de a solicita o informație de la interlocutorul său. Orice întrebare impune un răspuns al cărui scop este să completeze golul informațional cu care se confruntă cel care întreabă.

2. Prin conținutul său propozițional orice întrebare vizează un eveniment, o stare de lucruri din realitate. Din punctul de vedere al gradului de cunoaștere a informației cuprinse în structura unei întrebări, se descompune în două părți componente: o parte care vizează informația necunoscută (*cine*) și o parte care trimite la un element cunoscut (*a furat banii*).

3. După natura acestor două elemente componente din structura semantică a unei întrebări, adică în funcție de ceea ce este cunoscut / necunoscut emițătorului, se delimitează două clase mari: întrebări de confirmare și de informare. Întrebările cuprinse în fiecare dintre aceste clase sunt de trei tipuri: totale, parțiale sau alternative. Astfel, interogativele de confirmare totale solicită confirmarea conținutului întregului enunț (*Ion a fost ieri la Iași?*), interogativele de confirmare parțiale solicită confirmarea în legătură cu anumite elemente ale enunțului (*Ion a fost ieri la Iași?*), iar interogativele de confirmare alternative solicită interlocutorului un răspuns bazat pe selectarea unei opțiuni din cel puțin două variante posibile (*Ion a fost ieri la Iași sau nu?*).

La rândul lor, interogativele de informare totale solicită o informație cu privire la producerea unui eveniment (*Ce-a făcut ieri Ion?*), interogativele de informare parțiale solicită un răspuns la variabila din întrebare, exprimată prin cuvinte interogative (*Unde a fost ieri Ion?*), iar interogativele de informare alternative solicită interlocutorului o informație sugerându-i să selecteze un element dintre cele prezentate ca opțiuni posibile (*Ion a fost ieri la Iași sau la București?*).

4. Prin analiza actelor de vorbire întrebare din prima parte a compartimentului au fost identificate trăsăturile semantice relevante la nivelul funcționării lor discursive, adică trăsăturile „responsabile” pentru constituirea perechilor de adiacență.

5. Examinarea întrebărilor din perspectivă discursivă a demonstrat că între specificul semantic și pragmatic al întrebărilor și funcționarea lor în interacțiunea conversațională există o anumită interdependență. Fiind niște acte de vorbire care solicită o informație și deci așteaptă un răspuns, întrebările apar, de obicei, în poziția intervenției inițiativă, ele având rolul de a declanșa un schimb verbal. După cum bine se știe, actele de vorbire întrebare își manifestă potențialul funcțional în cadrul perechii de adiacență cu structura generală *întrebare – răspuns*. Cercetarea realizată a permis să fie identificate diferitele tipuri de răspunsuri solicitate de întrebările folosite în poziția intervenției inițiativă.

S-a constata că tipul de răspuns folosit în poziția intervenției reactive depinde de atitudinea receptorului în raport cu întrebarea emițătorului. Astfel, acesta poate avea: a) o atitudine cooperantă (atunci când cunoaște răspunsul, poate și dorește să răspundă) și b) o atitudine necooperantă (în cazul în care nu cunoaște răspunsul, nu poate sau nu dorește să răspundă).

În contextul unei atitudini cooperante din partea receptorului, întrebarea formulată de emițător primește un răspuns, care este însă diferit pentru fiecare dintre cele două tipuri de întrebări. Astfel, în cazul unei întrebări de confirmare (totale, parțiale sau alternative) vorbitorul poate să confirme sau să infirme conținutul întrebării formulate de emițător: Deci în cazul unor astfel de întrebări receptorul poate oferi fie un răspuns afirmativ (*— Ai luat examenul pentru*

permis? / – Sigur că da.), fie unul negativ (*– Mașina ta are aer condiționat? / – Nu, nu are.*). Fiecare dintre aceste răspunsuri posedă diferite grade de certitudine caracterizându-se printr-o exprimare neutră și o exprimare sigură, categorică.

Un alt tip de răspuns primesc întrebările de informare (totale, parțiale sau alternative). Schemele interacționale constituite de interogativele de informare, prin care emițătorului i se cere să comunice o informație necunoscută interlocutorului său, au structura: *întrebare – răspuns (oferire de informații)*.

În sfârșit, funcționarea actelor de vorbire întrebare în contextul situațiilor determinate de manifestarea unei atitudini necooperante din partea receptorului (receptorul refuză să răspundă) are drept efect constituirea unor perechi de adiacență care au structura: *întrebare (solicitare de informații) – refuzul de a răspunde*. Mijloacele folosite pentru formularea refuzului de a răspunde sunt specializate pentru fiecare motiv de refuz în parte.

5. Ar trebui totuși constatat faptul că nu totdeauna există un paralelism absolut între clasificarea întrebărilor, pe de o parte, și specificul funcționării discursive a subtipurilor delimitate de întrebări, pe de alta. Acest lucru poate fi demonstrat prin faptul că, sub aspectul comportamentului lor discursiv întrebările de confirmare și cele de informare, în anumite contexte comunicative, sub influența unor factori, nu sunt despărțite printr-un hotar de netrecut.

4. CEREREA. COMPORTAMENTUL DISCURSIV AL ACTELOR DE VORBIRE

CERERE

4.1. Caracteristica pragmasemantică a actelor de vorbire de tip acțional

Capitolul de față are drept scop de bază analiza tiparelor conversaționale specifice actelor de vorbire din clasa cererii, cu alte cuvinte, va fi urmărită funcționarea cererilor în structura interacțiunii conversaționale.

Pentru descrierea acestor acte de vorbire este important să avem în vedere faptul că cererea reprezintă o subspecie a actelor de vorbire de tip acțional. Trăsătura generală a actelor de vorbire de tip acțional rezidă în faptul că ele sunt utilizate cu scopul de a determina realizarea unei acțiuni de către participanții la actul comunicativ. De aici și asemănarea dintre diferite subclase de acte de vorbire din această clasă în ce privește conținutul lor propozițional: ele reprezintă descrierea unei acțiuni, și anume a acțiunii care urmează să fie sau nu realizate de participanții la actul de comunicare.

Comparând actele de vorbire de tip acțional cu actele de vorbire de celelalte feluri (de tip informațional, expresiv, declarativ), observăm că în ce privește forța lor ilocutionară ele se aseamănă în mare măsură cu actele de tip declarativ. Ambele tipuri de acte de vorbire urmăresc același scop: schimbarea unei stări de fapt din lumea reală. Deosebirea rezidă în modul în care se produce schimbarea. Astfel, în cazul actelor de vorbire de tip acțional, schimbarea realității are loc prin acțiunile care urmează să fie îndeplinite de către participanții la interacțiunea verbală, iar în cazul actelor de tip declarativ acest lucru se produce prin simpla rostire a enunțului în vorbire. Să se compare: *Închide ușa!* (act de vorbire de tip acțional) și *Declar ședința închisă.* (act de vorbire de tip declarativ). După cum observăm, în primul caz pentru ca starea de lucruri din realitate să se schimbe (ușa să fie închisă) este necesar ca interlocutorul să realizeze acțiunea exprimată prin conținutul propozițional al enunțului respectiv. În celălalt caz, situația se schimbă (deschiderea ședinței) fără vreo intervenție a interlocutorului, prin simpla rostire a enunțului de către emițător.

În același timp, prin conținutul lor propozițional actele de tip acțional se apropie întrucâtva de actele de tip informațional (în special de cele asertive). Ca și acestea de la urmă, ele presupun descrierea unei acțiuni, a unei stări de lucruri, care urmează să fie realizate de participanții la actul de comunicare. Spre deosebire de actele de vorbire asertive, care au drept scop să descrie o stare de lucruri așa cum este ea în realitate, actele de tip acțional prezintă lumea așa cum ar vrea să o vadă emițătorul. Prin conținutul lor propozițional ele semnifică o acțiune viitoare, deci o acțiune care nu s-a produs încă în realitate. Ea ar putea să se producă după încheierea actului de vorbire ca urmare a faptului că unul dintre cei doi participanți sau ambii sunt determinați ori își asumă

obligăția să realizeze acțiunea descrisă prin conținutul propozițional al enunțului respectiv. Astfel, dacă intenția inițială a unui act de vorbire asertiv este de a-i comunica interlocutorului o informație despre o stare de lucruri, atunci intenția vorbitorului cu ocazia formulării unei cereri este de a avea impact asupra receptorului, determinându-l să realizeze o acțiune. Să se compare:

Ea șterge praful. vs. Șterge praful!; Ea udă florile. vs. Udă florile!; El oprește televizorul. vs. Oprește televizorul!; Ea îmi dă puțină apă. vs. Dă-mi puțină apă!

Subclasele actelor de vorbire de tip acțional. Toate subtipurile de acte din această categorie se definesc prin faptul că sunt folosite de vorbitor cu scopul de a determina (fiind la forma pozitivă) sau de a interzice (când au o formă negativă) realizarea unei acțiuni de către participanții la interacțiunea conversațională: *Intrați în clasă. Nu stați pe coridor. Nu te agita! Este interzis să călcați pe iarbă.*

Clasa actelor de vorbire de tip acțional nu este însă o clasă omogenă, ea cuprinde mai multe specii de acte de vorbire. Aceasta înseamnă că fiecare dintre subtipurile de acte de vorbire de tip acțional, pe lângă trăsătura comună clasei în ansamblul ei, se definește printr-o forță ilocuționară specifică, prin anumite condiții pragmatice de producere, prin mijloace lingvistice de realizare specifice și, respectiv, prin tipare conversaționale tipice.

Cea dintâi trăsătură de care se ține cont în diferențierea speciilor de acte de vorbire de tip acțional este forța lor ilocuționară, adică scopul comunicativ urmărit de locutor în situația dată de comunicare. Astfel, cu ajutorul actelor de vorbire de tip acțional emițătorul poate realiza următoarele tipuri de acțiuni:

a) să-i ceară interlocutorului să realizeze o acțiune (*Dă-mi puțin ziarul, te rog. Închide ușa.*),

b) să-i promită interlocutorului său că el însuși va realiza o acțiune (*Vă promit că mă voi apuca de lucru. Fii sigur că o să vin.*),

c) să-i propună interlocutorului să realizeze împreună o acțiune (*Îți propun să facem o plimbare.*).

Astfel, cele trei specii de bază ale actelor de vorbire de tip acțional, care se deosebesc între ele prin forța lor ilocuționară, sunt: a) cererea, b) promisiunea și c) propunerea.

Totodată, în clasa actelor de vorbire de tip acțional mai sunt cuprinse și alte câteva subspecii de acte de vorbire având o anumită legătură cu realizarea unei acțiuni de către participanții la actul de comunicare. Ele presupun realizarea următoarelor tipuri de acțiuni:

a) să-l determine pe interlocutor să se prezinte undeva sau să participe la ceva, și anume să-i facă o vizită, să mănânce, să bea sau să se distreze împreună (*Poftiți la masă! Te invit la ziua mea.*),

b) să-i ceară interlocutorului permisiunea de a realiza o acțiune (*Dați-mi voie să plec. E voie să stau aici?*),

c) să-i permită interlocutorului să realizeze o acțiune (*Poți să pleci. Fă ce-ți place. Eu nu te împiedic.*) sau să-i interzică să realizeze o acțiune (*Nu ai voie să vii. Asta nu se poate. Cu părere de rău, nu poți pleca.*).

După cum vedem, clasa actelor de vorbire de tip acțional este alcătuită din următoarele subclase de acte de vorbire: cererea, promisiunea, propunerea, invitația, oferta, cererea de permisiune, permisiunea și interdicția.

Pentru o caracteristică mai detaliată a actelor de vorbire din aceste subclase este necesar să fie stabilite criteriile pe baza cărora ele pot fi descrise și clasificate.

Primul criteriu are în vedere faptul că subspeciile actelor de vorbire de tip acțional se deosebesc în ce privește autorul viitoarei acțiuni desemnate prin conținutul propozițional al enunțului respectiv, altfel spus, pentru clasificarea lor contează care dintre cei doi participanți este obligat sau își asumă obligația să realizeze acțiunea viitoare.

Situația în care este folosit un act de vorbire de tip acțional cuprinde două componente: o acțiune verbală, care are ca rezultat actul de vorbire propriu-zis, și o acțiune viitoare, o acțiune care urmează a fi îndeplinită de participanții la interacțiune. Fiecare dintre aceste componente implică un anumit subiect. Prin urmare, există un subiect al actului verbal și un subiect al viitoarei acțiuni. Trebuie precizat că toate actele de tip acțional se aseamănă între ele prin faptul că au în calitate de subiect al actului verbal, după cum e și firesc, emițătorul. Nu la fel stau lucrurile în privința participantului care urmează să realizeze acțiunea viitoare. Aceasta poate fi realizată de către receptor (în cazul în care emițătorul îi cere receptorului să realizeze viitoarea acțiune), de emițător (în cazul de față emițătorul promite să realizeze el însuși o acțiune) sau de ambii participanți la actul de comunicare (receptorul îi propune receptorului să realizeze împreună o acțiune).

Conținutul propozițional și forța ilocuționară specifice actelor de vorbire de tip acțional ar putea fi descrise concis cu ajutorul tabelului de mai jos.

Tabelul 4.1. Conținutul propozițional și forța ilocuționară ale actelor de vorbire de tip acțional

Actul de vorbire	Forța ilocuționară (scopul urmărit de locutor)	Conținutul propozițional
1. cererea	— E îi cere R să realizeze:	— o acțiune viitoare
2. promisiunea	— E promite R să realizeze el însuși:	
3. propunerea	— E îi propune R să realizeze împreună:	
4. invitația	— E încearcă să-l determine pe R să realizeze sau să participe la:	
5. cererea de permisiune	— E îi cere R permisiunea de a realiza:	
6. permisiunea / interdicția	— E îi permite sau nu R să realizeze:	

În funcție de criteriul enunțat mai sus actele de vorbire de tip acțional pot fi grupate în

următoarele subclase:

a) acte de vorbire care presupun că cel care urmează să realizeze acțiunea este receptorul (cererile, permisiunea),

b) acte de vorbire în cazul cărora acțiunea trebuie să fie realizată de însuși emițătorul (promisiunea, cererea de permisiune) și

c) acte de vorbire care prevăd că acțiunea viitoare trebuie să fie realizată de către cei doi participanți la actul de comunicare (propunerea, invitația).

Cel de al doilea criteriu are în vedere cine este beneficiarul acțiunii realizate, adică cine beneficiază de rezultatul acțiunii determinate prin actul de vorbire [113, p. 331].

În conformitate cu acest criteriu actele de tip acțional pot fi clasificate în:

a) acte de vorbire în cazul cărora acțiunea se desfășoară în interesul emițătorului (cererea) și

b) acte de vorbire care presupun o realizare a acțiunii în interesul receptorului (promisiunea, invitația).

Este adevărat că există și o subclasă de acte de vorbire de tip acțional care nu pot fi caracterizate în raport cu acest criteriu. În cazul unor astfel de acte de vorbire viitoarea acțiune se poate realiza cu același succes atât în folosul emițătorului, cât și în cel al receptorului.

Un al treilea criteriu în funcție de care pot fi identificate și caracterizate actele de vorbire de tip acțional este cel care prevede luarea în considerare a poziției de autoritate și putere a vorbitorului. În acest caz se ia în calcul „statutul participanților, relația lor ierarhică și dreptul interlocutorului de a refuza acțiunea care i s-a inițiat” [113, p. 332]. De menționat că acest criteriu este aplicabil, în fond, la descrierea subspeciilor de acte de vorbire din clasa cererii, de aceea o analiză mai pe larg a trăsăturilor care derivă din gradul de impunere se va face în compartimentul consacrat examinării diferitelor subtipuri de cereri.

Am putea deci conchide că cele șase specii de acte de vorbire de tip acțional au drept scop ilocutionar determinarea participanților la interacțiunea conversațională să realizeze sau nu o acțiune viitoare. Este de observat că, în clasificările lui J. Austin și a lui J. Searle se conțin doar două dintre speciile de acte de vorbire de acest tip. E vorba de actele de vorbire care implică obligații: acestea sunt directivele (cererile) și promisiunile sau comisivele (promisiunile), fiecare dintre ele constituindu-se într-o clasă aparte [101, p. 12].

Totodată, dat fiind că subclasa actelor de vorbire de tip acțional este alcătuită din mai multe tipuri, definite prin trăsături pragmasemantice distincte, este necesar ca, în analiza comportamentului lor conversațional, fiecare dintre ele să fie examinată separat. Vom menționa însă, că în lucrarea de față, sunt examinate trăsăturile pragmasemantice și comportamentul

discursiv al actelor de vorbire din categoria cererii.

Trăsăturile pragmasemantice și tipologia actelor de vorbire din clasa cererii.

Identificarea trăsăturilor pragmasemantice caracteristice actelor de vorbire din clasa cererii este importantă pentru tipologia lor. În același timp, o asemenea analiză ar însemna să fie elucidate aspectele care fac posibilă înțelegerea modului de funcționare a actelor de vorbire din această clasă în interacțiunea conversațională.

Deși cererea ca act care se manifestă în relația dintre oameni a suscitat interesul a numeroși cercetători, se pare că elaborarea unei definiții exacte a cererii în general, dar și a cererii ca act de vorbire nu este o sarcină ușor de realizat. Dificultatea constă tocmai în faptul că cererea reprezintă un act complex implicând factori de natură diferită, permițând abordări din mai multe perspective.

Pornind de la constatarea că în structura oricărui enunț se actualizează o forță ilocuționară și un conținut propozițional, suntem în drept să afirmăm că a defini cererea ca act de vorbire în termeni pragmatici înseamnă a descrie forța ilocuționară și conținutul propozițional caracteristice enunțurilor folosite pentru realizarea unei cereri.

După cum s-a menționat mai sus, caracteristica principală a cererii ca act de vorbire este exprimarea de către emițător a dorinței ca interlocutorul său să realizeze, într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, o acțiune: *Închide ușa. Aprinde lumina. Aduceți-mi, vă rog, o cafea.* Drept test pentru identificarea actului de vorbire al cererii este admisă posibilitatea substituirii enunțurilor respective printr-un enunț cu verbul predicat la imperativ: *Fă / faceți asta!* sau *Nu face / nu faceți asta!*

După cum vedem, forța ilocuționară specifică unei cereri reprezintă o codificare a intenției emițătorului de a-l determina pe interlocutor să facă ceva. În descrierea acestei componente specifice actelor de vorbire cerere se pornește de la faptul că cererea reprezintă o formă de manifestare a voinței emițătorului și, în același timp, o modalitate de determinare a interlocutorului să acționeze într-un anumit mod. În această ordine de idei, cererea este văzută ca o combinație dintre *eu vreau* și *tu trebuie*. De exemplu, valoarea ilocuționară și conținutul propozițional al enunțului: *Pleacă!* Poate fi actualizată cu ajutorul formulei: *Eu vreau ca tu să pleci.*

În contextul unei situații comunicative în cadrul căreia este performată o cerere, celor doi interlocutori le revin roluri diferite. Intenția comunicativă a emițătorului este „de a-l determina pe alocutor să acționeze într-un anume fel” [37, p. 28], iar receptorul este obligat să răspundă la cererea emițătorului realizând o acțiune. Deci elementele care contează pentru cerere sunt: dorința emițătorului de a schimba o stare de fapt din lumea reală și o acțiune a cărei realizare este pusă în sarcina receptorului. Prin urmare, conținutul propozițional căruia i se atașează o anumită forță ilocuționară în cazul actelor de vorbire cerere reprezintă descrierea unei acțiuni viitoare ce urmează

a fi înfăptuită de interlocutor.

În încercările lor de a defini și a caracteriza conținutul propozițional caracteristic actelor de vorbire cerere, specialiștii recurg la diferite criterii: se ia în considerare natura cererii, beneficiarul acțiunii înfăptuite prin realizarea actului dat etc.

De menționat că uneori în categoria cererii sunt incluse nu doar enunțurile folosite cu scopul de a-l determina pe interlocutor să realizeze o acțiune, ci și enunțurile prin care receptorului i se cere să răspundă la o întrebare. Astfel, în clasificarea propusă de J. Searle, cererile, alături de actele de vorbire întrebare, reprezintă o subcategorie a directivelor [101, p. 12]. Totuși, în opinia altor cercetători, cererea de *a spune ceva* și cererea de *a face ceva* reprezintă valori ilocuționare specifice unor acte de vorbire făcând parte din clase diferite: întrebarea, un act de vorbire de tip informațional, prin care se urmărește obținerea unei informații și cererea, un act de vorbire de tip acțional, folosit de emițător cu scopul de a-l determina pe interlocutor să realizeze o acțiune [37, p. 799].

Așadar, în cazul în care vorbitorul face o cerere, scopul său este de a produce o modificare a stării de lucruri prin acțiunea viitoare a interlocutorului, astfel încât aceasta să corespundă conținutului propozițional al enunțului său. Potrivit lui J. Searle, enunțurile în cauză au direcția de potrivire a stării de lucruri de la realitate la lumea cuvintelor [102, p. 53]. Prin urmare, scopul urmărit de emițător la folosirea unei cereri este de a schimba realitatea prin acțiunea viitoare a receptorului.

Subspeciile cererii. Dintre actele de vorbire de tip acțional, cererile reprezintă cea mai numeroasă subclasă. Formele de manifestare a cererii pot fi variate, constituind, astfel, o paradigmă largă care subsumează mai multe specii, opuse după mai multe criterii.

Diversitatea cererilor se explică prin faptul că, spre deosebire de celelalte scopuri ilocuționare caracteristice actelor de vorbire de tip acțional, cum ar fi propunerea sau promisiunea, cererea reprezintă o valoare ilocuționară amplă, care cunoaște numeroase forme de manifestare. Astfel, existența unui număr mare de varietăți funcțional-semantice ale actelor de vorbire de tip cerere este determinată de faptul că cererea reprezintă o formă de relație socială, și anume o relație dintre două persoane, cărora le revin roluri diferite. În aceste condiții, cererea păstrează urme ale structurii sociale pe care o exprimă.

Pornind de la descrierile întâlnite în studiile de specialitate, ar putea fi enumerate următoarele forme ale cererii: ordinul, comanda, porunca, îndemnul, povața, rugămintea, solicitarea, imprecăția, sfatul, sugestia, instrucția, recomandarea, deconsilierea, interdicția (când se manifestă prin forme negative) etc. [64, p. 43; 37, p. 29]. Este evident că fiecare dintre aceste specii ale cererii, realizate prin intermediul unor mijloace verbale proprii, se caracterizează printr-

un anumit specific pragmasemantic. S-a spus deja că diversele forme de manifestare ale cererii pot fi identificate și clasificate în funcție de mai multe criterii.

Primul criteriu de care se ține cont în clasificarea și descrierea formelor de manifestare ale cererii vizează gradul de impunere a acțiunii exprimate.

În funcție de acest criteriu, valoarea ilocuționară „a cere cuiva să facă ceva” poate varia sub aspectul intensității cu care este formulată, altfel spus, diversele specii de cereri se pot caracteriza prin grade diferite de constrângere. Prin urmare, chiar dacă au în comun aceeași forță ilocuționară, „a-l determina pe ascultător să acționeze”, actele din clasa cererii nu sunt toate de aceeași natură. De exemplu, „a ruga pe cineva să facă ceva” și „a ordona cuiva să facă ceva” sunt acte de vorbire din aceeași clasă, ele presupun însă grade diferite de obligativitate. Constatăm deci că în cazul cererii indivizii pot vorbi cu diferite grade de autoritate.

După cum menționează cercetătorii, enunțurile folosite pentru exprimarea cererilor se definesc printr-un spectru larg, variind „de la o timidă sugestie până la o imperioasă exigență” [1, p. 88]. Dacă am încerca să caracterizăm gradul de impunere a acțiunii exprimate în cazul acestei forțe ilocuționare, ar trebui să spunem că variabilitatea lui se extinde de la ordin la îndemn și de la sfat la o simplă instrucție.

Clasificarea cererilor după gradul lor de impunere are în vedere, în special, statutul și caracteristicile de rol ale participanților la interacțiune. Reflectând diferite poziții în ierarhia socială, aceste caracteristici își lasă amprentă și asupra procesului de comunicare, care se poate realiza pe verticală, de sus în jos sau pe orizontală, de la egal la egal [12, p. 113, 114].

Analizate prin prisma distincției date, cererile pot fi grupate în următoarele două categorii:

1) cereri cu caracter prescriptiv. Sunt cererile care reflectă poziția de autoritate și putere a emițătorului în raport cu interlocutorul său. Caracteristica generală a cererilor de acest fel constă în faptul că, în cazul lor, emițătorul, datorită statutului său mai înalt, își impune voința în fața receptorului fără ca acesta de la urmă să aibă posibilitatea de a refuza să realizeze acțiunea solicitată. Actul de vorbire prototipic pentru această clasă este ordinul, în cazul căruia se observa pregnant poziționarea ierarhică, pe verticală a interlocutorilor. Ordinul este, de cele mai multe ori, actul prin care un șef își manifestă autoritatea [52, p. 98].

2) cereri cu caracter nonprescriptiv. Sunt cererile pentru care relația ierarhică de putere dintre emițător și receptor nu este relevantă. În cazul utilizării unui astfel de act, emițătorul nu are autoritatea necesară pentru a-și impune voința sa, de aceea el lasă la latitudinea alocutorului decizia de a realiza sau nu acțiunea solicitată. În felul acesta, actele date reprezintă o încercare de a-l face pe interlocutor să acționeze, admițând și dreptul acestuia de a refuza realizarea acțiunii [113, p. 331]. Din clasa în cauză fac parte următoarele subspecii de cereri: solicitarea, adică cererea

propriu-zisă, îndemnul, rugămintea, sfatul, povața, sugestia etc.

De fapt, limita dintre ordin ca cerere prescriptivă și cererile nonprescriptive nu este totdeauna tranșantă. Acest lucru este ușor de înțeles dacă avem în vedere faptul că atât ordinul, cât și cererile nonprescriptive se definesc prin același scop ilocuționar: emițătorul vrea ca interlocutorul său să realizeze o acțiune. Singura diferență rezidă în gradul de „duritate” manifestat de emițător în raport cu interlocutorul său. Astfel, dacă ordinul este văzut ca o cerere care nu lasă nicio șansă receptorului de a se eschiva de la realizarea acțiunii cerute, atunci celelalte tipuri de cereri admit posibilitatea de a refuza actul de vorbire solicitat. Evident că cele două specii de cereri se deosebesc și în privința mijloacelor folosite pentru exprimarea lor. Din acest punct de vedere, imperativul, chiar dacă nu este unicul mijloc specializat pentru marcarea ordinului, este rezervat, de obicei, în mod expres pentru realizarea acestui tip de cerere.

Cel de al doilea criteriu în funcție de care pot fi clasificate actele de vorbire de tip cerere are în vedere în folosul cui se realizează viitoarea acțiune, cu alte cuvinte, ele se deosebesc în funcție de cine e interesat de realizarea viitoarei acțiuni bucurându-se de rezultatul ei: emițătorul sau receptorul [26, p. 53].

Chiar de la început trebuie precizat că criteriul beneficiarului nu este relevant în cazul tuturor tipurilor de cereri: uneori este dificil să fie identificat beneficiarul acțiunii realizate ca rezultat al unei cereri. Este suficient să ne întrebăm în folosul cui ar putea fi realizată o acțiune cerută printr-un enunț precum ar fi, de exemplu, *Ai putea să închizi ușa?* În aceste condiții, poate fi vorba doar de o trăsătură care se manifestă preponderent la unele subspecii de cerere.

Examineate din punctul de vedere al modului în care actul se leagă de interesele locutorului sau ale interlocutorului, varietățile funcțional-semantice ale cererii pot fi împărțite în următoarele tipuri:

a) cereri care presupun că acțiunea se realizează, de obicei, în folosul emițătorului. Din această categorie face parte rugămintea.

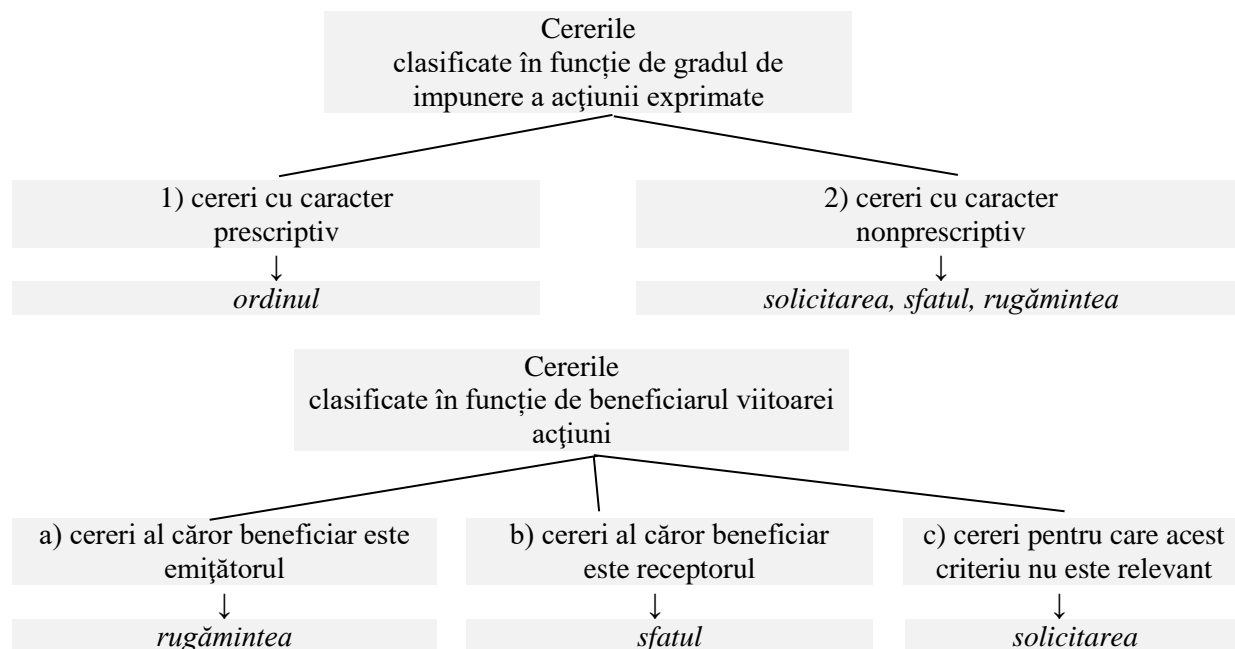
b) cereri care presupun că acțiunea se realizează, de regulă, în folosul receptorului, adică în folosul celui căruia i se cere să realizeze acțiunea. Această subclasă cuprinde următoarele acte de vorbire: sfatul, povața, sugestia.

c) cereri pentru care distincția în cauză nu este relevantă. Din această categorie face parte solicitarea. Pentru acest tip de cerere este relevant un singur criteriu: cine este autorul acțiunii, adică doar faptul că viitoarea acțiune urmează să fie îndeplinită de interlocutor. Pentru acestea nu contează în beneficiul cui se realizează acțiunea, deoarece în cazul lor drept beneficiar poate apărea, în funcție de situația concretă de comunicare, fie emițătorul, fie receptorul .

Generalizând, ar trebui să menționăm că cererile pot fi clasificate în funcție de două criterii

de bază, deci în două etape. Acest sistem de clasificare ar putea fi prezentat concis cu ajutorul tabelului de mai jos.

Tabelul 4.2. Clasificarea actelor de vorbire cerere

Din cele prezentate reiese că există un număr relativ mare de subspecii de cereri, dintre care mai importante sunt următoarele: solicitarea, ordinul, rugămintea și sfatul. Ele întrunesc și ilustrează foarte clar atât caracteristica esențială a clasei date de acte de vorbire (emițătorul dorește să-l facă pe alocutor să acționeze în sensul conținutului propozițional al actului de vorbire), cât și celelalte trăsături pragmasemantice specifice cererilor.

În concluzie, vom mai menționa că examinarea acestor specii de acte de vorbire din clasa cererii sub aspect pragmasemantic este o etapă pregătitoare pentru analiza lor în plan interacțional, adică sub aspectul funcționării lor discursive.

Mijloacele verbale de realizare a actelor de vorbire de tip cerere. Unul dintre aspectele cu o importanță deosebită pentru funcționarea actelor de vorbire din clasa cererilor în interacțiunea conversațională vizează mijloacele prin care acestea pot fi realizate. După cum menționează C. Kerbrat-Orecchioni, în limbă există un spectru foarte amplu de formulări posibile pentru un act de vorbire dat: atât directe, cât și indirecte [52, p. 98].

Dintre mărcile forței ilocuționare proprii cererii sunt de menționat structurile sintactice specializate, intonația și anumite elemente lexicale.

Mijlocul prototipic de exprimare a valorii ilocuționare cerere este reprezentat de enunțurile imperative, adică enunțurile cu verbul predicat la modul imperativ, care se caracterizează printr-o

intonație specifică. De menționat că cererea este unicul act de vorbire care dispune de o formă modală specifică, și anume modul imperativ [15]. În structura enunțurilor, verbul la imperativ poate fi folosit cu sau fără cuvinte suplimentare: *Intră!*, *Scrie!* (enunțuri nestructurate), *Vino aici!* *Stai jos.* *Adu-mi o cană de apă.* (enunțuri structurate).

Pe lângă forma verbală dată, în limbă există un număr mare de verbe performative care se definesc prin această valoare ilocuționară. Fiind folosite la persoana întâi indicativ prezent diateza activă, acestea prezintă diferitele specii de cerere în cel mai direct și mai clar mod posibil: *a cere*, *a implora*, *a îndemna*, *a îndruma*, *a îndemna*, *a ordona*, *a pofti*, *a provoca*, *a ruga*, *a sfătui*, *a solicita* etc.

Un mijloc aparte de exprimare a cererii îl reprezintă formulele eliptice, derivate din enunțurile imperative: *Ușa!* = *Închide ușa!* *Repede, cât el nu este atent!* = *Treci repede, cât el nu este atent!* Expimarea eliptică este considerată, de cele mai multe ori, ca fiind o formulare nepoliticoasă a actului în cauză. Totuși, atunci când sunt însoțite de expresia *vă rog*, aceste formule sunt considerate politicoase: *O franzelă, vă rog!* = *Dați-mi o franzelă, vă rog!*

În felul acesta, verbele la modul imperativ și verbele performative reprezintă mijloacele specializate în cea mai mare măsură pentru exprimarea cererii.

Totodată, limba dispune de un număr impresionant de formule indirecte de marcarea a forței ilocuționare cerere. De exemplu, în loc să folosească un enunț cu verbul la imperativ *Dă-mi ziarul!* vorbitorii preferă să spună *Ai putea să-mi dai ziarul?* (o cerere exprimată prin întrebare).

În general, se disting următoarele tipuri de mijloace indirecte de exprimare a cererii: enunțuri interogative (*Ai putea să deschizi geamul?*); enunțuri cu structură asertivă care prezintă cererea sub forma unei dorințe a emițătorului (*Aș vrea să deschizi geamul.*), ca o obligație (*Ar trebui să deschizi geamul.*) sau ca o cerere care rezultă dintr-o anumită stare de lucruri (*S-a făcut prea cald aici.*).

4.2. Funcționarea discursivă a actelor de vorbire din clasa cererii

După analiza trăsăturilor pragmasemantice ale actelor de vorbire din clasa cererii urmează să examinăm perechile de adiacență constituite prin utilizarea acestor acte în poziția intervenției inițiativă. Pentru descrierea structurilor interacționale sunt importante condițiile pragmatice de producere a actelor de vorbire date, inclusiv factorii relevanți pentru selectarea actelor de vorbire cu funcție de răspuns la o cerere.

S-a spus deja că prin intermediul unei cereri emițătorul încearcă să controleze comportamentul receptorului, determinându-l să îndeplinească acțiunea solicitată. Totuși,

exprimarea dorinței emițătorului ca interlocutorul său să realizeze o acțiune încă nu înseamnă și realizarea ei. Fiind folosită în poziția intervenției inițiativă, cererea declanșează o anumită reacție din partea interlocutorului. Tipul de reacție la cererea emițătorului depinde de faptul dacă receptorul poate / nu poate sau dorește / nu dorește să realizeze acțiunea solicitată. Astfel, în interacțiunea conversațională, sunt posibile următoarele două tipuri de reacții de răspuns la o cerere a emițătorului: receptorul a) acceptă sau b) respinge cererea emițătorului. În primul caz receptorul are o atitudine cooperantă manifestându-și disponibilitatea de a realiza acțiunea solicitată, iar în cel de al doilea el are o atitudine necooperantă refuzând să realizeze acțiunea solicitată de emițător.

În planul funcționării discursive, actele de vorbire din clasa cererii își manifestă potențialul lor funcțional în cadrul perechilor de adiacență cu structura generală: *cerere – act de vorbire folosit ca reacție de răspuns la o cerere*. Prin urmare, utilizarea actelor de vorbire cerere în poziția intervenției cu funcție inițiativă presupune constituirea perechilor de adiacență prototipice cu structura: *cerere + acceptarea cererii* și *cerere + respingerea cererii*. Dintre acestea, acceptarea reprezintă un act de vorbire reactiv preferat (sau așteptat), iar respingerea, refuzul constituie un act de vorbire nonpreferat (sau neașteptat).

Este important de știut că răspunsul oferit de receptor la cererea emițătorului încă nu înseamnă și realizarea propriu-zisă a acțiunii solicitate. Acesta are însă rolul de a-l informa pe emițător că receptorul este sau nu de acord să îndeplinească acțiunea dată.

De menționat că distincția menționată mai sus este relevantă, în cea mai mare măsură, pentru cererile cu caracter nonprescriptiv, adică pentru cererile prin care emițătorul încearcă să-l determine pe receptor să facă ceva, lăsându-i acestuia de la urmă dreptul să decidă dacă va realiza sau nu acțiunea cerută. Este vorba deci de următoarele tipuri de cereri: cererea propriu-zisă (pentru care am propune termenul de solicitare), rugămintea și sfatul.

Cât privește ordinul, în calitatea sa de cerere cu caracter prescriptiv, acesta, de obicei, nu admite posibilitatea refuzului. După cum se știe, în cazul unui ordin receptorul nu prea are de ales, el trebuie să se conformeze și să realizeze obligatoriu ceea ce vrea emițătorul.

Secvențele conversaționale care presupun acceptarea cererii. Schema conversațională *cerere – acceptarea cererii* reprezintă perechea de adiacență constituită în cazul în care receptorul își exprimă acordul cu cererea emițătorului. Ea înglobează două intervenții, o formulă care exprimă cererea emițătorului și o formulă prin care receptorul își manifestă disponibilitatea să realizeze acțiunea solicitată:

— *Închide ușa!* / — *Îndată.*; — *Pune cărțile pe raft.* / — *Am înțeles.*; — *Nu pot sa-mi găsesc geanta. Mă poți ajuta?* / — *Nicio problemă. Te ajut cu plăcere.*

În limba română se disting numeroase expresii specializate, mai mult sau mai puțin, pentru

exprimarea acceptării unei cereri a emițătorului, adică a acordului de a realiza viitoarea acțiune [34, p. 102]. Trebuie avut însă în vedere faptul că acceptarea, la fel ca și respingerea unei cereri, poate fi caracterizată din punctul de vedere al gradului de intensitate.

Analiza mijloacelor de limbă folosite pentru exprimarea acceptării unei cereri demonstrează că pot fi delimitate următoarele trei valori: 1) acceptarea neutră, 2) acceptarea rezervată, atenuată și 3) acceptarea hotărâtă, categorică.

1. În interacțiunea conversațională mai frecvente sunt mijloacele folosite pentru acceptarea neutră a unei cereri. În plan formal, acestea reprezintă enunțuri care cuprind în structura lor anumite elemente cu valoare modală. Astfel, categoria mijloacelor folosite pentru acceptarea neutră a unei cereri este constituită din următoarele tipuri de enunțuri:

a) enunțuri neanalizabile realizate prin adverbele modale (*Da. Bine.*) sau de locuțiunile adverbiale (*De acord. Cu plăcere.*). Acestea pot fi utilizate fie de sine stătător, fie însoțite de anumite elemente preluate din enunțul care exprimă cererea emițătorului, în special, de verbul predicat:

— *Vino aici!* / — *Bine, vin imediat.*

În unele situații, mai ales, atunci când receptorul încearcă să-l determine pe emițător să nu insiste, adverbul *bine* poate fi dublat:

— *Scoală, dragul mamei, să te duci să dobori iarba ceea, să nu ne pomenim c-o ploaie, să ne-o prăpădească!* / — *Bine, bine, las' că mă scol! mormăi flăcăul somnoros.* (L. Rebreanu, *Ion*).

b) enunțuri al căror predicat este exprimat prin verbe sau prin locuțiuni verbale ca *a face, a accepta, a se înțelege, a fi de acord*, urmate sau nu de un alt verb la modul conjunctiv: *S-a făcut. Am s-o fac. Ne-am înțeles. Accept să... Sunt de acord să...* etc.:

— *La întoarcere, te rog, să treci pe aici.* / — *Ne-am înțeles.*

c) enunțuri construite cu verbe ca *a refuza, a zice* etc. la forma negativă: *Nu refuz. Nu pot să te refuz. Nu zic nu. Cum să nu. Nu văd de ce nu.* Enunțurile date sunt folosite ca reacții de răspuns la cererile emițătorului realizate prin intermediul unui enunț interogativ:

— *Puteți să-mi dați adresa lui? Bătrânul rămase ca la fotograf. Florence Miga se amuza strașnic.* / — *Cum să nu!* spuse. (R. Ojog-Brașoveanu, *O bombă pentru revelion*);

— *Puteți să-l chemați o clipă pe Andrei Gogan?* / — *Cum să nu, să-i caut numărul.* (R. Ojog-Brașoveanu, *O bombă pentru revelion*).

Intervenția reactivă care presupune acceptarea unei cereri a emițătorului poate fi realizată și cu ajutorul unor enunțuri interogative precum: *Cum să nu? De ce nu?* etc.:

— *Poți să mă ajuți să urc aceste bagaje sus?* / — *Cum să nu?*

2. O altă modalitate de exprimare a acordului cu cererea unui emițător este acceptarea

rezervată a cererii. Astfel, în anumite situații, receptorul acceptă să realizeze acțiunea solicitată de emițător, însă, dintr-un motiv sau altul, își poate exprima lipsa de încredere în posibilitatea realizării acestei acțiuni. Formulele folosite cu această valoare conțin în structura lor adverbe modale, cum ar fi: *probabil, poate: Da, poate. Poate că da. Cred că da. Am să văd. Am să încerc, dar nu contați.* etc. Prezentăm câteva perechi de adiacență în care sunt utilizate aceste construcții:

— *Ar fi bine să termini lucrul cât mai repede.* / — *Poate. Am să încerc.*

— *Vii, nu-i așa? Prezența dumitale e capitală, ești pivotul seriei, fără dumneata contramandăm!* / — *Bine-bine, am să văd!* (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).

În unele situații, receptorul acceptă totuși să realizeze acțiunea solicitată de emițător, chiar dacă nu este întrutotul de acord cu ceea ce i se cere. Este vorba de o acceptare concesivă a unei cereri. De obicei, mijloacele de expresie reprezintă niște propoziții subordonate condiționale: *Dacă e nevoie..., Dacă insiști ..., Dacă trebuie ..., Dacă ții neapărat ..., Dacă dorești ..., Dacă vrei neapărat ..., Dacă mă rogi frumos ..., Dacă mă rogi atât de frumos ..., Dacă insiști atâta, Dacă insiști, fie., Dacă-i așa, o fac., Pentru tine fac o excepție., Treacă de la mine de data asta.:*

— *Dumneavoastră mai aveți vreo cameră liberă?* / — *Dacă insistați, gălesc!*

3. Ultimul tip de reacție cu valoare pozitivă la o cerere a emițătorului este acceptarea hotărâtă, categorică a unei cereri. În cea mai mare parte, mijloacele folosite pentru acest tip de acceptare sunt, la fel ca și la acceptarea atenuată, niște enunțuri cu structură asertivă. Acestea sunt de următoarele tipuri:

a) enunțuri neanalizabile realizate prin adverbe modale sau prin anumite adjective ori substantive: *Bineînțeles. Sigur. Desigur. Evident. Firește. Indiscutabil. Imediat. Bucuros. Nicio problemă.* etc. Uneori aceste adverbe pot fi însoțite de subordonate care reiau o parte din enunțul prin care este exprimată cererea emițătorului:

— *Te rog să ștergi praful și să-ți aranjezi lucrurile în dulap.* / — *Bineînțeles că așa voi face:*

— *Va trebui să-l ajuți și pe el să-și ducă lucrul la capăt.* / — *Sigur că am să-l ajut.*

b) enunțuri realizate prin grupuri de cuvinte cu o structură stabilă: *Fără îndoială. Cu multă plăcere! Cu cea mai mare plăcere! Cu dragă inimă! Ce întrebare!* etc.

c) enunțuri care au în calitate de predicat verbe ca *a face, a înțelege*: *Se face imediat. Se înțelege de la sine. Dorințele dumneavoastră sunt ordine pentru mine.*

Acceptarea categorică a unei cereri formulate de emițător poate fi marcată și cu ajutorul unor enunțuri cu structură interogativă: *Mă întrebi? Mai încape vorbă?*

Trebuie adăugat, de asemenea, că printre mijloace folosite pentru exprimarea acceptării categorice a unei cereri sunt și cele folosite pentru acceptarea neutră a cererii emițătorului: deosebirea rezidă în faptul că cele de la urmă pot exprima valoarea de acceptare categorică atunci

când sunt însoțite de elemente cu valoare de intensificare: *O, da. Da, sigur. Sigur că da. Da, cum să nu.*

În contextul unei solicitări care presupune că emițătorul îi cere receptorului un anumit lucru, se folosesc următoarele mijloace: *Poftim. Îți dau. Îți împrumut. Ți-l dau. Ți-l împrumut. etc.:*

— *Să-mi dai cinci poli. / — Îți dau!* (I. L. Caragiale, *Triumful talentului*).

Schema conversațională cerere + amânarea unei cereri. Un alt tip de reacție la o cerere a emițătorului este amânarea realizării acțiunii solicitate. Perechea de adiacență constituită în cazul dat reprezintă o secvență interacțională constituită dintr-o cerere urmată de o amânare. Mijloacele folosite pentru realizarea acestei valori sunt: *Da, dar nu imediat. Ba da, dar nu imediat. Mai târziu. Nu acuma. Deocamdată nu. Încă nu.* Unele dintre acestea, prin valoarea exprimată, sunt la limita dintre acceptare și respingere a unei cereri: *Altă dată. N-am timp. Așteaptă mult și bine!*

Secvențele conversaționale care presupun respingerea cererii. Schema conversațională *cerere – refuz, respingere* este constituită dintr-o intervenție cu valoare de cerere și o intervenție reactivă a receptorului realizată printr-un enunț exprimând informații din care se vede că destinatarul nu este de acord cu cererea emițătorului. Printr-un astfel de răspuns, receptorul urmărește scopul de a-l face pe interlocutor să știe că el nu va realiza acțiunea solicitată. Este vorba deci de situațiile în care receptorul nu poate sau refuză să realizeze acțiunea solicitată de emițător:

— *Aide! zice mam 'mare! ieși odată! ne-ai speriat!* / — *Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.* (I. L. Caragiale, *Dl Goe*);

— *Semnează și gata!* / — *Nu pot să semnez contractul, zise arhitectul, până nu văd sălile!* (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).

După cum vedem, în ambele enunțuri receptorul îi comunică emițătorului că nu va realiza acțiunea solicitată: în primul caz, deoarece nu are posibilitatea de a o înfăptui, iar în cel de al doilea, deoarece nu dorește să facă ceea ce i se cere. În ultimul enunț, verbul *nu pot* echivalează, de fapt, cu *refuz să...*

Este de menționat că pentru reacția de respingere a cererii în limba română există un spectru de mijloace de realizare mult mai amplu decât pentru acceptarea cererii unui emițător. În plus, în contextul unui răspuns negativ la o cerere, intervenția dată cuprinde, de obicei, pe lângă refuzul propriu-zis și un număr mai mare de elemente, acestea având menirea de a motiva un astfel de răspuns.

Caracteristica esențială a răspunsurilor de respingere a cererii rezidă în faptul că ele conțin o negație sau, cel puțin, sugerează această nuanță semantică. Din punct de vedere structural, actele de respingere a cererii emițătorului sunt realizate prin următoarele tipuri de enunțuri:

a) enunțuri neanalizabile realizate cu ajutorul adverbului de negație *nu*, care poate apărea

atât ca element de sine stătător, cât și ca element însoțit de anumite mijloace de intensificare a refuzului: *Nu., Ba nu., Asta nu., Categoriec, nu., Nu și gata.;*

b) enunțuri neanalizabile reprezentate prin adverbe de mod sau de timp cu sens negativ: *Nicidecum. Niciodată.* sau prin locuțiuni adverbiale: *Cu neputință. În niciun caz.;*

d) enunțuri cu predicatul exprimat prin verbe la forma negativă: *Nu fac. Nu vreau. Nu pot.* etc.;

e) enunțuri cu predicatul exprimat prin verbul performativ *a refuza* urmat sau nu de un verb la modul conjunctiv: *Refuz să fac asta!*

Dintre aceste mărci ale actului de respingere a cererii unui emițător, sunt frecvente enunțurile cu verbul predicat la forma negativă:

— *Poți să cobori cinci minute? Te aștept în scuar, după colț. / — Nu fi stupid, știi că nu ies.*
(R. Ojog-Brașoveanu, *O bombă pentru revelion*).

În plan semantic, există diferite modalități de respingere a unei cereri formulate de un emițător în interacțiunea conversațională.

1. Primul tip de reacție negativă la cererea emițătorului este respingerea categorică, altfel spus, refuzul direct, refuzul care apare într-o formă pură. Prezentăm în continuare o listă de mijloace care funcționează în limba română ca mărci ale refuzului categoric: *Exclus., Imposibil., Nicidecum., Niciodată., Nici vorbă., Cu niciun preț., Pentru nimic în lume., Nici în ruptul capului., Sub nicio formă., Sub niciun motiv., E exclus., N-o fac. N-am s-o fac. Nu fac așa ceva., N-am s-o fac niciodată., Orice, numai asta nu., Fac tot ce vrei, numai nu asta., Doar n-o să fac așa ceva.* După cum vedem, în toate aceste cazuri avem de a face cu un *nu* spus cu intenție și fără echivoc.

Din punctul de vedere al conținutului exprimat, refuzul categoric al receptorului poate fi marcat cu ajutorul unor formule care exprimă incapacitatea fizică și/sau psihică a acestuia de a realiza acțiunea solicitată prin cererea interlocutorului său. Astfel, formulele folosite de destinatar pentru a refuza să realizeze cererea solicitată de emițător arată că acesta:

a) nu vrea să realizeze acțiunea care i se cere: *Nu vreau., Nu vreau să fac asta., Dacă vreau.;*

b) nu poate realiza acțiunea solicitată: *Nu pot. Nu pot s-o fac. N-am cum. Nu cred că se poate face. Nu știu ce aș putea face. Nu văd ce aș putea face. Nu văd cum s-ar putea face asta., Nu pot satisface cererea dumneavoastră.;*

c) nici nu intenționează să realizeze acțiunea solicitată și nici nu mai dorește să audă de ceea ce i se cere: *Nici gând! Nici nu mă gândesc! Nici prin gând nu-mi trece! Nici nu poate fi vorbă de așa ceva! Nici nu vreau să aud de așa ceva! Să nici nu mai aud de așa ceva! Nu vreau să mai aud de așa ceva! Poți să aștepți mult și bine!*

În alte cazuri, receptorul își exprimă refuzul, comunicându-i interlocutorului său:

a) că acțiunea solicitată este dificil sau chiar imposibil de realizat: *Asta nu se poate., Asta e peste poate., Nu știu dacă e posibil., Nu cred că e posibil să se facă., Asta nu e posibil., Mi-e cu neputință., E imposibil., Mi-e imposibil., Îmi ceri imposibilul.* În această categorie sunt cuprinse și câteva enunțuri imperative: *Nu-mi cere imposibilul., Nu-mi cere luna de pe cer.* Unele observații se impun în legătură cu enunțul *Îmi ceri imposibilul.* Acesta nu este folosit pentru descrierea unei acțiuni a receptorului, așa cum ar reieși din structura lui asertivă, ci reprezintă, de fapt, o marcă a refuzului. După cum vedem, este vorba de un mijloc de exprimare indirectă a refuzului de a realiza o acțiune.

b) că cererea este nelalocul ei: *Aceasta e o cerere inacceptabilă. Cererea dumneavoastră e inacceptabilă.* sau că i se cere prea mult: *Ai vrea tu! Vrei prea multe!*

c) că nu ar trebui să-i adreseze lui cererea dată: *Nu-mi cere asta., Nu-mi cere una ca asta.;* că nu el e cel care ar trebui să realizeze acțiunea dată: *Nu sunt obligat. Nu eu trebuie să fac asta., Asta nu depinde de mine., Nu conta pe mine., Poți să faci și tu asta., N-ai decât s-o faci tu., Descurcă-te singur.*

Receptorul poate să exprime un refuz categoric menționând faptul că în contextul dat orice insistențe ale emițătorului sunt inutile sau că acesta nu ar trebui să își facă iluzii în privința realizării acțiunii solicitate: *Degeaba insiști., Nu insista., N-are rost să insiști., Doar nu îți închipui așa ceva., Dacă îți imaginezi așa ceva., atunci te înșeli amarnic., Să nu-ți închipui că o să fac asta., Degeaba vorbești., Nici nu te gândi la asta., Am spus că nu., Am mai spus odată că nu., Dacă am spus nu, atunci nu.*

Refuzul categoric al receptorului în situația în care emițătorul îi cere un anumit obiect constă în a-i comunica acestuia de la urmă că refuză să i-l dea (*Nu-ți dau nimic., Nu-ți mai dau nimic., Nu ți-l dau., N-o să obții nimic mai mult., Nu primești nimic., Îți dau orice, în afară de asta.*), că nu are ceea ce îi cere (*N-am., Niciun ban., Nu este., Nu mai am.*) sau că deja i s-a dat (*Ai mai primit odată., Ți-e de ajuns.*).

2. Un alt tip de refuz al unei cereri, bine reprezentat în limbă și frecvent în interacțiunea conversațională, este respingerea atenuată a unei cereri. Acestea sunt situațiile când refuzul destinatarului de a realiza o acțiune este însoțit de anumite reacții suplimentare, reprezentând, de exemplu, explicații, motivări, argumentări etc.

Schema conversațională prin care se caracterizează aceste tipuri de refuz ar putea fi descrisă prin următoarea formulă: *cerere + neacceptare, refuz, însoțit de anumite reacții suplimentare.* Astfel, pentru exprimarea respingerii unei cereri pot fi folosite enunțuri care conțin explicații pline de tact cu privire la motivele privind incapacitatea sau refuzul de a realiza o anumită acțiune și, de asemenea, formule care exprimă o scuză politicoasă. Ar putea fi menționate următoarele formule:

Iartă-mă, dar nu pot. Regret, dar nu pot. Îmi pare rău, dar trebuie să te refuz. Îmi pare rău, acum nu pot face asta. Scuză-mă, dar nu pot. Sper să nu te superi, dacă n-o fac.

Referitor la mijloacele utilizate pentru exprimarea refuzului, mai trebuie adăugat că acest tip de act reactiv este marcat nu doar prin mijloace specializate pentru valoarea dată. În multe cazuri, receptorul, în loc să menționeze faptul că nu va îndeplini acțiunea solicitată, precizează cauza care îl împiedică să facă ceea ce i se cere:

Responsabilul scoase un teanc de sute: — Dacă mă treci la sârbi, sunt ai tăi! / — Nu știu cărările, mă nene... Să mor eu! Cum te apropii, răsar grănicerii. (R. Ojog-Brașoveanu, O bombă pentru revelion).

Uneori, receptorul poate să refuze realizarea acțiunii menționând că ea nu corespunde principiilor sale morale. Cea mai frecventă construcție folosită în acest caz este următoarea: *Nu mă lasă conștiința să...* Alte formule folosite în cazul dat sunt: *Nu e frumos să ... Nu e bine să ...*

Alteori, în contextul refuzului, receptorul își poate exprima nedumerirea în legătură cu cererea emițătorului. Reacția respectivă conține enunțuri care exprimă neînțelegerea oportunității unei cereri. Altfel spus, în cazul unor asemenea răspunsuri nu este vorba doar de o respingere a cererii, ci și de o încercare a receptorului de a înțelege necesitatea realizării acțiunii, el fiind pus în fața unei dileme: să fie / să nu fie de acord cu cererea dată: *Ce-ți închipui tu? Cum poți să-ți imaginezi așa ceva? Îți închipui că o să fac asta?! Poate îți închipui că o să fac asta?!*

Există și construcții care sunt folosite atunci când receptorul își exprimă nemulțumirea în legătură cu ceea ce i se cere: *Eu trebuie să fac asta?! Nu-ți ajunge ce-am făcut până acum?! Nu-ți ajunge atâta?! Asta-i tot ce vrei?! De ce n-o faci tu?! Și dacă nu vreau?!*

În interacțiunea conversațională sunt frecvente intervențiile de respingere a unei cereri care conțin enunțuri interogative, ce exprimă o reacție de nedumerire a receptorului în legătură cu cererea formulată:

— Mai adu pâine! zise el către servitoare. / — Simioane, se răsti Aglae, ce comedii sunt astea? Este destulă pâine. (G. Călinescu, Enigma Otiliei).

Alte enunțuri interogative care marchează un refuz pot exprima o întrebare a receptorului despre modul în care el ar putea să realizeze acțiunea solicitată. Scopul destinatarului este de a clarifica unele aspecte legate de necesitatea punerii în aplicare a cererii adresate, dar și de modul în care cererea ar putea fi realizată: *Chiar trebuie să ...? Cum pot să ...? Ce pot să fac...?*

În anumite situații comunicative, receptorul, care intenționează să respingă cererea emițătorului, poate mai întâi să adreseze o întrebare pentru a afla ce i s-ar putea întâmpla dacă refuză să realizeze cererea emițătorului. În acest caz, secvență interacțională are o structură ternară [5], deci după întrebarea receptorului urmează răspunsul receptorului:

— *Linia e întreruptă. În acest moment la Londra e alarmă aeriană... Și nici n-o să fie timp. Într-un sfert de ceas, plecați. / — Și dacă refuz să plec? Ofițerul ridică din umeri. Se ghicea totuși că e încurcat. / — In acest caz, va trebui să despăgubiți Compania Aeriană pentru cele două ceasuri de întârziere din cauza dumneavoastră. Adică, o mie de lire, adăugă. (M. Eliade, *Noaptea de Sânziene*).*

Ar trebui menționate, de asemenea, și cazurile când emițătorul îi cere receptorului să nu facă o anumită acțiune. Este evident că mijloacele folosite pentru realizarea intervenției reactive a receptorului sunt, în mare parte, aceleași ca și la o cerere pozitivă, fiind însă marcate negativ:

— *Tată, imploră Pica cu fața în palme, te rog să nu spui la nimeni! Dă-mi cuvântul tău! / — N-avea nicio grijă. (G. Călinescu, *Bietul Ioanide*).*

Să încercăm în continuare să vedem care sunt consecințele interacționale legate de respingerea unei cereri a emițătorului de către receptor. După cum se știe, reacția de respingere a unei cereri constituie un răspuns nonpreferat, neașteptat, deosebindu-se, astfel, de reacția de acceptare, care reprezintă un răspuns preferat, așteptat. De regulă, emițătorul nu se poate împăca cu faptul că cererea sa a fost respinsă de receptor.

În aceste condiții, se constituie o secvență conversațională ternară cu structura **cerere + respingerea cererii + insistare**. Astfel, după un enunț ce conține informații din care se vede că destinatarul nu este de acord cu cererea emițătorului, urmează o nouă intervenție a emițătorului prin care el încearcă să-l determine pe receptor să realizeze acțiunea solicitată, după ce acesta a refuzat [36, p. 202]. Au fost identificate următoarele mijloace de exprimare a insistării emițătorului după refuzul receptorului: *Niciun dar! Nicio discuție! Hai, fără mofturi! Hai, lasă mofturile! Hai, nu mai face atâtea mofturi! Hai, lasă-te convins! Doar n-o să refuzi! Nu poți să mă refuzi! Nu te mai lăsa rugat! Să nu zici nu! Insist!* etc.

În unele situații de comunicare, emițătorul poate insista în mai multe rânduri ceea ce poate avea drept efect constituirea unor lanțuri de intervenții conversaționale cuprinzând mai mult de trei elemente componente:

— *Sper că n-ai uitat! Mâine seară, ca de obicei... Bătrâna își frecă obrazul de blana mătăsoasă. / — Știi eu? Nu mă simt așa bine... / — A, te rog fără mofturi! De fiecare dată aceeași poveste. În locul tău m-aș fi plictisit. / — Am să încerc, dar nu contați. / — Nicio discuție! La 8 ești la noi! (R. Ojog-Brașoveanu, *Bună seara, Melania*).*

O altă reacție a emițătorului la actul de respingere a unei cereri este încurajarea. Astfel, se poate constitui o secvență conversațională cu structura: **cerere + respingerea cererii + încurajare**. Mijloacele pentru exprimarea încurajării receptorului pot fi reprezentate prin:

a) enunțuri cu structură asertivă: *Dacă vrei, poți! Depinde numai de tine să reușești.*

Încercarea moarte n-are! Nimic nu e imposibil! Nimic nu e pierdut! Nu-i pierdut încă totul! Numai începutul e greu!

b) enunțuri imperative: *Fă un efort! Fii mai curajos! Încearcă totuși s-o faci! Mai încearcă! Merită să încerci! N-ai nimic de pierdut, dacă încerci. Nu ceda! Nu da înapoi! Nu renunța! Nu te da bătut! Nu te descuraja! Nu te lăsa! Nu-ți pierde curajul!*

c) enunțuri interogative: *Ce pierzi dacă încerci? De ce ți-e frică?*

Alteori, ca reacție la refuzul receptorului de a realiza acțiunea solicitată, emițătorul îi poate adresa o întrebare prin care să-l întrebe din ce cauză nu dorește să facă ceea ce i se cere. Tipul dat de secvență conversațională are structura: **cerere + respingere a cererii + întrebare**:

— *Poți să-mi împrumuți niște bani?* / — *Cred că mi-e imposibil să te ajut.* / — *De ce?*

O ultimă secvență conversațională în care cererea apare în poziția unui act de vorbire inițiativă este cea cu structura: **cerere + respingere a cererii + renunțare**. În acest caz, emițătorul, după refuzul receptorului de a realiza acțiunea, recunoaște că nu mai vrea să insiste. Mijloacele folosite pentru exprimarea acestui tip de reacție sunt următoarele: *Fie. Renunț. Am renunțat. Nu mai insist. Înțeleg că nu mai are rost să insist. O las baltă. Dacă nu se poate, nu se poate. Bine, nu insist. Nu insist, insistența mea te face să te încăpățânezi mai rău!* etc.

Utilizarea actelor de vorbire de tip cerere în structura perechilor de adiacență poate fi prezentată schematic cu ajutorului tabelului care urmează.

Tabelul 4.3. Perechile de adiacență constituite de actele de vorbire cerere

Intervenția inițiativă	Intervenția reactivă		Exemplu
Cererea	1) acceptarea cererii	a) acceptarea hotărâtă, categorică a cererii	— <i>Adu-mi cheile.</i> — <i>Îndată.</i>
		b) acceptarea neutră a cererii	— <i>Îmbracă-te bine, afară e frig.</i> — <i>Bine.</i>
		c) acceptarea rezervată, atenuată a cererii	— <i>Te rog să treci la locul tău.</i> — <i>Fie cum vrei tu.</i>
	2) respingerea cererii	a) respingerea sigură, categorică a cererii	— <i>Te rog să-mi dai să copiez.</i> — <i>Nu vreau.</i>
		b) respingerea atenuată, cu rezerve a cererii	— <i>Va trebui să ne ajuți.</i> — <i>Regret, dar nu pot.</i>

4.3. Concluzii la capitolul 4

1. Cererea este unul dintre actele de vorbire de tip acțional, folosit de emițător cu scopul de a determina realizarea unei acțiuni de către receptor. Cu ajutorul unui enunț dotat cu scopul ilocuționar al cererii locutorul încearcă să obțină, într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat,

realizarea de către receptor a unei acțiuni.

2. Reprezentând codificarea intenției emițătorului de a-l determina pe interlocutor să facă ceva, forța ilocuționară specifică unei cereri se atașează unui conținut propozițional care descrie acțiunea viitoare ce urmează a fi înlăptuită de interlocutor.

3. Manifestarea scopului ilocuționar al cererii acoperă o serie de valori concrete, precum cererea propriu-zisă, rugămintea, ordinul, sfatul, interdicția (atunci când se realizează prin forme negative) etc. Fiecare dintre acestea se caracterizează prin anumite trăsături pragmasemantice, prin condiții de realizare specifice și prin mijloace de exprimare proprii.

4. Fiind folosită în comunicare, cererea, care se definește printr-o serie de trăsături semantico-pragmatice specifice, are rolul de a declanșa o anumită reacție de răspuns din partea interlocutorului. Există două tipuri de reacții a receptorului la o cerere a locutorului: fie că acceptă, fie că nu acceptă să realizeze acțiunea solicitată de emițător. În felul acesta, utilizarea actelor de vorbire cerere în poziția intervenției cu funcție inițiativă presupune constituirea perechilor de adiacență prototipice cu structura: cerere + acceptarea cererii și cerere + respingerea cererii. Dintre acestea, acceptarea reprezintă un act de vorbire reactiv preferat (sau așteptat), iar respingerea, refuzul constituie un act de vorbire nonpreferat (sau neașteptat).

5. Analiza mijloacelor de limbă folosite pentru exprimarea acceptării unei cereri demonstrează că pot fi delimitate următoarele trei valori în cazul acceptării: acceptarea neutră, acceptarea rezervată, atenuată și acceptarea hotărâtă, categorică. Refuzul, respingerea acțiunii cerute de locutor pot apărea într-o formă categorică sau într-o formă atenuată. Limba română dispune de multiple mijloace folosite pentru realizarea acestor două aspecte.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Cercetarea realizată a confirmat pe deplin teza conform căreia rolul și modul de înlănțuire a actelor de vorbire în interacțiunea conversațională sunt determinate de trăsăturile lor semantice și pragmatice. Astfel, în lucrare au fost aduse argumente în sprijinul ideii că orice act de vorbire se definește nu numai printr-o **forță ilocuționară** specifică, prin anumite condiții pragmatice de producere și prin mijloace lingvistice de realizare specifice, ci și printr-o anumită capacitate combinatorie, altfel spus, prin **valență discursivă**. Fiind o caracteristică virtuală, dependentă de trăsăturile ilocuționare ale actelor de vorbire, valența discursivă se actualizează în interacțiunea conversațională, prin folosirea acestora în **tipare conversaționale** tipice. În felul acesta, analiza aprofundată a actelor de vorbire implică atât o abordare din perspectivă acțională, cât și una din perspectivă interacțională, discursivă, aceasta deoarece a comunica înseamnă nu doar a acționa, ci și a interacționa.

2. Actele de vorbire își manifestă potențialul funcțional în interacțiunea conversațională. În aceste condiții, analiza comportamentului discursiv al actelor de vorbire implică examinarea regulilor care reglementează succesiunea unităților în cauză în componența **perechilor de adiacență**, definite ca unități de structurare a interacțiunii conversaționale cuprinzând două enunțuri alăturate. În structura perechilor de adiacență, în calitatea lor de unități minimale ale interacțiunii conversaționale, actele de vorbire sunt folosite cu roluri diferite. Din acest punct de vedere, se disting, pe de o parte, **acte de vorbire inițiative** (actele folosite în poziția unei intervenții cu rol de stimul) și, pe de altă parte, **acte de vorbire reactive** (apar ca reacție de răspuns la o intervenție a locutorului).

3. Cele mai generale trăsături ale actelor de vorbire sunt puse în lumină prin tipologia lor. Analiza realizată în lucrarea de față pornește de la următoarea clasificare a actelor de vorbire: acte de vorbire de tip informațional (urmăresc vehicularea informației în actul de comunicare, fiind folosite de către locutor pentru a comunica interlocutorului sau pentru a-l întreba pe acesta cum stau lucrurile), acte de vorbire de tip acțional (vizează să impună realizarea unei acțiuni de către participanții la interacțiunea conversațională), acte de vorbire de tip expresiv (reprezintă o manifestare în plan verbal a sentimentelor, emoțiilor și a atitudinilor vorbitorului vizavi de interlocutor sau de o stare de lucruri) și acte de vorbire de tip declarativ (provoacă, instituie o nouă stare de lucruri prin faptul de a declara ceva într-un anumit cadru instituțional). După cum am reușit să stabilim, anume această modalitate de clasificare a actelor de vorbire este relevantă pentru înțelegerea și explicarea modului în care ele se integrează în structura interacțiunii conversaționale.

4. Regulile de înlănțuire a actelor de vorbire sunt descrise în paginile lucrării prin identificarea schemelor interacționale prototipice. După cum au demonstrat cercetările, fiecare

dintre cele trei tipuri de acte de vorbire analizate în lucrare, aserțiunea, întrebarea și cererea, funcționează în cadrul unor scheme interacționale specifice. Având anumite trăsături comune, perechile de adiacență caracteristice aserțiunilor, întrebărilor și cererilor diferă sub mai multe aspecte, în primul rând, în ce privește tipul de reacție de răspuns a locutorului.

5. Trăsătură relevantă pentru funcționarea **aserțiunii** în interacțiunea conversațională se bazează pe evaluarea de către receptor a celor afirmate de emițător sub aspectul corespunderii informației comunicate cu realitatea. Ca răspuns la un act asertiv, receptorul poate fie să accepte, să confirme conținutul propozițional al aserțiunii formulate de emițător, fie să infirme conținutul propozițional al antecedentului. În planul funcționării discursive, actele de vorbire din clasa aserțiunii își manifestă potențialul lor funcțional în cadrul perechilor de adiacență cu structura generală: *aserțiune + acceptarea aserțiunii și aserțiune + respingerea aserțiunii*.

6. Pentru integrarea **întrebărilor** în structura perechilor de adiacență contează atitudinea receptorului în raport cu întrebarea formulată de emițător. Acesta poate avea fie o atitudine cooperantă (atunci când cunoaște răspunsul, poate și dorește să răspundă), fie o atitudine necooperantă (în cazul în care nu cunoaște răspunsul, nu poate sau nu dorește să răspundă). Totodată, specificul organizării subtipurilor de perechi de adiacență în cazul utilizării întrebării în poziția unei intervenții cu rol de stimul este determinată de tipul de întrebare, care poate fi de informare sau de confirmare. În plan funcțional, actele de vorbire din clasa întrebării își manifestă potențialul lor discursiv prin perechile de adiacență *întrebare + răspuns* (în cazul unei atitudini cooperante) și *întrebare + refuzul de a da un răspuns* (în cazul unei atitudini necooperante).

7. Pentru comportamentul discursiv al **cererilor** sunt relevante următoarele două tipuri de reacții de răspuns la o cerere a emițătorului: receptorul are o atitudine cooperantă manifestându-și disponibilitatea de a realiza acțiunea solicitată sau poate avea o atitudine necooperantă refuzând să realizeze acțiunea solicitată. Schemele interacționale prototipice specifice actelor de vorbire din clasa cererii sunt *cerere + acceptarea cererii* (receptorul acceptă să realizeze cererea emițătorului) și *cerere + respingerea cererii* (receptorul refuză să realizeze cererea emițătorului).

8. După cum reiese din analiza faptelor de limbă realizată în lucrarea de față, tipul și valoarea actelor de vorbire folosite ca reacție de răspuns a interlocutorului la intervenția locutorului depinde de trăsăturile actului de vorbire folosit în intervenția inițiativă, în special, de specificul forței lor ilocuționare, dar și al conținutului lor propozițional. În felul acesta, fiecărui tip de act de vorbire îi sunt caracteristice anumite tipare conversaționale, ceea ce reprezintă o dovadă a faptului că între valoarea actelor de vorbire văzute ca entități de sine stătătoare și comportamentul lor discursiv există o relație strânsă. Lucrarea are, așadar, meritul că încearcă să analizeze și să

sistematizeze structurile discursive specifice actelor de vorbire, acestea fiind organizate sub forma unor paradigme cât de cât coerente.

8. Studiarea actelor de vorbire din perspectiva utilizării lor în discurs ne-a permis să stabilim că în această sferă există o serie de probleme nerezolvate, care urmează a fi clarificate. Aspectul care necesită o aprofundare mai amplă în plan teoretic atunci când e vorba de studierea comportamentului discursiv al actelor de vorbire vizează examinarea legăturii dintre valorile lor caracteristice (semantica actelor de vorbire) și virtualitățile lor combinatorii (sintaxa actelor de vorbire). Dintre alte aspecte care trebuie avute în vedere, menționăm, în mod special, stabilirea rolului forței ilocuționare și al conținutului propozițional în combinarea actelor de vorbire în procesul de constituire a perechilor de adiacență, relația valorii ilocuționare caracteristice actului de vorbire cu ansamblul de factori implicați de contextul situațional în care acesta este utilizat etc. Precizarea relațiilor dintre aceste caracteristici ale actelor de vorbire ar putea aduce mai multă lumină în ce privește înțelegerea și explicarea modului în care unitățile în cauză se integrează în structura interacțiunii conversaționale.

9. În același timp, analiza actelor de vorbire prin luarea în considerare a funcțiilor îndeplinite și a relațiilor stabilite între acestea în structura perechilor de adiacență relevă că interacțiunea conversațională cunoaște o varietate de tipare conversaționale mult mai mare decât cea descrisă în lucrarea de față. Prin urmare, o sarcină care urmează a fi realizată într-o viitoare „gramatică a interacțiunilor conversaționale” ar trebui să prevadă inventarierea și descrierea perechilor de adiacență caracteristice tuturor tipurilor de acte de vorbire, fapt care ar constitui o bază solidă atât pentru cercetarea teoretică de mai departe a acestui fenomen, cât și pentru elaborarea manualelor de studiere a limbii române ca limba maternă, dar și ca limbă străină.

10. Cercetarea realizată în lucrarea de față ne-a întărit în convingerea că, după cum observă mai mulți cercetători, este posibilă extinderea teoriei actelor de vorbire la analiza discursului. Astfel examinarea modului de combinare a actelor de vorbire la nivelul valorii lor ilocuționare (scopului comunicativ urmărit de locutor) ar fi de o importanță majoră pentru înțelegerea diferenței dintre dialog și textul monologic. Continuarea cercetărilor în această direcție ar permite o mai bună clarificare a modului de organizare a interacțiunii conversaționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Armengaud F. La pragmatique. Paris: Presses Universitaires de France, 2007. 127 p.
2. Austin, J. L. Cum să faci lucruri cu vorbe. Traducere de S. Corneanu. Pitești: Paralela 45, 2003. 159 p.
3. Bajan-Stancu A. Bariere lingvistice în comunicarea didactică. Rezumatul tezei de dr. în filologie. Constanța, 2011. 20 p.
4. Bange P. A propos de la structure de l'interaction: la réciprocité des motivations. In: Réseaux, 1990, Hors Série 8, n°1, p. 51-68.
5. Barbu V. La mise en discours de l'évaluation dans l'incipit de l'interaction scolaire. [online]. Signes, Discours et Sociétés, 6. Discours et institutions, 23 décembre 2010. [citât 20.05.17]. Disponibil: <http://www.revue-signes.info/document.php?id=2240>
6. Barbu V. Actele de limbaj în incipit-ul interacțiunii didactice. Rezumatul tezei de dr. în filologie. București, 2015. 25 p.
7. Bărbuță I. Structura pragmasemantică a enunțului din limba română. Chișinău: Profesional Service, 2012. 192 p.
8. Bidu-Vrănceanu A. ș. a. Dicționar de științe ale limbii. București: Nemira, 2001. 606 p.
9. Bochmann K., Dumbrava V. (ed.) Limba română vorbită în Moldova istorică, Volumul 1, Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2002. 202 p.
10. Bonta E. Conversația - ipostază a interacțiunii verbale. Bacău: Alma Mater, 2004. 482 p.
11. Bonta E. Mărci ilocuționare în conversația de zi cu zi [online]. ROSLIR. Revista Română de Semio-Logică. Nr. 2, 2006, p. 35-58. [citât 12.04.17]. Disponibil: http://www.roslir.goldenideashome.com/archiv/2006_2/13%20%20Roslir%20%202006.pdf.
12. Borchin M. I. Conjunctivul în enunțurile performative. In: Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria științe filologice AUT, XLVIII, 2010, p. 96-117.
13. Borchin M. I., Bărdășan G. Dialogurile televizate. Schiță de tipologie. [online]. [citât 06.06.17]. Disponibil: http://acad-tim.tm.edu.ro/socio_uman/pdf/2007/borchin.pdf
14. Brassac C. Analyse de conversations et théorie des actes de langage. In: Cahiers de Linguistique Française, 1972, n°13, p. 62-76.
15. Callebaut B. La négation et les théories de l'illocutoire. [online]. Linx, 1994. [citât 05.06.16]. Disponibil: <http://linx.revues.org/1208>.
16. Călburean L. A propos des questions alternatives. In: Language and Literature – European Landmarks of Identity, 1, Pitești, 2005, p. 228-232.

17. Charaudeau P., Maingueneau D. (eds.) Dictionnaire d'analyse du discours. Paris: Seuil, 2002. 661 p.
18. Cohen-Vida M. Les microstructures conversationnelles. In: Buletinul Științific Al Universității „Politehnica” din Timișoara. Tom 2 (2), Seria Limbi moderne, 2003, p. 5-12.
19. Constantinescu-Ștefanel R. Prémises interactionnistes de l'analyse des conversations. In: Dialogos, 2003, n° 8, p. 126-137.
20. Constantinovici E. Perechile de adiacență în structurarea actelor de vorbire. In: Philologia, 2013, LV, nr. 3-4, p. 53-59.
21. Corniță G. Dialogul în paradigma comunicării. Baia Mare: Umbria, 2001. 170 p.
22. De Cornulier B. Sur le sens des questions totales et alternatives. In: Langages, 1982, 16e année, n°67. La signalisation du discours. p. 55-109.
23. Cosmescu A. Macrostructuri ale textului dialogic. In: Philologia, 2011, LIII (3-4), p. 94-105.
24. Coșeriu E. Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013. 262 p.
25. Cristea T. L'analyse conversationnelle. In: Dialogos, 2003, n° 8, p. 138-151.
26. Croll A. La requête, sémantique des mots et des discours. In: Langage et société, 1991, n°56. Langues spéciales, langues secrètes. p. 51-80.
27. Ducrot O. Les lois de discours. In: Langue française, 1979, Vol. 42, n° 1, p. 21-33.
28. Ducrot O. Analyses pragmatiques. In: Communications, 1980, n° 32. Les actes de discours, p. 11-60.
29. Ducrot O., Schaeffer J. M. Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului. București: Babel, 1996. 532 p.
30. Ennasser N. Une question, est-ce toujours une demande d'information? In: Jordan Journal of Modern Languages and Literature, Vol. 2, No.2, 2010, p. 131-149.
31. Fauconnier G. Questions et actes indirectes. In: Langue française, 1981, n° 52, p. 44-56.
32. Filimon A. F. Analiza textului de tip argumentativ. București: Editura Balneară, 2011. 93 p.
33. De Fornel M., Leon J. L'analyse de conversation, de l'ethnomédologie à la linguistique interactionnel. In: Histoire. Épistémologie. Langage. Nr. 22/I, 2000, p. 131-155.
34. Galouza I. Modele semantico-structurale ale replicii de acceptare. In: Limba Română (Chișinău), 2014, nr. 2, anul XXIV. p. 93-102.
35. Gancz A., Frachon M. C., Gancz M. Dicționar român-francez al comunicării, București: Corint, 1999. 419 p.
36. Gancz A., Frachon M. C., Gancz M. Ghid român-francez al actelor de vorbire. București: Corint, 1999. 496 p.

37. Gramatica limbii române. Vol. II: Enunțul. București: Editura Academiei Române, 2005. 1036 p.
38. Hoarță Cărăușu L. Teoria și taxinomia actelor de limbaj. In: Analele Universității „Al. I. Cuza”, Iași, secțiunea III e, Lingvistică, 2000-2001, Tomul XLVI – XLVII, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2000. p. 5-12.
39. Hoarță Cărăușu L. Elemente de analiză a structurii conversației. Iași: Cermin, 2003. 166 p.
40. Hoarță Cărăușu L. Discursul politic românesc actual. Elemente de retorică lingvistică aplicată. In: Analele Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, Seria Filologie, A. Lingvistica, Tomul XIII, nr. 2, 2007, Editura Universității Suceava, p. 123-139.
41. Hoarță Cărăușu L. Distorsionări verbale și nonverbale în exprimarea acordului și dezacordului în româna vorbită actuală. În: Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european, textele comunicărilor prezentate la simpozionul internațional cu același nume (25-27 septembrie 2008, organizat de Academia Română filiala Iași, Institutul de Filologie Română „A. Philippide” și Asociația culturală „A. Philippide”). Iași: Editura Alfa, 2009. p. 179-190.
42. Ionescu-Ruxăndoiu L. Narațiune și dialog în proza românească: elemente de pragmatică a textului literar. București: Editura Academiei Române, 1991. 184 p.
43. Ionescu-Ruxăndoiu L. Conversația: structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite, ed. II (revăzută). București: All Educational, 1999. 129 p.
44. Ionescu-Ruxăndoiu L. Limbaj și comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică. București: All Educational, 2003. 112 p.
45. Ionescu-Ruxăndoiu L. Cooperare și conflict în dezbateră televizată. În: Pană Dindelegan G. (coord.) Aspecte ale dinamicii limbii române actuale, II. București, Editura Universității, 2003, p. 417-423.
46. Kerbrat-Orecchioni C. Pour une approche pragmatique du dialogue théâtral. In: Pratiques, n° 41, 1984. p. 46-61.
47. Kerbrat-Orecchioni C. « Nouvelle communication » et « analyse conversationnelle ». In: Langue française, n°70, 1986. Communication et enseignement. p. 7-25.
48. Kerbrat-Orecchioni C. Où en sont les actes de langage? In: L'Information Grammaticale, 1995, n° 66, p. 5-12.
49. Kerbrat-Orecchioni C. La notion d'interaction en linguistique: origine, apports, bilan. In: Langue française. 1998, vol. 117, n°1. La linguistique comme discipline en France, p. 51-67.
50. Kerbrat-Orecchioni C. Les interactions verbales. Approche interactionnelle et structure des

conversations, Tome 1. Paris: Armand Colin, 1998. 318 p.

51. Kerbrat-Orecchioni C. La place de l'interprétation en Analyse du Discours en Interaction. [online]. Signes, Discours et Sociétés, 3. Perspectives croisées sur le dialogue. 2009. [citat 12.10.2016]. Disponibil: <http://www.revue-signes.info/document.php?id=821>
52. Kerbrat-Orecchioni C. Les actes de langage dans le discours. Théorie et fonctionnement. Paris, Armand Colin, 2012. 200 p.
53. Landragin F. Vers l'identification et le traitement des actes de dialogue composites. [online]. [citat 15.11.2016]. Disponibil: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00300235>
54. Leech G. N. Principles of Pragmatics. London, New York: Longman, 1983. 250 p.
55. Léon J. Approche séquentielle d'un objet sémantico-pragmatique: le couple Q-R. Questions alternatives et questions rhétoriques. In: Revue de Sémantique et de Pragmatique, 1997, n°1. p. 23-50.
56. Marandin J.-M. Des mots et des actions: compliment, complimenter et action de complimenter. In: Lexiques, 1986, n° 5, p. 65-99.
57. Mbow F. L'ordre, la question et l'assertion dans l'échange interindividuel de la parole: l'exemple de l'interaction didactique. In: Liens, 2008, n° 11, p. 20-35.
58. Moeschler J. Dire et contredire. Pragmatique de la négation et acte de réfutation dans la conversation. Sciences pour la communication, Vol 2. Berne: Editions Peter Lang SA, 1982. 220 p.
59. Moeschler J. Argumentation et conversation. Élément pour une analyse pragmatique du discours. Paris: Hatier, 1985. 203 p
60. Moeschler J. Conversation, cohérence et pertinence. In: Réseaux, 1990, Hors Série 8 n°1. p. 79-104.
61. Moeschler J. Théorie des actes de langage et analyse de conversation. In: Charolles M. Fisher S. & Jayez J. (éds.) Le discours. Représentations et interprétations. Nancy: Presses Universitaires de Nancy, 1990, p. 53-69.
62. Moeschler J. Théorie pragmatique, acte de langage et conversation. In: Cahiers de Linguistique Française, 1992, n° 13, p. 108-124.
63. Moeschler J. Speech act theory and the analysis of conversations. In: Essays in Speech Act Theory, Ed: Daniel Vanderveken and Susumu Kubo, Philadelphia: John Benjamins, 2001. p. 239-261.
64. Moeschler J., Reboul A. Dicționar enciclopedic de pragmatică. Cluj-Napoca: Echinox, 1996. 558 p.
65. Munteanu L.-G. Despre o tipologie a enunțurilor în funcție de scopul comunicării. Cu

- exemplificări din versiunea „Nicolae Milescu” a Vechiului Testament (ms. 45). În: *Limba română: diacronie și sincronie în studiul limbii române*, I. București: Editura Universității din București, 2014. p. 273-278.
66. Neșu N. Argumentarea ca „tip de discurs”. In: *Dacoromania*. Serie nouă, V-VI. Cluj-Napoca: Editura Academiei, 2000-2001, p. 263.
 67. Olariu F.-T. Interacțiunea verbală, între ritual și strategie. In: *Philologica Jassyensia*, An III, Nr. 2, 2007, p. 105-136.
 68. Olariu F.-T. Reguli, constrângeri și principii conversaționale: interacțiunea verbală ca univers agonal reglementat. In: *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, XLVII-XLVIII, 2007-2008, p. 123-164.
 69. Opran E. R. Speech acts in newspaper headlines. In: *Journal of Romanian Literary Studies*, Târgu-Mureș, 2014, nr. 5, p. 196-204.
 70. Palii A. Întrebarea și răspunsul în comunicarea orală. In: *Limba română (Chișinău)*, 2003, XIII, nr. 2-3, p. 174-185.
 71. Paveau M.-A., Sarfati G.-E. *Les grandes théories de la linguistique. De la grammaire comparée à la pragmatique*. Paris: Armand Colin, 2003. 256 p.
 72. Paya E. B. Un modèle d'unités discursives pour l'étude de la conversation familière. In: *Travaux de linguistique*, 2004, n° 49/2, p. 115-131.
 73. Pătrușel A. Aspecte privind clasificarea actelor de vorbire din limba română. In: *Buletin de lingvistică*, nr. 15 – 16, 2014 – 2015, p. 24-29.
 74. Pătrușel A. Caracteristicile semantice și pragmatice ale actelor de vorbire întrebare. In: *Philologia*, nr. 1–2 (283–284), 2016, p. 113-120.
 75. Pătrușel A. Trăsăturile semantico-pragmatice și tipologia actelor de vorbire din clasa cererii. In: *Buletin de lingvistică*, nr. 17, 2016, p. 27-31.
 76. Pătrușel A. Perechea de adiacență – unitate de structurare a interacțiunii conversaționale. In: *Buletin de lingvistică*, nr. 18, anul XVII, 2017. p. 35-42.
 77. Pătrușel A. Modele de descriere a actelor de vorbire în lingvistica pragmatică. In: *Akadosmos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă*, 2018, nr. 4, p. 17-20.
 78. Petric G. Miorița și actele de vorbire. In: *The Proceedings of the International Conference “Communication, Context, Interdisciplinarity”*. Section: Language and Discourse, 1. Târgu-Mureș: „Petru Maior” University Press, 2010, p. 389-397.
 79. Pintilii A. Secvențele întrebare-răspuns în interacțiunea mediată controlată. In: *Limbaj și context. Revista internațională de lingvistică, semiotică și știință literară*, nr. 2 / 2011, p. 88-97.

80. Pomerantz A. Compliment responses. Notes on the co-operation of multiple constraints. In: Schenkein J. (ed.), *Studies in the Organization of Conversational Interaction*, New York: Academic Press, 1978, p. 79-112.
81. Pop L. Valences discursives. In: *Revue roumaine de linguistique*, 1987, XXXII (4), p. 377-394.
82. Pop L. Mărci lingvistice și orientare discursivă. În: *Limba română: controverse, delimitări, noi ipoteze. Actele celui de-al 9-lea Colocviu al Catedrei de Limba Română, II, Secțiunea Pragmatică și stilistică*. București, Editura Universității din București, 2010. p. 225-241.
83. Pop L. L'orientation dialogale. Étude de cas : jusqu'où peuvent aller les discours médiatiques? [online]. *Signes, Discours et Sociétés*, 6. Discours et institutions. 2010. [citat 12.04.17]. Disponibil: <http://www.revue-signes.info/document.php?id=2210>
84. Prevot L. Structures sémantiques et pragmatiques pour la modélisation de la cohérence dans des dialogues finalisés. [online]. Université Paul Sabatier - Toulouse III, 2004. [citat 23.10.2016]. Disponibil: <https://tel.archives-ouvertes.fr>
85. Reboul A., Moeschler J. *Pragmatica, azi. O nouă știință a comunicării*. Cluj: Echinox, 2001, 214 p.
86. Recanati F., Kant E., Foucault M. Insinuation et sous-entendu. In: *Communications*, 1979, n° 30, p. 95-106.
87. Rossari C., Razgouliaeva A. Comment utilise-t-on les actes illocutoires dans les enchaînements monologiques et dans les enchaînements dialogiques? In: *Cahiers de Linguistique Française*, 2004, n°26, p. 45-66.
88. Roulet E. De la structure dialogique du discours monologal. In: *Langues et linguistique*, 1982, n° 8, tome 1, p. 65-84.
89. Roulet E. *La description de l'organisation du discours*. Paris: Didier, 1999. 223 p.
90. Roulet E. Les relations de discours rhétoriques et praxéologiques dans la description des propriétés des constituants parenthétiques. In: *Travaux de linguistique*, 2004, n° 49/2, p. 9-17.
91. Sacks H., Schegloff E., Jefferson G. A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. In: *Language*, 1974, 50, p. 696-735.
92. Sandré M. Quand le dialogisme détourne le dialogue: un cas d'« enchaînement non pertinent ». [online]. Colloque international Dialogisme : langue, discours, septembre 2010, Montpellier. [citat 10.05.2016]. Disponibil: <http://recherche.univ-montp3.fr/praxiling/spip.php?article264>
93. Săftoiu R. Cum răspundeți unui compliment. Aspecte ale dinamicii limbii române actuale.

- În: Actele colocviului Catedrei de Limba Română, 27-28 noiembrie 2002, II, Secțiunea Pragmastilistică. București: Editura Universității din București, 2003. p. 597-608.
94. Săftoiu R. Limbaj în acțiune: Un model integrativ de studiere a pragmaticii. Ploiești: Editura Universității din Ploiești, 2007. 229 p.
 95. Săftoiu R. To Speak or not to Speak. Notes on Silence as a Dialogic Speech Act. In: Revue roumaine de linguistique, 2018, LXIII (1-2), p. 115-131.
 96. Schegloff E. Sequencing in Conversational Openings. In: American Anthropologist, New Series, Vol. 70, No. 6, 1968, p. 1075-1095.
 97. Schegloff E. Sequence organization in interaction. Cambridge: Cambridge University Press. 2007. 300 p.
 98. Schegloff E., Sacks H. Opening up closings. In: Semiotica, 1973, 8, (4). p. 289-327.
 99. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. London: Cambridge University Press, 1969. 203 p.
 100. Searle J. R. What is a speech act? In: The philosophy of language. London, Oxford University Press, 1971, p. 39-54.
 101. Searle J. R. A Classification of Illocutionary Acts. In: Language in Society, 1976, Vol. 5, No. 1, p. 1-23.
 102. Searle J. R. Sens et expression: Etudes de théorie des actes de langage, Paris, Minuit, 1982. 244 p.
 103. Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and Cognition, 2nd Edition. Oxford: Wiley-Blackwell, 1995. 338 p.
 104. Székely E. M. Omniprezența și raționalitatea interogativității în câmpul interpretativ. In: Studia Universitatis Petru Maior. Philologia, 9. Târgu Mureș, 2010, p. 126-128.
 105. Șerbănescu A. Întrebarea. Teorie și practică. Iași: Polirom, 2002. 280 p.
 106. Ștefănescu A. Preferențialitatea și acomodarea ilocuționară în interacțiunea verbală. În: Limba română: direcții actuale în cercetarea lingvistică. Actele celui de-al II-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică, II. București: Editura Universității din București, 2012, p. 291-305.
 107. Trognon A., Brassac C. L'enchâînement conversationnel. In: Cahiers de Linguistique Française, 1992, n° 13, p. 76-107.
 108. Turculeț A. Emfaza interogativelor totale afirmative. In: Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Secțiunea III. Lingvistică, LI, Iași, 2005, p. 417-435.
 109. Vanderveken D. Pragmatique, sémantique et force illocutoire. In: Philosophica, 1981, n° 27 (1), p. 107-126.

110. Vanderveken D. Les Actes de discours. Essai de philosophie du langage et de l'esprit sur la signification des énonciations. Bruxelles: Mardaga, 1988. 226 p.
111. Vanderveken D. Meaning and Speech Acts. Vol. I, Principles of Language Use. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 244 p.
112. Vanderveken D. La théorie des actes de discours et l'analyse de la conversation. In: Cahiers de Linguistique Française, 1992, n° 13, p. 9-61.
113. Velea A. I. Acte de vorbire directive în mediul academic românesc. In: Limba română: direcții actuale în cercetarea lingvistică. Actele celui de-al 11-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică, II. București: Editura Universității din București, 2012, p. 331-338.
114. Vendler Z., Gochet P. Les performatifs en perspective. In: Langages, 1970, 5e année, n° 17. L'énonciation, p. 73-90.

Texte folosite pentru exemplificări

1. Ion Agârbiceanu. *File din cartea naturii*. București, 2011. 191 p.
2. Eugen Barbu. *Groapa*. București, 1968. 421 p.
3. Ion L. Caragiale. *Nuvele. Povestiri*. București, 2005. 244 p.
4. George Călinescu, *Bietul Ioanide*. București, 1980. 656 p.
5. George Călinescu, *Enigma Otiliei*. București, 2004. 401 p.
6. Constantin Chiriță, *Cireșarii*. Vol. 1. *Cavalerii florii de cireș*. București, 2010. 367 p.
7. Constantin Chiriță, *Cireșarii*. Vol. 2. *Castelul fetei în alb*. București, 2010. 381 p.
8. Alexandru Donici, *Fabule*. București, 1956. 197 p.
9. Victor Eftimiu, *Cocoșul negru: teatru*. București, 1966. 515 p.
10. Mircea Eliade, *Huliganii*. București, 2008. 379 p.
11. Mircea Eliade, *Maitreyi*. București, 2009. 239 p.
12. Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*. București, 1999. 567 p.
13. Mircea Eliade *Proză fantastică*, vol. I-II, București, 2014, 1100 p.
14. Nicolae Gane, *Stejarul din Borzești și alte nuvele*. 2017, 117 p.
15. Gib I. Mihăescu, *Donna Alba*. București, 1984, 380 p.
16. Ion Minulescu, *Corigent la limba română*. București, 2013. 222 p.
17. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Al cincilea as*. București, 2004. 240 p.
18. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Anonima de miercuri*. București, 2006. 144 p.
19. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Cianură pentru un surâs. Bună seara, Melania*. București, 2009. 416 p.
20. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Minerva se dezlănțuie*. București, 2009. 286 p.
21. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Necunoscuta din congelator*. București, 2006. 406 p.
22. Rodica Ojog-Brașoveanu, *O bombă pentru revelion*. București, 2009. 248 p.
23. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Violeta din safe*. București, 1986. 254 p.
24. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Spionaj la mănăstire*. București, 2007. 204 p.
25. Rodica Ojog-Brașoveanu, *Un blestem cu domiciliu stabil*. București, 1998. 236 p.
26. Octavian Paler, *Apărarea lui Galilei*. București, 1997. 236 p.
27. Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*. București, 1997. 236 p.
28. Marin Preda, *Întâlnirea dintre pământuri*. București, 1961. 369 p.
29. Marin Preda, *Moromeții*. București, 1962. 515 p.
30. Marin Preda, *Viața ca o pradă*. București, 1993. 300 p.
31. Liviu Rebreanu, *Ion*. București, 1974. 520 p.

32. Liviu Rebreanu, *Răscoala*. București, 1984. 550 p.
33. Mihail Sadoveanu, *Baltagul*. București, 1983. 139 p.
34. Mihail Sadoveanu, *Tara dincolo de negura. Valea frumoasei. Poveștile de la Bradul Strâmb*. București, 1987. 390 p.
35. Ion Slavici, *Proza. Povești. Nuvele. Mara*. București, 1979. 407 p.
36. Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*. București, 2001. 410 p.
37. Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Între vis și viață*. București, 1997. 390 p.
38. Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Teatru. Apus de soare. Vișorul. Luceafărul*. București, 1997. 250 p.
39. Ion Teodoreanu, *La Medeleni*. Vol. I. București, 1984. 558 p.
40. Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*. București, 1980. 290 p.

CHESTIONAR

folosit pentru colectarea perechilor de adiacență în care sunt utilizate actele de vorbire de tip
asertiune

Situația 1.

Imaginați-vă o situație de comunicare în care vă exprimați acordul (acceptarea, confirmarea) în legătură cu ceea ce vă comunică interlocutorul dvs. Formulați replici de răspuns pentru următoarele situații:

a) o acceptare **sigură** a mesajului:

— *Lucrarea trezește un viu interes.*

— _____

— *Clădirea asta este extraordinară.*

— _____

b) o acceptare **cu rezerve** a mesajului:

— *Nu mi s-a plătit nimic pentru munca mea.*

— _____

— *Am impresia că el se simte mai bine.*

— _____

Situația 2.

Imaginați-vă o situație de comunicare în care vă exprimați dezacordul (respingerea) în legătură cu ceea ce vă comunică interlocutorul dvs. Formulați replici de răspuns pentru următoarele situații:

a) o respingere **sigură, categorică** a mesajului:

— *Aici oamenii au tot ce le trebuie ca să trăiască bine.*

— _____

— *În ultimul timp prețurile la unele mărfuri s-au redus.*

— _____

b) o respingere **atenuată, cu rezerve** a mesajului:

— *Lucrarea trezește un viu interes.*

— _____

— *E imposibil să se repare mașina asta.*

— _____

CHESTIONAR

folosit pentru colectarea perechilor de adiacență în care sunt utilizate actele de vorbire de tip
întrebare

Situația 1.

Imaginați-vă o situație de comunicare în care să dați **un răspuns afirmativ** la întrebarea interlocutorului dvs. Formulați replici de răspuns pentru următoarele situații:

a) o exprimare **sigură, cu certitudine** a răspunsului afirmativ:

— *Ai mulți prieteni adevărați?*

— _____

— *E interesant să lucrezi aici?*

— _____

b) o exprimare **atenuată, cu incertitudine** a răspunsului afirmativ:

— *Ești superstițios / superstițioasă?*

— _____

— *Ai fost mințit/ă vreodată?*

— _____

Situația 2.

Imaginați-vă o situație de comunicare în care să dați **un răspuns negativ** la întrebarea interlocutorului dvs. Formulați replici de răspuns pentru următoarele situații:

a) o exprimare **sigură, cu certitudine** a răspunsului negativ:

— *Turiștii au încăput toți într-un singur autocar?*

— _____

— *Ai vreo idee mai bună?*

— _____

b) o exprimare **atenuată, cu incertitudine** a răspunsului negativ:

— *A încetat ploaia?*

— _____

— *Întreprinderea voastră a încheiat anul cu profit?*

— _____

CHESTIONAR

folosit pentru colectarea perechilor de adiacență în care sunt utilizate actele de vorbire de tip
cerere

Situația 1.

Imaginați-vă o situație de comunicare în care **să acceptați** cererea interlocutorului dvs. Formulați replici de răspuns pentru următoarele situații:

a) o acceptare **hotărâtă, categorică** a cererii:

— *Puteți să-mi dați o mână de ajutor, vă rog?*

—

— *Contactează-l pe Paul!*

—

b) o acceptare **neutră** a cererii:

— *Mi-ar trebui niște bani.*

—

— *Închide ușa, te rog.*

—

c) o acceptare **rezervată, atenuată** a cererii:

— *Te rog să te duci mâine la serviciu.*

—

— *Trebuie să-ți faci temele.*

—

Situația 2.

Imaginați-vă o situație de comunicare în care **să respingeți** cererea interlocutorului dvs. Formulați replici de răspuns pentru următoarele situații:

a) o respingere **sigură, categorică** a cererii:

— *Apucă-te de muncă!*

—

— *Vino înapoi!*

—

b) o respingere **atenuată, cu rezerve** a cererii:

— *Fă-ți ordine în cameră, că de nu, n-ai să ieși cu prietenii!*

—

— *Te rog să-mi împrumuți o carte.*

—

Mijloacele de limbă folosite pentru realizează intervenției reactive în limba română

1. Aserțiunea

I. Mijloacele de limbă folosite pentru realizează intervenției reactive în perechea de adiacență cu structura **aserțiune + acceptarea aserțiunii**

1) Schema conversațională: **aserțiune + acceptarea sigură a aserțiunii**

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile alcătuite din adverbe sau locuțiuni adverbiale modale:

Da. Bineînțeles. Desigur. Exact. Firește. Tocmai. Într-adevăr. Fără îndoială. Cu siguranță. Chiar așa.

— enunțuri neanalizabile alcătuite din adverbul de mod *bine* (uneori fiind dublat):

Ex.: — *Suntem foarte încântați de tot ce-am văzut aici. / — Bine, bine.*

— enunțuri neanalizabile alcătuite din interjecții:

Ex.: — *Să știi că ei au întârziat. / — Aha!*

— enunțuri constituite dintr-un adverb sau o locuțiune adverbială modală și adverbul afirmativ *da* legate prin conjuncția *că*:

Bineînțeles că da! Sigur că da! Mai mult ca sigur că da! Firește că da! Negreșit că da! Clar că da! Evident că da! Fără îndoială că da! Neîndoielnic că da! De buna seama ca da! Fără doar și poate că da!

— enunțuri constituite dintr-un adverb și predicatul reluat din enunțul anterior, acestea fiind legate prin conjuncția *că*:

Bineînțeles că ...; Sigur că ... (are, știe, va veni etc.)

— enunțuri constituite dintr-o perifrază și predicatul reluat din enunțul anterior, acestea fiind legate prin conjuncția *că*:

E clar că ...; E limpede că ...; E sigur că ...; E absolut sigur că ...; E mai mult ca sigur că ...; Este evident că ...; E mai mult decât evident că ... (are, știe, va veni etc.)

— enunțuri prin care R constată că informația comunicată corespunde realității:

Așa-i. Așa e. Așa este. Așa e cum spui. Sigur că așa e. Mai mult ca sigur că așa e. Fără nicio îndoială că așa e. Nu încapă nicio îndoială că așa e! Fără doar și poate că așa e. Chiar așa a fost. Chiar așa s-a întâmplat. Cu siguranță că e așa cum spui. Asta e adevărat.

— enunțuri prin care R menționează că deține informația dată sau că și el ar fi vrut să spună același lucru:

Știu asta. Cunosc asta. Cunosc asta cum mă cunosc pe mine însumi. Știu sigur că e așa. Știe toată lumea că e așa. Știam că așa o să se întâmple. Asta voiam să spun și eu. S-a întâmplat cum ți-am spus.

— enunțuri ce exprimă convingerea R în adevărul celor comunicate de E:

Sunt sigur de asta. Sunt convins de asta. Sunt absolut / ferm convins de asta. N-am nicio îndoială. N-am niciun dubiu. Nici nu mă îndoiesc de asta. Nu pun la îndoială ce spui. Sunt convins că ..., Sunt sigur că ...

— enunțuri care exprimă faptul că R dă crezare celor afirmate de E:

Cred asta. Cred ce spui. Cred ca e adevărat ce spui. Te cred. Te cred pe cuvânt. Și eu cred la fel. Sunt dispus să cred ceea ce spui tu. Împărtășesc (întru totul) părerea dumneavoastră. Sunt (perfect) de acord cu dumneavoastră. Sunt de aceeași părere. Gândesc la fel ca dumneavoastră. Subscriu la ceea ce spuneți.

— enunțuri prin care R îi dă dreptate E:

Ai dreptate. Vă dau dreptate. Aveți perfectă dreptate. Vezi bine. (Că) bine zici. Sunt de acord cu tine.

— structuri impersonale:

E adevărat. E foarte adevărat. E evident. E drept, se mai întâmplă și așa.

b) Structuri interogative:

Vezi? Ce ți-am spus eu? Nu ți-am spus eu? Cine ar fi crezut? De ce nu?

c) Structuri exclamative:

Vezi! Ți-am spus eu! Doar ți-am spus eu! N-am spus-o eu! Cine și-ar fi putut închipui una ca asta! Și încă cum!

2) Schema conversațională: aserțiune + acceptarea cu rezerve a aserțiunii

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile alcătuite din adverbul afirmativ *da*, însoțit de un adverb sau de o locuțiune adverbială modală:

Poate da. După cât se pare, da. După cum se vede, da.

— enunțuri cu verbe modale sau cu verbe cu sens modal:

Poate că-i așa. Așa ar părea să fie. Poate că e așa cum spui tu. Poate că-i adevărat. Poate că ai dreptate. S-ar putea foarte bine să fie adevărat. S-ar putea să ai dreptate. Probabil că ai dreptate. Puțin probabil că e așa. Așa se spune. Așa se pare. Așa s-ar zice. Sper să fie așa. Bănuiesc că-i așa. Îmi imaginez că-i așa. Îmi închipui că-i așa. Presupun că-i așa. Trebuie verificat acest lucru.

— enunțuri cu verbul predicat la modul prezumtiv, condițional sau la conjunctiv:

O fi. Așa o fi. Fie cum zici. Fie cum spui. Să zicem că e așa cum spui. Ai vrea să mă faci să cred că ... Bine ar fi să fie cum spui tu. Bine ar fi să fie cum crezi tu. Bine, să fie cum spui tu. Se poate să fie cum spui tu. E posibil să fie cum zici tu. Așa să fie, cum zici tu. Să zicem că e așa cum spui tu. Fie cum zici, să nu fie cum știu eu. M-aș bucura să fie cum zice lumea, iar nu cum știu eu. Dacă spui tu. Bine, dacă spui tu. Sper să spui adevărul.

— enunțuri cu predicat exprimat printr-un verb la forma negativă:

Nu zic nu. Nu zic că nu-i așa. Nu te contrazic.

— construcții impersonale:

E posibil. N-ar fi exclus.

b) Structuri interogative:

Oare așa să fie? Să fie cum zici tu? Așa să fie cum spui tu? Chiar așa să fie cum zici tu? Dar ești sigur că e așa cum zici? Cine ți-a spus asta? Cine ți-a mai spus-o și p-asta?

c) Structuri exclamative:

Fie cum spui! Nu mai spune!

II. Mijloacele de limbă folosite pentru realizarea intervenției reactive în perechea de adiacență cu structura **aserțiune + respingerea aserțiunii**

1) Schema conversațională: aserțiune + respingerea sigură, categorică a aserțiunii

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile constituite din adverbul de mod *nu* (uneori însoțit de adverbul *ba*):

Ex.: — *El e la fel ca ceilalți. / — Nu.; — Ba nu, e mai rău.*

— enunțuri prin care R constată că informația comunicată nu corespunde realității:

Nu-i adevărat. Nu e așa. Nu zău, nu poate fi adevărat.

— enunțuri prin care R constată că ceea ce comunică E nu e posibil:

Imposibil. Cu neputință. Asta e imposibil. Aceasta e cu neputință. E absolut imposibil.

— enunțuri prin care R constată că informația comunicată nu poate fi crezută:

E de necrezut. Asta e greu de crezut. E greu de crezut că... Eu nu cred asta. Asta n-o mai cred! N-o să cred niciodată povestea asta! Nu cred nicio vorbă din toate astea! Nici tu nu crezi ce spui! S-o creadă cine vrea! Cred numai ce văd cu ochii mei! O fi așa, dar nu cred. De-ar fi așa, dar nu cred. Poate o fi și așa, dar nu cred. Se poate și așa, dar nu cred. Se poate să fie și așa, dar nu cred. Poate și a fost așa, dar nu cred. Sa dea Domnul să fie așa, dar nu cred. Ar fi bine dacă ar fi așa, dar nu cred. Eu aș vrea să fie așa, dar nu cred. Sună interesant așa, dar nu cred. Nu zic ca nu e așa, dar nu cred. Poți sa spui și așa, dar nu cred. Spui tu așa, dar nu cred. Până nu văd, nu cred. Nu-mi vine deloc să cred. Așa spui tu.

— enunțuri cu ajutorul cărora R îi comunică E că el nu poate fi crezut:

Nu te cred. Nu cred în poveștile tale. Degeaba vorbești, nu te cred. Nu prea am cum să te cred. Doar n-o să te cred! Doar nu sunt un tont să te cred!

Te cunosc eu! Te știu eu! Înțeleg eu jocul tău! Știu eu ce știu! Văd eu unde bați!

— enunțuri cu ajutorul cărora R îi comunică E că el are altă opinie:

Am cu totul altă părere decât dumneavoastră. Nu împărtășesc (deloc) părerea dumneavoastră. Nu sunt de acord cu dumneavoastră. Nu sunt de aceeași părere cu dumneavoastră.

— enunțuri prin care R constată că informația comunicată este greșită, uneori fiind considerată ridicolă:

Greșești. Da, sigur, tu glumești! Tu spui bancuri! Asta-i o glumă! Acesta-i banc! Ce glumă bună! Asta-i o poveste de adormit copiii! Astea sunt povești de adormit copiii! Astea sunt basme! Prostii. Vorbe goale! Cai verzi pe pereți! Mă faci să râd!

— enunțuri prin care R îl contrazice pe E:

Trebuie să te contrazic. Nu pot să nu te contrazic. Dă-mi voie să te contrazic. Dați-mi voie să vă contrazic.

M-as îndoi sa fie așa. Eu nu văd lucrurile în felul acesta.

— enunțuri prin care R respinge aserțiunea E din intervenția inițiativă acuzându-l de minciună:

Minți! Tu minți! Tu trișezi! Minți de îngheață apele! Asta e o minciună! Astea sunt minciuni! Astea-s brașoave! etc.

— enunțuri prin care R îi comunică E că el refuză să se lase înșelat:

Asta e înșelătorie. Asta-i un șiretlic. Asta-i o șmecherie. Asta-i praf în ochi.

Nu mă las eu păcălit! Nu mă las eu indus în eroare! Nu mă las eu dus de nas! Nu mă las eu prostit! Nu sunt eu așa de naiv! Nu sunt de ieri-alaltăieri! Nu mă înșeli tu pe mine! Nu mă păcălești tu pe mine! Nu mă duci tu de nas pe mine! Nu înghit eu momeala așa de ușor! Nu mușc eu așa ușor din momeală!

b) Structuri interogative:

— enunțuri care exprimă nedumerirea R în ce privește aserțiunea făcută de emițător:

Cum poți să spui una ca asta? Cum poți să spui așa ceva?:

— enunțuri prin care R îi transmite E că el nu poate fi indus în eroare; reprezintă, de fapt, niște întrebări retorice:

Mă crezi așa de naiv? Cine să creadă așa ceva? Pe cine vrei să duci de nas?! Pe mine vrei tu să duci de nas?! Pe mine vrei tu să mă înșeli?! Tu vrei să mă înșeli pe mine?! Tu vrei să mă păcălești pe mine?! Tu vrei să mă prostești?! Vinzi castraveți grădinarului?!

— enunțuri prin care R îi cere E să nu mintă:

De ce minți? Pentru ce minți așa?

c) Structuri imperative:

— enunțuri prin care E este îndemnat să nu spună lucruri neadevărate:

Nu spune povești! Nu mai spune brașoave! Nu spune minciuni. Nu mai minți. Termină cu poveștile! Nu mă face să râd!

— enunțuri prin care R îi cere E să nu-l mintă:

Nu încerca să mă înșeli! Nu încerca s-o faci pe șmecherul cu mine! Nu încerca să mă duci de nas! Nu încerca să mă tragi pe sfoară! Nu trișa!

d) Structuri exclamative:

Pe cine vrei tu să înșeli! Pe cine vrei tu să păcălești!;

2) Schema conversațională: aserțiune + respingerea atenuată, cu rezerve a aserțiunii

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile alcătuite din adverbul afirmativ *nu*, însoțit de un adverb sau de o locuțiune adverbială modală:

Parcă nu. Poate nu. După cât se pare, nu. După cum se vede, nu.

— enunțuri prin care R constată că informația comunicată nu corespunde realității:

Nu-i chiar așa. Nu-i tocmai așa. Nici chiar așa. Lucrurile nu stau chiar așa. (Asta) e discutabil. Nu-i sigur. Tu le cam înflorești.

— enunțuri cu ajutorul cărora R îi comunică E că el nu poate fi crezut:

Nu prea cred. Asta n-o prea cred. N-aș crede. Nu cred ca este adevărat ce spui. As vrea sa te cred, dar nu pot!

Mi se pare că nu.

— enunțuri cu ajutorul cărora R îi comunică E că el are îndoieli în ce privește adevărul celor comunicate:

Mă îndoiesc de aceasta. Mă îndoiesc de ce spui. Nu sunt chiar sigur de asta. Nu m-ai convins. Nu sunt convins(ă) de asta. Asta nu e prea convingător. Mă surprinde puțin ce spui. N-aș spune.

— enunțuri cu ajutorul cărora R îi comunică E că pentru a fi crezut sunt necesare dovezi suplimentare:

Asta ar trebui dovedit. Ar mai trebui să dovedești că e așa. Ar trebui să ai și dovezi. Asta nu dovedește nimic. Vreau să văd cu ochii mei.

b) Structuri interogative:

Zău? Oare? Da?! Într-adevăr? Chiar așa? E adevărat? Asta-i adevărat? Asta e sigur? Adevărat să fie oare? Chiar așa să fie oare? Crezi? Chiar crezi asta? Ești sigur de asta? Vorbești serios? Și dacă nu-i adevărat? Și dacă nu-i așa? Cum ai putea să dovedești că e așa? Tu glumești? Tu spui bancuri?

c) Structuri imperative:

Nu mai spune! Dovedește că e așa!

d) Structuri exclamative:

Pe bune?! Serios?! Zău?! Țsta-i banc?! Ce tot vorbești?! Ce tot spui?! Ce tot spui acolo?!

Și eu am impresia asta. Am bănuit eu. Cine știe. Nici nu știu ce să zic. Dumnezeu știe. Poate da, poate nu. Poate că da, poate că nu.

2. Întrebarea

Mijloacele de limbă folosite pentru realizează intervenției reactive în perechea de adiacență cu structura *întrebare + răspuns afirmativ*

I. Răspunsul afirmativ la o întrebare de confirmare totală formulată pozitiv

1) Schema conversațională: *întrebare + exprimarea sigură, cu certitudine a răspunsului afirmativ*

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile constituite din adverbul afirmativ *da*:

Ex.: — *Și v-ați împăcat până la urmă?* / — *Da.*

— enunțuri neanalizabile alcătuite din interjecții echivalente funcțional cu adverbul afirmativ *aha, îhî*:

Ex.: — *Ai întâlnit pe cineva acolo?* / — *Îhî.*

— enunțuri neanalizabile constituite din adverbe sau din locuțiuni adverbiale modale (uneori pot fi însoțite de adverbul afirmativ *da*):

Sigur. Desigur. Bineînțeles. Firește. Evident. Indiscutabil. Normal. Natural. Exact. Corect. Absolut. Categoriec. Într-adevăr. De bună seamă. Fără îndoială. Fără nicio îndoială. Fără doar și poate. Cu siguranță. Mai mult ca sigur. Mai mult decât atât. etc.

Da, bineînțeles. Da, sigur.

— enunțuri constituite dintr-un adverb sau o locuțiune adverbială modală și adverbul afirmativ *da* legate prin conjuncția *că*:

Bineînțeles că da! Sigur că da! Firește că da! Clar că da! Evident că da! Neîndoielnic că da! De buna seama ca da! Mai mult ca sigur că da! Fără îndoială că da! Nu-i nici o îndoială că da! Nu e nici urmă de îndoială că da! Nu încap nicio îndoială că da! E în afară de orice îndoială că da! E mai presus de orice îndoială că da!

— enunțuri în care valoarea de certitudine este exprimată cu ajutorul unor verbe, adverbe sau interjecții:

O, da. E adevărat. E sigur. E clar. E evident. Asta da. Asta e. Se înțelege. E de la sine înțeles. Mai mult decât crezi. Nici nu se discută. Nu încap îndoială. Nu încap nicio îndoială. După cum vezi. Da, cum să nu. Nu spun că nu.

— enunțuri constituite dintr-un adverb și cu predicatul reluat din enunțul anterior legate prin conjuncția *că*:

Bineînțeles că ...; Sigur că ... (a fost, va veni, se vor lua toate măsurile etc.)

— enunțuri care reprezintă repetarea parțială sau, uneori, totală a întrebării (răspunsul cuprinde predicatul propoziției, care poate fi însoțit de adverbul *da*):

Ex.: — *Ai copii?* / — *Am.* / — *Da, am.*; — *Știi ce s-a întâmplat aici?* / — *Da, știu.*

— enunțuri care reprezintă reluarea unei secvențe din întrebare, aceasta fiind amplificată cu ajutorul unor mijloace suplimentare:

Ex.: — *E frumoasă?* / — *Foarte frumoasă.*;

b) Structuri interogative:

Mai întrebi? Nu-ți spuneam eu? Cum să nu? De ce nu? Cine spune că nu?

c) Structuri imperative:

— enunțuri care au scopul de a-l determina pe E să se convingă de adevărul celor afirmate:

Uită-te și tu. Vezi bine. Vezi și tu.

c) Structuri exclamative:

Ce întrebare!

2) Schema conversațională: *întrebare* + exprimarea *atenuată, cu incertitudine* a răspunsului afirmativ

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile constituite din adverbele de modalitate (uneori pot fi însoțite de adverbul afirmativ *da*):

Poate. Parcă. Posibil. Probabil. Poate da. Parcă da.

— enunțuri cu valoare modală:

Bănuiesc. Presupun. S-ar putea. Cred. Așa cred. Așa mi se pare. Așa se pare. Așa se vede. Cred că da. Pesemne că da. Presupun că da. Mi se pare că da. Se pare că da. Se vede că da. După cât știu eu, da. Să sperăm. Îndrăznesc să sper. Aș zice că da.

— enunțuri folosite pentru formularea unui răspuns afirmativ limitativ:

Eventual. Oarecum. Întrucâtva. Puțin. Aproximativ. Da, dar nu de tot. Da, dar nu totdeauna. etc.

— construcții impersonale:

E posibil. E foarte posibil. E probabil. E foarte probabil. Tot ce se poate. Se prea poate. Nu e exclus. Cam așa ceva. Cam așa este.

II. Răspunsul negativ la o întrebare de confirmare totală

1) Schema conversațională: *întrebare* + exprimarea *sigură, cu certitudine* a răspunsului negativ

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile constituite din adverbul de negație *nu*; poate fi:

a) utilizat de sine stătător, constituind un enunț neanalizabil, sau ca element component al formei negative a verbului predicat:

Ex.: — *Ai fost acolo?* / — *Nu.* sau — *Ai fost acolo?* / — *N-am fost.*

b) în structuri care presupun combinarea celor două modalități:

Ex.: — *Ai bani?* / — *Nu, n-am.*

c) însoțit de anumite elemente (interjecții, adverbe modale) care au rolul de a intensifica negația:

O, nu! Categoriec nu. Nu, cătuși de puțin. Nu, bineînțeles. Nu, deloc. Asta nu. Bineînțeles că nu. Sigur că nu. Tocmai că nu. Nu, mi-e teamă că nu.

— enunțuri neanalizabile care conțin adverbe sau locuțiuni adverbiale cu valoare negativă:

Exclus. Deloc. Nicidecum. Niciodată. Nici pomeneală. Nici vorbă. În niciun caz. Sub nicio

formă. Nicio speranță. Nici pe departe.:

— enunțuri care accentuează negația sau care constată faptul că acțiunea nu e posibilă:

Ți-am spus că nu. Am mai spus odată că nu. E exclus. Asta e exclus.:

— enunțuri care pot exprima imposibilitatea realizării acțiunii:

Da' de unde. Nici în ruptul capului.

a) Structuri exclamative:

Ferit-a Sfântul!

2) Schema conversațională: întrebare + exprimarea atenuată, cu incertitudine a răspunsului negativ

Parcă nu. Poate că nu. Se pare că nu. Cred că nu. Sper că nu. E puțin probabil. Asta e puțin probabil. Mi se pare puțin probabil. După cât știu eu, nu. N-aș crede. N-aș spune asta. Nu sunt sigur. Nu sunt chiar sigur. M-aș mira.

Răspunsul afirmativ la o întrebare de confirmare totală formulată negativ

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile constituite din secvența *ba da*; poate fi utilizată:

a) independent, uneori fiind repetată:

Ex.: — *Doar nu dai vina pe mine?* / — *Ba da.*

b) împreună cu verbul predicat ori cu un element al predicatului verbal compus:

Ex.: — *Nu poți să scapi de ei?* / — *Ba da, pot.* — *Nu l-ai văzut pe aici?* / — *Ba da, și nu doar o singură dată.*

c) prin reluarea unor elemente ale întrebării, însoțite de anumite mijloace de intensificare:

Ex.: — *N-ai înțeles ce ți-am spus?* / — *Ba da, chiar foarte bine.*

d) împreună cu anumite adverbe de mod (de certitudine sau incertitudine), care sunt intercalate între elementele ei:

Ex.: — *Nu ești mulțumit de ajutorul nostru?* / — *Ba sigur că da.;* — *Chiar nu pricepi cum stau lucrurile?* / — *Ba parcă da.*

— enunțuri care conțin adverbul *ba* (apare, de obicei, cu reluarea verbului):

Ex.: — *N-ai fost astăzi la școală?* — *Ba am fost.*

Răspunsul negativ la o întrebare de confirmare totală formulată negativ

Ex.: — *Așa-i că nu v-ați înțeles?* / — *Nu, deloc.;* — *Ba deloc!*

Răspunsul nici afirmativ, nici negativ la o întrebare de confirmare totală

Da și nu. Și da și nu. Da și nu prea. Poate da, poate nu. Poate că da, poate că nu. Mai mult sau mai puțin.

Răspunsul la o întrebare de confirmare parțială

— enunțuri care reprezintă reluarea unei părți din enunțul cu ajutorul căruia E solicită informația necunoscută lui:

Ex.: — *Ion a plecat ieri?* / — *Da, ieri*

Răspunsul la o întrebare de confirmare alternativă

— enunțuri care reprezintă reluarea uneia dintre variantele conținute în întrebare:

Ex.: — *Știi sau nu știi?* / — *Nu știu.*

Răspunsul la o întrebare de informare totală

Ex.: — *Ai pățit ceva?* / — *Am răcit.*

Răspunsul la o întrebare de informare parțială

Ex.: — *De unde veniți?* / — *De la școală.*

Răspunsul la o întrebare de informare alternativă

Ex.: — *Vii sau pleci?* / — *Vin.*

Refuzul de a răspunde sau evitarea răspunsului la o întrebare

1. Schema conversațională: *întrebare* (solicitarea unei informații) + *nedeținerea unei informații*

— enunțuri cu predicatul exprimat prin verbul *a ști*, fiind folosit la forma negativă:

Nu prea știu. Nu știu exact. Nu știu sigur. Nu știu prea bine. Chiar nu știu. Asta nu știu. Asta n-o mai știu. Asta nu prea știu. Asta nu știu exact. Asta nu știu prea bine. Nu știu aproape nimic despre asta. Nu știu nimic despre asta. Nu știu nimic mai mult. Încă nu știu nimic. Nu știu despre ce e vorba. Nu știu ce să-ți spun. Zău că nu știu ce să-ți spun. Chiar nu știu ce să-ți spun.

Nu se știe. Asta nu se știe. Asta nu se poate ști. Nimeni nu știe. Numai Dumnezeu știe! Acesta e un secret. Asta e un mister.

— enunțuri al căror predicat este exprimat prin verbe sau locuțiuni verbale ca *a auzi*, *a afla*, *a cunoaște*, *a avea idee*, *a avea veste* etc. la forma negativă:

N-am auzit despre asta. N-am auzit niciodată despre asta. E prima oară când aud despre asta. N-am aflat nimic. Nu cunosc. Asta nu cunosc. N-am nicio veste. N-am idee. Habar n-am.

2. Schema conversațională: *întrebare* (solicitarea unei informații) + *evitarea sau amânarea răspunsului*.

— enunțuri cu structură asertivă:

Mă mai gândesc. Trebuie să mă mai gândesc. Dă-mi timp să mă mai gândesc. Dă-mi un răgaz. Stai să mă gândesc. Lasă-mă să mă mai gândesc. E devreme să vorbim despre asta. M-ai luat pe nepregătite. Mai văd eu. Rămâne de văzut. Să vedem. Nu pot să-ți dau încă un răspuns. Încă nu pot să spun nimic despre asta. Îmi permiteți să răspund la întrebarea dumneavoastră mai târziu

3. Schema conversațională: întrebare (solicitarea unei informații) + refuzul de a da un răspuns / de a informa.

a) formule folosite în cazul în care R nu poate să răspundă:

Nu pot să-ți spun. Asta nu pot să-ți spun. Nu pot să-ți spun nimic. N-aș putea să vă spun.

b) formule folosite în cazul în care R nu vrea să răspundă:

Nu vreau să-ți spun nimic. Nu răspund. Nu-ți spun. Nu mai spun nimic. N-am nimic să-ți spun. Nu vorbesc cu tine. Nu trebuie să știi tu asta. Asta e tot ce pot să-ți spun. Asta e un secret.

c) formule folosite în cazul în care R cunoaște răspunsul la întrebare.

Ex.: — *Unde ai fost astăzi?* / — *Tu știi. De ce mă mai întrebi?*

— *Ce s-a întâmplat acolo?* / — *Dacă știi deja răspunsul, de ce mă mai întrebi?*

3. Cererea

I. Mijloacele de limbă folosite pentru realizează intervenției reactive în perechea de adiacență cu structura *cerere + acceptarea cererii*

1) Schema conversațională: *cerere + acceptarea hotărâtă, categorică a cererii*

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile realizate prin adverbe modale sau prin anumite adjective ori substantive:

Bineînțeles. Sigur. Desigur. Evident. Firește. Indiscutabil. Îndată. Imediat. Bucuros. Nicio problemă. etc.

— enunțuri neanalizabile realizate prin grupuri de cuvinte cu o structură stabilă:

Fără îndoială. Cu multă plăcere! Cu cea mai mare plăcere! Cu dragă inimă! Ce întrebare! etc.

— enunțuri constituite din adverbul de afirmare *da* însoțit de elemente cu valoare de intensificare:

O, da. Da, sigur. Sigur că da. Da, cum să nu.

— enunțuri care au în calitate de predicat verbe ca *a înțelege, a face*:

Am înțeles. Se înțelege de la sine. Am s-o fac. Am s-o fac negreșit. S-a făcut. Se face imediat. Fac asta cu plăcere.

— enunțuri constituite din adverbe modale însoțite de subordonate care reiau o parte din enunțul prin care este exprimată cererea E:

Ex.: — *Te rog să-ți face ordine în cameră. / — Bineînțeles că voi face.*

— *Vino aici! / — Bine, vin imediat.*

— enunțuri prin care R îi comunică E că îi acceptă cererea:

Dorințele tale sunt ordine pentru mine. Dorințele dumneavoastră sunt o prioritate pentru noi. Dorințele dumneavoastră sunt întotdeauna binevenite.

b) Structuri interogative:

Mă întrebi? Mai încape vorbă?

2) Schema conversațională: *cerere + acceptarea neutră a cererii*

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile realizate prin adverbul modal *bine*, însoțit uneori de anumite elemente preluate din enunțul care exprimă cererea E:

Ex.: — *Te rog să pleci acasă. / — Bine, plec.*

— enunțuri neanalizabile realizate prin locuțiunea adverbială *de acord*, însoțită uneori de anumite elemente preluate din enunțul care exprimă cererea E:

Ex.: — *Te rog să mă ajuți. / — De acord.*

— enunțuri neanalizabile realizate prin adverbul modal *da*, însoțit uneori de anumite elemente preluate din enunțul care exprimă cererea E:

Ex.: — *Poți să-mi trimiți și mie niște poze? / — Da, îți trimit.*

— enunțuri al căror predicat este exprimat prin verbe sau prin locuțiuni verbale ca *a face, a accepta, a se înțelege, a fi de acord*, urmate sau nu de un alt verb la modul conjunctiv:

S-a făcut. Am s-o fac. Ne-am înțeles. Accept să... Sunt de acord să... etc.:

— enunțuri cu predicatul preluat din enunțul care exprimă cererea E:

Ex.: — Te rog să te duci acolo cât mai curând. / — Am să mă duc.

— enunțuri construite cu predicatul exprimat prin verbe ca *a refuza, a zice* etc. la forma negativă:

Nu refuz. Nu pot să te refuz. Nu zic nu. Cum să nu. Nu văd de ce nu.

b) Structuri interogative:

De ce nu? Cum să nu?

3) Schema conversațională: cerere + acceptarea rezervată a cererii

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri care conțin în structura lor adverbe modale:

Da, poate. Poate că da. Cred că da.

— enunțuri care au predicatul exprimat prin verbul *a fi* la conjunctiv:

Fie. Fie cum vrei tu.

— enunțuri reprezentând subordonate condiționale:

Dacă e nevoie ... Dacă spui tu ... Dacă insiști ... Dacă trebuie ... Dacă ții neapărat ... Dacă dorești ... Dacă vrei neapărat ... Dacă ții neapărat ... Dacă așa vrei tu ... Dacă mă rogi frumos ... Dacă mă rogi atât de frumos ... Dacă insiști atâta ... Dacă insiști... fie. Dacă-i așa, o fac.

— enunțuri prin care R îi comunică E că el va încerca să îi realizeze cererea:

Am să văd. Am să încerc, dar nu contați. Pentru tine fac o excepție. Treacă de la mine de data asta.

4) Schema conversațională cerere + amânarea cererii

a) Structuri enunțiative:

Da, dar nu imediat. Ba da, dar nu imediat. Mai târziu. Nu acuma. Deocamdată nu. Încă nu. Altă dată. N-am timp pentru asta. Toate la timpul lor. Așteaptă o clipă.

II. Mijloacele de limbă folosite pentru realizează intervenției reactive în perechea de adiacență cu structura **cerere + respingerea cererii**

1) Schema conversațională: cerere + respingerea hotărâtă, categorică a cererii

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri neanalizabile realizate cu ajutorul adverbului de negație *nu*, care poate apărea atât ca element de sine stătător, cât și ca element însoțit de anumite mijloace de intensificare a refuzului:

Nu. Ba nu. Asta nu. Categoriec, nu. Nu și gata.

— enunțuri neanalizabile reprezentate prin adverbe sau prin locuțiuni adverbiale de mod ori de

timp cu sens negativ:

Nicidecum. Niciodată. Cu neputință. În niciun caz. Exclus. Imposibil. Nicidecum. Niciodată. Nici vorbă. Nici gând. Cu niciun preț. Pentru nimic în lume. Nici în ruptul capului. Sub nicio formă. Sub niciun motiv.

— enunțuri cu predicatul exprimat prin verbele *a face, a vrea, a putea*, folosite la forma negativă:

Nu fac. N-o fac. N-am s-o fac. Nu fac așa ceva. Nu o voi face. N-am s-o fac niciodată. Orice, numai asta nu. Fac tot ce vrei, numai nu asta. Doar n-o să fac așa ceva.

Nu vreau. Nu vreau să fac asta. Dacă vreau.

Nu pot. Nu prea pot. Nu pot s-o fac. Nu văd cum aș putea să fac asta. Îmi pare rău, dar nu se poate. Nu vă supărați, dar nu pot. Nu știu dacă e posibil. N-am cum. Nu cred că se poate face. Nu știu ce aș putea face. Nu văd ce aș putea face. Nu văd cum s-ar putea face asta. Nu pot satisface cererea dumneavoastră.

— enunțuri cu predicatul exprimat prin verbul performativ *a refuza* urmat sau nu de un verb la modul conjunctiv:

Ex.: — *Îți cer să te retragi din concurs. / — Refuz să fac asta!*

— enunțuri prin care R îi comunică R că el nici nu intenționează să realizeze acțiunea solicitată și nici nu mai dorește să audă de ceea ce i se cere:

Nici nu mă gândesc! Nici prin gând nu-mi trece! Nici nu poate fi vorbă de așa ceva! Nici nu vreau să aud de așa ceva! Să nici nu mai aud de așa ceva! Nu vreau să mai aud de așa ceva!

— enunțuri prin care R îi comunică E că acțiunea solicitată este dificil sau chiar imposibil de realizat:

Asta nu se poate. Asta e peste poate. E prea periculos. E prea riscant. Nu știu dacă e posibil. Nu cred că e posibil să se facă. Asta nu e posibil. Mi-e imposibil. Îmi ceri imposibilul. Mi-e cu neputință.

— enunțuri prin care R îi comunică E că i se cere prea mult:

Ai vrea tu! Vrei prea multe! Nu primesc ordine de la tine! Poți să aștepti mult și bine!

— enunțuri prin care R îi comunică E că nu el este cel care ar trebui să realizeze acțiunea dată:

Nu trebuie să fac asta. Nu sunt obligat. Nu sunt obligat(ă) s-o fac. N-am nicio obligație. N-am obligația s-o fac. N-am datoria s-o fac. Nu eu trebuie să fac asta. Asta nu depinde de mine. Nu conta pe mine. Poți să faci și tu asta. N-ai decât s-o faci tu. Descurcă-te singur. Nu mie îmi revine s-o fac.

— enunțuri prin care R îi comunică E că orice insistențe din partea lui sunt inutile sau că acesta nu ar trebui să își facă iluzii în privința realizării acțiunii solicitate:

Degeaba insiști. Degeaba vorbești. Nici nu te gândi la asta. N-are rost să insiști. Doar nu îți închipui așa ceva. Dacă îți imaginezi așa ceva, atunci te înșeli amarnic. Să nu-ți închipui că o să fac asta.

— enunțuri prin care R îi comunică E că cererea este inacceptabilă:

Aceasta e o cerere inacceptabilă. Cererea dumneavoastră e inacceptabilă.

— enunțuri prin care R își reiterează refuzul de a realiza acțiunea solicitată de E:

Am spus că nu. Am mai spus odată că nu. Dacă am spus nu, atunci nu.

— construcții impersonale:

E exclus. E imposibil.

b) Structuri interogative:

Ex.: — *Te rog să mă ajuți să spăl vasele. /— Eu să spăl vasele?*

c) Structuri imperative:

Nu-mi cere asta. Nu-mi cere una ca asta. Nu-mi cere imposibilul. Nu-mi cere luna de pe cer. Nu insista. Nu mă sili să ...

d) Structuri exclamative:

N-o să-mi spui tu ce să fac!

2) Schema conversațională: cerere + respingerea atenuată a cererii

a) Structuri enunțiative:

— enunțuri care conțin explicații pline de tact cu privire la motivele privind incapacitatea sau refuzul de a realiza acțiune solicitată:

Iartă-mă, dar nu pot. Regret, dar nu pot. Îmi pare rău, dar trebuie să te refuz. Îmi pare rău, acum nu pot face asta. Scuză-mă, dar nu pot. Sper să nu te superi, dacă n-o fac.

— enunțuri care conțin explicații privind cauza care îl împiedică să facă ceea ce i se cere:

Nu mă lasă conștiința să ... Nu e frumos să ... Nu e bine să ...

b) Structuri interogative:

— enunțuri care exprimă o reacție de nedumerire a R în legătură cu cererea formulată de E:

Ce-ți închipui tu? Cum poți să-ți imaginezi așa ceva? Îți închipui că o să fac asta?! Poate îți închipui că o să fac asta?!

— enunțuri care exprimă o reacție de nemulțumire a R în legătură cu ceea ce i se cere:

Eu trebuie să fac asta?! Asta-i tot ce vrei?! Nu-ți ajunge ce-am făcut până acum?! Nu-ți ajunge atâta?! De ce n-o faci tu?! Și dacă nu vreau?!

— enunțuri care exprimă nedumerirea R în legătură cu realizarea acțiunii solicitate:

Chiar trebuie să ...? Cum pot să ...? Ce pot să fac...?

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnata, Pătruñjel Alina, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Semnătura

Data

CURRICULUM VITAE

Numele și prenumele

PĂTRUNJEL Alina

Cetățenia

Română

Studii

Universitatea „Spiru Haret” din București, 2002 – 2006
Facultatea de limba și literatura română

Studii universitare - limba și literatura română–limba și literatura engleză

Universitatea „Spiru Haret” din București, 2003 – 2007
Facultatea de limbi și literaturi străine

Studii universitare - limba și literatura engleză–limba și literatura germană

Universitatea „Spiru Haret” din București, 2006 – 2008
Facultatea de limba și literatura română

Studii master - management organizațional și al resurselor umane

Calificarea

profesor de limba engleză și limba germană

Stagii

August 2017 - Participated as a grup leader in the PLUS U.S. 2017 Junior Course program in Northridge - California State University, Northridge

August 2013 - Certificat Group Leader the English Language summer programme in University of East London – Docklands Campus, UK

July 2012 – Summer Course as a Group Leader at University of Reading

Certificat of attendance – Mirunette International Education

August 2012 – Summer Course as a Group Leader at St. Mary’s School

Certificat of attendance – Mirunette International Education

Domeniile de interes științific *Pragmatica lingvistică, limba engleză*

Participări în proiecte

August 2016 – Certificate of Recognition – English Language Development Program at TLA – The Language Academy in Fort Lauderdale, FL, USA

2016 – CERTIFY that Alina Patrunjel is a Bronze member of the BRITISH COUNCIL Advantage Partnership Programme for registering Cambridge English

2014 – 2015 Certify – Exam Preparation Centre – Cambridge English Language Assessment

Octombrie 2014 - Certificat of attendance the new teaching methodology workshop Mirunette International Education

January 2014 – Certificat - teaching methodology workshop by the Lewis School of English, at Southampton, UK

Martie 2013 - Certificat of attendance the new teaching methodology workshop Mirunette International Education

Participări la foruri științifice Rapoarte prezentare la 5 conferințe naționale și internaționale

Publicații 7 lucrări științifice

Cunoașterea limbilor Limba română – limba maternă
Limba engleză – nivel avansat
Limba germană – nivel avansat
Limba franceză – nivel intermediar

Date de contact de serviciu: Focșani-Vrancea, Romania, str. Moldova, Nr.8, Tel. 0237/212362
email: patrujel.alina@yahoo.com